

Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program

2004-2006

2003. április 26.

TARTALOM

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

BEVEZETÉS	3
Ex ante értékelés	4
A program társadalmi egyeztetése	5
 I. HELYZETELEMZÉS	 7
1. Foglalkoztatás	7
1.1. Munkaerő-piaci folyamatok	7
1.1.1. Foglalkoztatási szint	7
1.1.2. Munkanélküliség	9
1.1.3. Inaktivitás	9
1.1.4. Munkaerőhiány	10
1.1.5. A munkavállalási korú népesség összetétele	10
1.1.6. A munkaerő egészségi állapota	11
1.1.7. A munkaerőpiac szempontjából speciális helyzetű lakosságcsoportok	12
1.1.8. A foglalkoztatás szerkezete	13
1.1.9. Regionális egyenlőtlenségek	14
1.2. A foglalkoztatáspolitikai intézményi keretei	15
1.2.1. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat	15
1.2.2. A Munkaerő-piaci Alap	16
1.2.3. A helyi önkormányzatok	16
1.3. Aktív munkaerő-piaci eszközök	17
1.4. A munkaerő-kereslet és a munkaerő-kínálat várható alakulása 2000-2006 között	19
 2. Oktatás és képzés	 20
2.1. A lakosság képzettségi szintje	20
2.2. Az iskolarendszerű oktatás és képzés	21
2.2.1. A közép- és felsőoktatásban résztvevők aránya	21
2.2.2. Fejlődési trendek a szakképzésben	21
2.2.3. Feszültségpontok	22
2.3. Felnőttképzés	24
2.3.1. Az iskolarendszerű felnőttképzés	25
2.3.2. Munkaerő-piaci képzések	26
2.3.3. A munkahelyi keretek között folyó humánerőforrás-fejlesztés	26
 3. Szegénység és társadalmi kirekesztettség	 27
3.1. Jövedelmi egyenlőtlenségek	28
3.2. Erőforrások, jogok és szolgáltatások – a hozzáférhetőség nehézségei	29
3.3. A szociális terület foglalkoztatási potenciálja	30
3.4. A társadalmi kirekesztettség szempontjából különösen veszélyeztetett lakosságcsoportok	30
3.4.1. Roma népesség	31
3.4.2. Fogyatékkal élők	31
3.4.3. Szenvedélybetegek	32
 4. Az egészségügyi ellátórendszer	 32
4.1. Az egészségügyi ellátás területi különbségei	32
4.2. Az ellátás szerkezete és tárgyi feltételei	33
4.3. Humán erőforrások és munkakörülmények az egészségügyben	34
 5. Nők és férfiak esélyegyenlősége	 34

6. PHARE programok a foglalkoztatás, az oktatás és a képzés területén, 1994-2002	35
6.1. A programok rövid tartalmi összefoglalása	36
6.2. A programok előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatok	39
 II. A PROGRAM STRATÉGIÁJA	 41
1. SWOT elemzés	41
1.1. Erősségek	41
1.2. Gyengeségek	41
1.3. Lehetőségek	42
1.4. Veszélyek	43
2. Specifikus célok	43
3. A program stratégiája	46
4. Programszintű indikátorok és hatások	49
 III. PRIORITÁSOK ÉS INTÉZKEDÉSEK	 51
1. Prioritás: Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása	51
1.1. intézkedés: A munkanélküliség megelőzése és kezelése	52
1.2. intézkedés: A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése	53
1.3. intézkedés: A nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése	55
2. Prioritás: Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítségével	56
2.1. intézkedés: Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben	57
2.2. intézkedés: A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása	59
2.3. intézkedés: Hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása	60
3. Prioritás: Az oktatás, képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként	62
3.1. intézkedés: Egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése	64
3.2. intézkedés: A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése	65
3.3. intézkedés: Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése	67
4. Prioritás: Az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése	69
4.1. intézkedés: Munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések	70
4.2. intézkedés: A felnőttképzés rendszerének fejlesztése	71
5. Prioritás: Az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése	72
5.1. intézkedés: Az oktatási infrastruktúra fejlesztése	74
5.2. intézkedés: A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése	76
5.3. intézkedés: Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése az elmaradott régiókban	77
5.4. intézkedés: Egészségügyi IT-fejlesztés az elmaradott régiókban	79
6. Technikai segítségnyújtás	82
7. Állami támogatások	83
 IV. A STRATÉGIA KOHERENCIÁJA ÉS KONZISZTENCIÁJA	 84
1. Koherencia a Nemzeti Fejlesztési Tervvel	84
1.1. Koherencia és konzisztencia a Nemzeti Fejlesztési Terv stratégiájával, céljaival és prioritásaival	84
1.2. Az ágazai szintű és a regionális humán erőforrás-fejlesztési tevékenységek koherenciája	84
1.3. KKV fejlesztési tevékenységek a különböző operatív programokban	85
2. A Közösségi politikákkal való koherencia	86
2.1. Európai Foglalkoztatási Stratégia	86

2.2. Az egész életen át tartó tanulás stratégiája	88
2.3. A társadalmi beilleszkedés elősegítésének stratégiája	89
2.4. Horizontális alapelvek	89
2.4.1. Fenntartható fejlődés	90
2.4.2. Nők és férfiak esélyegyenlősége	90
3. Hazai szakmapolitikai stratégiák és dokumentumok	90
3.1. Foglalkoztatáspolitikai Közös Értékelés	90
3.2. Középtávú közoktatás-fejlesztési stratégia	91
3.3. Magyarország stratégiája az egész életen át tartó tanulás politikájára	92
3.4. Közös Memorandum a társadalmi beilleszkedésről	92
3.5. A cigányság életkörülményeinek és társadalmi helyzetének javítására irányuló középtávú intézkedéscsomag	93
3.6. Az Egészségügyi Reform	93
4. A stratégia és a prioritások koherenciája és konzisztenciája	95
4.1. A stratégia és a prioritások belső konzisztenciája	95
4.2. Az ESZA szakpolitikai területeivel és horizontális elveivel való összhang	95
4.2.1. Szakmapolitikai területek	95
4.2.2. Horizontális prioritások	97
4.3. Az ESZA és az ERFA által támogatott prioritások koherenciája az Operatív Programon belül	98
V. INDIKATÍV PÉNZÜGYI TÁBLA	100
VI. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSA	102
1. Az Operatív Program végrehajtása	102
1.1. Az Irányító Hatóság	102
1.2. Végrehajtási rendelkezések	104
Közreműködő szervezetek	105
Végső kedvezményezettek	107
Jelentések	108
Elektronikus adatforgalom	108
Információ és nyilvánosság	109
1.3. A közösségi politikáknak való megfelelés	109
Közbeszerzés	110
Esélyegyenlőség	110
Fenntartható fejlődés	111
Versenypolitika	111
2. Monitoring	113
2.1. A Monitoring Bizottság	113
2.2. Monitoring indikátorok	115
3. Értékelés	116
4. Pénzügyi irányítás és ellenőrzés	117
4.1. A Kifizető Hatóság és a pénzügyi folyamatok	117
4.1.1. Kifizető Hatóság	117
4.1.2. Pénzügyi folyamatok	118
4.2. A pénzügyi irányítás és ellenőrzés szabályai	120
4.2.1. Pénzügyi irányítás	120
4.2.2. Pénzügyi ellenőrzés	121
MELLÉKLETEK	124
1. Melléklet: Összefüggések	125
1.1. Az NFT specifikus céljainak és a program prioritásainak összefüggései	125

1.2.	A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program céljai és prioritásai közötti kapcsolatok	126
2. Melléklet: A helyzetelemzési fejezet függeléke		127
1. tábla:	Gazdasági fejlődés Magyarországon, 1992-2002	127
2. tábla:	Munkaerő-piaci mutatók, 1992-2002 (éves átlagok, ezer fő)	128
3. tábla:	Munkaerő-piaci mutatók (százalékban), 1992-2002	129
4. tábla:	Foglalkoztatási ráta korcsoportonként, 1992-2002	130
5. tábla:	Munkanélküliségi ráta korcsoportonként, 1992-2002	131
6. tábla:	Foglalkoztatási ráta ágazatonként és a nem-foglalkoztatotti ráta, 1992-2002	132
7. tábla:	A 15-64 éves korosztályba tartozók foglalkoztatási rátája régióként, 1992-2002	133
8. tábla:	Foglalkoztatottak és munkanélküliek legmagasabb iskolai végzettség szerint, 1999-2002	134
9. tábla:	Segélyezettek jövedelemtámogatási rendszer szerint, 1995-2002	135
10. tábla:	Iskolázási arányok a nappali tagozaton nemenként	136
11. tábla:	Keresetek alakulása a költségvetési és versenyszférában nemek szerint, 1999-2002 (%)	137
12. tábla:	Keresetek régiók szerint összehasonlítható munkakörökben (%)	138
13. tábla:	Keresetek iskolai végzettség szerint (%)	139
14. tábla:	Aktív és passzív foglalkoztatási intézkedésekre fordított kiadások, 1992-2002	140
15. tábla:	A minimálbér és az öregségi nyugdíjminimum összegének változása, 1988-2002 (HUF)	141
3. melléklet: Monitoring indikátorok		142
1. KONTEXTUS INDIKÁTOROK		142
2. PROGRAM-SZINTŰ INDIKÁTOROK		143
3. PRIORITÁS-SZINTŰ INDIKÁTOROK		144
4. melléklet:	Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat szervezeti felépítése	145
5. melléklet:	A magyar oktatási rendszer felépítése	146

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Strukturális Alapok támogatásainak felhasználására Magyarország elkészítette a Nemzeti Fejlesztési Tervet (NFT). Az NFT az ország gazdasági és társadalmi helyzetének átfogó elemzése alapján meghatározta azokat a fejlesztéspolitikai célokat és prioritásokat, amelyek megvalósítását a Strukturális Alapok forrásai a 2004-2006 időszakban támogatják. Az NFT átfogó célkitűzése **az EU átlaghoz viszonyított jövedelemkülönbség csökkentése**. Ennek eléréséhez a stratégia **a gazdaság versenyképességének javítását, a humán erőforrások jobb kihasználását, a környezet javítását és a kiegyensúlyozott regionális fejlődés elősegítését** tűzte ki célként.

A stratégia megvalósítása az operatív programokon keresztül történik, amelyek egy adott ágazat vagy régió stratégiáját tartalmazzák, és meghatározzák a programon belüli fejlesztési területeket (prioritásokat) és az azokhoz tartozó intézkedéseket. Az NFT alapján Magyarország öt operatív programot dolgozott ki.

Az operatív programok közül a Strukturális Alapok forrásaiból a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program (HEF OP) részesedik a legnagyobb mértékben. A 2004-2006 közötti időszakra vonatkozóan a HEF OP **teljes költségvetése összesen 667 millió euró (183 milliárd forint)**. Ebből mintegy **500 millió euró közösségi támogatás**, amit a **hazai – elsősorban központi – források további 167 millió euróval** egészítenek ki.

A Strukturális Alapok közül a HEF OP elsődlegesen az **Európai Szociális Alap (ESZA)** támogatásaira épül, amit az **Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)** forrásai is kiegészítenek a humánerőforrás-fejlesztést támogató infrastruktúra fejlesztését támogatva. A tervek szerint a program megvalósításához az ESZA mintegy 323 millió euróval, míg az Európai Regionális Fejlesztési Alap 177 millió euróval járul hozzá.

Az Operatív Program a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, a szociális szolgáltatások, valamint az egészségügyi ellátórendszer területén megvalósítandó fejlesztéseket támogatja az Európai Foglalkoztatási Stratégia és a Közös Foglalkoztatáspolitikai Értékelés által meghatározott szakmapolitikai keretekbe illeszkedve.

A program stratégiája három fő célkitűzésre épül. A fenntartható gazdasági fejlődés a potenciális munkaerő nagyobb munkaerő-piaci részvételét feltételezi, ezért a program első célkitűzése a **foglalkoztatás bővítése**. A humánerőforrás-fejlesztés eszközei a foglalkoztatás bővítéséhez, a beruházások kapcsolódó képzési programok támogatásával, a vállalkozóvá válás támogatásával, a KKV-k foglalkoztatási potenciáljának megerősítésével és versenyképességének javításával, valamint a munkanélküliek és az inaktívak - köztük elsősorban a nők - munkaerőpiacra való visszatérésének segítségével. A munkanélküliség megelőzése és leküzdése érdekében aktív foglalkoztatáspolitikai eszközeinek kiterjesztése és fejlesztése szükséges.

A humán erőforrások a tartós növekedés meghatározó tényezőjét jelentik. Ahhoz, hogy a gazdasági fejlődést ne akadályozza a tudás, a szakképzettség és a készségek hiánya, **versenyképes munkaerőre** van szükség. A tudásalapú társadalom kihívásainak való megfelelés az ismeretek, a készségek és alkalmazkodóképességének folyamatos fejlesztését kívánja meg, amit az egész életen át tartó tanulás kereteinek kialakítása biztosíthat. Ehhez javítani kell az oktatás és képzés minőségét, erősíteni kell az oktatás és a gazdaság közötti kapcsolatokat, és biztosítani kell a versenyképes tudás és készségek megszerzését. A munkaerő egészségi állapota szintén kulcseleme a versenyképességnek. A népesség rossz egészségi állapota jelentősen rontja a munkaerő foglalkoztathatóságát, magas inaktivitáshoz és a munkaerőpiacon töltött időszak megrövidüléséhez vezet. Ezért a munkavégző-képesség

és az egészség megőrzése és helyreállítása szintén szükséges a versenyképes munkaerő biztosításához.

A **társadalmi beilleszkedés elősegítésének**, a szegénység és a társadalmi kirekesztődés megelőzésének és leküzdésének fontos eszköze a munkaerő-piaci részvétel, a foglalkoztatás. Ahhoz, hogy mindenkinek esélye legyen a munkaerőpiacon való részvételre, a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, valamint a szociális szolgáltatások területén egyaránt erőfeszítéseket kell tenni a kirekesztés megelőzésére. A hátrányos helyzetű emberek – a roma népesség, a hátrányos helyzetű térségben élők, a fogyatékkal élők, a szenvedélybetegek – helyzetének javításához az oktatási lehetőségekhez, a szociális szolgáltatásokhoz és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférhetőség tekintetében tapasztalható regionális különbségek csökkentése is szükséges.

A program stratégiája **öt prioritás** mentén valósul meg, ezek az alábbiak:

1. **Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása:** A prioritás egyrészt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) aktív programjait támogatja, amelyek célja a munkanélküliek visszasegítése a munkaerőpiacra, a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése, a fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedésének segítése. A jobb minőségű és hatékonyabb szolgáltatások biztosítása érdekében a szolgáltatások - köztük az állasközvetítés és a tanácsadás – rendszerének és informatikai hátterének fejlesztése is szükséges. Másrészt a prioritás támogatja a nők munkaerő-piaci részvételét segítő kezdeményezéseket, köztük a vállalkozóvá válást segítségét, valamint a hozzátartozók napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások fejlesztését.
2. **A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra való belépés segítségével:** A prioritás azokat a kezdeményezéseket támogatja, amelyek célja, hogy esélyt teremtsenek a leghátrányosabb helyzetű emberek - a romák, a tartósan munkanélküliek, a fogyatékkal élők, a szenvedélybetegek, a hátrányos helyzetű térségekben élők - munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedésére. Ehhez az oktatás és képzés, a foglalkoztatás és a szociális szolgáltatások eszközeire egyaránt építeni kell.
3. **Az oktatás és képzés rendszerének fejlesztése:** A prioritás keretében megvalósuló fejlesztések célja, hogy az oktatás és képzés rendszere a munkaerő versenyképességének javítása érdekében megfelelő szinten biztosítsa az alapkészségek (köztük az idegennyelv-tudás és az informatikai ismeretek), valamint a gazdaság igényeinek megfelelő szakképzettség és tudás elsajátítását. Ehhez az alpfokú és a középfokú oktatás szintjén egyaránt szükséges az új tananyagok és módszerek kidolgozásának, a pedagógusok továbbképzésének támogatása. Annak érdekében, hogy az oktatási rendszer megfelelően alkalmazkodjon a gazdaság igényeihez, a prioritás támogatja a szakképzési rendszer és a képzés tartalmának fejlesztését.
4. **Az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése:** A prioritás a munkavállalók és a vállalkozók képzésének támogatásával a korszerű ismeretek és az információs társadalom által megkövetelt készségek megszerzését segíti elő. A mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének és foglalkoztatási potenciáljának megerősítése érdekében ezen vállalkozók és alkalmazottaik képzésére kiemelt figyelmet kell fordítani. A megfelelő képzés-kínálat és a különböző célcsoportok igényeinek megfelelő felnőttképzési rendszer biztosításához a felnőttképzés rendszerének átfogó fejlesztése is szükséges. A prioritás ezért támogatja új felnőttképzési módszerek és tananyagok kidolgozását, az oktatók továbbképzését, valamint a képző szervezetek, köztük a Regionális Képző Központok, fejlesztését.

5. **Az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése:** A prioritás az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásával a humánerőforrás-fejlesztést támogató infrastruktúra fejlesztését, a szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés és az ellátások minőségének javítását támogatja, az Európai Szociális Alap által támogatott humánerőforrás-fejlesztési beavatkozások eredményességének és hatékonyságának biztosítása érdekében. A prioritás célja az oktatási infrastruktúra fejlesztése és területi különbségeinek csökkentése; a társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltató rendszer infrastruktúrájának fejlesztése, valamint az egészségügyi infrastruktúra területi különbségeinek csökkentése.

A program intézkedései prioritásonként

Prioritás	Intézkedés	Indikatív költségvetés		Felelős tárca	Együttműködő tárcák
		millió euró	OP költségvetés százalékában		
Aktív munkaerőpiaci politikák támogatása	A munkanélküliség megelőzése és kezelése	160,1	24,0	FMM	
	A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése			FMM	
	A nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése			FMM	
Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem	Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben	86,9	13,0	OM	
	A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása			ESZCSM	IM
	Hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságának javítása			FMM	IM, GYISM
Oktatás és képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás részeként	Egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése	122,6	18,4	OM	
	A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése			OM	
	Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése			OM	
Alkalmazkodó- és vállalkozó készségek fejlesztése	Munkahelyteremtéshez és a vállalkozóvá váláshoz kapcsolódó képzések támogatása	46,6	7,0	FMM	GKM, IHM
	A felnőttképzési rendszer fejlesztése			FMM	
				OM	
Oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése	Az oktatási infrastruktúra fejlesztése	236,3	35,4	ESZCSM	
	A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése			ESZCSM	
	Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése az elmaradott régiókban			ESZCSM	
	Egészségügyi IT fejlesztés az elmaradott régiókban			ESZCSM	

Az Operatív Program a foglalkoztatási és humánerőforrás-fejlesztési helyzet elemzését, a célokat és fejlesztési irányokat meghatározó stratégiát, valamint az intézkedések céljának és tartalmának rövid összegzését foglalja magába. Az intézkedések tartalmi és végrehajtással kapcsolatos részleteit az ún. program-kiegészítő dokumentum tartalmazza.

A program kidolgozása a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium irányítása mellett, az Oktatási Minisztériummal és az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztériummal való szoros együttműködés keretében folyt. A tervezésben közreműködött továbbá a Gyermek-, Ifjúsági és Sport Minisztérium, az Igazságügy Minisztérium, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium és az Informatikai és Hírközlési Minisztérium.

A program végrehajtásáért a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztériumban létrehozott **Irányító Hatóság** felelős. Az egyes intézkedések végrehajtásával kapcsolatos bizonyos feladatokat az Irányító Hatóság ún. **közreműködő szervezetek**hez delegál. A program végrehajtásában a Foglalkoztatási Hivatal, az ESZA Kht., az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága, valamint az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium Strukturális Alap Programirodája lát majd el közreműködői feladatokat.

BEVEZETÉS

A Strukturális Alapok támogatásainak felhasználására Magyarország elkészítette a Nemzeti Fejlesztési Tervet (NFT). Az NFT az ország gazdasági és társadalmi helyzetének átfogó elemzése alapján meghatározta azokat a fejlesztéspolitikai célokat és prioritásokat, amelyek megvalósítását a Strukturális Alapok forrásai a 2004-2006 időszakban támogatják. Az NFT átfogó célkitűzése az EU átlaghoz viszonyított jövedelemkülönbség csökkentése. Ennek eléréséhez a stratégia a gazdaság versenyképességének javítását, a humán erőforrások jobb kihasználását, a környezet javítását és a kiegyensúlyozott regionális fejlődés elősegítését tűzte ki célként.

A stratégia megvalósítása az operatív programokon keresztül történik, amelyek egy adott ágazat vagy régió stratégiáját tartalmazzák, és meghatározzák a programon belüli fejlesztési területeket (prioritásokat) és az azokhoz tartozó intézkedéseket. Az NFT alapján Magyarország öt operatív programot dolgozott ki. Ezek közül a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, a szociális szolgáltatások, valamint az egészségügyi ellátórendszer területén megvalósítandó fejlesztéseket foglalja magába.

A humánerőforrás-fejlesztés egyszerre cél és eszköz. Cél, mert az alkotó munkát, az életkörülmények, a környezeti feltételek javítását szolgálja, de eszköz is, mert mindez az emberek tudása és tevékenysége által valósul meg. Az Operatív Programban megfogalmazott célok és intézkedések két csomópont köré rendezhetők. Az általános cél, hogy a gazdaság növekedését és Magyarország felzárkózását minél kevésbé korlátozza tudás- és ismerethiány, alkalmazkodási nehézségek. Ezért a programok egy része az emberek minél szélesebb körének képzését, továbbképzését, a versenyképes tudás és a munkaerőpiacra való sikeres beilleszkedéshez szükséges készségek fejlesztését szolgálja. Ehhez nélkülözhetetlen a munkaerő-piaci szolgáltatások és az oktatás és képzés infrastrukturális feltételeinek javítása, fejlesztése, hatékonyságának növelése.

Vannak azonban olyan egyének, családok amelyek nem tudnak élni ezekkel a lehetőségekkel, nem képesek teljesíteni az átlagos – és feltételezhetően növekvő – elvárásokat mert hiányzik hozzá az információjuk, a szükséges készségeik, ambíciójuk, társadalmi, családi háttérük, lakóhelyük adottságai, előítéletek akadályozzák boldogulásukat, stb. Az uniós csatlakozás sikere múlik azon, hogy mindenki képes legyen élni annak előnyeivel. Ezért az Operatív Program kiemelt célja az esélykülönbségek csökkentése, a társadalmi-gazdasági helyzetből fakadó hátrányok leküzdésének segítése. Az intézkedések ennek érdekében támogatást biztosítanak a leghátrányosabb helyzetű csoportok társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedését segítő programokhoz, a szolgáltatások hozzáférhetőségének, az oktatás és a szociális ellátórendszer infrastruktúrájának javításához, területi különbségeinek csökkentéséhez.

A foglalkoztatás, a humánerőforrás-fejlesztés és a társadalmi befogadás elősegítését a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program a Strukturális Alapok közül elsősorban az Európai Szociális Alap (ESZA) támogatásaira építve valósítja meg. Az ESZA az Európai Foglalkoztatási Stratégia megvalósítását szolgálja, a munkanélküliség megelőzése és leküzdése, a humán erőforrások fejlesztése és a munkaerő-piaci beilleszkedés elősegítése, a férfiak és a nők közötti esélyegyenlőség, a fenntartható fejlődés, valamint a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése érdekében. Az Európai Szociális Alap támogatásával

megvalósuló beavatkozások eredményességének és hatékonyságának biztosítása érdekében a program az oktatási és képzési, valamint a szociális és egészségügyi szolgáltatások infrastrukturális fejlesztéséhez az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásait is igénybe veszi. Egy adott szakterületen vagy egy adott régióban, térségben az Európai Szociális Alap, illetve az Európai Regionális Fejlesztési Alap által támogatott intézkedések kölcsönösen erősíthetik egymás hatékonyságát, a megfelelő szinergia megteremtésével lehetőség nyílik egy adott probléma kezelésének integrált megközelítésére.

Az Operatív Program a foglalkoztatási és humánerőforrás-fejlesztési helyzet elemzését, a célokat és fejlesztési irányokat meghatározó stratégiát, valamint az intézkedések céljának és tartalmának rövid összegzését foglalja magába. Az intézkedések tartalmi és végrehajtással kapcsolatos részleteit az ún. program-kiegészítő dokumentum tartalmazza.

Az Operatív Program számos minisztérium és szakterület együttműködésével készült, és ez az együttműködés a program eredményes végrehajtásához is nélkülözhetetlen. A stratégia kialakításában és az egyes intézkedések tervezésében a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, az Oktatási Minisztérium, az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium mellett részt vett a Gyermek-, Ifjúsági és Sport Minisztérium, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal Roma Ügyekért Felelős Politikai Államtitkársága.

EX ANTE ÉRTÉKELÉS

A Strukturális Alapok támogatás rendszerében követelményként is megjelenő ex ante (előzetes) értékelés célja a tervezés és programozás támogatása. Az ex ante értékelés egy interaktív folyamat, amely a tervezésért felelős egységtől független szakértők bevonásával a program tartalmára és szerkezetére vonatkozó ajánlásokkal, kiegészítésekkel segíti a program kidolgozását. Ennek megfelelően az előzetes értékelés eredményei beépülnek a programdokumentumba, ilyen módon hozzájárulva a program sikeresebb és eredményesebb megvalósításához.

A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program előzetes értékelése két szakaszban készült. Az első szakasz a tervezéssel párhuzamosan folyt a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, a Nemzetközi Bankárképző Központ, az Oktatási Minisztérium Környezeti Nevelési Iroda szakértői, valamint független szakértők közreműködésével. Az értékelés az Operatív Program előzményeinek összegzésére, a program koherenciájának és relevanciájának vizsgálatára, a helyzetértékelés és az intézkedések szakmapolitikai értékelésére, a program tartalmának a nők és férfiak esélyegyenlősége szempontjából való vizsgálatára, valamint környezeti hatások előzetes értékelésére terjedt ki. A javasolt pontosítások és kiegészítések többsége beépült a program szövegébe.

Az ex ante értékelés második szakaszára közvetlenül a tervezés munka lezárását megelőzően kezdődött meg.

(Ex ante értékelő által készítendő szöveg.)

A PROGRAM TÁRSADALMI EGYEZTETÉSE

A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program az 1260/1999/EK rendeletben foglaltaknak megfelelően, széleskörű együttműködés keretében készült. A tervezési munka a tárcaközi Humánerőforrás-fejlesztési Munkacsoport keretében folyt. A Munkacsoportban a főfelelős minisztériumok mellett képviseltette magát a Gyermek- Ifjúsági és Sport Minisztérium, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal. Az érintett minisztériumokon belül a főosztályok és háttérintézmények munkatársaiból álló belső tervezési munkacsoportok segítették a program kidolgozását.

Az Operatív Program Kormány által elfogadott első változatának szélesebb körű társadalmi egyeztetése két szakaszban, több különböző szinten zajlott:

1. Részanyagok megvitatása szakterületenként:

- A foglalkoztatási szakterület részanyagait megvitatta a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete, a Munkaerő-piaci Bizottság, a Magyar Tudományos Akadémia Munkatudományi Bizottsága, valamint az európai uniós felkészítő képzések keretében a legfontosabb munkaadói és munkavállalói szervezetek képviselői és a foglalkoztatási célú civil szervezetek képviselői.
- Az Oktatási Minisztérium az alábbi, szakmapolitikai szempontból meghatározó szervezetekkel folytatott egyeztetést: Felsőoktatási Érdekegyeztető Tanács, Felsőoktatási és Tudományos Tanács, Köznevelési Érdekegyeztető Tanács, Köznevelés-politikai Tanács, Országos Diákjogi Tanács, Országos Kisebbségi Bizottság, Országos Köznevelési Tanács.
- Az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium a szakmai partnerekkel történő egyeztetés keretében a tervezési részanyagokat napirendjére tűzte a Szociális Tanács, az Egyházi Fenntartók Tanácsa, a Fogyatékosügyi Tanács, a Nemzeti Egészségügyi Tanács, valamint a Civil Szervezetek Fóruma.

2. Az OP egységes tervezetének egyeztetése:

- Regionális NFT Egyeztető Fórumok, az Országos Érdekegyeztető Tanács és szakbizottságainak ülése, egyéb kiemelt szakmai és civil fórumok (a foglalkoztatási célú civil szervezetek ernyőszervezeteinek egyeztető fóruma, megyei munkaügyi központok, regionális képző központok képviselőinek munkaértekezlete, Fővárosi Közgyűlés NFT konferenciája, MTA Munkatudományi Bizottsága).
- A minisztériumok szakterületei és a kabinetek által összeállított lista alapján több száz szakmai és civil szervezet kapta meg véleményezésre nyomtatott illetve elektronikus úton a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Programot, köztük a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete, a megyei munkaügyi központok, a régiók fejlesztési ügynökségei és a kiemelt szakmai partnerek. A program elektronikus változata közzétételre került az FMM és OM honlapján, ahol vélemények megfogalmazására is lehetőség volt.

A társadalmi partnerektől beérkezett vélemények feldolgozása és értékelése egységes szempontrendszer alapján, strukturáltan történt. Az Operatív Program szakmai és társadalmi egyeztetése során a helyzetelemzés legfontosabb elemeit jóváhagyták, néhány részterület (például az iskolarendszeren kívüli képzés fontosabb jellemzői, az önkormányzatok foglalkoztatási szerepvállalása, munkabiztonsági felkészültség hiányosságai, peremterületi, tanyasi lakosság hátrányos helyzete, vállalkozásokkal felhagyó kisvállalkozók

munkanélküliségi problémái, civil szektorkapacitásainak gyengesége) vonatkozásában igényeltek kiegészítéseket, amelyek beépítésre kerültek a program tervezetébe. Általánosságban elmondható, hogy a partnerek további intézkedések kidolgozását, illetve a meglévő intézkedések tartalmának, célcsoportjának bővítését szorgalmazták. A társadalmi egyeztetést követően az Operatív Program tervezete átdolgozásra került, a partnerek véleménye, javaslatai, kiegészítései - a lehetőségekhez mérten és a Strukturális Alapok által finanszírozható tevékenységek körét figyelembe véve - beépültek a tervezetbe.

I. HELYZETELEMLÉZÉS

1. FOGLALKOZTATÁS

A kilencvenes évek elején a magyar munkaerőpiacot a foglalkoztatás és a gazdasági aktivitás drámai csökkenése, a munkanélküliség ugrásszerű növekedése, a munkaerő főbb szektorok és foglalkozások közötti átrendeződése jellemezte. Ezzel párhuzamosan kiépültek és megszilárdultak a foglalkoztatáspolitikai jogi és intézményi keretei, jelentősen hozzájárulva a piacgazdaságra való átmenet időszakában gyorsan növekvő és tömeges munkanélküliségből fakadó társadalmi feszültségek mérsékléséhez. A gazdaság stabilizálódását követően jelentősen csökkent a munkanélküliség, majd az évtized utolsó harmadában meginduló dinamikus (4% feletti) gazdasági növekedéssel a foglalkoztatottság és az aktivitás is növekedni kezdett. 1998-ban 1,4%-kal, 1999-ben 3,1%-kal emelkedett a foglalkoztatottság. Ezt követően lelassult a foglalkoztatottak létszámának növekedési üteme: 2000-ben 1%-os, 2001-ben pedig mindössze 0,3%-os emelkedés volt tapasztalható. A vártnál jobban elhúzódnó világgazdasági recesszió hatására, valamint a versenyképességet rontó minimál-bér emelés és forint erősödés következtében 2002-re a GDP növekedése 3,3%-ra, az ipari termelés 2,6%-ra mérséklődött. Mindezek hatására a foglalkoztatás növekedése megállt. Az iparban – ahol korábban a foglalkoztatottak létszáma és termelékenysége egyaránt növekedett – létszámcsökkenés következett be, míg a szolgáltatási szektorban továbbra is gyarapodott a foglalkoztatottak száma. A gazdaság szerkezeti átalakulását követve folyamatosan változott a foglalkoztatottak ágazati, foglalkozási és képzettségi szerinti összetétele.

A munkaerőpiac tartósan bizonyult problémái: a foglalkoztatottság alacsony szintje, a magas inaktivitás, a régiók közötti jelentős munkaerő-piaci különbségek, a munkaerő gyenge területi mobilitása. Újabb feszültségforrásként jelentkezik a munkaerő-kereslet és -kínálat struktúrája közötti eltérések erősödése. A foglalkoztatás stagnálása elsősorban a fiatalok, azon belül is a diplomás pályakezdők esélyeit rontotta, ugyanakkor azonban az ország gyorsabban fejlődő térségeiben fizikai szakmunkások hiánya miatt betöltetlen álláshelyek vannak.

1.1. MUNKAERŐ-PIACI FOLYAMATOK

1.1.1. Foglalkoztatási szint

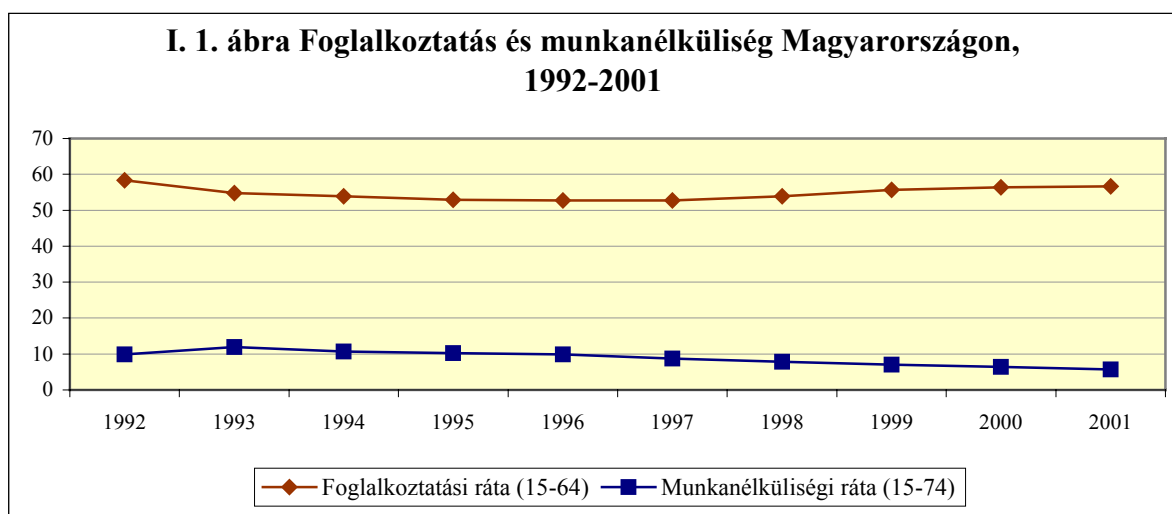
A piacgazdaságra való átmenet következményeként a foglalkoztatottak száma több mint egynegyedével, közel másfélmillióval csökkent. A foglalkoztatottság és a gazdasági aktivitás 1997-ben érte el mélypontját, amikor a 15-64 éves népesség foglalkoztatási rátája 52,7%-ra, aktivitása pedig 57,8%-ra, messze a közösségi átlag alá süllyedt. 1997-től a foglalkoztatás és a gazdasági aktivitás több mint két évtizedes csökkenés után újra növekedni kezdett. 2001-ig a foglalkoztatottak száma több mint 200 ezer fővel bővült és elérte a 3.850 ezer főt. A növekedésnek közel fele az inaktívok foglalkoztatottá válásából következett be. 2001-től a világgazdasági válság hatására a nagy nemzetközi cégek elhalasztották tervezett

beruházásaikat, átszervezték, vagy alacsonyabb munkaerő-költségű országokba telepítették át tevékenységük egy részét, csökkentették dolgozóik számát. Folytatódott a szerkezetátalakulás a gazdaság más területén is. Tovább csökkent a mezőgazdaságban, a szénbányászatban dolgozók száma. A gazdaság különböző területeiről elbocsátottak jelentős része viszonylag gyorsan el tudott helyezkedni, jórészt az idetelepülő külföldi tőke újabb beruházásai, valamint az építőipar és a szolgáltatás területén.

Az árupiacon érvényesülő, alapvetően a kereslettől-kínálattól függő folyamatokon túl a foglalkoztatás alakulására jelentősen hatott a minimálbérnek a kormányzat által elhatározott emelése. A legkisebb, kötelezően fizetett munkabér kétszeresére emelése különösen a mikro- és kis vállalatokat hozta nehéz helyzetbe, a létszámemelést tervezők jelentős része mondott le a bővítésről. A gazdaság néhány, addig alacsony bérű ágazatában elbocsátásokra is sor került. A textil-, a ruházati- és cipőipar exportra termelő, jórészt bér munkát végző cégeinek exportbevételét is csökkentette a forint árfolyamának erősödése.

2002-ben a foglalkoztatottak átlagos létszáma 3 884 ezer fő volt, a 15-64 évesek foglalkoztatási rátája 56,3%. A foglalkoztatottak nemek szerinti megoszlása évek óta állandó: a foglalkoztatottak 45 %-a nő. A férfiak foglalkoztatási rátája 63,1%, a nőké 49,8%, a férfiak foglalkoztatási aránya minden korcsoportban meghaladja a nőkét. Összehasonlítva foglalkoztatási rátáinkat az EU-tagországok átlagaival (63,9%, férfiak: 73%, nők: 54,9%), jelentős a lemaradásunk, a 15-64 éves népesség tekintetében 7,6 százalékpont, ezen belül a férfiak körében 10, míg a nők körében 5 százalékpont.

A legfiatalabb korcsoportban, a 15-24 éves népesség körében csökkent, míg az 50 éven felüli korcsoportokban nőtt a foglalkoztatottak száma és aránya. A 15-19 évesek foglalkoztatási rátája egy év alatt 7,7%-ról 5,4 %-ra csökkent, míg 20-24 éveseké 51,1%-ról 49,3%-ra. Összevetve ezt azzal, hogy a munkanélküli fiatalok, valamint a nem tanuló, de nem is dolgozó fiatalok létszáma és aránya is számottevően nőtt az utóbbi években, megállapíthatjuk, hogy a fiatalok munkaerő-piaci helyzete romlott. Ezzel párhuzamosan valamennyi 50 éven felüli korcsoportban nőtt a foglalkoztatási ráta. A legmarkánsabb növekedés a nyugdíjkorhatár emelésével leginkább érintett 55-59 éves nők körében következett be, ennek ellenére az ilyen korú nőknek csak 28%-a foglalkoztatott (többségük még a recesszió éveiben inaktívvá vált). Az 50-54 éves nők 64 %-a foglalkoztatott, a legmagasabb 75%-os foglalkoztatási ráta pedig a gyermekszülésben már kevésbé érintett 40-45 éves nőket jellemezte. Az 55-59 éves férfiak foglalkoztatottsága is javult, de az 52,8 %-os ráta jelzi, hogy az idősebb korosztályok foglalkoztathatóságának javítására további erőfeszítéseket kell tenni.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH), Munkaerő-felvétel

1.1.2. Munkanélküliség

A munkanélküliségi ráta 1993 elején érte el 12,5 %-os csúcspontját, és azóta 2002-ig folyamatosan csökkent. Nemzetközi összehasonlításban Magyarország jelenlegi munkanélküliségi mutatói kedvezőek: 2002-re a munkanélküliek száma kevesebb, mint a felére, 239 ezer főre, a munkanélküliségi ráta pedig 5,8%-ra (EU:7,4%) mérséklődött. Ehhez hasonlóan, a tartós munkanélküliségi ráta, ami 1996-ban még megegyezett az Unió 5,2%-os átlagával, 2002-re szintén a felére, 2,-67%-ra csökkent (EU:3,6%). A munkanélküliek 45%-át a tartósan munkanélküliek jelentik, akik részben munkahelyhiány, részben a szakképzettség hiánya és/vagy a munkavégző képesség csökkenése miatt nem tudnak elhelyezkedni.

A munkanélküliségi ráta csökkenéséhez az utóbbi években hozzájárult a munkanélküli ellátórendszer szigorítása is, a munkanélküli ellátás idejének rövidülése, az ellátásra jogosultak körének szűkülése. Ezzel éppen a munkaerő-piaci szempontból leghátrányosabb helyzetben lévők estek el támogatásoktól, mivel kapcsolatuk a munkaügyi szervezettel megszakadt, és ezzel csökkent a munkaerőpiacra való visszatérésük esélye.

2001-től bevezetett törvénymódosítások bővítették a foglalkoztatást elősegítő támogatások körét; a munkaerő-piaci képzésekbe való bekapcsolódás ösztönzésére megemelték a képzésekhez kapcsolódó támogatásokat. A törvénymódosítás a leghátrányosabb rétegek, az idősebbek, valamint a roma származású személyek esetében lehetővé teszi az általánosnál kedvezőbb szabályok alkalmazását. A hagyományostól eltérő foglalkoztatási formák elterjedésének érdekében támogatja a részmunkaidőben, valamint a távmunkában való foglalkoztatást.

Az évtized első felét jellemző recessziós munkanélküliség az utóbbi években, különösen a fejlődő és dinamikusan fejlődő térségekben egyre inkább strukturális jellegűvé vált. A munkanélküliség mellett bizonyos szakmákban, foglalkozásokban a munkanélküliség mellett jelentős munkaerőhiány is tapasztalható.

1.1.3. Inaktivitás

A munkanélküliség ugrásszerű növekedése mellett az átmenet időszakának másik meghatározó munkaerő-piaci folyamata az állásukat veszített, vagy munkanélküliségtől fenyegetett munkavállalók inaktivitásba vonulása volt, ami különösen a kevésbé iskolázott, szakképzetlen dolgozókat és az idősebb korosztályokat érintette. 2002-ben a munkavállalási korú gazdaságilag nem aktívák száma 2,3 millió fő volt. Az inaktív férfiak közül 171 ezren, a nők közül 260 ezren, összesen 431 ezren voltak olyanok, akik nem tanultak, nyugdíjban, munkanélküliségi vagy anyasági ellátásban sem részesültek. Az inaktivitás magas szintjét részben az magyarázza, hogy a munkanélküliségi ráta csökkenése elsősorban nem a foglalkoztatás bővülésének, hanem a munkanélküliek munkaerőpiacról történő kivonulásának volt az eredménye. Ezt a folyamatot a munkanélküliségből fakadó társadalmi feszültségek csökkentése érdekében – különösen a 90-es évek első felében – a kormányzat is ösztönözte a korai nyugdíjba vonulás lehetővé tételével, de az inaktivitás növekedéséhez a közép- és felsőfokú oktatás dinamikus kiterjesztése is nagyban hozzájárult.

A munkavállalási korúak esetében az inaktivitás bizonyos életszakaszokban jelenthet egyfajta átmeneti állapotot, például a gyermeknevelés időszakát. Az igazi problémát az jelenti, hogy Magyarországon az inaktivitás gyakran nem átmeneti időszak az egyén életében, hanem a munkaerőpiacról való kirekesztődés szinte visszafordíthatatlan folyamatát indítja be. A munka világából való tartós kiszakadás a munkavégző-képesség és a motiváció leépüléséhez vezet, és egyre kisebb az esély a munkaerőpiacra való visszatérésre. Az inaktívak jelentős

része szeretne munkát vállalni. Elhelyezkedésük legfőbb akadályának a lokális munkahelyhiányt, egészségi problémáikat, idős korukat vagy/és hiányos képzettségüket tartják. Jellemzően a nők hivatkoztak a családi kötıtségekre.

1.1.4. Munkaerőhiány

Az alacsony foglalkoztatás és a magas inaktivitás ellenére egyes régiókban és foglalkozásokban a foglalkoztatók igényeit kielégítő munkaerő kínálat nem megfelelő, a szakképzett munkaerő hiánya, a munkaerő képzettségének és készségeinek gyengesége tapasztalható. A gazdasági növekedés lelassulása mellett is a munkáltatóknak jelentős létszámbővítési igényei vannak, 2003. első félévében ez mintegy 25-30 ezer főre tehető. A meglévő üres álláshelyek betöltését azonban sok esetben akadályozza a megfelelő képzettséggel rendelkezők hiánya. Az ország gyorsabban fejlődő térségeiben különösen fizikai szakmunkásokból (elsősorban fémipari foglalkozásúakból, javító-szerelőköl, kereskedelmi és vendéglátó-ipari foglalkozásúakból) hiányzik a fiatal utánpótlás. A hiányt nem csupán az adott szakmával a munkaerőpiacon állást keresők alacsony száma okozza, hanem ennél nagyobb mértékben az, hogy az álláskereső között kevesen rendelkeznek korszerű ismeretekkel. A munkáltatók elégedetlenek az oktatási rendszerből frissen kikerülő pályakezdők szakmai felkészültségével is, hiányolják, hogy nem rendelkeznek megfelelő gyakorlattal. Mindebből az következik, hogy a foglalkoztatás bővülését a gazdasági fejlődés lelassulása mellett a munkaerő-kereslet és -kínálat képzettségek szerinti összetételének eltérése is akadályozza.

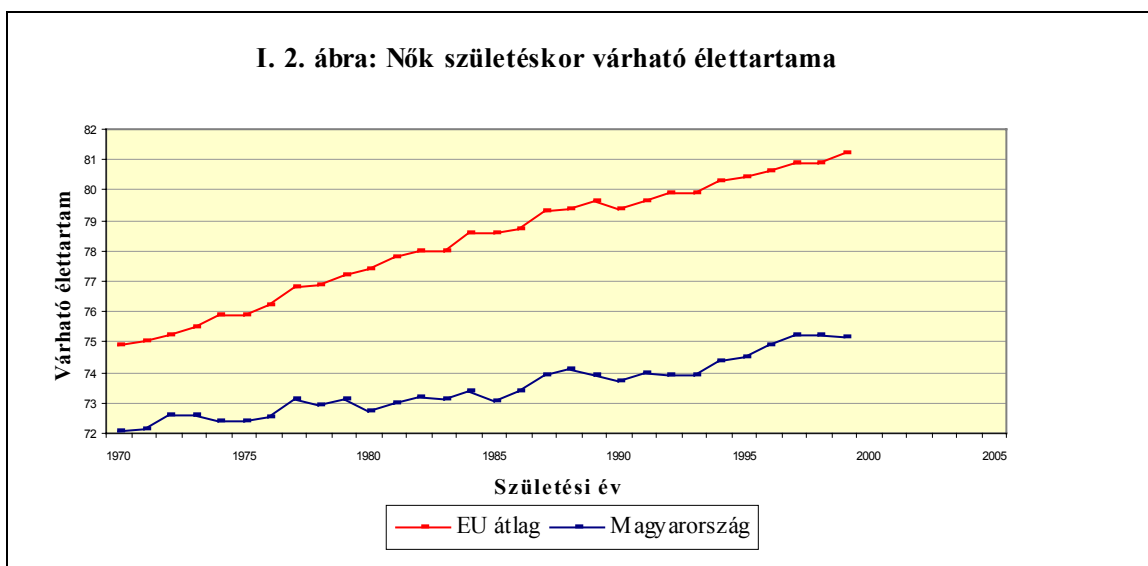
Ez arra hívja fel a figyelmet, hogy ki kell alakítani azokat a mechanizmusokat, amelyek a szakképzést és a munkahelyen belüli és kívüli felnőttképzési rendszert folyamatosan a munkaerő-piaci, gazdasági igényekhez igazítják. A létező munkaerőhiányok pótlására Magyarország – évente kissé növekvő nagyságrendben – mintegy 30-40 ezer külföldi munkavállalót (többnyire határon túl élő magyarokat) is fogad legalisan, munkavállalási engedéllyel. A multinacionális vállalatok többnyire betanított munkára várják a külföldieket. Ezen kívül szomszédos országokból ápolónők, textilipari munkások és mezőgazdasági idénymunkások is jönnek rendszeresen. Leginkább azokat a munkahelyeket töltik be, amelyeket a hazai munkavállalók a munkakörülmények, vagy az alacsony kereseti lehetőségek miatt nem vállalnak. A Magyarországon dolgozó külföldiekkel közel megegyező létszámban magyarok is dolgoznak külföldön engedéllyel, főként Ausztriában és Németországban.

1.1.5. A munkavállalási korú népesség összetétele

A foglalkoztatottak társadalmi-demográfiai összetétele általában kedvező irányban változott. Valamelyest mérséklődött a férfiak és a nők foglalkoztatási szintje közötti különbség, és megfordult az idősebb dolgozók munkaerőpiacról történő kiszorulásának tendenciája is. A foglalkoztatottak képzettségi struktúrájának alakulása világosan jelzi, hogy a modernizálódó gazdaságnak minőségi munkaerőre van szüksége, ezért az iskolázatlanok és a szakképzetlenek gyors ütemben szorulnak ki a munkaerőpiacról. A foglalkoztatottak képzettségi szintje részben emiatt, részben a demográfiai cserének, valamint a felnőttképzés bővülésének köszönhetően folyamatosan javul. Az átlagosnál képzettebb fiatal korosztályok munkába állásával jelentősen emelkedett a kvalifikáltabb foglalkoztatottak száma, a szakképzetlen, legfeljebb általános iskolát végzettek létszáma négy év alatt 18%-kal esett vissza. Így 2002-ben a foglalkoztatottaknak már csak egyhatoda tartozott ez utóbbi kategóriába, egyharmad-egyharmaduk szakmunkás, illetve középiskolai végzettséggel rendelkezett, és több mint egyhatoduk felsőfokú végzettségű volt.

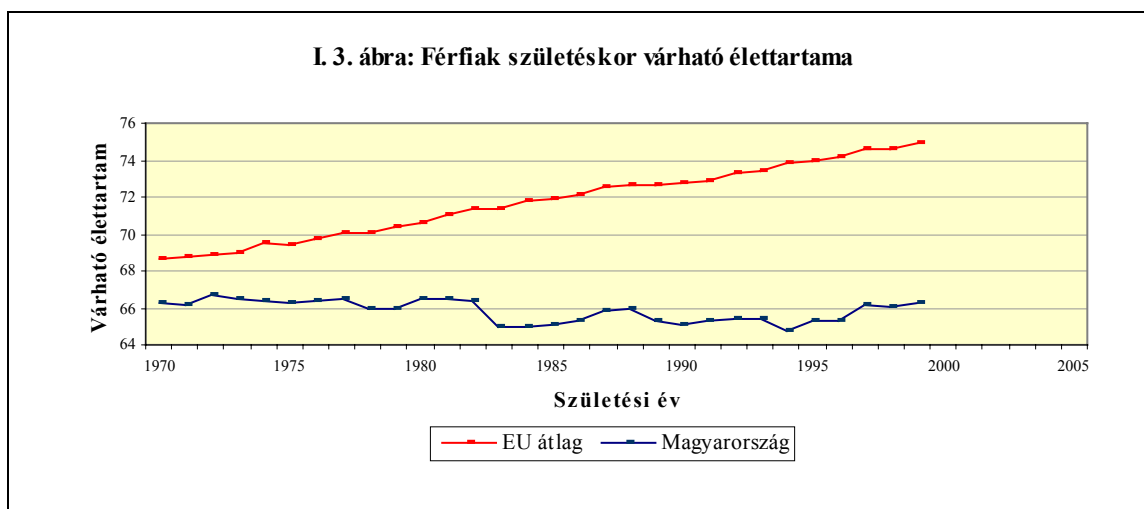
1.1.6. A munkaerő egészségi állapota

A munkaerő foglalkoztathatósága és versenyképessége szempontjából fontos tényező az egészségi állapot, a megfelelő munkavégző képesség. A magyar népesség egészségi állapota az egyik legkedvezőtlenebb európai összehasonlításban, és az elmúlt évtizedek összehasonlító mutatói is csak enyhe javulást mutatnak. Magyarországon a férfiak születéskor várható élettartam 7,8 évvel, a nők pedig 5,6 évvel alacsonyabb az EU átlagnál. A korai halálozás kétszer akkora, mint az EU átlaga. Különösen a munkavállalási korú népesség, és ezen belül a férfiak morbiditási és halálozási mutatói aggasztóak, aminek messzemenő munkaerő-piaci következményei vannak. 2000-ben az elhalálozott férfiak 40%-a 65 év alatti volt.

Forrás: OECD

A rendkívül rossz egészségi állapot egyfelől az egészségtelen életmóddal, a dohányzással, az alkoholfogyasztással, az étkezési szokásokkal, a testmozgás hiányával, valamint környezeti tényezőkkel (levegő-, víz- és talajszennyezettségre vezethető vissza a megbetegedések 14 %-a), másfelől az egészség megőrzését és helyreállítását segítő szolgáltatások fejletlenségével és a hozzáférés egyenlőtlenségeivel magyarázható. A rossz egészségi állapot jelentős mértékben korlátozza a munkaerő-kínálatot, rontja a munkaerő és a gazdaság versenyképességét.

Forrás: OECD

Az egészségi állapot és az életesélyek szoros összefüggést mutatnak az egyének társadalmi-gazdasági státusával és jövedelmi helyzetével. A legkedvezőbb helyzetű társadalmi csoportok és a leghátrányosabb helyzetűek közé tartozó roma népesség várható élettartama között 10 év a különbség. A halálozás tekintetében jelentős területi különbségek is kimutathatók; a különbségek részben a régiók társadalmi-gazdasági helyzetének egyenlőtlenségeit követik, részben a települések nagyságával és az egészségügyi szolgáltatások hozzáférhetőségével és színvonalával vannak összefüggésben. Az országos mutatók jelentős regionális különbségeket fednek el, különösen a férfiak esetében, így például Budapesten a fiúk születésükkor 68, más városokban 67, falun 65 évet remélhetnek. Nyugat-Dunántúlon a férfiak születéskor várható élettartama 67, Észak-Magyarországon 65 év. Az egészségi állapot – és ezáltal a foglalkoztathatóság - javítását szolgáló intézkedéseknek tehát elsősorban a leghátrányosabb helyzetű térségekre kell irányulnia.

1.1.7. A munkaerőpiac szempontjából speciális helyzetű lakosságcsoportok

A munkaerő-piaci részvétel szempontjából, bizonyos életciklusokhoz is köthetően, egyes lakosságcsoportok sajátos helyzetben vannak. A nők a gyermeknevelés időszakában egy időre elhagyják a munkaerőpiacot, a pályakezdők a munkaerőpiacra való beilleszkedés, az idősebb korosztályok pedig a munkaerőpiacon való bennmaradás, illetve visszajutás nehézségeivel szembesülnek. Az alábbiakban e három demográfiai csoport munkaerő-piaci helyzetét foglaljuk össze; a különösen hátrányos helyzetű lakosságcsoportok - köztük a romák és a fogyatékosok - helyzetét a *Szegénység és társadalmi kirekesztettség* című fejezet mutatja be.

Nők

A nők foglalkoztatottsága és aktivitása az átalakulás időszakában nagyjából a férfiakéhoz hasonló ütemben esett vissza. 1997 óta a nők foglalkoztatási szintje valamivel jobban nőtt, mint a férfiaké, s így 2002-re a foglalkoztatási rátájuk 49,8%-ra emelkedett, ezzel a két nem közötti ráta-különbség 13,3%-pontra csökkent (EU:18,1%-pont). A munkanélküliség a nőket kezdettől fogva kevésbé érintette, mint a férfiakat. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a munkahelyek tömeges felszámolása a jellegzetesen nőket foglalkoztató területeket kevésbé érintette, mint a többségében férfiakat foglalkoztató iparágakat és a mezőgazdaságot. 2002-ben a nők munkanélküliségi rátája 5,4%, a férfiaké 6,1% volt (EU: 8,7%, illetve 6,4%). Az előző évhez képest a férfiak munkanélküliségi rátája mérséklődött, 6,3%-ról 6,1%-ra, a nőké azonban emelkedett, 5%-ról 5,4%-ra.

A viszonylag kedvezőbb munkanélküliségi mutatók mellett azonban azt is figyelembe kell venni, hogy a nők körében magasabb az inaktivitás aránya. 2002-ben a 15-64 éves korú a nők 47,3 %-a volt inaktív. A nem ismert okból inaktívak az inaktív népesség mintegy 20%-át teszik ki. Ezen belül a nők aránya az elmúlt évtizedben jelentősen megnőtt, 1990-ben a nem ismert okból inaktívak 27%-a, míg 2001-ben 65%-a volt nő.

Fiatalok

Az ifjúság munkaerő-piaci jellemzői nagyjából ugyanolyan mértékben térnek el az EU mutatóitól, mint ami az össznépesség esetében tapasztalható. Körükben mind a foglalkoztatottság, mind a munkanélküliség alacsonyabb a közösségi átlagnál. 2002-ben a foglalkoztatás stagnálása rontotta a fiatalok elhelyezkedési lehetőségeit. A legfiatalabb korcsoportban, a 15-24 éves népesség körében csökkent a foglalkoztatottak száma és aránya. A 15-19 évesek foglalkoztatási rátája egy év alatt 7,7%-ról 5,4 %-ra csökkent, míg 20-24 éveseké 51,1%-ról 49,3%-ra. (Ezzel párhuzamosan valamennyi 50 éven felüli korcsoportban nőtt a foglalkoztatási ráta.) 2002-ben a 15-24 évesek 29,1%-ának volt munkája, szemben a 40,3%-os EU átlaggal. A munkanélküliség nagyobb mértékben sújtja a fiatalokat mint a

felnőtteket. 2001-ig az ifjúsági munkanélküliség az átlagosnál jobban csökkent. 2002-ben azonban a munkanélküliségi mutatók is a fiatalok helyzetének rosszabbodását mutatják: a 15-24 évesek munkanélküliségi rátája 10,9%-ról 12,3 %-ra emelkedett.

A fiatalok elhelyezkedését egyfelől - különösen a Kelet-Magyarországi régió lemaradó és stagnáló térségeiben - a munkahelyhiány, valamint a vállalkozók és a munkavállalók közötti kapcsolatteremtés megoldatlansága nehezíti. Másfelől pedig az, hogy a fiatalok jelentős része szakképzetlenül, vagy nem a piaci igényeknek megfelelő képzettséggel kerül a munkaerőpiacra. A munkaadók elsősorban a már gyakorlattal rendelkező munkavállalókat alkalmazzák, és nem vállalják fel a pályakezdők betanítását, képzését. Különösen igaz ez a munkavégzésre, a megfelelő munkavállalói magatartásra nem szocializáló hátrányos helyzetű, szegény, roma családokból és az állami gondozásból kikerülő, fiatalok esetében.

Idősebb munkavállalók

A kilencvenes évek elején a munkanélküliség előli menekülés egyik lehetséges útját az államilag ösztönzött korai és rokkantsági nyugdíjba vonulás jelentette. Az évtized második felében azonban fokozatosan szigorodtak a nyugdíjazás feltételei, így 1998 óta csökkent az egészségügyi vagy foglalkoztatáspolitikai okokból nyugdíjazott munkavállalási korúak száma. Mindenesetre a korábbi tömeges nyugdíjazások eredményeként jelenleg az 55 év felettieknek csak csekély kisebbsége van jelen a munkaerőpiacon. Másfelől az is tény, hogy a gazdasági fellendülés nyomán a foglalkoztatottság bővülése – részben a nyugdíjkorhatár emelésének hatására – az idősebb korcsoportokban volt a legnagyobb, de az 55-59 évesek foglalkoztatási rátája 2002-re ezzel együtt is csak 42,2%-ra emelkedett (EU 50%). Az idősebbek munkaerő-piacra való visszatérését nehezíti, hogy nehezebben alkalmazkodnak a megváltozott munkaerő-piaci elvárásokhoz, és gyakran a munkáltatók részéről diszkrimináció is tapasztalható az idősebb munkavállalókkal szemben.

A kilencvenes években a munkavállalási koron túli népesség munkaerő-piaci részvétele is jelentősen visszaesett, az idősök kiszorulása a munkaerőpiacon elsősorban a munkanélküliség felfutásának időszakában volt jelentős. Az évtized elején még közel félmillió munkavállalási koron felüli dolgozott, az évtized végére számuk 70 ezerre csökkent.

1.1.8. A foglalkoztatás szerkezete

A gazdaság átalakulásával jelentősen megváltozott a foglalkoztatás ágazati és területi struktúrája is. A foglalkoztatottak főbb gazdasági ágak szerinti átrendeződését – a nemzetközi tendenciáknak megfelelően - a mezőgazdaság súlyának csökkenése és a szolgáltatásokban dolgozók arányának növekedése jellemezte. 2002-ben a foglalkoztatottak 6,2%-a a mezőgazdaságban, 34,0%-a az iparban és 59,8%-a a szolgáltatásokban dolgozott (EU: 4,4%, 26,9% és 68,8%). A korábban bővülő létszámú feldolgozóipar 2002-ben csökkenő létszámú ágazattá vált (az ipari termelés növekedése lelassult, az elmúlt évben 2,6% volt), míg továbbra is nőtt a létszám az ún. személyi szolgáltatást nyújtó ágazatokban.

A mezőgazdaság, a bányászat, a kohászat és az élelmiszer-feldolgozás jelenős mértékű összezsugorodása többszáz ezerrel csökkentette a munkahelyek számát és hozzájárult egyrészt a munkahelyhiányos régiók, kistérségek kialakulásához, másrészt tömegesen tette alkalmazhatatlanná ezen iparágak képzett és képzetlen munkavállalóit. Az 1989-93 közötti, mintegy másfélmillió munkaeőrtömeget érintő leépülési folyamat, elsősorban a fizikai foglalkozásúakat érintette, illetve a szellemi foglalkozásúak nagyobb sikerrel tértek vissza a munkaerőpiacra, mint a fizikaiak, különösen a szakképzetlenek. Amíg a közigazgatás és a gazdasági élet felső és középfokú végzettségű vezetői és érdemi beosztottjainak aránya a foglalkoztatottak között 19-ről 32 százalékra emelkedett, addig az irodai és ügyviteli

dolgozók és a szakképzetséget nem igénylő fizikai munkakörök aránya hasonló mértékben csökkent. Az ipar-, építőipar szakképzett és betanított munkaköreiben már 1995-ben megállt a csökkenés, és azóta fokozatosan erősödő emelkedés mutatkozik.

A foglalkoztatás szerkezetét jelentősen megváltoztatta, hogy a rendszerváltást követő gazdasági válság következményeként a foglalkoztató szervezetek méretstruktúrájában jelentős változás ment végbe. 1999-re megközelítően egymillió vállalkozás jött létre. Az egyéni és mikro-vállalkozások az önfoglalkoztatásban betöltött szerepükkel együtt 1 milliót meghaladó munkahelyet képviselnek. A kisvállalkozásokkal együttesen közel másfélmillió vállalkozó személy, illetve alkalmazott számára biztosítanak munkahelyet a mikro- és kisvállalkozások. Éppen ezért a foglalkoztatáspolitikai szempontjából különösen fontos a vállalkozások működésének, munkaerő-ellátásának segítése, versenyképességük fenntartása, javítása.

I. 1. táblázat: A foglalkoztatottak száma és aránya a vállalatok mérete szerint, 1999		
Vállalat típusa	Foglalkoztatottak száma	Az összes foglalkoztatott százalékában
Alkalmazott nélküli vállalkozás	314 573	10,8
Mikró vállalkozás (1-9 fő)	737 317	25,2
Kisvállalkozás (10-49 fő)	413 117	14,1
Közepes vállalkozás (50-249 fő)	553 064	18,9
Nagyvállalkozás (250 fő felett)	907 576	31,0
Összesen	2 914 088	100,0

Forrás: A kis és középvállalkozások helyzete 2000, Kisvállalkozás-fejlesztési Intézet éves jelentése (p.52)

1.1.9. Regionális egyenlőtlenségek

A gazdasági átalakulás térségenként rendkívül differenciáltan ment végbe, a régiók között jelentős munkaerő-piaci különbségek alakultak ki, amelyek az általánosan javuló munkaerő-piaci helyzet ellenére sem mérséklődtek számottevően. Míg az ország fejlettebb nyugati és központi részén a munkanélküliségi ráta 2002-ben a 4%-hoz állt közel, a foglalkoztatási ráta 61-64% volt, és egyes ipari gócpontokban már a szakképzett munkaerő hiánya jellemezte a helyi munkaerőpiacot, addig az észak-magyarországi és az észak-alföldi régiókban a munkanélküliség az előbbiek kétszerese volt, és a foglalkoztatottság 50% körül alakult. A foglalkoztatottak számának 2002. évi stagnálása mellett a régiók foglalkoztatási helyzetének szerény mértékű változásai húzódtak meg: 1%-ot meghaladó mértékben nőtt a foglalkoztatás Közép-Magyarországon, Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon (12 ezer, 5,5 ezer, 6,3 ezer fővel), kismértékben, 1 % alatt, változott Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön, csökkent a foglalkoztatottak száma Dél-Dunántúlon és Dél-Alföldön (4,7 ezer fővel és 14,3 ezer fővel). A munkanélküliség Közép-Dunántúlon és Dél-Alföldön nőtt legnagyobb mértékben, 0,8%-kal.

A hátrányos helyzetű régiókban nem csupán a munkanélküliek és az inaktívok száma magas, de összetételük is kedvezőtlen; az átlagosnál magasabb a legfeljebb 8 osztályt végzettek és a tartósan munkanélküliek aránya. Az egyenlőtlenségek mérséklését megnehezíti, hogy a munkahely teremtető beruházások elsősorban az ország fejlettebb régióira koncentrálnak és a hátrányosabb helyzetű régiókban rendelkezésre álló munkaerő mobilitását olyan, jelenleg nehezen leküzdhető tényezők is akadályozzák, mint a munkaerő alacsony mobilitási hajlandósága és az ingatlanpiac merevsége. Magyarországon alacsony a bérlakások állománya, az otthonok zöme magántulajdonban van. A lakások és házak értéke között területenként jelentős a különbség, a gyorsabban fejlődő térségek javára. Ez akadályozza az áttelepülést. A közlekedési költségek, a magánlakások bérleti díjai magasak, nem egyenlítik ki a kereseti lehetőségek eltérései. A közlekedési hálózat elégtelen, a közlekedési eszközök sűrűsége, menetideje gyakran nem igazodik a munkavégzéshez.

A munkaerő-piaci egyenlőtlenségek kistérségi és helyi szinten az elmúlt évtizedben helyenként a többszörösére nőttek, és ezek a különbségek a régiók szintjén mértnél nagyságrendekkel nagyobbak is lehetnek. A munkanélküliség a néhány száz lakossal rendelkező kis falvakban a legmagasabb, ahol a népesség társadalmi-demográfiai összetétele ugyancsak kedvezőtlenebb az átlagosnál.

A foglalkoztatás ágazati struktúráját is meglehetősen nagy regionális különbségek jellemzik. A mezőgazdaság foglalkoztatásban betöltött szerepe jóval az átlag feletti az alföldi régiókban és Dél-Dunántúlon. Az iparban foglalkoztatottak aránya az elmúlt időszakban a már korábban is iparosodottabb régiók közül Közép- és Nyugat-Dunántúlon tovább növekedett, míg Észak-Magyarországon stagnált. A szolgáltató szektorban foglalkoztatottak aránya Közép-Magyarországon a legjelentősebb.

1.2. A FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA INTÉZMÉNYI KERETEI

1.2.1. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat

A foglalkoztatáspolitikai megvalósításának legfontosabb intézménye a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium irányítása alá tartozó Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ). Az ÁFSZ a Foglalkoztatási Hivatalból, a fővárosi és a 19 megyei munkaügyi központból és az ezekhez tartozó 174 helyi kirendeltségből, valamint a Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központokból áll (*Lásd melléklet*).

A Foglalkoztatási Hivatal és a megyei munkaügyi központok

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat feladata a munkaerő-piaci helyzet feltárása, a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében a munkaerő-kereslet és kínálat összehangolásának elősegítése, térségi foglalkoztatási feszültségek oldása, a foglalkoztatás elősegítése és a munkanélküliség csökkentése, a munkanélkülivé vált személyek pénzügyi ellátásának folyósítása. Mindez együttesen szolgáltatási, hatósági és pénzügyi tevékenységek ellátását is jelenti.

A Foglalkoztatási Hivatal felelős a munkaügyi központok szakmai irányításáért, a munkanélküli ellátásokkal, a foglalkoztatást elősegítő támogatásokkal és a munkaerő-piaci szolgáltatásokkal kapcsolatos módszertani, informatikai, statisztikai adatfeldolgozási, elemzési és tájékoztatási feladatok ellátásáért. A munkaügyi központok és kirendeltségeik programjaikkal és szolgáltatásaikkal a munkát keresőket és a munkahelyet kínálókát segítik. 1998 és 2002 között a regisztrált munkanélküliek átlagos létszáma 423,1 ezer főről 344,7 főre, 19 százalékkal csökkent, ezáltal a munkaügyi szervezet egy dolgozójára jutó munkanélküliek havi átlag száma 115,1 főről 97 főre változott. Az elmúlt években a munkaügyi szervezet regisztrált munkanélküliek közül minden ötödik munkanélküli elhelyezkedését tudta segíteni.

Felismerve az ÁFSZ szerepét a foglalkoztatáspolitikai végrehajtásban, 2002-ben svéd és dán twinning partnerek részvételével indult el egy PHARE projekt, amely a magyar állami foglalkoztatási szolgálat megújítását célozza meg. A projekt keretében egy új szolgáltató modellt dolgoznak ki és vezetnek be kísérleti jelleggel 21 helyi irodába. A szolgáltató modell kidolgozása mellett, a projekt elősegíti az informatikai háttér és az informatikai rendszer fejlesztését, valamint a szervezeti és menedzsment struktúra megújítását. A PHARE projekttel párhuzamosan az ÁFSZ folytatja a szükséges előkészületeket EURES hálózathoz való csatlakozáshoz, és az EU csatlakozás nyomán a bevándorló munkások szociális biztonságának biztosításából adódó feladatai ellátásához.

Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központok

Az ÁFSZ részét képezi a kilencvenes évek első felében létrehozott kilenc Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központ¹ is. A Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központok (RMKK) létrehozásának alapvető célja egy olyan iskolarendszeren kívüli képzési rendszer kialakítása volt, amely képes a rendszerváltást követő gazdasági szerkezet átalakulásból eredő képzési szükségletek kielégítésére. Tevékenységük elsősorban a munkanélküliek és a munkanélküliség által leginkább veszélyeztetettek képzésére, átképzésére irányul, emellett azonban széles körben kínálnak szolgáltatásokat a munkaerőpiac más szereplőinek is. A képzési kapacitások bővítése érdekében a képző központok a szakképző iskolák bevonásával hálózatot hoztak létre. A képző központokban közel fél ezer állandó alkalmazott és további több száz külső szakember dolgozik

A régió munkaerő-piaci szereplőivel kialakított szoros együttműködés eredményeként a képző központok ma már jelentős szerepet töltenek be a humán erőforrás-fejlesztésben. A vállalkozások számára a munkaadó igények szerint kialakított képzéseket, tanácsadást és szolgáltatásokat nyújtanak. Ezenkívül a közreműködnek a szakképzést folytató intézmények szakembereinek képzésében és az iskolai rendszerű gyakorlati szakképzésben, valamint módszertani és vizsgaközpontként is működnek. Az utóbbi évek kihívásainak megfelelően részt vesznek PHARE és egyéb nemzetközi projektek regionális szintű megvalósításában.

Az utóbbi időben csökkent a Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központok és hálózatuk részesedése a munkaerő-piaci és a munkaadói igények alapján szervezett képzési programokban. Ennek oka elsősorban az, hogy a képző intézmények infrastruktúrája nem tartott lépést a technológiai fejlődéssel.

1.2.2. A Munkaerő-piaci Alap

Az aktív munkaerő-piaci programoknak, a munkanélküli ellátás biztosításának és az ÁFSZ működésének pénzügyi forrásait elsősorban a Munkaerő-piaci Alap biztosítja. A munkáltatói és a munkavállalói járulékokból képződő Munkaerő-piaci Alapot a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium felügyeli. Az Alap felhasználásáról a háromoldalú Irányító Testület dönt, amely egyben a szociális párbeszéd egyik fóruma is.

1.2.3. A helyi önkormányzatok

A kilencvenes évek közepétől az önkormányzatok a foglalkoztatáspolitikai igen fontos szereplőjévé váltak. 1992-től az önkormányzatok feladata azoknak a segélyezése, akiknél munkanélküli járadék folyósítási ideje lejárt. 1994-től az ellátásban részesülők többsége már ebben a csoportban található. Ezen kívül főként az önkormányzatok szervezik a közhasznú munkavégzést, beleértve a résztvevők kiválasztását. Az önkormányzatok foglalkoztatási feladatai ellátásához a Munkaerő-piaci Alap hozzájárul, egyrészt a közhasznú munka közvetlen támogatásával, másrészt a közcélú munkára átadott pénzeszközök révén. Az önkormányzatok hatókörébe kerülő tartós munkanélküliek jelentős részének megszakad, vagy meglazul a kapcsolata az Állami Foglalkoztatási Szolgálattal.

¹ A Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központok 2002 óta tartoznak a Foglalkoztatási Hivatal felügyelete alá, korábban az Oktatási Minisztérium szakmai irányítása alá tartoztak.

1.3. AKTÍV MUNKAERŐ-PIACI ESZKÖZÖK

A kilencvenes évek első felében, a munkanélküliség tömegessé válásának időszakában a munkanélküliség kezelésének legfőbb eszközét az ún. passzív munkanélküliségi ellátások jelentették. A gazdaság stabilizálódásával, erősödésével párhuzamosan a kormány jelentősen korlátozta a passzív ellátások jogosultsági idejét, összegét, szigorította az igénybevétel feltételeit és a felszabaduló forrásokat az aktív eszközökre csoportosította át. 2001-ben a munkanélküliek 22 százaléka vett részt aktív foglalkoztatáspolitikai programokban, és ezek finanszírozása az összes munkanélküliségi ellátásokra és támogatásokra fordított kiadások 55 %-át tette ki.

A foglalkoztatási eszközökre fordított kiadások nagysága és részaránya 2002-ben is emelkedett. Ezen belül a munkanélküli ellátásokra és egyéb passzív kiadásokra fordított összeg 12%-kal növekedett, az aktív munkaerő-piaci eszközök/programok kiadásai 27 %-kal nőttek meg. Ennek következtében az aktív eszközök részaránya megközelítette a munkaerő-piaci összkiadások 58%-át. Annak érdekében, hogy a 2001. és 2002. évi, együttesen 100%-os minimálbér-emelés ne vezessen elbocsátásokhoz, a gazdálkodók számára azokon az élmunka-igényes, alacsony bérszínvonalú területeken, ahol a járulécsökkentés csak részben ellensúlyozta a minimálbér-emelés költségnövelő hatását, a Munkaerő-piaci Alap pályázati úton foglalkoztatási támogatást nyújtott. Az elsősorban a kis- és középvállalatok által igénybe vett támogatás 2002-ben 355 ezer fő munkahelyének megtartásához járult hozzá. A jelentős összegű preventív intézkedés szűkítette a hagyományos aktív foglalkoztatási eszközökre fordítható forrásokat, ugyanakkor a minimálbér-emelkedés miatt megnövekedtek a fajlagos támogatási összegek. Ennek ellenére az aktív programokban résztvevők létszáma csak 1,2%-kal volt kisebb, mint 2001-ben. Az aktív eszközök segítségével 2002-ben összesen közel 274 ezren kerültek ki a munkanélküliek közül.

2002-ben az aktív eszközök a regisztrált munkanélküliek közel egyötödének (19,8%) biztosítottak átképzési, illetve támogatott foglalkoztatási lehetőséget, míg 2001-ben ez az arány 22,1% volt. A pályakezdő munkanélkülieknek 2002-ben 33 %-a került be az aktív programokba, ami 3,9%-kal kisebb az előző évinél, de a nem pályakezdő munkanélküliek bekerülési arányának (18,4%) így is közel 1,8 szerese volt. Az aktív eszközökben való részvétel 2002-ben összességében 2%-ponttal mérsékelte az éves munkanélküliségi rátát, egy évvel korábban ez az arány 2,4%-pont volt.

Képzés

A munkaerőpiacra való visszatérés vagy beilleszkedés elősegítésének különösen fontos eszköze a képzés. A foglalkoztatási szolgálat képzési programjai azonban ma elsősorban a pályakezdő fiatalok képzésére irányulnak, és az iskolarendszerű képzésben megszerzett ismeretek kiegészítésének eszközét jelentik. Az iskolarendszerű képzés rugalmatlansága és a gazdaság igényeihez való nem kellő alkalmazkodása miatt a fiatalok jelentős része nem rendelkezik azokkal az ismeretekkel és készségekkel, amelyek a munkaerő-piaci beilleszkedéshez szükségesek, ezért az elhelyezkedni nem tudók a munkaerő-piaci képzések keretében sajátítják el azokat. A képzések tehát jellemzően a középiskolai végzettséggel megszerezhető kiegészítő ismeretekre irányulnak, és inkább az egyéni tanulási ambíciók kielégítését szolgálják, semmint a leghátrányosabb helyzetűek foglalkoztathatóságának javítását. A képzetlen, támogató szociális háttér nélküli, tanulási nehézségekkel küszködő, gyakran motiválatlan csoportok esetében a munkaerőpiacra való beilleszkedés elősegítéséhez egyrésztől gyakorlatorientált, a kereső munkával, foglalkoztatással összekötött, a vállalkozások és a foglalkoztatási szolgálat tartós együttműködésére épülő képzési formákra

van szükség, másfelől az egyéni szükségletekhez igazított támogató szolgáltatásokra és tanácsadásra.

Állásközvetítés

Az álláskeresők számára az ÁFSZ közvetítési szolgáltatásokat biztosít. A közvetítés hatékonyságát és eredményességét döntően befolyásolja, hogy a munkaerő-piaci szervezet megfelelő kapcsolatrendszerrel rendelkezik-e a helyi munkaerőpiacon, vannak-e információi a helyi vállalkozások munkaerő-keresletéről, és kellően megbízható közvetítő szolgáltatást építettek-e ki, amely bizalmat ébreszt a szervezet által kínált munkaerővel szemben. A sikeres közvetítéshez egyfelől komplex munkaerő-fejlesztés, másrészt a foglalkoztatói igények alapos ismerete szükséges. A mai gyakorlat mindkét területen mutat súlyos hiányosságokat. Az ÁFSZ részesedése a közvetítések piacán területenként eltérő. Általában elmondható, hogy minél nagyobb a település, annál kisebb aránya kerül a piacon lévő üres állásoknak a munkaügyi központok látókörébe. A munkáltatók főként hirdetések és személyes ajánlások alapján vesznek fel új dolgozót, és csak harmadsorban fordulnak munkaerőigényeikkel az Állami Foglalkoztatási Szolgálathoz. Emellett is elmondható, hogy a szolgálat sikeresen elégíti ki a tömegesen jelentkező képzetlen, illetve betanítható munkaerő iránti igényeket ugyanakkor nehezen reagál, az egyedi igényekre, és még kevésbé képes az igények kezdeményező feltárására. Bár az utóbbi években a munkáltatók egyre gyakrabban veszik igénybe az Állami Foglalkoztatási Szolgálat munkaerő-közvetítési tevékenységét, a javulás ellenére 2002-ben 100 regisztrált munkanélkülire 12,9 bejelentett üres álláshely jutott..

Közhasznú foglalkoztatás

A tartósan munkanélküliek időszakonkénti foglalkoztatását, munkavégző képességük megtartását segítő támogatási forma a közhasznú foglalkoztatás. A közhasznú munkát többnyire az önkormányzatok szervezik, általában a települések kommunális feladatainak ellátására. Az elmúlt években országszerte indultak olyan programok, amelyek a közhasznú munkát képzéssel, tanácsadással társítva arra tették kísérletet, hogy a résztvevőket alkalmassá tegyék a másodlagos, illetve elsődleges munkaerőpiacra való visszatérésre. Az aktív munkaerő-piaci programokkal kapcsolatos tapasztalatok összességében azt mutatják, hogy a munkaerőpiacról tartósan kiszorult rétegek munkavégző képességének megújítása és a munkaerőpiacra való visszailleszkedés elősegítése a jelenleginél komplexebb, egyénekre szabottabb eljárásokat másrészt a térségi gazdaságfejlesztési programokba beágyazott megoldásokat igényel.

Bértámogatás

A foglalkoztatás bővítését szolgáló bértámogatás célja a munkaerőpiacra nehezen visszavezethető, tartósan munka nélkül lévő személyek munkába helyezési esélyeinek növelése a foglalkoztatásukhoz nyújtott támogatás folyósításával. A bértámogatás a legalább hat hónapja (pályakezdők esetében három hónapja) munkanélküli személyek után vehető igénybe. A munkaadók részére nyújtható támogatás azzal kívánja ösztönözni a munkáltatókat munkanélküliek, pályakezdők alkalmazására, hogy foglalkoztatásukhoz bértámogatást ad, azaz a munkabér 50-90 %-át megtéríti. A támogatás maximum egy évre adható és a munkáltatót egy év továbbfoglalkoztatási kötelezettség terheli.

Ifjúsági programok

1996 óta speciális aktív munkaerő-piaci programok működnek a pályakezdők számára. A legfontosabb cél az, hogy segítséget kapjanak munkatapasztalat megszerzéséhez, a munkáltatóknak legfeljebb 12 hónapra nyújtott bértámogatás révén. A munkáltatók kötelezve vannak, hogy a támogatás lejártát követően a támogatási időszakkal megegyező időtartamig tovább foglalkoztassák őket. Minden évben több tízezer pályakezdő vesz részt ezekben a

programokban és más aktív munkaerő-piaci programokban. A pályakezdők hagyományosan felülreprezentáltak a munkaerő-piaci célú képzésekben és alulreprezentáltak a közmunka programokban. A fiatalok egy jelentős része nem csak abból a célból vesz részt a munkaerő-piaci képzésekben, hogy ezáltal könnyebben beilleszkedjen a munkaerőpiacra, hanem, hogy felkészüljön és javítsa esélyeit a nappali felsőfokú oktatásban való részvételre.

Összességében elmondható, hogy az Állami Foglalkoztatási Szolgálat az aktív eszközök működtetésével, szolgáltatásaival jelentősen és eredményesen hozzájárul a munkanélküliség csökkentéséhez. Az elmúlt évben a munkaügyi szervezet a regisztrált munkanélküliek közül minden ötödiknek az elhelyezkedését tudta biztosítani. Ugyanakkor tapasztalható, hogy a támogatások csak egy bizonyos rétegét érik el.

1.4. A MUNKAERŐ-KERESLET ÉS A MUNKAERŐ-KÍNÁLAT VÁRHATÓ ALAKULÁSA 2000-2006 KÖZÖTT

A gazdasági fejlődés rövid távú kilátásait a 2001 óta tartó világméretű gazdasági recesszió határozza meg. Ez azonban a közben lezajló szerkezet-átalakulást figyelembe véve magában hordozza a következő években kibontakozó új minőségű fejlődés lehetőségét. Világméreteken felgyorsult az alacsony képzettséget igénylő munkák elvándorlása a nagytömegű, olcsó munkaerővel rendelkező országok felé. Ezek egyúttal a tömegtermelés jövőre nagy felvevő piacai is. A fejlett országok további növekedésének lehetőségeit humán erőforrásaik minősége, képzettsége, s ezek hasznosulása határozza meg. A munkaerő kereslet tartós növekedésére az információs társadalom kialakulásához kapcsolódó területeken, illetve a magasabb jövedelmek által indukált szolgáltatások terén lehet számítani.

A következő időszakban Magyarországon is az olcsó, képzetlen munkák további elvándorlására kell számítani (textilipar, bér munkát végző ágazatok). Emellett egyes hagyományos ágazatok gazdasági és foglalkoztatási szerepe tovább mérséklődik (bányászat, acélipar, mezőgazdaság). A munkaerő iránti összkéréslet növekedését a tudás- intenzív gazdasági ágak megerősödése, az ide irányuló befektetések bővülése alapozhatja meg. Az olcsó munkaerő vonzerejét a képzett, nagyobb hozzáadott értéket létrehozni képes munkaerőnek kell kiváltania a versenyképesség megőrzése érdekében.

A munkaerő kereslet fokozatos növekedése szerkezeti feszültségek – munkaerő hiány és főleg egyidejű fennállása – mellett zajlik le. A feszültségek oldásában a jelenleginél nagyobb, de nem meghatározó szerepet tölt be a migráció. A munkaerő szabad áramlásának elsősorban a hazai munkaerő nemzetközi tapasztalatszerzése, ismereteinek bővítése szempontjából van jelentősége. A szerkezeti gondok megoldásának stratégiai eszköze a rugalmasabb munkaerőpiac és a konvertálhatóbb ismeretekkel rendelkező munkaerő.

A középtávú munkaerő-kínálat változását a demográfiai folyamatok, a nyugdíj-korhatár emelkedése és a gazdasági aktivitás alakulása befolyásolja. A gazdasági aktivitási ráták jelzik a munkavállalási hajlandóság és a munkaerő-kereslet változását, tehát hogy milyen esélye van a munkavállalási korúaknak arra, hogy a munkaerő-piacon megmaradjanak, oda beilleszkedjenek, visszatérjenek. A demográfiai helyzet tekintetében az várható, hogy a 15-64 és a 15-74 éves korú népesség létszáma is csökken, az előbbieken esetében közel 30 ezer, az utóbbi korcsoportban több mint 60 ezer fővel. A munkavállalási korú népesség ennek ellenére nő, mert a nyugdíjkorhatár változik: a férfiaknál 1, a nőknél 3 évvel emelkedik. Így a munkavállalási korúak száma 175 ezer fővel, 2,8%-kal bővül.

A gazdaságilag aktívak várható számának előrejelzésére háromféle számítás készült:

- Az első fixnek tekinti a jelenlegi gazdasági aktivitási rátákat. Így a munkavállalási korúaknál mindössze 0,5%-kal nő a kínálat, elmaradva népesség-csoport bővülésétől.
- A másodikban az 50 évesnél idősebb népesség esetében nem süllyed oly mértékben az aktivitási szint, mint a 90-es években. Ezért a gazdaságilag aktív népesség már 240 fővel, a munkavállalási korúakon belül 235 ezer fővel haladja meg a 2000. évi szintet.
- A harmadik a gazdasági aktivitási ráták regionális különbségeinek kis mértékű kiegyenlítését is figyelembe veszi. Az eredmény a kínálat további emelkedése: összességében 350 ezer, a munkavállalási korúakon belül 340 ezer fős bővülés várható.

2. OKTATÁS ÉS KÉPZÉS

2.1. A LAKOSSÁG KÉPZETTSÉGI SZINTJE

A lakosság képzettségi szintje javuló tendenciát mutat. A munkaerő-piaci szempontból legfontosabb, 25-59 éves népesség körében pl. jelentősen csökkent a legfeljebb általános iskolát (8 osztályt) végzettek aránya, miközben számottevően emelkedett a közép- és felsőfokú végzettségüké. Ezáltal az aktív korúak átlagos képzettségi szintje közeledett az EU átlagához. Míg 1990-ben e korosztály közel a felének, 1999-ben már csak alig több mint egynegyedének volt legfeljebb csak 8 osztályos alapfokú végzettsége (EU:36%). A középfokú végzettségük aránya összességében 40%-ról 60%-ra nőtt, de a nemzetközi „upper secondary”-szintnek megfelelő középiskolai érettségivel csak 30% rendelkezik (EU: 43%). A diplomásokat illetően már nem ilyen kedvező az összehasonlítás. A felsőfokú képzés látványos expanziója még nem igazán tükröződik a 25-59 éves népesség képzettségi struktúrájában, a főiskolai, egyetemi végzettséggel rendelkezők aránya 12,1%-ról 13,9%-ra (EU: 21%) emelkedett.

I. 1. táblázat: A 25-59 éves népesség iskolai végzettség szerinti összetételének változása, 1990-1999 (%)		
Legmagasabb befejezett iskolai végzettség	1990	1999
8 általános vagy kevesebb	47,6	26,5
Szakmunkás- és szakiskola	18,0	30,2
Középiskola	22,3	29,4
Felsőfokú iskola	12,1	13,9
Összesen	100,0	100,0

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Magyarország (KSH)

I. 2. táblázat: A 25-64 éves népesség iskolai végzettség szerinti összetételének változása, a megfelelő korú népesség arányában 1990-2001 (%)

Legmagasabb befejezett iskolai végzettség	1990	2001
8 általánosnál kevesebb	1	0,6
Legalább 8 általános	86,3	95,9
Legalább középiskolai érettségi	32,5	41,9
Felsőfokú végzettség	11,5	14,3

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Magyarország (KSH)

2.2. AZ ISKOLARENDSZERŰ OKTATÁS ÉS KÉPZÉS

A magyar oktatási rendszer európai viszonylatban fejlettnak tekinthető, és az ország fejlettségi szintjéhez képest magasak a beiskolázási arányok. Az oktatásra, képzésre fordított GDP arányos közkiadások az OECD országok átlagától kissé elmaradva 2002-ben 5,2%-ot tettek ki. Az elmúlt évtizedben számottevően javult az oktatási rendszer teljesítménye, ez a növekedés azonban sok esetben képzés színvonalának bizonyos fokú csökkenését eredményezte.

2.2.1. A közép- és felsőoktatásban résztvevők aránya

Nemzetközi összehasonlításban is figyelemre méltó módon, bővült a közép- és felsőfokú képzésben résztvevők száma ill. aránya. Az 2002/2003-as tanévben az egy évtizeddel korábbi 40%-os részvételi aránnyal szemben a nappali képzésben részt vevő középiskolás korosztálynak már 77%-a tanul érettségit adó középiskolában, s további 23%-a szakképző iskolában. Az elmúlt években az eltolódás az érettségit adó középiskolai képzés felé megállt: a szakiskolák tanulólétszámának alakulásában lassú növekedés tapasztalható.

A felsőoktatásban résztvevők összlétszáma csaknem megháromszorozódott, 102 ezer főről 381 ezer főre emelkedett, és ezen belül a 18-24 éves fiatalok részvételi aránya is a duplájára, 15%-ra nőtt, ami azonban még elmarad a 23%-os közösségi átlagtól.

A nappali képzésnél is dinamikusabban fejlődik az esti, a levelező és a távoktatási tagozatos hallgatók száma, ami a felnőtt lakosság tanulási motivációs készségének mértékét mutatja.

I. 3. táblázat: A felsőoktatásban tanuló hallgatók megoszlása tagozatok szerint (fő)

	1990/91	2002/2003
Nappali tagozat	76 601	193 155
Összesen	25 786	148 032

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Magyarország (KSH)

2.2.2. Fejlődési trendek a szakképzésben

Jelentős változások jellemezték a szakképzést is. Az iskolakötelezettség korhatárának 18 évre való felemelése és a szakképzési rendszer megváltoztatása későbbre tette a szakoktatáson belüli specializációt, s a szakiskolai tanulók szakmai képzése is csak 16 éves koruk után kezdődik. Kézzelfogható változások történtek az oktatási és a szakképzési rendszer országos igazgatásában a dereguláció és a rendszer általános decentralizációja érdekében. Létrejött az uniós követelményeknek megfelelő Országos Képzési Jegyzék.

2.2.3. Feszültségpontok

Általánosságban megállapítható, hogy az elért eredmények ellenére, a köz- és a felsőoktatás, valamint az iskolarendszerű képzés tartalma és területi elhelyezkedése tekintetében mindmáig nem tudott kellő gyorsasággal és rugalmassággal alkalmazkodni a gazdaság, a munkaerőpiac változó igényeihez. A főbb problémák az alábbiak:

Elégtelen összhang az oktatási, képzési rendszer és a gazdaság igények között

Az oktatási, képzési rendszer és a gazdaság közötti kapcsolatok gyengesége miatt az oktatási, képzési rendszerből kilépők képzettségének szintje és jellege – a képzések struktúrája – nem eléggé felel meg a munkaerő-piaci elvárásoknak. A felsőoktatásban például bizonyos szakmákban túlképzés folyik (pl. bölcsész karok, pedagógusképzés), miközben – különösen a dinamikusan fejlődő térségekben – krónikus hiány van kvalifikált szakmunkásokban.

I. 4. táblázat: A foglalkoztatottak és a munkanélküliek száma és megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2001				
Legmagasabb befejezett iskolai végzettség	Foglalkoztatottak		Munkanélküliek	
	száma ezer fő	megoszlás sa %	száma ezer fő	megoszlás sa %
8 általánosnál kevesebb	26,1	0,7	6,5	2,8
8 általános	634,6	16,5	76,0	32,6
Szakmunkásképző	1 228,1	31,9	83,4	35,8
Szakiskola	41,5	1,1	3,2	1,4
Középiskolai érettségi	1 249,4	32,5	54,2	23,3
Főiskola	394,8	10,3	7,0	3,0
Egyetem	270,0	7,0	2,6	1,1
Összesen	3 844,5	100,0	232,9	100,0

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Magyarország (KSH)

Hiányoznak a rendszerből a gazdasági környezethez alkalmazkodó, önállóan fejlődni képes szakképző intézmények. Megoldatlan az oktatásból a munka világába történő átmenet újszerű problémáinak komplex kezelése. Hiányzik egy egységes pályaválasztási orientációs és tanácsadó rendszer. Ennek oka egyrészt a megfelelően képzett szakemberek hiánya, másrészt az oktatási, képzési és a munkaerő-piaci intézmények információs rendszerei összekapcsolásának hiánya.

Lemaradás az alapkészségek és kulcskompetenciák oktatásában

Az iskolarendszerű képzés nem biztosítja kielégítően azon készségek és képességek elsajátítását, melyek egyfelől az egész életen át tartó tanulás megalapozását jelentik, másfelől nélkülözhetetlenek a munkaerőpiacra történő sikeres belépéshez, de a mindennapi élethez is. Így jelentős hiányosságok tapasztalhatóak az alapkészségek és kulcskompetenciák, a szociális és életviteli kompetenciák, az aktív tanulási és kommunikációs készségek, valamint a környezet- és egészségtudatosság szemléletmódjának átadásában. Ugyancsak jelentős elmaradás tapasztalható a tanulóknak és általában a lakosságnak a gazdasági igények szempontjából alapvető fontosságú idegen-nyelvi és informatikai ismeretei terén, mely elsősorban a tananyagok elavult tartalmára, a pedagógusok megfelelő készségeinek hiányára és oktatás feltételeinek elégtelenségére vezethető vissza.

Ezen készségek és képességek terén tapasztalható elmaradást nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (OECD – PISA) eredményei is egyértelműen kimutatták. .

Lemaradások a társadalmi kirekesztődés veszélyeinek különösen kitett és speciális képzési igényű fiatalok oktatásában

A közoktatási rendszer nem tudott kellő gyorsasággal és rugalmassággal reagálni a társadalmi és kulturális változások újszerű jelenségeire sem. Ezzel összefüggésben, jelentős lemaradás tapasztalható a hátrányos helyzetű rétegek, köztük a roma népesség társadalmi és munkaerő-piaci integrációjának elősegítése, valamint speciális oktatási és képzési igényeinek az integrált oktatás keretei között történő kielégítése terén. A leghátrányosabb helyzetű családok gyermekeinek már óvodai oktatásban való részvétele is az átlagnál jóval alacsonyabb, többek között az óvodai oktatáshoz való hozzáférésnek a hátrányos helyzetű térségekben (pl. kistelepüléseken és ritkán lakott térségekben) különösen jellemző elégtelenségei miatt. A kisegítő iskolába (osztályba) kerülő gyermekek 21,2%-a nem járt óvodába, szemben a normál iskolába járókkal, akiknél ez az arány csak 5,5%. A hátrányos helyzetű gyermekek később is kisebb eséllyel maradnak bent az alapfokú oktatásban, majd kerülnek be a közép- és felsőoktatásba. A roma fiataloknak csak kevesebb mint 10 százaléka tesz érettségi vizsgát, s munkaerő-piaci esélyeiket ez jelentősen korlátozza. Viszonylag magas a hátrányos helyzetű rétegek iskolai lemorzsolódása, és az átlagosnál gyengébb tanulmányi teljesítményük is. Nemzetközi összehasonlításban rendkívül alacsony a fogyatékkal élő fiatalok körében az integrált oktatásban résztvevők aránya.

I. 5. táblázat: Lemorzsolódási arányszámok az oktatás különböző szintjein az induló létszámhoz képest (%)

Tanév	Általános iskola			Gimnázium	Szakközépiskola	Szakmunkásképzés
	4.évfolyam	8.évfolyam	Összességében			
1990/91	2,8	1,1	3,4	11,9	16,7	23,0
1996/97	1,8	0,9	2,6	9,3	8,7	23,0
1990/00	1,7	0,9	2,4	8,5	3,0	31,6

Forrás: Jelentés a közoktatásról 2000

Az iskolarendszer szelektivitása, esélyegyenlőtlenség

A hátrányos helyzetű gyermekek integrációját nehezíti a magyar oktatási rendszerben tapasztalható esélyegyenlőtlenség és a rendszer erőteljes szelektivitása. A PISA 2000 elemzések szerint a magyar oktatási rendszerben a tanulói teljesítményt az OECD átlagnál jóval nagyobb mértékben befolyásolja a társadalmi-gazdasági háttér – Magyarországon a legkevésbé biztosít egyenlő esélyeket az alacsonyabb iskolai végzettségű, a kulturális javakkal kevésbé ellátott, és a szegényebb családokból származó gyermekeknek. Bár az elmúlt években reménykeltő programokat dolgoztak ki a cél érdekében, e programok megfelelő támogatás és jól előkészített adaptációs programok hiányában jórészt elszigetelt kísérletek maradtak. További fejlesztésre szorul az oktatási integrációs kapacitás megerősítése a pedagógusképzésen keresztül, az integráló és differenciáló pedagógia ismeretei, a kirekesztődött társadalmi csoportokkal kapcsolatos ismeretek a pedagógusképzésben és -továbbképzésben.

Az egész életen át tartó tanulás politikájának fogyatékoságai

Nem alakult ki az oktatás és képzés, a formális és az informális tanulás különböző formáit és szintjeit egységes rendszerként kezelő szakpolitikai szemlélet és gyakorlat. Fontos akadály az előzetesen megszerzett tudás értékelésére és beszámítására épülő moduláris rendszerű képzés egységes rendszerének hiánya, valamint az információs technológiák alkalmazásában tapasztalható szűk fizikai és humán keresztmetszet, továbbá a távoktatás különböző formáinak korlátozott elterjedése.

Korszerűtlen és területileg egyenetlen infrastruktúra, regionális hiányosságok

A köz- és a felsőoktatás színvonala és fizikai infrastruktúrája a legtöbb területen elmarad az EU tagállamok átlagától, valamint a gazdasági-társadalmi változások és a technológiai fejlődés követelményeitől. A közoktatási épületek többségének jelenlegi állapota nem tükrözi a megváltozott társadalmi és környezeti viszonyokat. Az épületek 65%-ának nem kielégítő a műszaki állapota, a többi intézmény intézmények komfortfokozata is alacsony, a biztonságos és kényelmes használatot nem szolgálja, vagy nem használható akadálymentesen, külső igényeket nem tud kielégíteni. Különösen aggasztó a helyzet többek között a fogyatékos gyermekekkel foglalkozó, gyógypedagógiai és integrált oktatást folytató intézmények, valamint a kollégiumok esetében. Településtípusok szerint markáns különbségek tapasztalhatók bizonyos képzési szintekhez és típusokhoz, valamint az oktatási, pedagógiai szolgáltatásokhoz történő hozzájutás, az oktatás eszközellátottsága tekintetében. Részben a fenti tényezők magyarázzák a tanulók tanulmányi teljesítménye között településtípusok szerint tapasztalható számottevő eltérést. A felsőoktatás épület- és eszközellátottsága sem tudta követni az egyetemi, főiskolai képzés gyorsütemű expanzióját.

I. 6. táblázat: A 8. osztályos tanulók teljesítménye településtípusok szerint 1999 (standard pontszám)				
Teszt	Község	Egyéb város	Megyeszékhely	Budapest
Állampolgári ismeretek	464	499	521	540
Kognitív képességek	470	504	523	540
Matematika, algebra	471	497	517	524
Matematikai gondolkodás	474	495	512	520
Olvasás – szövegértés	456	502	529	546
Számítástechnika, szoftverismeretek	512	537	554	578
Számítástechnikai alkalmazások	511	542	558	574
Élővilág	473	500	508	499
Fizika	483	496	505	513
Földtan	475	496	503	507

Megjegyzés: 500 = a vizsgált tanulói csoport átlagos teljesítménye

Forrás: Jelentés a közoktatásról 2000

Az oktatási rendszer nem kielégítő hatékonysága

Az oktatás és képzés különböző szintjein és területein még nem épültek ki az oktatás, képzés hatékonyság-javítása szempontjából alapvető feltételnek tekinthető egységes és hatékonyan működő minőségfejlesztési és értékelési, valamint intézményfejlesztési rendszerek.

Az oktatás költséghatékonysága szempontjából fontos problémát jelent a demográfiai folyamatok alakulása, melynek leglényegesebb eleme az iskoláskorú népesség folyamatos csökkenése, ugyanis az egy tanárra jutó diákok számának csökkenése amellet, hogy növeli az egy diákra jutó költségeket, nem vonja maga utána az oktatás minőségének javulását.

2.3. FELNŐTTKÉPZÉS

Az 1990-es évek elején, a munkaerőpiac radikális átrendeződésével együtt, több, egymást erősítő tényező hatására átalakult, meggyengült a felnőttképzés intézményrendszere. A fő okok:

- a munkahelyek és a foglalkoztatottak számának jelentős csökkenése lehetővé tette, hogy a munkáltatók válogassanak a munkavállalók között. Különösebb

erőfeszítések, nagyobb anyagi ráfordítások nélkül javult tehát a munkaerő-állomány összetétele, képzettségének színvonala;

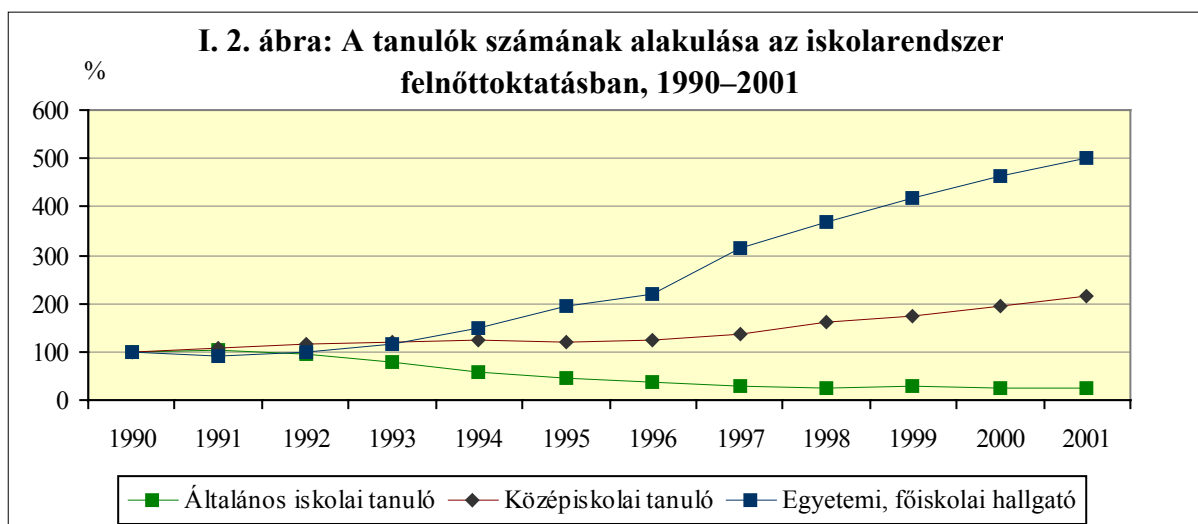
- a tulajdonosi szerkezet átalakítása, a privatizáció, a nagyvállalatok szétaprózódása megrendítette a szakképzés és ezzel együtt a felnőttképzés korábban erős, kiépült intézményi, vállalati hátterét.

Új alapokon kezdett megszerveződni a munkaerő-piaci képzés, első lépésben a munkanélküliek és veszélyeztetett munkavállalók foglalkoztathatóságának javítására. Az utóbbi években pedig, az élethosszig tartó tanulás előtérbe kerülésével, a munkaerőpiac strukturális feszültségeinek erősödésének hatására megindult a felnőttképzés finanszírozásának, intézményrendszerének fejlesztése, a jogi keretek megteremtése. Megszületett az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés szabályait rendszerbe foglaló felnőttképzési törvény.

2.3.1. Az iskolarendszerű felnőttképzés

Az esti és levelező képzési forma egyfelől lehetőséget kínál azoknak, akik szociális vagy egyéb okok miatt csak több lépcsőben tudnak közép- vagy felsőfokú végzettséget szerezni; pályamódosítási esélyt ad azoknak, akik korábban kényszerből, vagy más ok miatt nem a nekik legmegfelelőbb képzési utat választották; emellett a gyengébb iskolai teljesítménnyel rendelkezők iskolázási stratégiájában a nappali rendszer mellett további korrekciós, kiegészítő lehetőséget teremt.

A fiatalok oktatásban való részvételének közel teljes körűvé válásával az esti és levelező oktatás szerepe az alapfokú oktatásban fokozatosan szűkül, a középiskolákban pedig a kiegészítő képzés felé tolódik el. Az általános iskolai felnőttoktatásban a résztvevők száma 2001/2002-re 3 ezer fő alá csökkent. A középiskolai felnőttoktatásban tanulók számának növekedése is mérsékelt maradt, 2001/2002-ben alig több mint 95 ezren vettek részt ilyen jellegű oktatásban. A fentiekkel összefüggésben az esti, levelező és távoktatási programok különösen a felsőfokú oktatásban népszerűek: a hallgatók száma 2001/2002-ben már meghaladta 156 ezer főt, oklevelet közel 18 ezren szereztek.

Forrás: KSH, Oktatási adatok 2001/2002

2.3.2. Munkaerő-piaci képzések

A munkanélküliség kezelésében, a munkanélkülivé válás megelőzésében jelentős szerepe van a képzésnek és átképzésnek. Az aktív eszközökre fordított kiadások negyedét-harmadát költik erre a célra. Az elmúlt évtizedben a regisztrált munkanélkülieknek 13-18%-a vett részt a képzésben. Megközelítőleg harmaduk az iskolapadból kikerült pályakezdő volt (jelezve az iskolarendszerű képzés és a munkaerő-piaci igények és/vagy a pályakezdők szakma- és iskolaválasztása közötti diszharmóniát). A képzettek létszáma a legmagasabb szintű munkanélküliséget követően csökkent, majd ismét emelkedni kezdett. 2001-ben a támogatott képzésben érintettek létszám 97 ezer fő volt.

A regionális munkaerő-fejlesztő és képzőközpontok (ld. *A foglalkoztatáspolitikai intézményi keretei c. fejezetet*) létesítésén túl is jelentős átrendeződés ment végbe a képzési intézményrendszerben, rohamosan kibővült a képzésszolgáltatók köre, ezen belül nagy számú képzési vállalkozás jelent meg, amit erősen ösztönöztek a munkaerő-piaci szervezet által közvetített állami megrendelések. A képzési piacon ténylegesen szerepet játszó, tartósan és alaptevékenységként képzéssel foglalkozók száma 5-600 körülire becsülhető.

Egyelőre kisebb szerepe van a fentiekbe nem sorolható, nem állami, nem profitorientált szervezetek tevékenysége (a munkanélküliek képzésébe is bekapcsolódó alapítványok, a művelődési intézményhálózat, teleházak, stb.). Nem kapcsolódik intézményes hálózatokhoz az egyéni önképzés, az informális tanulás ezernyi formája, amelynek jelentősége az előrejelzések szerint folyamatosan növekszik.

2.3.3. A munkahelyi keretek között folyó humánerőforrás-fejlesztés

A munkahelyeken belüli szakmai képzéseknek kiemelt jelentősége van mind a gazdasági növekedés, mind a munkanélküliség megelőzése és kezelése szempontjából. A vállalatok humánerőforrás fejlesztésre fordított kiadásai egyre fontosabb indikátorai a vállalat jelenlegi és főként jövőbeli potenciális hatékonyságának, versenyképességének. A vállalatok képzésre irányuló befektetéseiről, képzési gyakorlatáról ugyanakkor viszonylag kevés információ áll rendelkezésre. A munkahelyi képzések legfontosabb jellemzőit egy 2000-ben végzett felmérés adatai alapján mutatjuk be.²

I. 6. táblázat: A képzést biztosító gazdasági szervezetek aránya létszám-kategória szerint, 1999		
Létszám-kategória (fő)	Gazdasági szervezetek száma	Képzést biztosító szervezetek aránya, %
10–19	13 149	29,2
20–49	7 310	36,6
50–249	4 184	50,8
250–499	563	75,3
500–999	268	85,1
1000 fő felett	131	86,3
Összesen	25 605	36,7

Forrás: FMM számítások KSH adatok (A munkahelyi képzések főbb adatai, 2002) alapján

A leggyakrabban alkalmazott képzési forma a tanfolyam és a munkahelyi körülmények között végzett oktatás, de a távoktatás és a számítógéppel segített önálló tanulás is növekvő szerepet

² A közölt adatok a KSH *Munkahelyi képzések főbb adatai* című felmérésének adatain alapuló számítások. Az EU tagállamokra és a tagjelölt országokra egyaránt kiterjedő, egységes felmérésre 2000-ben került sor.

játszik. A vállalat mérete döntő abból a szempontból, hogy egy adott vállalkozás bizonyos évben szervez-e alkalmazottai számára továbbképzést. 1999-ben a nagyobb vállalatok (500 fő felettiek) nagy többsége (85%-a) támogatott valamilyen szakképzést, az 50–249 alkalmazottat foglalkoztatóknak közel fele élt ezzel a lehetőséggel, míg a kisebb vállalatok (10 és 49 fő közöttiek) kevesebb mint harmada (29,2%-a). Mivel az utóbbi két kategóriába tartozó vállalkozások foglalkoztatásban betöltött szerepe igen jelentős, a kis- és középvállalkozások képzési politikája és gyakorlata rendkívül meghatározó a munkavállalók többségének képzésben való részvételi lehetősége szempontjából.

A képzést biztosító szervezetek arányát a vállalkozás mérete mellett az is jelentősen befolyásolja, hogy egy adott vállalkozás a gazdaság melyik ágában működik. Szakmai oktatást a legnagyobb arányban a szolgáltatási szektor vállalatai (pénzügy, távközlés, stb.), valamint a közművállalatok (villamos energia-, gáz-, vízellátás, stb.) biztosítanak. Az átlagtól lényegesen elmaradó gazdasági ágazatok közé a textilipar, ruhaipar, bőripar tartozik, illetve a vendéglátás, valamint a bányászat és az építőipar. A legnagyobb arányban oktatást nyújtó vállalkozások az olyan szektorokból kerültek ki, melyek gyors ütemű technológiai és szervezeti változásokon mentek keresztül az utóbbi években.

A felmérés szerint 1999-ben a vállalkozások alkalmazottainak 12,3%-a részesült valamilyen hagyományos szakmai képzésben. A férfi alkalmazottak 12,9, míg a nők 11,4 százaléka vett részt képzésben, tanfolyamokon. A férfiak és nők képzésben való részvételének arányát jelentősen befolyásolja a különböző foglalkozások közötti megoszlásuk. A nők képzésben való részvételi esélyét javítja, hogy nagyobb arányban dolgoznak a szolgáltatási szektorban, illetve az egyéb szektorokban is döntően pénzügyi, ügyviteli munkaköröket töltenek be, ahol a tanfolyamokon való részvétel aránya magasabb.

Átlagban minden foglalkoztatott, aki valamilyen hagyományos szakmai képzésben vett részt, ezt mintegy 38 órán át tette, ami valamivel kevesebb, mint egy munkahét. A vállalkozások nagysága szerint a képzésben töltött idő tekintetében a nemek közötti különbségek aránylag csekélyek voltak.

I. 7. táblázat: Hagyományos szakmai képzésben részt vevők aránya a foglalkoztatottak százalékában, 1999						
Létszám-kategória (fő)	A gazdasági szervezetekben foglalkoztatottak %-ban			A hagyományos képzést biztosító szervezetekben foglalkoztatottak %-ban		
	Összesen	Férfiak	Nők	Összesen	Férfiak	Nők
10–19	6,8	6,5	7,4	37,9	38,0	37,8
20–49	6,8	6,8	6,6	27,8	27,6	28,2
50–249	8,8	9,0	8,6	22,6	22,1	23,2
250–499	12,4	13,3	11,2	20,8	22,3	19,0
500–999	16,6	19,4	13,3	24,4	26,4	21,6
1000 fő felett	25,7	27,3	23,4	31,3	32,2	30,0
Összesen	12,3	12,9	11,4	26,2	27,0	25,0

Forrás: FMM számítások KSH adatok (A munkahelyi képzések főbb adatai, 2002) alapján

3. SZEGÉNYSÉG ÉS TÁRSADALMI KIREKESZTETTSÉG

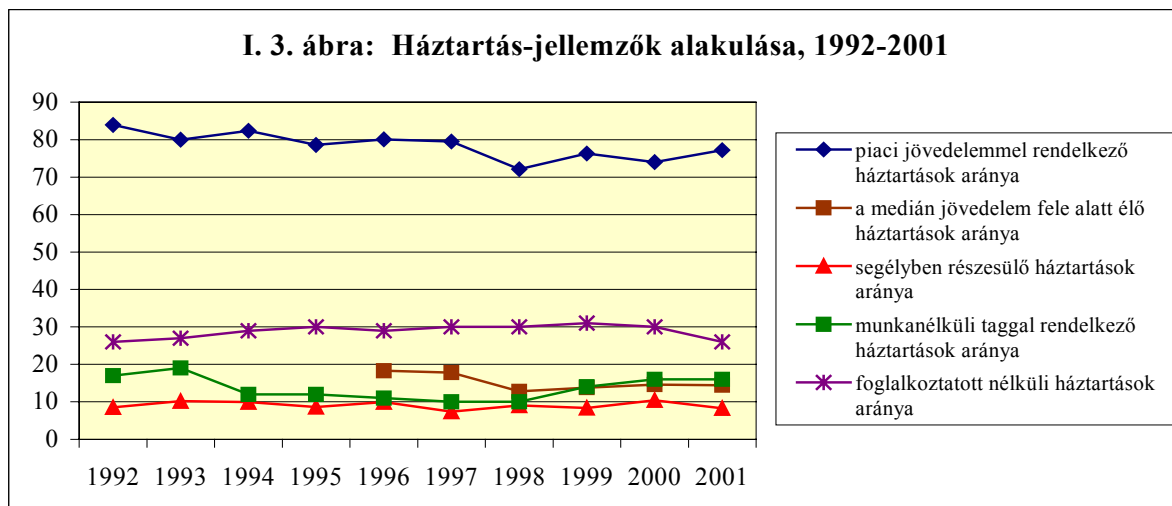
A kilencvenes években lezajlott társadalmi-gazdasági átalakulás nagy terheket rótt az egész társadalomra, de a szegénység kockázata és a biztonság hiánya halmozottan jelentkezett egyes hátrányos helyzetű, különösen sérülékeny csoportoknál. Ilyennek tekinthetők a romák, a munkanélküliek, az alacsony iskolai végzettségűek és szakképzetlenek, a fogyatékkal élők, a

rossz egészségi állapotú vagy szenvedélybeteg emberek, a veszélyeztetett gyermekek, a gyermeküket egyedül nevelő szülők, a hajléktalanok és a rossz lakhatási feltételek között, hátrányos helyzetű településeken élők. E csoportok társadalmi kirekesztődésének központi eleme a marginális munkaerő-piaci pozíció, ám a kirekesztettség széles értelemben a biztonság hiányára, a jövedelemszerző képesség bizonytalanságára, a társadalmi részvétel lehetőségének szűköségeire, a támogatórendszerek korlátaira, vagyis az alacsony társadalmi életesélyekre utal. Magyarországon az adatgyűjtési rendszer még nem terjed ki a társadalmi befogadás fogalmába tartozó jelenségek komplex vizsgálatára, ezért néhány esetben csupán becslésekre lehet támaszkodni, és az adatok alapján nemzetközi összehasonlítás csak korlátozottan lehetséges.

3.1. JÖVEDELMI EGYENLŐTLENSÉGEK

A jövedelmi egyenlőtlenségek növekedése már a nyolcvanas évek elején megkezdődött. A felső és alsó decilisek közötti 4-4,5-szeres különbség 1997-ig emelkedett, és azóta a nagyjából a közösségi átlagnak megfelelő 7,5-8-szoros szinten stabilizálódott. Ehhez hasonlóan, az EU átlagokhoz közeli értékeket mutatnak a jövedelmi egyenlőtlenségek más indikátorai is. 2001-ben a népesség leggazdagabb 20%-ának jövedelme 4,7-szeresen (EU: 5,2) haladta meg a legszegényebb 20 százalékét, és a Gini-együttható 33%-os értéke is közel áll az EU 31%-os átlagához.

A kilencvenes években jelentősen átalakult a háztartások jövedelemszerkezete. A munkanélküliség és az inaktivitás növekedésével a munkaerőpiacról jövedelmet szerző háztartások száma csökkent, a jóléti támogatásokban részesedőké pedig nőtt. 2000-ben a lakosság 15,2%-a rendelkezett az egy főre jutó nettó jövedelem medián értékének 60%-ánál kisebb jövedelemmel, szemben az EU-val, ahol a szegénységi küszöb alatt a népesség 18%-a él. A segélyezés alapjául szolgáló öregségi nyugdíjminimum összegének növekedési aránya és abszolút összege erősen lemaradt a minimálbérhez képest (lásd 2. melléklet, 15 tábla).

Forrás: TÁRKI, 2001

Más megközelítésben azonban a szegénység ennél sokkal nagyobb; a népesség mintegy egynegyede él az ún. társadalmi minimum alatti jövedelemből (2000-ben 25,6 ezer Ft/fő).

Generációs szegénységkockázatok

Az átalakulás a jövedelmi helyzet tekintetében nem egyformán érintette a generációkat. Az utóbbi egy évtizedben az idős korcsoportok aránya a szegények között kevesebb mint felére

csökkent, miközben a gyermekek (gyermekes családok) szegénységi kockázata megkétszereződött. A csecsemők szegénységi kockázata másfélszerese a hátrányos helyzetű felnőtt lakosságnál tapasztaltnál. Minden társadalmi, demográfiai csoport szegénységi kockázatánál nagyobb a négy vagy több gyermeket nevelő családok (41%) és a gyermek(ek)et egyedül nevelők (36%) szegénységi kockázata.

Területi különbségek

A jövedelmek Közép-Magyarországot leszámítva regionális szinten viszonylag kiegyenlítettek. Közép-Magyarországon az egy főre jutó bruttó jövedelmek 17%-kal haladják meg az országos átlagot, és 36%-kal a legkedvezőtlenebb helyzetű észak-alföldi régió mutatóját. A társadalmi kirekesztettség kockázata és a szegénység újratermelődése fokozottan érvényesül a fejletlenebb régiókban, az aprófalvas, leszakadó kistérségekben, a városok „slumosodott” negyedeiben, és a hátrányos helyzetű, munkalehetőségeket nem biztosító településeken. A területi szegregáció társadalmi kohéziót gyengítő hatása abban rejlik, hogy a szociális szükségletek éppen azokon a legszegényebb, alacsony gazdasági teherviselő-képességű településeken jelentkeznek halmozottan, ahol a népesség társadalmi-demográfiai összetétele is kedvezőtlenebb az átlagosnál, és a feszültségek kezelésére szolgáló eszközök és ellátó rendszerek csak szűkösen állnak rendelkezésre.

3.2. ERŐFORRÁSOK, JOGOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK – A HOZZÁFÉRHETŐSÉG NEHÉZSÉGEI

A szociális védelmi rendszer válaszai a növekvő és változó szükségletekre elégtelenek. A szociális támogató, segítő szolgáltatások intézményes kapacitásai csak részben kiépültek. A hozzáférhetőség tekintetében jelentős területi, szerkezeti egyenlőtlenségek mutatkoznak. Fejlesztésre szorulnak olyan, konkrét célcsoportokra koncentráló segítő és tanácsadó szolgáltatások, amelyek célja a munkavállalás, a munkaerő-piaci beilleszkedés és visszailleszkedés elősegítése.

Gyenge a szociális és családi problémák miatt kialakuló tanulási nehézségek, vagy iskolai lemorzsolódások megelőzését szolgáló háló. Hiányoznak a 14-18 éves korosztály beilleszkedési, magatartási, szocializációs problémáira válasz nyújtani képes segítő, támogató háttérszolgáltatások. Ezeknek a preventív jellegű szolgáltatásoknak a hiánya pedig jelentősen rontja a veszélyeztetett fiatalok társadalmi és munkaerő-piaci integrációját. A fiatalok (15-29 éves korosztály) társadalmi passzivitása, az egyenlőtlen hozzáférés az információkhoz, informatikai eszközökhöz „állampolgári deficithez” vezet és nem alakulnak ki azok a készségek, melyek nélkül már önálló életkezdésükkor olyan hátrányokat halmozhatnak fel, melyeket nem tudnak később sem kompenzálni.

A szociális és gyermekvédelmi ellátások szakmai és infrastrukturális feltételei

A szociális szakma által képviselt „segítés kultúrájának” intézményes és szakmai feltételei még sok szempontból hiányosak. A növekvő és változó szükségletekre történő reagálás a képzések terén új készségek, speciális ismeretek elsajátítását teszi szükségessé. Gyenge az inter-professzionális együttműködés és az intézményrendszerek közötti koordináció. A szociális terület gyakorlati munkáját kevés kutatás és adatgyűjtés támogatja, különösen a társadalmi kirekesztettség kérdéskörében.

A szociális ellátások törvényi és szervezeti keretei adottak, ugyanakkor mind az alap-, mind a szakellátás rendszerének kiépültsége és minősége jelentős különbségeket mutat a régió és egy

adott település helyzetétől és adottságaitól függően. A fogyatékkal élő, szenvedélybeteg, illetve hajléktalan emberek ellátását szolgáló intézményrendszer kiépítetlensége, a meglévő ellátórendszer korszerűtlensége tovább növeli ezen csoportok munkaerő-piaci hátrányait. Az intézményi ellátottak számában tartóssá vált a növekedés, de a pénzügyi-gazdasági szempontok alapján kialakult férőhely-kapacitás még mindig nem a valós igényekhez igazodik. A tartós bentlakást nyújtó intézményekben évente 15 ezer ember kéri felvételét, ugyanakkor az elmúlt 10 évben közel 30 %-kal csökkent a jogos igény alapján elhelyezést nyertek aránya. A leghátrányosabb helyzetű csoportokat (pl. hajléktalanok, szenvedélybetegek) ellátó átmeneti intézményi ellátások kiépítettsége alatta marad a szintén férőhelyhiánnyal küzdő, ám pénzügyi szempontból gazdaságosabban működtethető más tartós bentlakást nyújtó intézményekének.

A gyermekvédelmi rendszer jogi szabályozása megfelel az európai normáknak. A gyermeki jogok érvényesülése és a hátrányos helyzetű gyermek társadalmi integrációja azonban számos ok miatt nehézségekbe ütközik. A családokat segítő szolgáltatások – amelyek különösen fontosak a hátrányos helyzetű, gyermeküket egyedül nevelő szülők munkaerő-piaci esélyeinek javítása szempontjából – nem épültek ki megfelelő mértékben és minőségben. A szülők – elsősorban a nők – munkavállalását segítő, korábban kiterjedt bölcsődei ellátás a kilencvenes évek elején bekövetkezett hirtelen visszaesést követően, az utóbbi években stagnál. A bölcsődei ellátás azonban csak a 0-3 éves populáció 10%-át képes befogadni, a bölcsődei hálózat emellett területileg is rendkívül kiegyenlítetlen: főleg a fővárosra és a nagyobb városokra koncentrálódik. A családjukból kiemelt gyermekeket ellátó gyermekvédelmi szakellátás feltételrendszere rendkívül kedvezőtlen, a nevelőszülői hálózat megfelelő ütemű bővülésével szemben a gyermekotthonok jelentős része korszerűtlen, a családi környezet kialakítására alkalmatlan épületekben működik; különösen igaz ez a fogyatékkal élő és speciális szükségletű gyermekek ellátását biztosító intézményekre.

3.3. A SZOCIÁLIS TERÜLET FOGLALKOZTATÁSI POTENCIÁLJA

A szakember-ellátottság tekintetében a legnagyobb lemaradás az alap- és nappali ellátásban foglalkoztatottak körében van. Szakember iránti keresletet jelent az új ellátási formák kiépítése (pl. fogyatékkal élők támogató szolgálatai) esetében, valamint a hiányzó speciális ellátások kialakítása. A helyi szükségletekre alapozott személyes jellegű szolgáltatási igények további növekedését valószínűsítik a családszerkezetben bekövetkezett változások, a népesség elöregedése, a nők munkavállalása, a növekvő nyugdíjkorhatár, aminek szintén van munkaerő-keresleti következménye. A családi és a munkahelyi követelményekhez való alkalmazkodás, illetve ezek összeegyeztetése szintén háttérszolgáltatásokat feltételez. A szolgáltatásfejlesztés egyfelől tehát jelentős helyi foglalkoztatási potenciált rejt magában, másfelől kulcsszerepet játszik a helyi közösségek szintjén a társadalmi befogadás elősegítésében és megerősödésében.

3.4. A TÁRSADALMI KIREKESZTETTSÉG SZEMPONTJÁBÓL KÜLÖNÖSEN VESZÉLYEZTETETT LAKOSSÁGCSOPORTOK

A szegénység és a társadalmi kirekesztettség egyik meghatározó oka a munkaerőpiacról való kiszorulás, a munkanélküliség és különösen a tartós munkanélküliség és az inaktivitás. Ennek veszélye fokozottan fenyegeti a társadalom egyes hátrányos helyzetű csoportjait, elsősorban a roma népességet és a fogyatékkal élőket.

3.4.1. Roma népesség

A cigányság Magyarország legnagyobb etnikai kisebbsége, ami egyúttal Európa negyedik legnagyobb roma közösségét is jelenti. Mérvadó szakértői becslések szerint a cigány népesség száma jelenleg mintegy 450-600 ezer főre tehető. A csökkenő nem-roma népességgel szemben létszámuk nő, és a demográfiai előrejelzések szerint a következő 50 évben népességen belüli arányuk a jelenlegi 5%-ról 11%-ra emelkedik. A romák szétszóródva élnek az ország területén, de többségük az ország fejletlenebb észak-magyarországi, észak-alföldi és dél-dunántúli régióiban sűrűsödik, s ennek megfelelően a népességen belüli arányuk is itt a legmagasabb.

Szociális körülményeiket, társadalmi-gazdasági helyzetük valamennyi fő jellemzőjét tekintve a romák a magyar társadalom leghátrányosabb helyzetű csoportját alkotják. Többségük hátrányos helyzetű, munkalehetőséget nem biztosító, az átlagosnál rosszabb életfeltételeket kínáló településeken, jellegzetesen falvakban, gyakran szegregált, hiányosan közművesített cigánytelepeken, vagy leromlott állapotú városi kolóniákban él. Lakásviszonyaik az utóbbi időben ugyan jelentősen javultak, de még mindig igen kedvezőtlenek, a lakások komfortmutatói messze elmaradnak az országos átlagoktól. Egészségügyi helyzetük és életesélyeik nagyon rosszak, születéskor várható élettartamuk - a halandósági viszonyok javulása ellenére is - 9-10 évvel kevesebb az országos átlagnál. A cigány népesség iskolázottsági színvonala a különböző pozitív intézkedések ellenére is rendkívül alacsony. A kilencvenes évek közepén mindössze 12%-uk rendelkezett középfokú, jellemzően szakmunkás végzettséggel, s a diplomások aránya ma is csak tizedszázalékokban mérhető. Képzettségi szintjük az utóbbi években ugyan jelentősen emelkedett, de a többségi társadalomtól való elmaradásuk nem mérséklődött. A roma fiataloknak csak 77%-a fejezi be az általános iskolát, s a nem romákhoz képest jóval kevesebben tanulnak tovább. Az érettségit adó közép- és a felsőfokú képzésben az átlagoshoz képest annak ellenére is nagyságrendekkel kevesebben vesznek részt, hogy az utóbbi évek intézkedéseinek köszönhetően (ösztöndíjak, kollégiumok) az ilyen képzésben résztvevők létszáma ugrásszerűen emelkedett.

Munkaerő-piaci szempontból a piaczgazdasági átalakulás legnagyobb vesztese a cigányság. A rendszerváltást követően a foglalkoztatáshoz szokott munkaképes korú romáknak több mint a fele vesztette el állását, s így valamennyi foglalkoztatási mutatójuk lényegesen rosszabb, mint a többségi társadalomé. Az iskolázatlan és szakképzetlen romák számára az elsődleges munkaerőpiac alig kínál kereső foglalkozást, és még az alkalmi munkavállalás területén is hátrányban vannak. Foglalkoztatottsági szintjük durván a fele, munkanélküliségi rátájuk három-ötszöröse, az egy keresőre jutó eltartottak aránya háromszorosa a nem cigány lakosságénak. Így sokuknak csupán a családi pótlék és a szociális segélyek biztosítják a megélhetéshez szükséges jövedelmet, ezért a roma háztartások fele él tartós szegénységben. Az állandósuló, immár több mint egy évtizedes munkanélküliség miatt egyre szélesebb körben fenyeget az inaktivitás normává rögzülésének veszélye. Ugyanakkor a romák munkaerő-piaci beilleszkedését a munkáltatók részéről tapasztalható diszkrimináció nehezíti. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a társadalom nagy többsége nincs tisztában a roma lakosság problémáival, nem érdekelt helyzetük javításában, és a helyi társadalmakban a romákkal szemben gyakran előítéletesség tapasztalható.

3.4.2. Fogyatékkal élők

A fogyatékkal élő emberek Magyarországon is ki vannak téve a kirekesztődés kockázatának, a legnagyobb problémát a munkaerő-piaci esélyegyenlőség megteremtése jelenti. A KSH 2002-ben felvételt készített a fogyatékkal és tartós egészségügyi problémákkal

élő népesség körében. Munkaerő-piaci jelenlétük³ marginális. A 656 ezer munkavállalási korúnak minősülő tartós egészségi problémát jelzők közül kevesebb, mint 95 ezren voltak jelen a munkaerőpiacon, ebből is közel 10 ezren munkanélküliként. A tartós egészségi problémával, fogyatékkal élők munkaerő-piaci lehetőségei erősen behatároltak, tíz érintettből mindössze egy dolgozik, a foglalkoztatottság lehetősége többnyire csak azok számára adott, akiknek olyan típusú problémája van, mely őket a munkavégzésben csak kevésbé vagy egyáltalán nem akadályozza. A foglalkoztatottakon belül az érintettek kevesebb, mint 1/5-ét alkalmazták speciális (ún. védett, támogatott) munkahelyen. Az egészségi problémával, fogyatékkal élő emberek döntő többsége rokkantsági nyugdíjban, illetve járadékban részesül.

3.4.3 Szenvedélybetegek

A foglalkoztatáspolitikai szempontból kiemelendő a szenvedélybetegsége miatt munkanélkülivé válók számának növekedése. Hiányoznak a szenvedélybetegek, és közöttük is a kábítószer-függőségükből gyógyulók reintegrációs programjai. Ennek következtében egyre többen szorulnak ki a munkaerőpiacról. Ugyancsak aggodalomra ad okot, hogy a hajléktalanok között igen magas azoknak az aránya, akik szenvedélybetegségük, és ezen belül is 10 százalékos körüli azoknak az aránya, akik drogfüggőségük miatt veszítették el állandó lakhatási lehetőségüket, mely természetes módon hat ki munkaképességükre, munkaerő-piaci helyzetükre.

4. AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÓRENDSZER

4.1. AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEI

A népesség, és ezen belül a munkavállalási korúak rendkívül rossz egészségi állapota többek között az egészségügyi ellátórendszer hiányosságaival magyarázható. Az ország - gazdasági-társadalmi helyzete tekintetében - leghátrányosabb régiói a népesség egészségi állapota szempontjából is kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint a fejlettebb régiók. Több megbetegedési és halálozási mutatót tekintve Észak-Magyarország és Észak-Alföld a legrosszabb helyzetű, Dél-Dunántúl pedig erősen leszakadó tendenciát mutat a halálozási adatok és a születéskor várható élettartam tekintetében. Ugyanakkor az említett régiók nemcsak az egészségi állapot tekintetében, hanem az egészségügyi ellátórendszerhez való hozzáférés és esélyegyenlőség szempontjából is kedvezőtlen helyzetben vannak. Ez a szolgáltatásokhoz való – térbeli és időbeni – hozzáférésre (ideértve a mentőszolgálat kiérkezését is) és a rendelkezésre álló diagnosztikai és gyógyítási eszközök korszerűségére, színvonalára, valamint a szakorvosi ellátás iránti igényekhez viszonyított kapacitásokra egyaránt vonatkozik.

A foglalkoztatathatóság szempontjából fontos, hogy miközben ezekben a régiókban a csökkent munkaképességű, de rehabilitálható munkaerő 43,7 %-a él, a 21 %, 35 %, ill. 51 %-kal marad el a rehabilitációs kapacitása az országos átlagtól. Ezekben a régiókban 18-20 %-kal alacsonyabb a 10 e lakosra jutó orvosok száma és jelentős a hiány a szakdolgozók körében is. Ez részben az ellátórendszer hiányosságaival is magyarázható. A régiók közötti egyenlőtlenségek mellett a régiókon belüli különbségek is számottevőek; az ellátások hozzáférhetősége és minősége is jelentős eltéréseket mutat, elsősorban a települések

³ A Központi Statisztikai Hivatal 2002. II. negyedévének adatai

magyságától függően. A hátrányos helyzetű régiókban a munkaerő versenyképességét és foglalkoztathatóságát döntően befolyásoló rossz egészségi állapot tovább rontja a térség gazdasági versenyképességét és fejlődési lehetőségeit.

A magyar népesség fogyásának feltartóztatása, az idő előtti halálozás növekvő trendjének megfordítása, a munkaerőpiac javítása és a területi különbségek csökkentése csak abban az esetben lehetséges, ha az ország legelmaradottabb régióiban az egészségproblémák kezelésére kiemelt figyelmet fordítunk. E régiókban elengedhetetlenül szükséges, hogy szakszerűen szervezett és működtetett célzott egészségfejlesztési, megelőzési, magas szintű diagnosztikai gyógyító és rehabilitációs tevékenység induljon.

4.2. AZ ELLÁTÁS SZERKEZETE ÉS TÁRGYI FELTÉTELEI

Az egészségügyi ellátás szerkezetére jellemző a kórház-centrikusság, nem érvényesül megfelelően a beteg állapotának megfelelő progresszivitás. Az alapellátás kiépült, lényegében befejeződött a háziiorvosi körzetek magánosítása. Nem érvényesül azonban eléggé az alapellátásban a prevenciós funkció és az egészségügyi ellátásban a szubszidiaritás elve, ezért jelentős a betegek továbbküldése az ellátás magasabb szintjeire. Ezért az alapellátás minőségi követelményeinek szigorítása és a megelőzést szolgáló eszközök (szűrési, diagnosztikai, laboreszközök) ellátottságának javítása kiemelkedően fontos. Különösen fontos lenne az elmaradott településeken élő hátrányos helyzetűek szűrésének megoldása mobil szűrőállomások és eszközök beállításával. A sürgősségi ellátás elavult, egyes mentőállomások működése már a kritikus határon van. Jelenleg 16 alkalmatlannak minősített mentőállomás van. A gépjárműpark amortizálódott, mivel az éves pótlás szintje nem haladta meg a műszakilag indokolt igények átlagos 30 %-át. E körülmények miatt az EU elvárásának megfelelő 15 perces kikerkezési idő nehezen biztosítható.

A nem megfelelő ellátási szerkezetet mutatja, hogy a betegek állapotukhoz képest legalább 30 %-ban indokolatlanul magasabb szinten, a kórházakban kerülnek ellátásra. Ez igaz az elmaradott régiókban is. Ez a magas színvonalú szakellátás helytelen felhasználásához vezetett, tovább fokozva a források ellátási szintek közötti elosztásának problémáit és a hozzáférésben a területi egyenlőtlenségeket. A kórházi ellátásban nem az elérhetőség egyenlőtlenségei, hanem felszereltségük és humán erőforrásaik eltérése jelent inkább problémát. A kórházi ágyak száma 10 év alatt 22 %-kal csökkent. Jelenleg 100 000 lakosra 832 ágy jut, ami európai összehasonlításban még mindig sok. A járóbeteg-szakellátás betegforgalma jelentősen nőtt (1996-ban 88 %-kal haladta meg az EU átlagot), ugyanakkor a járóbeteg-ellátás területileg egyenlőtlenségeket mutat. A magas színvonalú megelőzés, ellátás és kezelés biztosítását az elavult és gyakran hiányzó berendezések gátolják. A megfelelő tárgyi feltételek és a szolgáltatók közötti kommunikáció hiánya nehezíti az időben történő szolgáltatáshoz való hozzáférést, mellyel a korai halálozások sok esetben megelőzhetőek lennének. Ehhez, a betegségek korai felismeréséhez, szűréséhez és az ellátás szerkezetének és színvonalának javításához intézményi beruházás és a felszerelés korszerűsítése szükséges.

A rehabilitáció, az ápolás infrastrukturális feltételeinek hiánya az ellátás megfelelő színvonalon való biztosítását is akadályozza. Feltételeik javítása a munkaerő-piaci részvételt közvetett és közvetlen módon is elősegíti.

Az egészségügyi ellátórendszerben a rendelkezésre álló informatikai eszközállomány hiányos és elavult. A jelenlegi informatikai eszközök nem alkalmasak a megfelelő intézményeken belüli és intézmények közötti kommunikációra, a korszerű digitális eszközökkel végzett vizsgálatok rögzítésére és továbbítására. Mindez hozzájárul a páciens diagnózisának megállapításához és betegség gyógyításához szükséges időszak meghosszabbításához.

Különösen a járóbeteg-szakellátásban alkalmazott informatikai eszközök elmaradtak. Az intézményeknek csak mintegy fele rendelkezik olyan hardver erőforrásokkal, ami lehetővé teheti az országos egészségügyi hálózathoz való csatlakozást.

4.3. HUMÁN ERŐFORRÁSOK ÉS MUNKAKÖRÜLMÉNYEK AZ EGÉSZSÉGÜGYBEN

A magyar egészségügyi ellátórendszer európai színvonalú szaktudással rendelkező szakember-állománnyal rendelkezik. A magas színvonalú szaktudás az elavult eszközállomány miatt mégsem érvényesül kellőképpen, az orvosok megfelelő eszközök hiányában nem tudják az általuk ismert új és hatékony eljárásokat alkalmazni. 100 ezer lakosra 362 orvos jut, ami megközelíti a közösségi átlagot (375), de területi megoszlásuk egyenlőtlen. Az elmaradott térségekben az ellátások színvonalát és elérhetőségét tovább rontja, hogy a dolgozó orvosok száma az országos átlag alatt marad. Emellett – elsősorban a kedvezőtlen munkafeltételek miatt – jelentős hiány van az egészségügyi szakdolgozókból, különösen ápolókból (30-40 %-os a hiány, az ápolószám fele az EU átlagnak) az ország egész területén. A fokozott terhelés mellett dolgozó alkalmazottak munkakörülményeit tovább rontja az ápolást megkönnyítő eszközök hiánya. Az elavult gép-műszer állomány nemcsak a diagnózis megbízhatóságát rontja, de bizonyos eszközök (pl. radiológiai eszközök, sterilizálók) egészségre ártalmas hatásai miatt már a dolgozók egészségét is veszélyeztetik.

5. NŐK ÉS FÉRFIAK ESÉLYEGYENLŐSÉGE

A nők és a férfiak közötti esélyegyenlőség nemcsak az Európai Unió, hanem Magyarország jogrendjének is egyik legfontosabb demokratikus alapelve. Ezen a téren a magyar jogi szabályozás lényegében összhangban van az európai normákkal. Az Alkotmány, a Munka Törvénykönyve és más jogszabályok tartalmazzák a diszkrimináció különféle formáinak tilalmát, köztük a nemek szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A jogérvényesítés területén azonban hasonló gyakorlati problémák tapasztalhatók, mint a közösség tagállamaiban (panaszmechanizmus, szankciók, közvetett diszkrimináció).

Magyarországon a nők helyzete részben hasonló a közösség tagállamaiban tapasztaltakhoz, de az eltérő történelmi fejlődés miatt több területen is, különösen munkaerő-piaci helyzetüket tekintve különbözik attól. A nők férfiakhoz viszonyított foglalkoztatási jellemzői vegyes képet mutatnak, egyes munkaerő-piaci mutatóik kedvezőbbek, mások pedig kedvezőtlenebbek az európai átlagnál. A 15-64 éves nők foglalkoztatási szintje az utóbbi években a férfiakénál valamivel jobban nőtt, így a két nem közötti különbség 13,7 százalékpontra csökkent, ami lényegesen kisebb, mint a 18,5%-os közösségi átlag. A nők 49,8%-os foglalkoztatási rátája kevésbé marad el az európai szinttől, mint a férfiaké, teljes munkaidőre számított foglalkoztatottságuk pedig mintegy 4 százalékponttal magasabb az EU átlagnál. Ennek oka, hogy míg az EU-ban a nők egyharmada dolgozik részmunkaidőben, addig Magyarországon csak 5-6%-a. A munkanélküliség megjelenése és tömegessé válása a nőket látszólag kevésbé érintette, s így - az uniós tagállamok többségétől eltérően – munkanélküliségi rátájuk alacsonyabb a férfiakénál (5,0%, illetve 6,3%). A nők kedvezőbb mutatóját többek között az magyarázza, hogy a gazdasági átalakulás kevésbé érintette azokat az ágazatokat, amelyekben jellemzően nők dolgoznak.

A magyar nők foglalkoztatását egyaránt jellemzi a horizontális és a vertikális szegregáció. Az előbbire utal a női munkaerőnek a szolgáltatásokban és bizonyos alacsony presztízsű, rosszul

fizetett, hagyományosan női foglalkozásokban való koncentrációja, illetve felülreprezentáltsága. Ezt igazolja, hogy például a férfiak 50%-ával szemben a nők 71%-a dolgozik a szolgáltató ágazatokban, valamint az, hogy az egészségügyben és az oktatásban foglalkoztatottak több mint háromnegyede nő. Miközben az összes foglalkoztatott között a nők aránya 45% (EU: 45%), addig az irodai jellegű foglalkozásokban 93%, vagy a felsőfokú végzettséget igénylő, de csak kisegítő jellegű munkakörökben 65%. A nők vertikális szegregációját mutatja, hogy szakmai-foglalkozási struktúrájuk annak ellenére is kedvezőtlen, hogy iskolai végzettségük magasabb, mint a férfiaké. A magánszektorban a foglalkozási hierarchia csúcsát jelentő vezetőknek például csak mintegy egytizede, a vállalkozóknak pedig 30%-a nő.

A férfiak és a nők keresete közötti különbség a kilencvenes évtized második feléig csökkent, s azóta a közösségi átlagnál alacsonyabb szinten stabilizálódott. Magasabb iskolai végzettségük ellenére a nők bruttó átlagkeresete 19,5%-kal (EU: 28%), nettó átlagkeresete 16%-kal, az összehasonlítható munkakörökben pedig mintegy 13%-kal alacsonyabb a férfiakénál.

A statisztikai adatokkal megragadható munkaerő-piaci esélyhátrányok mellett a nők bizonyos csoportjai esetében bizonyos fokú látens diszkrimináció is kimutatható. Leginkább a kisgyerekes anyák, valamint a gyermekgondozás vagy egyéb ok miatti távollét után ismét elhelyezkedni kívánó nők számára rendkívül nehéz a munkaerőpiacra való visszatérés. Ennek egyik oka a velük szemben tapasztalható hátrányos megkülönböztetés, de ugyanígy szerepet játszik a munkavégző-képesség és a versenyképes tudás és készségek megszerzése és megújítása terén hozzáférhető lehetőségek hiánya.

A nők munkaerő-piaci részvételének, a családi élet és a munkavállalás összehangolásának alapvető feltétele a megfelelő minőségű gyermekgondozási, illetve a gondozásra szoruló családtag ellátását biztosító szolgáltatások biztosítása. A 0-3 éves gyermekeket (fogyatékkal élő gyermekek esetében 0-6 évesek) ellátó bölcsődei férőhelyek száma 1990-től előbb drasztikusan, majd enyhébb ütemben csökkent. A fogyatkozó férőhelyek arányában ugyanakkor nem épültek ki kellő mértékben olyan új típusú ellátások, mint a családi napközi vagy a házi gyermekfelügyelet. A beteg vagy idős családtagok gondozását biztosító szolgáltatások (jelzőrendszeres házi gondozás, házi segítségnyújtás) terén rendkívül nagy hiányok és a hozzáférhetőség nehézsége tapasztalható.

6. PHARE PROGRAMOK A FOGLALKOZTATÁS, AZ OKTATÁS ÉS A KÉPZÉS TERÜLETÉN, 1994-2002

A Strukturális Alapok támogatásával megvalósuló programok tervezésére és végrehajtására való felkészülésben fontos szerepet játszanak az előcsatlakozási alapok. A foglalkoztatás és a humán erőforrás-fejlesztés területén az előcsatlakozási alapok közül a PHARE program támogatásával valósultak/valósulnak meg olyan projektek, amelyek tapasztalataira a Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program keretében megvalósuló projektek előkészítése és megvalósítása során – a PHARE és a Strukturális Alapok szabályozása és működése közötti különbségek figyelembevételével – építeni kell. A programok lebonyolításával, eljárásrendjével kapcsolatos tapasztalatok mellett a PHARE programok keretében megvalósult, modell-értékű projektek szakmai tartalmát, eredményeit is érdemes számba venni, hogy a Strukturális Alapok támogatásai a sikeres példák elterjesztését is szolgálhassák.

6.1. A PROGRAMOK RÖVID TARTALMI ÖSSZEFOGLALÁSA

Az oktatás és a gazdaság kapcsolatainak erősítése

HU-94.05 (8 millió euró)

A program a gazdasági szféra és az oktatás kulcsszereplői közötti együttműködést volt hivatott erősíteni. A program négy fő oktatási-gazdasági terület támogatását ölelte fel:

- a felsőoktatás és a gazdaság közötti együttműködés fejlesztését,
- új szegmens létrehozását a felsőfokú szakképzés területén: az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzést,
- távoktatási tananyagok fejlesztését,
- a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok középfokú oktatását.

A program az oktatás minőségének javításához járult hozzá, és támogatásával a piaci igényeknek megfelelő oktatási és továbbképzési tanfolyamok valósulhattak meg. Ezenkívül ez a Phare program az 1999-es és 2000-es Phare-programok előfutárának is tekinthető.

A halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban roma fiatalok társadalmi beilleszkedésének támogatása

HU-99.04.01 (12,5 millió euró)

Az Oktatási Minisztérium és a Szociális és Családügyi Minisztérium közös kezdeményezésére kidolgozott pályázat az 1999-es Phare-program keretében került kiírásra.

A program a következő elemekből tevődik össze:

Az általános iskolai lemorzsolódási arány csökkentése:

- Speciális dajkaképző programok kidolgozása, továbbfejlesztése és megvalósítása,
- Pedagógusképző és továbbképző programok továbbfejlesztése, adaptálása,
- Általános iskolai és óvodai pedagógiai programok továbbfejlesztése és megvalósítása,
- Általános iskolák és óvodák higiéniai felszereltségének javítása Magyarországon,
- Iskolabusz-program kis- illetve szórványtelepülések iskolái számára Magyarországon,

Speciális középfokú képzés:

- Iskolai rendszerű speciális felzárkóztató és szakképesítő programok kidolgozása, továbbfejlesztése és megvalósítása,
- Iskolarendszeren kívüli képzések, képzési-foglalkoztatási programok kidolgozása, továbbfejlesztése és megvalósítása,

Roma fiatalok továbbtanulási esélyeinek növelése:

- Kollégium kialakítása, felszerelése roma fiatalok számára Szolnokon és Ózdon,
- Középiskolai tehetséggondozó, felsőfokú szakképzési, valamint felsőfokú tanulmányokat előkészítő és támogató programok kidolgozása, továbbfejlesztése és megvalósítása.

ESZA típusú kísérleti projekt a képzésből a munka világába történő átmenet támogatására

HU-00.08.02 (5,33 millió euró)

A 2002-ben indult program célja a gazdasági és szociális kohézió előmozdítása a szakképzés, az élethosszig tartó tanulás, a felnőttképzés fejlesztésén keresztül az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Tervben kijelölt három régióban. A program céljai:

- az emberi erőforrások, a képzési politikák, a módszerek és intézményi struktúrák fejlesztése az EU előírásokkal összhangban;
- a hátrányos helyzetű és tanulási nehézségekkel küzdő tanulók esélyeinek növelése az oktatásban és a munkaerő-piacon;
- a közép- és felsőfokú szakképzési rendszer hozzáigazítása a munkaerő piaci igényekhez;

- a szakképzési intézmények és vállalkozások közötti regionális együttműködés erősítése;
- regionális pályaválasztási és pályaaorientációs tanácsadó hálózat kiépítése és fejlesztése fiatal felnőttek és pályakezdők számára.

A projekt elsődleges célja a foglalkoztathatóság és a szakképzéshez történő egyenlő hozzáférés elősegítése. Szakmai tartalma és végrehajtási struktúrája az Európai Szociális Alap által finanszírozott projektek fogadására való felkészülést is szolgálja. A három célrégióon belül a projekt azokra a tanulókra és fiatal felnőttekre fordít figyelmet, akiket leginkább fenyeget a munkanélküliség, valamint azokra a képző intézményekre, amelyek kulcsszerepet játszhatnak a probléma megoldásában. A projekt kapcsolódik a nemzeti oktatáspolitikai célok megvalósításához és jövőbeni eredményeit tekintve várhatóan kiterjed az ország más régióira is, illetve további nemzeti támogatásban részesül.

Hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának és foglalkoztatásának elősegítése

HU00.08.03 (2,4 millió euró)

A program új típusú támogatást biztosít azoknak a hátrányos helyzetű csoportoknak, amelyek a legkomolyabb nehézségekkel néznek szembe a munkaerőpiacra lépés és a stabil munkahely megtalálása szempontjából. A projekt támogatása a három PHARE régióra irányul (Dél-Alföld, Észak-Alföld, Észak-Kelet Magyarország). A pályázati alprogramok három hátrányos helyzetű lakosságcsoport (re)integrációját szolgálják: (halmozottan) hátrányos helyzetű fiatalok, roma kisebbséghez tartozók, valamint fogyatékkal élők.

Roma Társadalmi Integrációs Program

HU-00.02.01 (3,5 millió euró)

A program legfőbb célja a roma kisebbség szociális és gazdasági körülményeinek javítása, elsősorban a mikro-regionális fejlesztési tervek és diszkriminációellenes tevékenységek segítségével, valamint a romák hatékonyabb tájékoztatásával az őket érintő témákkal kapcsolatban. A projekt három komponensből áll, amelyek a következő célok megvalósítását támogatják: közösségi jóléti innovációs kísérleti projektek megvalósítása, antidiszkriminációs intézkedések, információs szolgáltatások – központi információs adatbázis létrehozása a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalban.

A halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban roma fiatalok társadalmi beilleszkedésének támogatása

HU-01.01.01 (10 millió euró)

A program legfontosabb célkitűzése a szociálisan hátrányos helyzetű, elsősorban roma lakosság támogatása, esélyegyenlőségének megteremtése, különösen az oktatás, a képzés, a közösségfejlesztés, az érdekképviselés és a munkaerő-piaci esélyek javításának területén. Az Európai Unió politikai irányelvével összhangban a program célul tűzte ki a kapcsolat javítását a többségi társadalom és a roma kisebbség között a társadalmi kohézió erősítése érdekében. A programon belül lehetőség nyílik roma közösségi házak és információs központok hálózatának kiépítésére, a szükségletekhez alkalmazkodó oktatási programok, valamint a munkaerő-piaci esélyeket javító képzések indítására. A program a következő komponenseket foglalja magába:

- Roma közösségi és információs központok kialakítása
- Mediátorok képzése roma közösségi és információs központok számára
- A hátrányos helyzetű, elsősorban roma gyermekek fejlesztését, felzárkóztatását szolgáló alternatív pedagógiai programok adaptálása, továbbfejlesztése és alkalmazása

- Romológiai tanulmányok és képzések bevezetése – felsőoktatási képzésben résztvevők, valamint azon foglalkozási csoportok tagjai számára, akik napi munkájuk során kapcsolatba kerülnek a roma kisebbséggel
- EQUAL-komponens: munkaerő-piaci esélyeket javító képzések.

Autonóm szociális párbeszéd erősítése

HU-01.04.01 (2 millió euró)

A projekt általános célkitűzése egy komplex működő szociális párbeszéd rendszer kialakítása. Ez a kormányzati szintű szociális párbeszéd kiegészítését jelenti a szektorális és az üzemi szintű párbeszéddel. A projekt elsősorban a szektorális párbeszéd erősítésére koncentrál – ennek keretében 21 ún. ágazati bizottság létrehozására kerül sor, valamint azok tagjainak átfogó európai uniós és tárgyalástechnikai képzésére. A program twinning, azaz ikerintézményi együttműködés formájában valósul meg, azaz annak végrehajtását egy tagállami partnerintézmény segíti.

Nők munkaerő-piaci reintegrációja

HU-01.04.02 (4,175 millió euró)

A projekt általános célkitűzése a nők és férfiak esélyegyenlőségének biztosítása a munkaerőpiacon a gazdaságilag inaktív nők munkaerő-piaci reintegrációja által. A program két komponensből áll: az egyik a legjobb európai gyakorlat átvétele az ösztönző intézkedések fejlesztése és végrehajtása terén – intézményfejlesztés tagállami partnerintézmény segítségével. A második komponens egy pályázati alap, amelyre a munkaerőpiactól távollevő nők reintegrációjára, ill. önfoglalkoztatására irányuló projektekkal lehet pályázni.

Access - Civil társadalom erősítése

HU-01.04.03 (2 millió euró)

Az ACCESS a nem kormányzati (NGO), illetve non-profit (NPO) (társadalmi/civil) szervezetek kezdeményezéseit és intézményi kapacitásának erősítését támogatja vissza nem térítendő társfinanszírozás által. A támogatás olyan projektek támogatását tűzi ki célul, melyek szem előtt tartják a közösségi joganyag (acquis communautaire) érvényesítését, továbbá egyes szociális szükségletek elsőbbségét. Ezenfelül a nem kormányzati, társadalmi szervezetek Európai Unióban működő hálózatokban való részvétele is támogatást élvezhet. Végrehajtó Ügynöksége a CFCU, szakmai felelőse a MEH.

A foglalkozási rehabilitáció eszköztárának rendszerszemléletű fejlesztése

HU-01.05.02 (6 millió euró)

A projekt célja a fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek munkaerő-piaci esélyegyenlőségének előmozdítása a 3 kelet-magyarországi régióban a foglalkozási rehabilitáció komplex eszköztárának rendszerszemléletű és korszerű technológiákra építő fejlesztésével.

A projekt pályázati program keretében valósul meg. A támogatható tevékenységcsoportok a foglalkozási rehabilitáció rendszerszemléletű fejlesztése érdekében:

- A fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek szakképzésének fejlesztése,
- Fejlesztő felkészítés, terápiás foglalkoztatás,
- A szolgáltatások, valamint a humán erőforrások fejlesztése a foglalkozási rehabilitáció terén,
- Integrált vagy határozott idejű, kimenet-orientált tranzitfoglalkoztatás.

Küzdelem a munka világából történő kirekesztődés ellen

HU-02.01.04. (10,8 millió euró)

A projekt célja olyan helyi kezdeményezések támogatása, amely a tartósan munkanélküli és rendszeres szociális segélyből élő halmozottan hátrányos helyzetű lakosságcsoportok, különösen a romák határozott idejű, a helyi közösségi és közszolgáltatásokban történő támogatott foglalkoztatását, s ezzel párhuzamosan munkaerő-piaci integrációját valósítják meg. A projekt önkormányzatok, önkormányzati társulások és civil szervezetek számára kiírt pályázati program keretében valósul meg. A támogatható tevékenységcsoportok a következők:

- Helyi kezdeményezésekre épülő munkaerő-piaci integrációs program a szociális szolgáltatások fejlesztése érdekében, különösen az új típusú szolgáltatások kidolgozása, illetve a meglévők minőségének javítása, az alap- és szakellátást nyújtó szolgáltatások minőségének fejlesztése, a civil szervezetek által nyújtott szociális szolgáltatások körének szélesítése és minőségének javítása
- A halmozottan hátrányos helyzetű lakosságcsoportok, különösen a romák életkörülményeinek és társadalmi beilleszkedésének javítását célzó helyi kezdeményezésekre alapuló munkaerő-piaci integrációs programok, különösen a környezetvédelem, környezet-egészségügyi és –rehabilitációs tevékenységek, a települési infrastruktúra fenntartása és fejlesztése, a telepszerű lakókörnyezetek felújítása, illetve felszámolása, szociális szolgáltatások nyújtása terén

Vállalkozói készségek fejlesztése a középfokú és felsőoktatásban

HU-01.05.03 program (3,2 millió euró)

A középfokú oktatásban, a felsőoktatásban, a tanárképzésben és a felnőttképzésben megvalósuló program a vállalkozási ismeretek és a vállalkozást segítő kompetencia alapú készségek fejlesztéséhez kíván hozzájárulni, amely a kis- és középvállalkozások tudáshátterének erősítésén keresztül elősegíti a munkaerő-piaci esélyek növelését, valamint a foglalkoztatottság növekedését. A program elemei a következők:

- Vállalkozókészség-fejlesztés, gazdálkodási és vállalkozási ismeretek oktatása, „diákvállalkozások” létrehozása és működtetése a középfokú oktatásban;
- Továbbképzési program középiskolai tanárok számára a vállalkozói készségfejlesztés módszertani megalapozására, vállalkozási ismeretek és készségek fejlesztésére, valamint „diákvállalkozások” szervezésére;
- Gazdálkodási és vállalkozói ismereteket oktató tananyagmodul kidolgozása és bevezetése a felsőoktatásba és felnőttképzésbe.

A magyar munkaerő-piaci szervezet modernizációja

HU-02.02.02 (1,9 millió euró)

A projekt célja az országos munkaerő-piaci szervezet intézményeinek fejlesztése ikerintézményi együttműködés (twinning) eszközével. A Foglalkoztatási Hivatal tagállami szakértői segítséggel személyi és információs szolgáltatásait fogja fejleszteni: 21 helyi intézményben (megyei és városi munkaügyi központok) új szolgáltatási modell kerül bevezetésre, munkatársainak képzéseket szervez az Európai Unió vonatkozó rendszerének alkalmazásáról, valamint irodákat szerel fel korszerűbb, a hatékonyabb szolgáltatási rendszer kialakítását lehetővé tevő eszközökkel.

6.2. A PROGRAMOK ELŐKÉSZÍTÉSÉVEL ÉS VÉGREHAJTÁSÁVAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK

A programok egy része pályázati rendszer keretében foglalkoztatási és képzési projektek megvalósítását, új módszerek kidolgozását és bevezetését, kísérleti tevékenységek

megvalósítását, új szolgáltatások kialakítását, az oktatási-képzési rendszer humán erőforrásainak fejlesztését és infrastrukturális feltételeinek javítását támogatta, az intézményfejlesztési programok pedig egy adott szervezet – például a munkaügyi szervezet – korszerűsítését, szolgáltatásainak fejlesztését szolgálták.

A programok szakmai tartalmának kidolgozása és a programok előkészítése a társtárca, a célcsoportok és a régiók képviselői, az érdekvédelmi szervezetek és más szakemberek bevonásával történt, az egyes programok jellegétől, szakmai tartalmától függően. Általában elmondható, hogy azok a programok sikeresek, amelyek igazodnak az adott ágazat, szakterület közép vagy hosszú távú stratégiájához, fejlesztési céljaihoz, hiszen fenntarthatóságuk is csak így biztosítható. Ugyanakkor a pályázati programok tervezésével kapcsolatban fontos tapasztalat, hogy a programok megfelelő szakmai és technikai előkészítése érdekében a részletes feltételeket, a támogatás felhasználásának lehetséges módszereit modellezve, – a hatékonyság elvének figyelembevételével – alulról felfelé építkezve érdemes kidolgozni (*bottom-up* megközelítés). Részletesen fel kell tárni a támogatható tevékenységeket, a projekt végrehajtásáért majdan felelős projektgazda szervezetek (egyben potenciális pályázók), illetve partnerhálózatok/társulások körét (és informálásuk módját), a célcsoport szükségleteit, a projekt hozzávetőleges forrásigényét (a mindenkor piaci viszonyok figyelembevételével), a szabályszerű végrehajtásból fakadó kötelezettségeket (pl. adatszolgáltatási kötelezettség a monitoring rendszerbe) és a lehetséges buktatókat. A fent említett tényezőket, a modellezést követően, még a pályázat megtervezése előtt, konkrét formában is írásba kell foglalni; a pályázati kiírás és egyéb dokumentumok megszövegezésére csak ezután kerülhet sor.

A pályázati programok lehetőséget biztosítottak új típusú megközelítések, módszerek kipróbálására, adaptálására az oktatás és képzés rendszerében. Az alternatív, kísérleti programok kidolgozásában és megvalósításában fontos szerepet játszottak a civil szervezetek is. A pályázati programok tapasztalatai alapján egyértelművé vált, hogy a non-profit és civil szervezetek abszorpciók kapacitásának növeléséhez, a támogatási programok sikeres végrehajtásához és eredményességéhez rendkívül fontos megfelelő felkészítést és háttértámogatást biztosítani. Ennek érdekében a potenciális pályázóknak (különösen azoknak, akik a korábbi programok keretében már pályáztak, de pályázatuk szakmai és technikai színvonala nem volt megfelelő, ezért támogatást nem kaptak) képzések és a projektek szakmai tartalmának fejlesztését, a pályázatok megírását segítő szolgáltatások formájában kell segítséget adni.

Az eredmények mérésével kapcsolatos tapasztalatok azt mutatják, hogy a programok keretében végzett tevékenységek hatásának és eredményeinek méréséhez megfelelő kvantitatív és kvalitatív indikátorokra van szükség; ezek kidolgozása, továbbfejlesztése a későbbi programok eredményeinek mérhetősége szempontjából is szükséges. A projektek jelentős része az Operatív Program tervezésének időszakában még nem zárult le, illetve ebben az időszakban indult, ezért a projektek átfogó, szakmai szempontú értékelésére mindeztáig nem került/nem kerülhetett sor. A program-kiegészítő dokumentum kidolgozásához és a program végrehajtásának további előkészítéséhez feltétlenül szükséges a projektek mélyebb értékelése, hatásának elemzése. Ezért 2003 első felében várhatóan sor kerül egyes - már lezárult és az Operatív Program előzményének tekinthető - programok értékelő vizsgálatára.

II. A PROGRAM STRATÉGIÁJA

1. SWOT ELEMZÉS

A SWOT elemzés a foglalkoztatási helyzet és a humánerőforrás-fejlesztés eszközrendszerének elemzése alapján összegzi azokat tényezőket, amelyek a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program fejlesztési irányait meghatározzák.

1.1. ERŐSSÉGEK

- Folyamatosan növekszik a közép- és felsőoktatásban résztvevők aránya.
- A foglalkoztatottak képzettségi szintje folyamatosan emelkedik.
- A munkaerő számos szakterületen versenyképes és nemzetközileg elismert szaktudással rendelkezik.
- A női népesség képzettségi szintje európai összehasonlításban is magas.
- A foglalkoztatás ágazati struktúrája korszerűsödik.
- Kiépült és megszilárdult az ország egészére kiterjedő, passzív ellátásokat és aktív munkaerő-piaci programokat egyaránt biztosító foglalkoztatási szolgálat.
- Megteremtődtek a korszerű ellátórendszer szervezeti keretei a szociális, gyermekvédelmi, családtámogatási, valamint a fogyatékkal élők esélyegyenlősége és a foglalkoztatási rehabilitáció területén.
- Európai szintű egészségügyi szaktudás, a 100 000 lakosra jutó orvosok száma megközelíti az EU átlagot.
- Fokozottabban érvényesül a partnerség elve, erősödik a szakmai és érdekképviselői szervezetek részvétele a döntési folyamatokban.

1.2. GYENGESÉGEK

- Az oktatás és képzés rendszere nem biztosítja megfelelően a foglalkoztatás szempontjából meghatározó készségek és képességek elsajátítását.
- A fiatalok jelentős része a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzettség és készségek nélkül lép be a munkaerőpiacra.
- A gazdasági aktivitás és a foglalkoztatottság szintje alacsony.
- A magas inaktivitás ellenére egyes foglalkozásokban és térségekben a szakképzett munkaerő hiánya tapasztalható.

- A munkanélküliek jelentős részét a tartósan munkanélküliek teszik ki.
- A népesség rendkívül rossz egészségi állapota jelentősen korlátozza a potenciális munkaerő-kínálatot és rontja a munkaerő versenyképességét.
- A roma népességet koncentráltan sújtó társadalmi hátrányok halmozódásának, átörökítésének oka és következménye is tartós kirekesztődésük a munkaerőpiacról és a szegregáló képzési rendszer.
- A régiók között és a régiókon belül is jelentős munkaerő-piaci különbségek alakultak ki, amelyek az általánosan javuló gazdasági helyzet ellenére sem mérséklődtek számottevően.
- A szociális szolgáltatások kiépítettsége és hozzáférhetősége terén jelentős területi (regionálisan és településtípusonként differenciált) egyenlőtlenségek vannak, a szociális intézmények eszköz- és humánerőforrás-ellátottsága hiányos.
- Az oktatás és képzés rendszerében nem alakultak ki azok a mechanizmusok, amelyek a képzések tartalmát folyamatosan a gazdaság igényeihez igazítanák.
- Az oktatás és képzés rendszere nem biztosítja kielégítően a hátrányos helyzetűek társadalmi és munkaerő-piaci esélykülönbségeinek csökkentését.
- A családi élet és a munka összeegyeztetését nehezíti a rugalmas foglalkoztatási lehetőségek szűkössége és a gondozási szolgáltatások egyenlőtlen hozzáférhetősége.
- Hiányos és korszerűtlen, térségenként és településtípusonként jelentős különbségeket mutat az oktatási infrastruktúra.
- A szociálisan hátrányos helyzetű vagy speciális problémával küzdő csoportok társadalmi beilleszkedését segítő szolgáltatások infrastrukturális feltételei rendkívül hiányosak.
- A szociális ellátórendszer szerkezete és kiépítettsége nem követi a növekvő és differenciálódó ellátási szükségleteket.
- Indokolatlanul magas a kórházakban kezelt betegek száma a járóbeteg ellátás fejletlensége és hozzáférhetősége miatt.
- Az egészségügyi ellátás minősége, eszközállománya és hozzáférhetősége jelentős területi különbségeket mutat.

1.3. LEHETŐSÉGEK

- A humánerőforrás-fejlesztésre fordítható források növekedésével bővül a foglalkoztatáspolitikai és a humánerőforrás-fejlesztés mozgástere, lehetőségei.
- A tudás-intenzív iparágak növekedésével felértékelődik az oktatás és képzés szerepe.
- Az egész életen át tartó tanulás elvének fokozatos térhódítása hozzájárul a munkaerő versenyképességének javulásához és a társadalmi esélykülönbségek csökkentéséhez.
- Az európai uniós normákhoz való alkalmazkodás a munkavédelem és munkabiztonság területén minőségjavulást eredményez.
- A civil szervezetek erősödő szerep- és feladatvállalása a közszolgáltatások területén növeli a szolgáltatások rugalmasságát és hatékonyságát.

- A társadalmi szolidaritás erősödése, az előítéletek elleni küzdelem növeli a kirekesztett csoportok integrációs esélyeit.
- Az információs és kommunikációs technológiák elterjedése javítja a szolgáltatások minőségét és elérhetőségét.

1.4. VESZÉLYEK

- A munkaerő-költség emelkedésével gyengül a magyar munkaerő relatív versenyképessége.
- A munkahelyhiány akadályozza a foglalkoztatási szint növelését és a tartós munkanélküliség arányának növekedéséhez vezet.
- A felsőoktatás tömegessé válásával csökken a felsőfokú végzettség társadalmi presztízse.
- A kedvezőtlen demográfiai folyamatok állandósulásával a munkaképes korú népesség aránya és száma hosszabb távon csökken.
- A nyitottabb munkaerőpiac fokozza a magasan képzett szakemberek elvándorlását, ami különösen igaz az egészségügyre.
- A munkavállalók munkahelyi képzésének elégtelensége gyengíti a munkaerő alkalmazkodóképességét, különösen a kis- és középvállalkozások alkalmazottai esetében.
- A munkanélküliség állandósulása a fiatalabb generációk esetében a tartós munkanélküliség újratermelődéséhez vezet.
- A társadalmi különbségek növekedésével a szolidaritás tovább gyengül, és az előítéletesség fokozódik, különösen a roma népesség vonatkozásában.
- A szegénységi kockázatok fennmaradása a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődéséhez vezet.

2. SPECIFIKUS CÉLOK

Az alacsony foglalkoztatás és a magas inaktivitás olyan intézkedéseket tesz szükségessé, amelyek egyfelől új munkalehetőségeket teremtenek, másfelől biztosítják, hogy a munkaerő rendelkezzen a gazdaság igényeinek megfelelő szaktudással és készségekkel. A **foglalkoztatási szint emeléséhez** tehát a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalára irányuló intézkedésekre egyaránt szükség van. Ez összhangban áll a Kormány jelenlegi - a Közös Értékelés kidolgozásának és monitorozásának folyamán kialakított - foglalkoztatáspolitikai és humánerőforrás-fejlesztési stratégiájával, amely a foglalkoztatáspolitikai legfontosabb céljaként a foglalkoztatási ráta általános emelését jelölte meg.

A munkaerőpiac keresleti oldalán a foglalkoztatás bővítése új munkahelyek létrehozását feltételezi. A munkahelyteremtést foglalkoztatás-barát környezet biztosítása, a munkaerő költségének fokozatos csökkentése, a kis- és középvállalkozások foglalkoztatási potenciáljának megerősítése és egy olyan kiszámítható pénzügyi és jogi környezet kialakítása segítheti elő, amely növeli a kisebb foglalkoztatók biztonságát. Ezenkívül a humán erőforrás-

fejlesztés eszközei, a beruházások kapcsolódó képzési programok támogatása, az önfoglalkoztatóvá vagy vállalkozóvá válás közvetett vagy közvetlen támogatása szintén elősegíti a munkahelyteremtést, és ezáltal foglalkoztatás bővítését.

Elsősorban a szolgáltatási szektor rendelkezik olyan foglalkoztatási potenciállal, amely eddig nem került teljes mértékben kihasználásra. A szolgáltatási szektor bővítése várhatóan jelentősen hozzájárul majd a foglalkoztatás bővítéséhez. A mikro-, kis- és középvállalkozások, amelyek elsősorban a szolgáltatási szektorban koncentrálódnak, fontos szerepet töltenek be a foglalkoztatásban, a foglalkoztatottak mintegy 40 százalékának biztosítva munkalehetőséget. Ezért a foglalkoztatás növelése szempontjából különösen fontos ezen vállalkozások versenyképességének javítása és foglalkoztatási kapacitásának megerősítése.

A szolgáltatási szektor bővítése és a vállalkozói tevékenységek támogatása jelentős mértékben hozzájárulhat a nők munkaerő-piaci részvételének segítéséhez, ezért a pozitív intézkedéseknek a nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése mellett elsősorban a vállalkozói készségek fejlesztésére és az új vállalkozások indításának segítésére kell irányulniuk. Ezek az intézkedések egyúttal a nők és férfiak költségvetési és versenyszférában való kiegyensúlyozottabb részvételét és ezáltal a vertikális és horizontális munkaerő-piaci szegregáció csökkentését is elősegítik.

A foglalkoztatási szint emelését a munkanélküli és inaktív népesség munkaerőpiacra való visszatérésének támogatásával is elő kell segíteni. Ehhez foglalkoztathatóság-orientált és aktív megközelítésen alapuló foglalkoztatási szolgáltatások szükségesek. Az aktív programokban résztvevő munkanélküliek számát tovább kell emelni, és emellett javítani kell ezeknek a programoknak a hatékonyságát és minőségét. Az aktív eszközöknek azokat is el kell érniük, akik egy bizonyos időszak után vissza kívánnak térni a munkaerőpiacra, köztük azokra a nőkre, akik a gyermekgondozási támogatás igénybevételét követően újra munkába kívánnak állni. Az ifjúsági munkanélküliség megelőzése a fiatalok foglalkoztathatóságának és elhelyezkedési lehetőségeinek javítására irányuló intézkedéseket tesz szükségessé. A fiatalok munkaerő-piaci helyzetének javításához az oktatás és képzés rendszerének a jelenleginél jobban kell igazodnia a gazdasághoz, segíteni kell az oktatásból a munka világába való átmenetet, a foglalkoztatási szolgálatnak pedig átfogóbb és jobban célzott szolgáltatásokat kell nyújtania az álláskereső fiatalok számára.

A legutóbbi fejlemények azt mutatják, hogy a munkaerőpiacon a strukturális átalakulás újabb időszaka kezdődött meg: a képzetlen munkaerőt igénylő munkahelyek száma csökken, míg a magasan képzett munkaerőt igénylő állások száma emelkedik. Bizonyos régiókban és foglalkozásokban a szakképzett munkaerő hiánya tapasztalható, a foglalkoztatás bővítését ezeken a területeken tehát a munkalehetőségek hiánya mellett a munkaerő- kereslet és kínálat közötti eltérés is akadályozza. Ezért a munkaerőpiac kínálati oldalán a humán erőforrások fejlesztésére irányuló befektetések növelése különösen nagy jelentőséggel bír.

A humán erőforrások a tartós növekedés meghatározó tényezőjét jelentik. Annak ellenére, hogy a magyar munkaerő képzettségi szintje magasnak tekinthető, a jelenlegi készségek nem lesznek elégségesek egy olyan piacgazdaságban, amely nem képzetlen munkaerőre és alacsony bérekre, hanem magas hozzáadott értékű tevékenységekre épül. Annak érdekében, hogy a gazdasági fejlődést ne akadályozza a tudás, a szakképzettség és a készségek hiánya, ***javítani kell a munkaerő versenyképességét.*** A tudásalapú társadalom kihívásainak való megfelelés a munkaerő készségeinek és alkalmazkodóképességének folyamatos fejlesztését kívánja meg, amit az egész életen át tartó tanulás kereteinek kialakítása biztosíthat, segítve az emberek ismereteinek megújítását és a korszerű szakmai ismeretek megszerzését, javítva foglalkoztatási lehetőségeit.

Az egész életen át tartó tanulás alapjait már az alapfokú oktatásban le kell fektetni, az ahhoz szükséges kulcskompetenciák elsajátításának biztosításával. A versenyképes gazdaság igényeinek megfelelő tudással és készségekkel rendelkező munkaerő biztosítása érdekében javítani kell az oktatás és képzés minőségét, és erősíteni kell az oktatás és a gazdaság közötti kapcsolatokat. Az információs társadalomban az informatikai készségek a versenyképesség kulcstényezőjévé váltak, és ezek fejlesztése fontos feltétele a foglalkoztathatóságnak és alkalmazkodóképességnek.

A munkaerő egészségi állapota szintén kulcseleme a versenyképességnek. A népesség rossz egészségi állapota jelentősen csökkenti a munkaerő foglalkoztathatóságát, magas inaktivitáshoz és a munkaerőpiacon töltött időszak megrövidüléséhez vezet. Ezért a munkavégző-képesség és az egészség megőrzése és helyreállítása szintén szükséges a versenyképes munkaerő biztosításához.

A munkaerő-piaci részvételt **a társadalmi beilleszkedés politikájával** is segíteni kell. A leghátrányosabb helyzetű embereknek - elsősorban a romáknak és a fogyatékkal élőknek – a képzési és foglalkoztatási lehetőségekhez való hozzájutásának segítése szükséges a foglalkoztatás további növeléséhez. A hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának javítása integrált megközelítésre épülő, célzott intézkedéseket kíván. Ahhoz, hogy mindenkinek esélye legyen a munkaerőpiacon való részvételre, a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, valamint a szociális szolgáltatások területén egyaránt erőfeszítéseket kell tenni a kirekesztés megelőzésére.

Régiók között és régiókon belül is számottevő munkaerő-piaci különbségek vannak, a munkaerőpiacról való kirekesztettség tekintetében meghatározó a területi tényező. A regionális különbségek és a kirekesztődés leküzdését a regionális és helyi szintű foglalkoztatási kezdeményezések támogatásával kell segíteni. A területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez ezenkívül az oktatás és képzés, valamint az egészségügyi és szociális szolgáltatások hozzáférhetőségének javítása is szükséges.

A program specifikus céljai tehát a következők:

- 1. A foglalkoztatási szint emelése**
- 2. A munkaerő versenyképességének javítása**
- 3. A társadalmi beilleszkedés elősegítése**

A fenti célkitűzések összhangban állnak a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) stratégiájával, amely meghatározza azokat a fejlesztéspolitikai célokat és prioritásokat, amelyek megvalósítását a Strukturális Alapok forrásai a 2004-2006 időszakban támogatják. Az NFT stratégiája által meghatározott átfogó cél az EU átlaghoz viszonyított jövedelemkülönbség csökkentése. Az átfogó cél eléréséhez az NFT *a gazdaság versenyképességének javítását, a humán erőforrások jobb kihasználását, a környezet javítását és a kiegyensúlyozott regionális fejlődés elősegítését* határozta meg specifikus célokként.

Az NFT stratégiája hangsúlyozza, hogy a gazdaság versenyképessége és a humán erőforrások jobb kihasználása kölcsönösen megerősítik egymást, és a gazdasági versenyképesség javításának össze kell kapcsolódnia a egyfelől a humán tőke fejlesztésével, másfelől a rendelkezésre álló munkaerő hatékonyabb hasznosításával. A versenyképes gazdaság növeli a szakképzettség és a tudás iránti keresletet, és hozzájárul a foglalkoztatás és az aktivitás növeléséhez. Az emberek sikeres munkaerő-piaci beilleszkedése és készségeiknek fejlesztése ugyanakkor javítják gazdasági versenyképességet, és segítik a magasabb hozzáadott értékű tevékenységeket. Ezért a foglalkoztatás bővítése a humán tőkébe való befektetéseken

keresztül jelentősen hozzájárul mind a versenyképesebb gazdaság, mind a humán erőforrások jobb kihasználásának megvalósításához.

A regionális munkaerő-piaci különbségek csökkentése feltétele a kiegyensúlyozottabb regionális fejlődés elősegítésének és a humán erőforrások jobb kihasználásának regionális és helyi szinten. Ezenkívül az oktatáshoz és a szociális és egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzájutás javítása, és az infrastruktúrájuk minősége tekintetében tapasztalható regionális egyenlőtlenségek csökkentése szintén hozzájárul a regionális különbségek csökkentéséhez.

Az NFT stratégiája az alábbi prioritásokat jelölte ki a 2004-2006 időszakra, amelyek mentén a reál jövedelem különbségének csökkentése és a specifikus célok elérése megvalósul:

- Versenyképesebb termelő szektor,
- Magasabb szintű foglalkoztatás és humán kapacitások,
- Jobb infrastruktúra és tisztább környezet,
- Megerősített regionális és helyi potenciál.

A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program a **Magasabb szintű foglalkoztatás és humán kapacitások** című prioritás végrehajtását szolgálja. Ehhez a prioritáshoz két Strukturális Alap nyújt majd támogatást: az Európai Szociális Alap és az Európai Regionális Fejlesztési Alap.

3. A PROGRAM STRATÉGIÁJA

A gazdaság versenyképességének javítása és a társadalombiztosítási rendszer fenntarthatóságának biztosítása a potenciális munkaerő nagyobb munkaerő-piaci részvételét feltételezi. A foglalkoztatási szint növeléséhez elengedhetetlen a munkaerő iránti kereslet növelése. A munkahelyteremtést elsősorban a gazdaságpolitika eszközei segíthetik elő, új munkalehetőségek létrehozásához azonban a humánerőforrás-fejlesztés is hozzájárulhat az újonnan létrejövő munkahelyek igényének megfelelő munkaerő biztosítása révén.

A foglalkoztatás bővítését a munkanélküliek és a munkaerőpiacról kiszorult, inaktív népesség munkaerőpiacra való visszatérésének lehetővé tételével és a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzésével kell elősegíteni. Ennek legfontosabb eszköze a foglalkoztathatóság javítása a gazdaság igényeinek megfelelő képzettség és készségek megszerzésének támogatásával és az egyéni adottságokhoz, igényekhez és lehetőségekhez igazodó szolgáltatások biztosításával. A foglalkoztathatóság-orientált stratégiának olyan **aktív munkaerő-piaci politikák támogatására** kell épülnie, amelyek célja a munkanélküliség megelőzése, a munkanélküliek munkába való visszasegítése, a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése.

A munkanélküliség megelőzése és sikeres leküzdése érdekében az aktív munkaerő-piaci programokban résztvevők számának és a ráfordítások arányának további növelése mellett az eredményesség javítására kell helyezni a hangsúlyt. A tartós eredmények elérése érdekében a foglalkoztatási szolgálat tevékenységében meghatározóvá kell válniuk a személyre szabott munkaerő-piaci szolgáltatásoknak, a közvetítésnek és a tanácsadásnak. Megfelelő információs rendszeren alapuló tervezéssel, irányítással, monitoringgal és értékeléssel biztosítani kell a programok eredményességét és hatékonyságát. A szolgáltatásoknak azokat az állásnélküli, inaktív személyeket is el kell érniük, akik ma még kívül esnek a munkaerő-piaci szervezet látókörén. Az aktív munkaerő-piaci eszközök fejlesztése és támogatása, a munkanélküliség

megelőzése és leküzdése és a foglalkoztatási szolgálat megerősítése egyaránt hozzájárul a magasabb foglalkoztatási szint eléréséhez.

Az egyes szakmákban és régiókban jelentkező **munkaerőhiány leküzdése** érdekében meg kell könnyíteni, és ösztönözni kell a munkavállalók szakmai és területi mobilitását. A területi munkaerő-piaci különbségek csökkentését regionális foglalkoztatási stratégiák, térségi megállapodások kidolgozásával és végrehajtásával kell elősegíteni.

Az aktív munkaerő-piaci politikák végrehajtása során kiemelt figyelmet kell fordítani **a nők munkaerő-piaci részvételének és beilleszkedésének segítésére**. A vállalkozói készségek javítása fontos eleme kell, hogy legyen a nők munkaerő-piaci helyzetének javítására irányuló pozitív intézkedéseknek. Ezek az intézkedések, a munkaerő-piaci részvétel segítése mellett elősegíthetik a nők és a férfiak kiegyensúlyozottabb részvételét a köz- és a versenyszférában, és ezáltal a horizontális és vertikális munkaerő-piaci szegregáció leküzdését. A nők nagyobb munkaerő-piaci részvételéhez család és a munkavállalás összehangolását segítő szolgáltatások is szükségesek, ezért fejleszteni kell a gyermekgondozási és az idősebb hozzátartozók ellátását biztosító szolgáltatásokat. Differenciált, jó minőségű szolgáltató rendszer kialakítása szükséges, ami egyben új munkahelyeket is teremthet a nők számára.

A tudásalapú gazdaság képzett, a társadalmi változásokhoz és a munkaerőpiac új kihívásaihoz alkalmazkodni képes munkaerőt igényel. Az iskolarendszerű oktatás minősége, a keretei között elsajátított tudás meghatározó módon befolyásolja a munkaerőpiacra belépő fiatalok munkavállalási esélyeit és lehetőségeit. Ezért **az oktatás-képzés rendszerének fejlesztésével** biztosítani kell, hogy a fiatalok az iskolarendszerű képzésben megszerezhessék azokat a kulcsfontosságú készségeket és ismereteket, amelyek nélkülözhetetlenek a munkaerőpiacra való sikeres beilleszkedéshez. Az egész életen át tartó tanulást már az alapfokú oktatásban meg kell alapozni, az ahhoz szükséges készségek és kompetenciák elsajátításának biztosításával. A pedagógusok képzése és a tananyagfejlesztés szintén alapvető eleme kell hogy legyen az oktatás és képzés minőségének javítására irányuló intézkedéseknek. Egyfelől a munkanélküliség megelőzése, másfelől a megfelelő szakképesítéssel rendelkező munkaerő biztosítása szempontjából stratégiai fontosságú **az oktatási rendszer és a gazdaság közötti kapcsolatok erősítése**. Az oktatási rendszer struktúráját és az általa átadott tudást, készségeket folyamatosan a munkaerőpiac igényeihez kell igazítani. Támogatni kell a fiataloknak a képzésből a munka világába való átmenetét segítő törekvéseket.

Ahhoz, hogy a munkavállalók megszerezhessék, és folyamatosan megújíthassák a munkaerőpiacon való részvételhez szükséges készségeiket és ismereteiket, biztosítani kell az **egész életen át tartó tanulás** lehetőségét a munkaerőpiac igényeihez igazodó képzési, továbbképzési, átképzési programok keretében. A versenyképes és foglalkoztatható munkaerő biztosításához mindenki számára elérhető felnőttképzési rendszerre van szükség. Tekintettel arra, hogy a foglalkoztatási lehetőségek jelentős részét a **mikró-, kis- és középvállalkozások** biztosítják, különösen fontos ezen vállalkozások versenyképességének javítása menedzsereik és alkalmazottaik ismereteinek és alkalmazkodóképességének javításával.

Az információs társadalomban a versenyképesség egyik kulcstényezőjét jelentik az informatikai készségek, ezek fejlesztése fontos feltétele a foglalkoztathatóságnak és alkalmazkodóképességnek. Az **informatikai készségek fejlesztését** az oktatás és képzés minden szintjén biztosítani kell, beleértve a felnőttképzést is. Külön figyelmet kell fordítani a KKV-k elektronikus gazdaságban való részvételének elősegítésére. Az információs társadalomban való részvételt segítő intézkedések a készségfejlesztést, az új tananyagok és módszerek kidolgozását, valamint az oktatás és képzés IKT infrastruktúrájának fejlesztését egyaránt magukba foglalják.

A gazdaság igényeinek megfelelő képzettséggel rendelkező munkaerő biztosításához, az információs társadalom által megkövetelt ismeretek és készségek megszerzését is biztosító oktatási és képzési rendszer kialakításához, nélkülözhetetlen az oktatáshoz és képzéshez kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése. Az oktatási infrastruktúra egyes térségekben alacsony színvonalú, az épületállomány és a felszerelések minősége nem biztosítja az oktatáshoz szükséges feltételeket. A helyzet javításához **az oktatási infrastruktúra fejlesztése** szükséges, ami közvetlenül hozzájárul az oktatás minőségének javításához.

A **munkaerő egészségi állapota** szintén kulcseleme a versenyképességnek. A népesség rossz egészségi állapota jelentősen csökkenti a munkaerő foglalkoztathatóságát, magas inaktivitáshoz és a munkaerőpiacon töltött időszak megrövidüléséhez vezet. Ezért a munkavégző-képesség és az egészség megőrzése és helyreállítása szintén szükséges a versenyképes munkaerő biztosításához. Ehhez **az egészség és a munkavégző-képesség megőrzését és helyreállítását segítő szolgáltatások fejlesztése** szükséges az egészségügyi ellátórendszer eszközállományának és elérhetőségének javításával.

A **társadalmi beilleszkedés elősegítésének**, a szegénység és a társadalmi kirekesztődés megelőzésének és leküzdésének fontos eszköze a munkaerő-piaci részvétel, a foglalkoztatás. A munka világába való bekapcsolódás, a jövedelem mellett, a társadalmi kapcsolatok kialakítását és megőrzését is biztosítja. A kirekesztődés és szegénység elleni küzdelem a foglalkoztatás mellett ugyanakkor magába foglalja a forrásokhoz, jogokhoz, javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítását, a kirekesztés kockázatainak elkerülését, a legelesettebbek segítségét, valamint minden érintett bevonását ezekbe a folyamatokba.

A munkaerő-piaci esélyteremtés és a társadalmi kirekesztődés megelőzése érdekében nagyobb figyelmet kell szentelni **az esélyegyenlőség biztosítására az oktatásban és képzésben való részvétel, valamint a segítő szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében**. Az iskolarendszerű oktatásban a tanulási hátrányokkal küzdő és speciális képzési igényű fiatalok oktatását és képzését a különleges adottságoknak és szükségleteknek is megfelelő képzési programok kialakításával, az oktatásban való eredményes részvételt akadályozó körülmények leküzdését segítő szociális szolgáltatások biztosításával kell elősegíteni. A munkanélkülivé válás és a kirekesztődés megelőzése érdekében erőfeszítéseket kell tenni az iskolai lemorzsolódás megelőzésére és a lemorzsolódott fiataloknak a képzésbe való visszasegítésére. Kiemelt figyelmet kell fordítani a többszörösen hátrányos helyzetű családokban élő, a bentlakásos gyermekvédelmi intézményekből, fiatalkorúak börtönéből, vagy javítóintézetből kikerülő, fokozottan veszélyeztetett gyermekek és fiatalok támogatására.

A társadalom leghátrányosabb helyzetű csoportjainak - iskolázatlanok és szakképzetlenek, fogyatékkal élők, roma kisebbséghez tartozók, hajléktalanok, hátrányos helyzetű térségekben élők, szenvedélybetegek - munkaerőpiacra való belépésének vagy visszatérésének segítéséhez olyan **integrált megközelítés** szükséges, amely figyelembe veszi a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetből fakadó problémák összetettségét, halmozódását. A foglalkoztathatóság javítását szolgáló programokat a többirányú támogatás biztosítása érdekében személyre szabott segítő szolgáltatásokkal kell ötvözni. Szükséges a szegénység és a társadalmi kirekesztés jelenségének jobb megértése, a tervezés és döntéshozatal folyamatainak megerősítése, csakúgy mint minden érintett szereplő (szervezet) mozgósítása.

A társadalmi-gazdasági helyzetet meghatározó valamennyi tényezőt tekintve, a romák a magyar társadalom leghátrányosabb helyzetű csoportja. Ezért a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Programon belül **a roma népesség esélyegyenlőségének érvényesítése** horizontális cél, amelyet minden releváns intézkedés végrehajtása során figyelembe kell venni. Az intézkedéseknek hozzá kell járulniuk, hogy a romák esélyegyenlősége az oktatásban és

képzésben való részvétel, a munkaerő-piaci beilleszkedés és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében egyaránt biztosított legyen.

A munkavégzés lehetőségét biztosítani kell azok számára is, akik foglalkoztatásához speciális feltételek szükségesek. Az új munkalehetőségek kialakításához a jelenleginél nagyobb mértékben kell építeni a szociális gazdaság foglalkoztatási és jövedelemtermelési potenciáljára.

Annak érdekében, hogy szociális ellátórendszer hiányosságai ne akadályozzák az EU szakpolitikáinak maradéktalan megvalósítását, és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem eredményes lehessen, szükséges *a szociális szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek javítása, a szolgáltatási rendszer hozzáférhetősége és színvonala tekintetében tapasztalható területi különbségek csökkentése.*

4. PROGRAMSZINTŰ INDIKÁTOROK ÉS HATÁSOK

4.1. A PROGRAM SPECIFIKUS CÉLJAIHOZ RENDELT INDIKÁTOROK

1. A foglalkoztatási szint emelése

Indikátor: Foglalkoztatási ráta

2. A munkaerő versenyképességének javítása

Indikátor: A népesség képzettségi szintje

A felnőttképzésben részt vevő 25-64 évesek száma

3. A társadalmi beilleszkedés elősegítése

Indikátor: A tartós munkanélküliek aránya

4.2. A PROGRAM VÁRHATÓ HATÁSAI

- Nő a foglalkoztatottak száma, emelkedik a foglalkoztatottsági ráta,
- Nő a munkaerő-piaci programokban résztvevők száma,
- Javul a fiatalok foglalkoztatási rátája,
- Nő az Állami Foglalkoztatási Szolgálat közvetítésével elhelyezkedettek aránya,
- Emelkedik a női vállalkozók aránya,
- Csökken a tartós munkanélküliek aránya, rövidül a munka nélkül töltött időszak átlagos hossza,
- Javul az oktatási rendszerből kikerülő fiatalok képzettsége,
- Nő az oktatási programok választéka,
- Emelkedik a továbbképzésben részt vevő pedagógusok száma,
- Csökken a hiányszakmák száma,
- Csökken az iskolarendszertől történő lemorzsolódás,
- Jelentősen emelkedik a felnőttképzésben részt vevő munkavállalók száma,
- Bővül a felnőttképzési kapacitás.

- Javul a munkaerő egészségi állapota.
- Javul az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés és a szolgáltatások minősége az elmaradott térségekben.

III. PRIORITÁSOK ÉS INTÉZKEDÉSEK

1. PRIORITÁS: AKTÍV MUNKAERŐ-PIACI POLITIKÁK TÁMOGATÁSA

A foglalkoztatási szint emelésének elérését (1. célkitűzés) az aktív munkaerő-piaci politikák a munkanélküliek foglalkoztathatóságának javításán és a munkaerő-piaci részvételt segítő szolgáltatásokon és képzéseken keresztül segítik elő, amelyek egyúttal a munkaerő versenyképességének javítását (2. célkitűzés) is szolgálják. A foglalkoztathatóság javítása a munkaerő-piac igényeinek megfelelő ismeretek és készségek fejlesztését feltételezi, ezért a munkanélküliek számára nyújtandó képzési programok kínálatát és tartalmát a munkaerő-piaci igényekhez kell igazítani. A társadalmi beilleszkedés elősegítéséhez (3. célkitűzés) a foglalkoztatási szolgáltatásokat a leghátrányosabb helyzetben lévő csoportok, legfőképpen a Roma kisebbséghez tartozók számára is elérhetővé kell tenni.

Az aktív munkaerő-piaci politikák támogatása az Operatív Program lehangsúlyosabb ESZA támogatással megvalósuló prioritása, amely a program átfogó céljainak eléréséhez

- a munkanélküliek munkaerő-piaci integrációjának elősegítésével;
- a munkanélküliség megelőzésével;
- a munkaerő-piaci szolgáltatások hatékonyságának és eredményességének javításával;
- a nők munkaerő-piaci részvételének elősegítésével

járul hozzá.

A munkanélküliség megelőzése és a munkanélküliek újbóli elhelyezkedésének elősegítése érdekében a foglalkoztatási szolgálat aktív munkaerő-piaci programjainak biztosítaniuk kell a megfelelő képzettség és készségek megszerzését képzési, átképzési programokkal, munkatapasztalat-szerzéssel, pályaorientációval, tanácsadással. Az eredményes beavatkozáshoz a foglalkoztatási szolgálatnak az álláskeresőik számára a jelenleginél több és hatékonyabb segítséget kell biztosítania elhelyezkedésük elősegítéséhez.

A nők és férfiak esélyegyenlősége a Nemzeti Fejlesztési Tervben és az operatív programok mindegyikében horizontális célként jelenik meg. Emellett azonban a nők munkaerő-piaci helyzetének javításához pozitív intézkedések is szükségesek. A nők munkaerő-piaci részvételének, az újbóli munkába állás segítéséhez képzési programok, a vállalkozóvá válást segítő támogatások, a hozzátartozók ellátását biztosító szolgáltatások szükségesek.

Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközeinek jelentősége a prioritásnak az Operatív Programon belüli súlyában is tükröződik, ez a prioritás a program teljes költségvetésének közel egynegyedét teszi ki.

1. Prioritás: Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása	
Közösségi hozzájárulás forrása:	ESZA
A prioritás teljes indikatív költségvetése:	160,1 M €
A prioritás részaránya az Operatív Programon belül:	24,0 %
A prioritásnak az OP ESZA forrásaiból való részesedése:	37,16 %
Indikatív forrásallokáció intézkedésként (2004-2006)	
Intézkedések	Az intézkedések a prioritás teljes költségvetésének százalékában
A munkanélküliség megelőzése és kezelése	71-75 %
A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése	18-22 %
A nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése	4-8 %

1.1. INTÉZKEDÉS: A MUNKANÉLKÜLISÉG MEGELŐZÉSE ÉS KEZELÉSE

Az intézkedés célja, hogy elősegítse:

- a fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedését;
- a munkanélküliek és a munkaerőpiacról kiszorult, inaktív népesség munkaerőpiacra való visszatérését
- a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzését;
- az idősebb munkavállalók munkaerő-piaci részvételét.

Az intézkedés leírása

Az intézkedés az Állami Foglalkoztatási Szolgálat képzési/átképzési programjaihoz és a foglalkoztatást elősegítő egyéb aktív munkaerő-piaci szolgáltatásaihoz nyújt támogatást.

Az intézkedés a következő célcsoportok számára biztosít képzési lehetőségeket, illetve foglalkoztatási szolgáltatásokat: pályakezdő és/vagy munkanélküli fiatalok, munkanélküliek (köztük elsősorban a tartósan munkanélküliek), 45 éven felüli munkanélküliek, vállalkozási tevékenységgel felhagyók.

A szakképzetlen, elhelyezkedni nem tudó fiatalok számára a foglalkoztatási szolgálatnak gyakorlatorientált képzési, átképzési és készségfejlesztő programokat kell biztosítania. A képzési programok kínálatát a tényleges, helyi munkaerő-piaci kereslet figyelembevételével kell kialakítani. Azokat a fiatalokat, akik önálló vállalkozást akarnak indítani, információs szolgáltatásokkal, tanácsadással, készségfejlesztéssel kell segíteni.

A munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése és sikeres leküzdése érdekében tovább kell fejleszteni a foglalkoztatási szolgálat szolgáltatásainak azokat az elemeit, amelyek lehetővé teszik a munkanélküliség kockázatának korai azonosítását. Minden munkanélküli felnőttnek biztosítani kell az új kezdési lehetőséget, még mielőtt munkanélküliségének időtartama a 12 hónapot elérné. A tartós eredmények elérése érdekében a képzési programok mellett személyre szabott, az egyéni adottságokhoz és lehetőségekhez igazodó munkaerő-piaci szolgáltatásokat, közvetítést és tanácsadást is biztosítani kell.

Az idősebb korosztály munkaerő-piaci részvételét a munkavégző képesség és a szakmai ismeretek megőrzésével, megújításával, megfelelő képzési lehetőségekkel kell segíteni.

Mindegyik célcsoport munkaerő-piaci részvétele szempontjából különösen fontos a felhasználói szintű informatikai ismeretek és az informatikai eszközök használatához kapcsolódó készségek fejlesztésének biztosítása. Ehhez egyrészt az informatikai készségek és

ismeretek elsajátítására irányuló képzési programok, másrészt a képző szervezetek megfelelő informatikai eszközökkel való ellátásának támogatása szükséges.

Tevékenységek

- Fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedésének elősegítése
 - gyakorlatorientált képzési és készségfejlesztő programok,
 - munkatapasztalat-szerzés támogatása.
- Önálló vállalkozás indításának támogatása
 - személyre szabott információs, tanácsadási szolgáltatások,
 - vállalkozói ismeretek és készségek fejlesztését szolgáló képzési programok.
- A munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése
 - egyéni foglalkoztatási akciótervek kidolgozása,
 - álláskeresési támogatás,
 - képzés, készségfejlesztés, foglalkoztatási szolgáltatások, közvetítés és tanácsadás.
- Az idősebb munkavállalók munkavégző képességének megőrzése
 - a szakmai ismeretek megőrzését és megújítását segítő szolgáltatások,
 - képzés, továbbképzés.
- Informatikai ismeretek és az informatikai eszközök használatához kapcsolódó készségek fejlesztése
 - informatikai készségek és ismeretek elsajátítására irányuló képzési programok,
 - képző szervezetek megfelelő informatikai eszközökkel való ellátásának támogatása.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei nem vállalkozások. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

1.2. INTÉZKEDÉS: A FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT FEJLESZTÉSE

Az intézkedés célja az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által biztosított szolgáltatások minőségének, hatékonyságának és eredményességének javítása:

- a munkaközvetítés rendszerének fejlesztésével,
- a munkaügyi központok és kirendeltségek informatikai infrastruktúrájának javításával,
- a munkaerő-tervezés és a munka- és pályainformációs és tanácsadó rendszer fejlesztésével,
- az Állami Foglalkoztatási Szolgálat és más regionális, illetve helyi munkaerő-piaci résztvevők közötti együttműködés elősegítése
- a munkaerő-piaci szolgáltatások minőségbiztosítási rendszerének kialakításával.

Az intézkedés leírása

A munkaközvetítés rendszerének eredményességének és hatékonyságának javításához a munkahelykeresőknek és a munkaadóknak nyújtott elhelyezési és tanácsadási szolgáltatások bővítése szükséges. A munkaközvetítési szolgáltatásoknak a munkát keresők és a munkaadók mind szélesebb köre számára kell biztosítaniuk naprakész információt a helyi, térségi,

regionális munkaerő-keresletre, illetve -kínálatra vonatkozó adatokat. Ehhez a munkaügyi központok kirendeltségein integrált elektronikus nyilvántartási és önkiszolgáló számítógépes információs rendszer kialakítása szükséges. A foglalkoztatási szolgálatnak a törvényes foglalkoztatás támogatása érdekében ki kell fejlesztenie az alkalmi munkák közvetítésének rendszerét. Az egyes régiókban és foglalkozásokban tapasztalható munkaerőhiány megelőzése és leküzdése érdekében az ÁFSZ a munkaközvetítés hatékonyságának növelésén és a munkaerő-kölcsönzés intézményes kereteinek kialakításán keresztül kell támogatnia a munkaerő mobilitását.

A foglalkoztatási szolgáltatások minőségének javításához szükséges a munkaügyi központok alkalmazottainak képzése és továbbképzése. Tekintettel arra, hogy a foglalkoztatási szolgálat ügyfeleinek jelentős része roma, képzési/átképzési programokkal elő kell segíteni, hogy a munkaügyi központok roma programjainak előkészítésében és végrehajtásában minél több roma munkatárs vegyen részt.

A munkaerő-tervezés fejlesztéséhez szükséges a foglalkoztatás és munkaerő-kereslet, illetve -kínálat terén várható változások előrejelzésére szolgáló rendszerek kialakítása/fejlesztése, gazdasági/munkaügyi kutatások, országos, regionális és helyi munkaerő-piaci és vállalati előrejelzések készítése, az oktatási, képző intézmények és a vállalkozások közötti információáramlás segítése. A változások előrejelzésének ki kellene terjednie a nemek szerinti folyamatok és a nemek közötti különbségek alakulásának vizsgálatára.

A pályakezdők és a munkavállalók munkaerő-piaci tájékozottságának, tudatos képzés-, illetve szakmaválasztásának segítése érdekében szükséges a munka- és pályainformációs, illetve tanácsadó rendszer fejlesztése. Ez egyben egy olyan információs rendszer kialakításához is hozzájárul, amely biztosítja, hogy a foglalkoztatási szolgálat naprakész információval rendelkezzen a különböző képzési, szakképzési, átképzési programok iránti igényekről, illetve a képzés-kínálatról. A regionális és helyi ifjúsági szolgáltató irodákkal való együttműködés kialakításával, az ifjúság-segítő szakemberek képzésével, munkaerő-piaci ismereteinek, tájékozottságának fejlesztésével lehetővé válik a jelenleginél kiterjedtebb szolgáltatási rendszer kialakítása.

A területi munkaerő-piaci különbségek csökkentéséhez szükséges a regionális, helyi foglalkoztatási stratégiák kidolgozása és a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása. Ennek érdekében az Európai Szociális Alap által támogatott intézkedések végrehajtása során kiemelt figyelmet kell fordítani a megyei munkaügyi központok közötti regionális szintű együttműködésre, összehangolt regionális stratégia kidolgozására és megvalósítására. Ösztönözni kell a foglalkoztatási szolgálat vállalkozásokkal, önkormányzatokkal és más helyi szervezetekkel való együttműködését is.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat képzési programjai, szolgáltatásai hatékonyságának és eredményességének javításához, a szolgáltatások színvonalának emeléséhez az intézkedés támogatja a megfelelő minőségbiztosítási rendszer kidolgozását és bevezetését.

Tevékenységek

- A munkaközvetítés eredményességének és hatékonyságának javítása
 - helyi, térségi, regionális munkaerő-keresletre, illetve -kínálatra vonatkozó adatokat tartalmazó információs rendszer fejlesztése,
 - a foglalkoztatási szolgáltatásokat nyújtó rendszer és a helyi munkaügyi kirendeltségek számítógépes hálózatának fejlesztése,
 - alkalmi munka közvetítését biztosító rendszer kialakítása.
- A foglalkoztatási szolgálat munkatársainak képzése, továbbképzése
 - munkaügyi központok alkalmazottainak képzése és továbbképzése,

- roma munkatársak foglalkoztatásának elősegítése
- informatikai készségek és ismeretek elsajátítására irányuló (ECDL) képzési programok
- A munkaerő-tervezés fejlesztése
 - a foglalkoztatás és munkaerő-kereslet, illetve -kínálat terén várható változások előrejelzésére szolgáló rendszerek kialakítása/továbbfejlesztése,
 - gazdasági/munkaügyi kutatások, országos, regionális és helyi munkaerő-piaci és vállalati előrejelzések készítése,
 - az oktatási, képző intézmények és a vállalkozások közötti információáramlás segítése.
- A munka- és pályainformációs rendszer fejlesztése:
 - a pályakezdekők és a munkavállalók munkaerő-piaci tájékozottságának elősegítése
 - a képzési keresletre és kínálatra vonatkozó adatokat tartalmazó információs rendszer kialakítása,
- A regionális és helyi együttműködés erősítése:
 - regionális foglalkoztatási stratégiák kidolgozása,
 - területi foglalkoztatási megállapodások létrehozása,
 - regionális és helyi ifjúsági szolgáltató irodákkal való együttműködés támogatása
- Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által biztosított képzési programok minőségirányítási rendszerének kialakítása.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

1.3. INTÉZKEDÉS: A NŐK MUNKAERŐPIACRA VALÓ VISSZATÉRÉSÉNEK SEGÍTÉSE

Az intézkedés célja

- a nők foglalkoztathatóságának javítása,
- a nők részvételének támogatása a munkaerő-piacon,
- a családi és a munkahelyi kötelezettségek összehangolásának elősegítése gondozási szolgáltatások biztosításával.

Az intézkedés leírása

Az intézkedés a nők foglalkoztathatóságának javításához mind a munkaerő-kereslet, mind a munkaerő-kínálat oldaláról hozzájárul: egyrészt a nők foglalkoztathatóságának javításával, másrészt a szociális szolgáltatások bővítésén keresztül új foglalkoztatási lehetőségek nyújtásával. Ez utóbbi egyben a szolgáltatási szektor foglalkoztatási potenciáljának jobb kihasználását is szolgálja.

Képzési, távoktatási programok, foglalkoztatási szolgáltatások és tanácsadás nyújtásán keresztül szükséges biztosítani a munkába álláshoz szükséges ismeretek és készségek megőrzését és megújítását. A vállalkozóvá és önfoglalkoztató válást tanácsadási szolgáltatásokon és vállalkozói ismeretek fejlesztésén keresztül kell támogatni. A szolgáltatási szektorban a nők által végzett vállalkozói tevékenység eddig kiaknázatlan foglalkoztatási lehetőségeket nyújthat.

Ahhoz, hogy a kisgyermekes vagy hozzátartozó otthoni gondozását ellátó nők részt tudjanak venni a képzési programokban, illetve munkát vállaljanak, vagy vállalkozói tevékenységet folytassanak, olyan gondozási szolgáltatások is szükségesek, amelyek a képzés/munkavégzés idejére biztosítják a kisgyermek vagy más hozzátartozó gondozását, különösen akkor ha az munkanélküli és inaktív nők számára kínál foglalkoztatási lehetőséget.

Tevékenységek

- Munkaerő-piaci részvétel támogatása
 - képzés, készségfejlesztés, távoktatási programok
 - tanácsadás, munkaerő-piaci szolgáltatások,
- Önfoglalkoztatóvá válás támogatása
 - vállalkozói ismeretek és készségek fejlesztését szolgáló képzési programok,
 - tanácsadási szolgáltatások,
 - az önfoglalkoztatóvá válás pénzügyi támogatása.
- Gondozási szolgáltatások biztosítása és
 - gyermekek és más hozzátartozó napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások nyújtása, fejlesztése, kialakítása;
 - a gondozási szolgáltatásokat segítő képzési programok.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, a támogatás a Közösségi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősül állami támogatásnak. Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatások kedvezményezettjei vállalkozások, az *acquis* foglalkoztatási célú állami támogatásokra vonatkozó szabályai az irányadók (Bizottsági Rendelet a Foglalkoztatási Célú Állami Támogatásokról [HL L 337, 2002.12.13]). A támogatási program szerepel a létező támogatások listáján (HU11/2002 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet).

2. PRIORITÁS: TÁRSADALMI KIREKESZTÉS ELLENI KÜZDELEM A MUNKAERŐPIACRA TÖRTÉNŐ BELÉPÉS SEGÍTSÉGÉVEL

A hátrányos helyzetűek munkaerő-piaci esélyeinek és foglalkoztatási lehetőségeinek javítását az oktatásban, képzésben való részvételen, valamint a szociális és foglalkoztatási szolgáltatásokhoz való hozzáféréseken alapulva kell biztosítani. A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a képzés és foglalkoztatás területén kiemelt tevékenysége *a társadalmi beilleszkedés elősegítésének* (3. célkitűzés), e mellett *a munkaerő-piacra történő belépés elősegítésével hozzájárul a foglalkoztatási szint növeléséhez* (1. célkitűzés) is. A prioritás azokat a kezdeményezéseket támogatja, amelyek célja, hogy esélyt teremtsenek a leghátrányosabb helyzetű emberek - a romák, a tartósan munkanélküliek, a fogyatékkal élők, a szenvedélybetegek, a hátrányos helyzetű térségekben élők - munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedésére. A hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságának és munkaerő-piaci esélyeinek javítása érdekében az oktatás és képzés, a foglalkoztatás és a szociális szolgáltatások eszközeire egyaránt építeni kell.

A prioritás célja:

- a hátrányos helyzetű, köztük a roma népesség iskolázottságának és képzettségének növelése;

- hátrányos helyzetűek képzésben és munkaerő-piacon való részvételének segítése és
- a foglalkoztatási és szociális szolgáltatások minőségének és hozzáférhetőségének javítása.

A tanulási nehézségekkel küzdő és hátrányos helyzetű fiatalok munkanélkülivé válásának megelőzésére elsősorban az oktatási rendszer keretein belül kell erőfeszítéseket tenni. Az iskolarendszerű képzésből lemorzsolódott fiataloknak az oktatási rendszeren kívüli, foglalkoztatással összekapcsolt alternatív képzési programok keretében kell biztosítani a szakképzettség megszerzésének lehetőségét.

A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem elengedhetetlen feltétele, a társadalmi kirekesztődés jobb megértését szolgáló adatgyűjtések, felmérések és kutatások támogatása, a segítő szakemberek, pedagógusok folyamatos képzése és továbbképzése, valamint a foglalkoztatási, oktatási, egészségügyi és szociális intézményközi és programközi koordináció feltételeinek a megerősítése. A személyre szabott szolgáltatások biztosításában fontos szerepet kell kapnia a civil szférának és a helyi foglalkoztatási kezdeményezéseknek.

A tartósan munkanélküliek és az inaktívok esetében a munkaerőpiacon kívül töltött hosszú időszak alatt meglazulnak a munka világához fűződő kapcsolatok, a munkavégző képesség megkopik. Ezen csoportok visszasegítése a munkaerőpiacra hosszabb folyamat, amely többirányú támogatást biztosító programokat tesz szükségessé. A több éve vagy akár korábban egyáltalán nem dolgozók esetében a foglalkoztathatóság javítását célzó képzési programokat megelőzően különösen fontos a motiválás a képzésben (és hosszú távon a munkaerőpiacon) való részvételre és a képezhetőség javítása.

A hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatásában fontos szerepe van a szociális gazdaságnak és a helyi foglalkoztatási kezdeményezéseknek. A hátrányok leküzdése, a sikeres munkaerő-piaci beilleszkedés több helyi szereplő, szervezet együttműködését, a partnerség elvének fokozott érvényesülését kívánja meg. A szociális gazdaság és a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatására irányuló intézkedéseket átfogóan a Regionális Operatív Program tartalmazza, de ezek eszközeire a Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program is épít, különösen a fogyatékkal élő emberek foglalkoztatását segítő tevékenységeknél.

2. Prioritás: Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítségével	
Közösségi hozzájárulás forrása:	ESZA
A prioritás teljes indikatív költségvetése:	86,9 M €
A prioritás részaránya az Operatív Programon belül:	13,0 %
A prioritásnak az OP ESZA forrásaiból való részesedése:	20,35 %
Indikatív forrásallokáció intézkedésenként (2004-2006)	
Intézkedések	Az intézkedések a prioritás teljes költségvetésének százalékában
A hátrányos helyzetű és roma gyermekek esélyegyenlőségének biztosítása	33-37 %
A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása	17-21 %
Hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása	44-48 %

2.1. INTÉZKEDÉS: HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉNEK BIZTOSÍTÁSA AZ OKTATÁSI RENDSZERBEN

Az intézkedés célja a hátrányos helyzetű, különösen a roma, illetve fogyatékos diákok továbbtanulási lehetőségeinek, ezáltal munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedési esélyeinek javítása:

- sikeres iskolai előrehaladásuk segítségével, esélyegyenlőtlenségük csökkentésével a közoktatásban,
- a diszkriminációmentességet biztosító oktatási gyakorlatok elterjesztésével.

Az intézkedés leírása

Az intézkedés a hátrányos helyzetű, köztük elsősorban egyrészt a roma, másrészt a fogyatékkal élő diákok oktatásban való eredményesebb részvételét segíti az óvodában és az általános iskolában.

Az intézkedés támogatja az integrált oktatás formáinak elterjesztését, az integráltan oktató iskolák szakmai megújulását, a társadalmi integrációt elősegítő oktatási programok széles körű alkalmazását, az ehhez szükséges pedagógiai szakszolgáltatások fejlesztését és elérhetőségének biztosítását. Olyan oktatási környezet kialakítását segíti, amely lehetővé teszi mind a roma, mind a fogyatékos gyermekek és fiatalok integrált keretek között történő minőségi oktatását. Ez modellintézmények és alternatív intézmények eljárásainak, módszereinek támogatásával, és azok adaptációjával valósítható meg.

Az intézkedés szakszolgáltatások, valamint eszköz- és programfejlesztések keretében nyújt támogatást a közoktatási intézményeknek annak érdekében, hogy a tanulókat lakóhelyükön vagy lakóhelyük közelében, családjukban élve részesítsék képességeiknek, érdeklődési körüknek megfelelő oktatásban. Az intézkedés az integrációs programokat kistérségi integrációs hálózat kiépítésével támogatja, amely folyamatos szakmai segítséget nyújt, és koordinálja a programfejlesztéshez szükséges szolgáltatások elérhetővé tételét, képzéseket szervez a pedagógusoknak és a helyi döntéshozóknak.

Az intézkedés célcsoportjába a hátrányos helyzetű és roma gyermekek és, fiatalok, fogyatékkal élő gyerekek és fiatalok, pedagógusok, pedagógushallgatók, helyi döntéshozók tartoznak.

Tevékenységek

- Pedagógusok és helyi döntéshozók képzése, továbbképzése a sikeres integráció megvalósítása érdekében,
- Pedagógiai és anti-diszkriminációs segítő szolgáltatások, valamint konzultációk biztosítása az integrációs programba bekapcsolódó intézményeknek,
- A már működő sikeres modelleket és eljárásokat tartalmazó módszertani adatbank létrehozása az integrációs programot választó iskolák segítésére,
- Az integrációs program eredményességét mutató mérő és értékelő rendszer kifejlesztése, alkalmazása,
- Délutáni korrepetáló, rásegítő, felvételi előkészítő, pályaorientációs (tanoda típusú) programok szervezése,
- Modellintézmények és alternatív intézmények eljárásainak és módszereinek támogatása, széles körű elterjesztése,
- A pedagógusképző intézményekben gyakorlati ismeretek bővítése, kutatások szervezése, gyakorlati képzőhelyek kijánlása a már működő sikeres modellintézményeknél a hallgatóknak, a hospitációs program beépítése a tanrendbe,
- Az integráló és differenciáló pedagógiai elemeinek moduláris formában való elterjesztése a pedagógusképzésben és továbbképzésben,

A roma gyerekek óvodai részvételének segítése, az óvodai szolgáltatások minőségének és hozzáférhetőségének javítása, különös tekintettel a hátrányos helyzetű térségekre, településekre.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

2.2. INTÉZKEDÉS: A TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉST ELŐSEGÍTŐ PROGRAMOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK TÁMOGATÁSA

Az intézkedés célja a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatósági esélyeinek növelése. E cél megvalósítása érdekében az intézkedésnek elő kell segítenie:

- a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok esélyeinek növelését és a családi és munkahelyi kötelezettségek összehangolását segítő szolgáltatások nyújtását;
- a szociális kutatásfejlesztés és a stratégiai tervezés, valamint a döntéstámogatási rendszerek kapacitásainak megerősítését és összekapcsolását;
- a különféle fogyatékkal élő csoportok kommunikációját és kapcsolatteremtését;
- a társadalmi kohézió erősítését és a hátrányos helyzetű csoportok beilleszkedését, foglalkoztathatósági esélyeinek növelését a nem állami szervezetek és az önkéntes segítők bevonásával.

Az intézkedés leírása

Az intézkedés a program stratégiájának megvalósításához az életminőség javításával, hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatósági esélyeinek növelésével, a társadalmi esélykülönbségek csökkentésével, a hátrányos helyzetűek társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedésének elősegítésével, a szociális szolgáltatások hatékonyságának erősítésével és a kirekesztés elleni küzdelem megerősítésével járul hozzá.

A különféle okból hátrányos helyzetű fiatalok munkaerő-piaci esélyeinek növelése és az ifjúsági munkanélküliség kockázatainak elkerülése érdekében fontos felkészítésük, képessé tevésük a képzési programokban való részvételre. Szintén kiemelt cél a hátrányos helyzetű fiatal családfenntartók, szülők munkanélküliségének megelőzése, fennálló munkanélküliségük kezelése, munkaerő-piaci reintegrációjuk segítése, illetve munkavállalásuk megkönnyítése tanácsadással, felkészítő programokkal, valamint a gyermekek nappali felügyeletét biztosító rugalmas napközbeni szolgáltatásokkal.

A szükségleteknek jobban megfelelő szolgáltatási rendszer kialakítása érdekében javítani kell a szociálpolitika hatékonyságát a kutatási kapacitások erősítésével, a kutatási eredmények becsatornázásával a szakmapolitikai döntésekbe és a stratégiai tervezés folyamatába. Meg kell oldani a gyorsan lezajló társadalmi változásokat követni tudó, új módszereket befogadni képes humán potenciál folyamatos képzését, továbbképzését, elő kell segíteni az ágazat szakembermegtartó képességének növelését, a fluktuáció csökkentését.

A fogyatékkal élő emberek számára meg kell könnyíteni a kapcsolatteremtést, és javítani kell a kommunikációs lehetőségeket a hátrányok leküzdése, az integrációs esélyek növelése érdekében.

Az előítéletek csökkentése, a társadalmi kohézió növelése érdekében támogatni kell az egyes hátrányos helyzetű csoportokat a sikeres foglalkoztathatósági esélyek növelése és a társadalmi integráció elérése érdekében az alapellátásban működő szolgáltatások támogató programjain, valamint a nem állami szervezetek és önkéntes segítők tevékenységén keresztül. A társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet a hatékonyság növelése érdekében célzott programokkal, kiadványokkal, kampányokkal is támogatni kell.

Az intézkedés célcsoportja: hátrányos helyzetű, családban és bentlakásos intézményben élő gyermekek és fiatalok, roma gyermekek és fiatalok, szociálisan hátrányos helyzetű, fiatal családfenntartók, egyszülős családok, hajléktalan, pszichiátriai- vagy szenvedélybeteg, fogyatékkal élő emberek, képzőintézmények, kutatóhelyek szakemberei, nem állami szervezetek szakemberei, önkéntes segítők. A roma népesség helyzetének javítását különösen fontosnak tartjuk.

Tevékenységek

- a hátrányos helyzetű fiatalok és családjaik munkaerő-piaci esélyeinek növelése érdekében képzés, átképzés, tanácsadás, mentálhigiénés programok, szakmai gyakorlólhelyek működtetése, pályaaorientáció,
- új típusú, a munka és a családi élet összehangolását biztosító szociális és gyermekvédelmi szolgáltatások működtetőinek támogatása;
- a kutatásfejlesztés és a stratégiai tervezés, valamint a döntéstámogatási rendszerek kapacitásainak megerősítése és összekapcsolása érdekében ösztöndíjak, képzési programok, tematikák adaptálása, átdolgozása, aktualizálása, kutatásfejlesztés, kutatóhelyek személyzetének képzése, nemzetközi együttműködések, konferenciák, egyéb szakmai rendezvények szervezése, tankönyvek és taneszközök kidolgozása, fejlesztése és kiadása;
- a különféle fogyatékkal élő csoportok kommunikációjának és kapcsolatteremtésének megkönnyítése érdekében a fogyatékkal élőkkel foglalkozó szakemberek speciális képzése,
- a társadalmi kohézió erősítése, a hátrányos helyzetű csoportok beilleszkedésének, foglalkoztathatósági esélyeinek növelése érdekében a nem állami szervezetek szakemberei, önkéntes segítők és facilitátorok képzése, foglalkoztatása.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

2.3. INTÉZKEDÉS: HÁTRÁNYOS HELYZETŰ EMBEREK, KÖZTŰK A ROMÁK FOGLALKOZTATHATÓSÁGÁNAK JAVÍTÁSA

Az intézkedés célja

A munkaerő-piaci és társadalmi kirekesztődés különösen sújtja a romákat, a hátrányos helyzetű térségben élőket, a szakképzetleneket, a fogyatékkal élőket, a szenvedélybetegeket és a fogvatartottakat. Az intézkedés célja ezen hátrányos helyzetű csoportok

foglalkoztathatóságának javítása, és esélyt teremteni munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedésükre.

Az intézkedés leírása

A foglalkoztathatóság javításának a hátrányos helyzetűek esetében olyan integrált megközelítésen kell alapulniuk, amely figyelembe veszi a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetből fakadó problémák összetettségét, halmozódását. Az eredményes munkaerő-piaci beilleszkedés segítéséhez a foglalkoztathatóság javítását meg kell előznie, vagy ki kell egészítenie a képezhetőség javítására irányuló szolgáltatásoknak és az egyéni adottságokhoz igazodó, támogató szolgáltatásoknak.

A roma népesség a munkaerő-piaci helyzet tekintetében a magyar társadalom leghátrányosabb helyzetű csoportja, ezért az intézkedés végrehajtása során kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy támogatott projektekből minél több roma vegyen részt. Az iskolarendszeren kívüli alternatív képzési programok az iskolából lemorzsolódott roma fiatalok számára egy új lehetőséget biztosíthatnak tanulmányaik folytatására, egyéni adottságaikhoz és körülményeikhez igazodó képzési formában. A tartósan munkanélküliek munkaerőpiacra való visszajutását segítő szolgáltatások kedvezményezettjeinek szintén jelentős hányada a romák közül kerül majd ki, hiszen arányuk a tartósan munkanélküliek között igen magas.

Azokat a munkanélkülieket és inaktívakat, akik nem állnak kapcsolatban az Állami Foglalkoztatási Szolgálattal, leginkább a civil szervezetek tudják elérni, ezért az intézkedés elsősorban a foglalkoztatás, az oktatás-képzés és a szociális szolgáltatások területén működő civil szervezetek tevékenységének támogatására irányul. A helyi partnerség erősítése érdekében ösztönözni kell a civil szervezetek és a helyi önkormányzatok közötti együttműködést.

A fogyatékkal élők foglalkoztatásához szükség van olyan szolgáltatásokra, amelyek az egyéni igényekhez és lehetőségekhez igazodva segítik az álláskeresést, a munkahelyi beilleszkedést. A fogyatékkal élők képzéséhez és foglalkoztatásához emellett speciális infrastrukturális feltételek és eszközök is szükségesek.

A civil szervezetek kapacitásainak megerősítéséhez szükséges a szervezetek munkatársainak képzése és készségeinek fejlesztése, valamint a szervezetek közötti együttműködés erősítése. A PHARE projektek tapasztalatai azt mutatják, hogy a civil szektor abszorpciós kapacitásának növeléséhez, a támogatási programok sikeres végrehajtásához és eredményességéhez rendkívül fontos megfelelő felkészítést és háttértámogatást biztosítani. Az intézkedés végrehajtása során ezért különösen nagy hangsúlyt kell helyezni a potenciális pályázóknak képzésre és a projektek kidolgozásának segítésére. A civil szervezetek által megvalósítandó projektek végrehajtásához folyamatos szakmai és módszertani támogatást kell nyújtani. A foglalkoztatási és szociális szolgáltatások fejlesztése érdekében ki kell alakítani a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatását és/vagy képzését segítő non-profit szervezetek minőségirányítási rendszerét.

Tevékenységek

- Hátrányos helyzetű fiatalok (16-26 éves korosztály) munkaerő-piaci esélyeinek javítása:
 - foglalkoztatással összekapcsolt alternatív (iskolarendszeren kívüli) képzési programok
 - a szociális helyzetből fakadó hátrányok leküzdését segítő támogató szolgáltatások, készség-fejlesztés, tanácsadás
 - foglalkoztatási támogatás
- Tartósan munkanélküliek foglalkoztathatóságának javítása:
 - képzési programok (betanító képzés, szakképzés, felzárkóztató képzés),

- alternatív foglalkoztatási szolgáltatások (egyéni képességek és készségek felmérése és fejlesztése, az elhelyezkedés és a munkaerő-piaci beilleszkedés segítése).
- Fogyatékkal élők foglalkoztatásának elősegítése:
 - fogyatékkal élők képzése, munkaközvetítés
 - fogyatékkal élők foglalkoztatásának támogatása,
 - fogyatékkal élők képzésben és foglalkoztatásban való részvételéhez szükséges tárgyi feltételek biztosítása,
 - alternatív megközelítések és munkamódszerek bevezetése a fogyatékkal élők foglalkoztatása érdekében,
- Foglalkoztatási és szociális szolgáltatások minőségének és szakmai feltételeinek javítása:
 - a projekteket megvalósító civil szervezetek munkatársainak képzése,
 - a helyi partnerség és együttműködés kialakítása és fejlesztése,
 - ágazati minőségirányítási modell kidolgozása,
- A fogvatartottak társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedésének segítése:
 - oktatási és képzési programok biztosítása annak érdekében, hogy a fogvatartottak szabadlábra helyezésük után foglalkoztatási lehetőségekhez jussanak,
 - támogató szolgáltatások biztosítása a börtönből szabadulók munkaerőpiacra való belépésének támogatása érdekében.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, a támogatás a Közösségi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősül állami támogatásnak. Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatások kedvezményezettjei vállalkozások, az *acquis* foglalkoztatási célú állami támogatásokra vonatkozó szabályai az irányadók (Bizottsági Rendelet a Foglalkoztatási Célú Állami Támogatásokról [HL L 337, 2002.12.13]). A támogatási program szerepel a létező támogatások listáján (HU18/2002 11/1998. (IV. 19.) MüM rendelet).

3. PRIORITÁS: AZ OKTATÁS, KÉPZÉS TÁMOGATÁSA AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS POLITIKÁJÁNAK RÉSZEKÉNT

A munkaerő-piaci szükségletekre reagáló hatékony és jól működő oktatási és képzési rendszer a tudásalapú gazdaság fejlődésének és *a foglalkoztatási szint növelésének* (1. célkitűzés) kulcstényezője. Az oktatási rendszernek biztosítania kell, hogy a diákok rendelkezzenek az egész életen át tartó tanulás megalapozásához szükséges készségekkel és képességekkel, amely alapvető fontosságú *a munkaerő versenyképességének javítása* (2. célkitűzés) érdekében.

A prioritás célja az iskolarendszerű oktatás és képzés fejlesztése:

- az egész életen át tartó tanulás megalapozása a közoktatásban a megfelelő készségek, képességek elsajátításával,
- a munkaerő-piaci integráció segítése a képzésnek a gazdasági igényekhez való igazításával,
- az oktatás minőségének és hatékonyságának javítása,
- az oktatás informatikai bázisának erősítése.

A munkaerőpiacra való sikeres beilleszkedés és a gazdaság változó követelményeinek való folyamatos megfelelés az egész életen át tartó tanulás politikájának széleskörű érvényesítését követeli meg. Már az alapfokú oktatásban meg kell alapozni részben a későbbi tanulás feltételeinek tekinthető, részben a munkaerőpiac által megkövetelt, részben pedig a mindennapi életben, a szélesebb vagy tágabb társadalmi környezetben való boldoguláshoz nélkülözhetetlen készségeket és képességeket. Ezért a fejlesztési terület támogatja az alapkészségek, a kulcskompetenciák fejlesztését, különös tekintettel a munkaerőpiac által megkövetelt készségekre – mindenekelőtt az idegennyelv-tudás és a számítógépes ismeretek – és a személyes életvitel szempontjából nélkülözhetetlen kompetenciákra, készségekre.

Ahhoz, hogy a fiatalok oktatási, képzési rendszerben szerzett ismeretei lehetővé tegyék számukra a munkaerőpiacon való sikeres helytállást, elkerülhetetlen az oktatási, képzési rendszer és a gazdaság igényeinek összehangolása, valamint a szakképzési rendszer és a képzés tartalmának fejlesztése a munkaerő-piaci elvárásoknak megfelelően. Ezt a célt szolgálja többek között a gazdasági környezethez alkalmazkodó, integrált szakképző intézmények fejlesztése. Fontos lépés az egész életen át tartó tanulás alapjainak lefektetése felé az előzetesen megszerzett tudás értékelését és beszámítását szolgáló moduláris rendszerű képzés kifejlesztése.

Az oktatás és képzés színvonalának javítása elkerülhetetlen a tudásalapú társadalomra épülő versenyképes gazdaság humánerőforrás-igényének kielégítéséhez. A prioritás több rendszerfejlesztő-típusú elképzelés támogatásával kívánja ezt előmozdítani. Így lerakja az alapjait a minőségi oktatás feltételének tekinthető átfogó intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszereknek a közoktatásban és a felsőoktatásban. Külön kezelendő a megfelelő képzettséget elsajátító fiatalok munka világába történő átmenetének segítése. Egységes pályaaorientációs, pályaválasztási rendszer működtetése, illetve a gyakorlatközpontú oktatás is a munkaerőpiacra történő belépés folyamatát segíti.

A technológiaiailag minden eddiginél gyorsabban változó gazdasági környezetben az információs és kommunikációs technológiák széleskörű elterjesztése szükséges az oktatás minden szintjén és formájában. A prioritás ezt a kihívást horizontális kérdésnek tekinti, így több intézkedésen keresztül próbálja kezelni. Kiemelten foglalkozik a távoktatás fejlesztésével. A prioritás az iskolarendszerű oktatás és képzés fejlesztésére koncentrál, ezért az Oktatási Minisztérium kompetenciája alá tartozó intézkedéseket tartalmaz.

3. Prioritás: Az oktatás, képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként	
Közösségi hozzájárulás forrása:	ESZA
A prioritás teljes indikatív költségvetése:	122,6 M €
A prioritás részaránya az Operatív Programon belül:	18,4 %
A prioritásnak az OP ESZA forrásaiból való részesedése:	28,49 %
Indikatív forrásallokáció intézkedésenként (2004-2006)	
Intézkedések	Az intézkedések a prioritás teljes költségvetésének százalékában
Egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése	30-34 %
A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése	33-37 %
Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése	30-34 %

3.1. INTÉZKEDÉS: EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁSHOZ SZÜKSÉGES KÉSZSÉGEK ÉS KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

Az intézkedés célja a célcsoport további tanulási és munkaerő-piaci esélyeinek megalapozása és javítása az alapkészségek és kulcskompetenciák fejlesztése által, különös tekintettel

- az egész életen át tartó tanulás alapfeltételének tekinthető készségekre,
- a munkaerőpiac által megkövetelt készségekre és
- a személyes életvitel szempontjából nélkülözhetetlen kompetenciákra.

Az intézkedés leírása

Az intézkedés az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztésével a munkaerő-piaci versenyképesség növelését tartja szem előtt. Azoknak a készségeknek, képességeknek és kompetenciáknak a kialakítását tekinti fontosnak, amelyek ma már a munkaerő-piaci mobilitás alapvető feltételei, úgymint a biztos alapkészségek, a kommunikációs, információs készségek, az önismeret, a problémamegoldó képesség, az együttműködési készség, a fizikai és mentális egészség, az önbizalom, a konfliktusmegoldás. Kiemelt figyelmet fordítunk a szociális helyzetük miatt egyenetlen képességekkel fejlődő tanulóakra, akiknél az iskolai sikertelenség vagy kudarc hátrányos szociális státuszuk miatt alakult vagy alakulhat ki. Az intézkedés olyan kompetenciák kialakítását támogatja, amelyek képessé teszik a tanulókat, hogy mindennapi élethelyzetekben és szakmájuk gyakorlása során egyaránt helyt álljanak a különböző kommunikációs helyzetekben, tudásuk piacképes legyen, és a modern technológiákat is használni tudják. Értékkrendjük, gondolkodásmódjuk és viselkedésük a fenntartható fejlődés elvei szerint alakuljon egy jogkövető, környezettudatos, környezetbarát életvitelben.

Az intézkedés az alapkészségek megerősítését, az alkalmazóképes tudást, a sikeres tanulást megalapozó készségeket speciális fejlesztő eljárások bevezetésével, alkalmazásával, az egyéni fejlődési tempót hangsúlyozó tanulási folyamatokkal támogatja. Az informatikai készségek fejlesztése hozzásegít a modern technológiák készségszintű használatához, ezáltal további, a szakmai mobilitást elősegítő képességek, kompetenciák erősödnek. Közvetítő eszközként szolgál ehhez az elektronikus oktatás.

A munkaerő-piaci mobilitásnak ugyancsak alapvető feltétele az idegennyelv-ismerete, ez egyaránt érvényes Magyarország és az Európai Unió munkaerőpiacára. Idegennyelv-tudás által növekszik a foglalkoztathatóság és a versenyképesség. Az idegen nyelvi képzés megerősítése döntően a hátrányos helyzetű, és szakképző intézmények diákjainak körét célozza meg. Számukra cselekvésközpontú, kommunikatív nyelvoktatási stratégiák alkalmazásával tesszük elérhetővé a használható nyelvtudást.

Az intézkedés célcsoportjába a közoktatási intézmények diákjai, pedagógusai, oktatók és kommunikációs szakemberek tartoznak.

Tevékenységek

- Pedagógus-továbbképzés,
- A hátrányos helyzetben lévő gyermekek ellátásában részt vevő intézmények konzorciális együttműködésén alapuló pedagógiai-szakmai fejlesztések (pl. tananyagcsomagok, módszertani fejlesztések stb.) támogatása,
- Tanítási programcsomagok, tananyagok, taneszközök kidolgozása,

- Tanácsadás, tájékoztatás, érdekérvényesítő jogsegélyszolgálatok, információs irodák kiépítése, kommunikációs stratégia létrehozása az intézkedés hatékonyságának növelésére,
- Információs tartalom és szoftverfejlesztés, interaktív és multimédiás tartalmak növelése,
- E-learning oktatási anyagok fejlesztése, terjesztése,
- Módszertani kutatások támogatása, a kutatás eredményeinek felhasználása a gyakorlati oktatásban,
- Az intézkedés megvalósításához szükséges tárgyi feltételek, infrastruktúra biztosításának támogatása (pl. számítástechnikai eszközök, software-ek, taneszközök stb.).

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Közösségi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

3.2. INTÉZKEDÉS: A SZAKKÉPZÉS TARTALMI, MÓDSZERTANI ÉS SZERKEZETI FEJLESZTÉSE

Az intézkedés célja, hogy

- a munkaerő-piaci integráció érdekében biztosítsa a szakképzés különböző szintjeire történő ki- és visszalépések lehetőségét a moduláris képzési rendszer továbbfejlesztésével,
- a szakképző évfolyamokon olyan tartalmi és módszertani fejlesztést támogasson, amely hatékonyabbá teszi a szakmák elsajátítását és megakadályozza a lemorzsolódást,
- a szakképzés térségi integrációjával és a régió munkaerő-piaci igényeihez való igazításával növelje a 14-20 éves korosztály munkaerő-piaci esélyeit.

Az intézkedés leírása

A szakmastruktúra moduláris rendszerű kialakítása az intézkedésen keresztül lehetőséget teremt a szakképzésből történő folyamatos ki- és belépésre. Néhány modul elsajátításával a képzésben résztvevők egyszerűbb szakképesítést kapnak, visszalépéskor ezek beszámításával és újabb modulok elsajátításával újabb, illetve magasabb szintű szakképesítéshez jutnak a képzésben résztvevők. A kialakítandó rendszer létrehozásával megteremtjük az alapját a korábban, formális vagy nem formális úton elsajátított ismeretanyag beszámításának is és lehetővé válik, hogy csökkenjen az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképesítések száma. A program keretein belül a magyar szakképesítések 21 szakmacsoportja közül 2 szakmacsoportba (gépészet és kereskedelem/marketing/üzleti kommunikáció) sorolt szakképesítések kompetenciamoduljainak kidolgozására és kísérleti jellegű bevezetésére kerül sor. A kidolgozás kiterjed a kiválasztott szakmacsoportokra jellemző kompetenciamodulokra, illetve az azokhoz tartozó szakképesítésekre vonatkozó speciális kompetenciamodulok elkészítésére, a szakképesítésekhez tartozó modulok képzési dokumentumaira és ismerethordozóira is. A kidolgozott anyagok alapul szolgálnak majd a többi szakmacsoport modulrendszerű átalakításához, az iskolarendszeren kívüli képzésekhez, valamint a távoktatáshoz is.

A szakképesítések tartalmi átdolgozása mellett a szakképzés és a szakképzettség társadalmi és gazdasági presztízsének emelése érdekében szükség van a munkaerőpiac igényeihez jobban

alkalmazkodó, a szakmai ismeretek gyakorlatorientáltabb átadását hatékonyabban biztosító oktatási eljárások kidolgozására és elterjesztésére, illetve az ehhez szükséges kompetenciák megerősítésére a szakképzést végzők körében. A gazdaság gyors átalakulása, az új szakmák létrejötte a korábbi módszertani tudást sok tekintetben elavulttá tette, az új szakmák és technológiák megjelenése átalakítja a képzés metodikáját. Erre a váltásra a szakképzést végzők jelentős része nincs kellőképpen felkészülve/felkészítve. A tudásközvetítés módszereinek folyamatos megújítása csak a képző intézmények menedzsmentjének szemléletváltásával, támogatási képességének erősítésével valósítható meg.

A szakképzés, különösképpen a szakiskolai képzés egyik legnagyobb problémája a lemorzsolódás. A szakiskolai képzésbe kerülő tanulók között minden iskolatípusnál nagyobb arányú a kudarcokkal terhelt, hátrányos szociális helyzetű, hiányos általános műveltséggel rendelkező fiatalok száma. A szociális, családi hátrány mellé gyakran társul pedagógiai-képzési deficit. Szükség van egy olyan képzési alternatíva kidolgozására, amelyik benn tudja tartani a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulókat a képzésben és ennek eredményeképpen az érintett fiatalok biztosan szakképesítéshez jutnak, ami jelentősen javítja foglalkoztatási esélyeiket, illetve megalapozza szakmai továbbképzésüket. A program kidolgozása mellett a szakiskolai pedagógusokat fel kell készíteni a több szempontból hátrányos helyzetű tanulói réteg és a lemorzsolódás problémájának kezelésére.

A szakképzés sürgősen megoldásra váró problémája, hogy a jelenleg szétaprózott, túlságosan tagolt, a korábbi nagyvállalati képzéshez igazodó, nehezen finanszírozható és működtethető iskola- és intézményrendszer nem tudja a munkaerő-piaci igényeket megfelelően szolgálni. Az ifjúsági szakképzést, a második szakképesítés megszerzését, a felnőttképzést és továbbképzést is biztosító, korszerű, hatékony, többcélú és -funkciójú, a munkaerő-piaci változásokat követni tudó, azokhoz alkalmazkodni képes oktatási és képzési intézményrendszer kialakítása szükséges a probléma kezeléséhez. A térségi képzési központok keretein belül szükség van pályaorientációs tanműhelyek, a drága technológiák elsajátítását is biztosító képzőközpontok kialakítására. Ez elősegíti a hátrányos helyzetű rétegek képzésből való kikerülésének megakadályozását és az egész életen át tartó tanulás feltételeinek biztosítását. A program keretében 4-5 integrált, egységes irányítású intézmény létrehozására kerül sor a meglévő intézmények szoros kooperációjával.

Az intézkedés célcsoportjai a gépészet és kereskedelem/marketing/üzleti kommunikáció szakmacsoportokba tartozó szakképesítéseket oktató iskolák vezetői, pedagógusai és tanulói; a szakiskolák lemorzsolódással fenyegetett tanulói és a velük foglalkozó pedagógusok, az iskolák menedzsmentje; a szakképzést végző intézmények pedagógusai, szakoktatói és menedzsmentje; a szakképző intézmények fenntartói; gyakorlati képzést folytató vállalkozások; szociális és gazdasági partnerek.

Tevékenységek

- elemzések készítése,
- tananyagfejlesztő és tantervkészítő munkacsoportok kialakítása és működtetése,
- gépészet és kereskedelem/marketing/üzleti kommunikáció szakmacsoportok moduljainak, tananyagainak, értékelési és beszámítási módszereinek fejlesztése,
- modulrendszerű tankönyvek és tankönyvcsaládok, információhordozók kifejlesztése a két szakmacsoport szakképzéseihez,
- az elkészült dokumentumok jóváhagyatása és bevezetése,
- a két szakmacsoport modulrendszerének kísérleti jellegű bevezetése,
- szakközépiskolai és szakiskolai menedzsment, pedagógusok és szakoktatók továbbképzése,

- a szakiskolai képzésben a szakképesítések megkezdéséhez szükséges feltételek átdolgozása,
- egyéves program kifejlesztése a lemorzsolódás megakadályozására, a programhoz szükséges technikai fejlesztés és a program kísérleti jellegű kipróbálása,
- intézményi struktúra elemzése a kiválasztott térségekben,
- közép- és hosszú távú munkaerő-piaci prognózisok készítése a kiválasztott térségekre,
- gyakorlatorientált képzési módszerek adaptálása, fejlesztése és terjesztése,
- jogszabályi környezet módosítása és a finanszírozási feltételek kialakítása;
- hatékonyság- és beválás-vizsgálat.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

3.3. INTÉZKEDÉS: AZ OKTATÁSI, KÉPZÉSI RENDSZER KORSZERŰSÍTÉSE

Az intézkedés célja

- az erősen szelektív magyar oktatási rendszeren belül heterogén összetételű közoktatási intézmények, intézményi-társulási modellek létrehozása,
- a szociális integráció előkészítése az intézmények tartalmi működése segítségével, különösen a pályaaorientációs, pályaválasztási és követő rendszerek, elektronikus és távoktatási tananyagok kialakításával,
- hogy az intézmények a társadalmi fejlődés igényeit figyelembe vegyék, és ezekre a minőségfejlesztés, az intézményfejlesztés eszközeivel adjanak hatékony válaszokat.

Az intézkedés leírása

Az intézkedés az oktatási, képzési rendszer korszerűsítésére irányuló intézkedésekkel kívánja gyengíteni az iskola társadalmi szelekciós szerepét, olyan strukturális és korszerű tartalmi elemek bevezetésén keresztül, amelyekkel sokak számára válik lehetővé a munkaerő-piaci igényekhez való alkalmazkodás, és az egész életen át tartó tanulás.

Ezt segíti a közoktatási rendszeren belül a komprehenzív iskola modelljének létrehozása, ahol a heterogén összetételű intézmények, intézményi társulások belső differenciálással alkalmazkodnak a tanulók egyéni fizikai és mentális sajátosságaihoz, érdeklődéséhez. A modell megvalósítása hozzájárul a társadalmi integráció elősegítéséhez, miután a heterogén szerkezetű és működésű intézmény leképezi a társadalom összetettségét. Heterogén társas közegben való életre, a munkában és a társas kapcsolatokban való együttműködésre tanít. Heterogén keretek között a társadalmi mobilitás esélyei is nőnek.

Az intézkedés a célok megvalósulását pályaaorientációs, pályaválasztási programokkal segíti. A közoktatásban tanórákon, szakköri foglalkozásokon, egyéni tanácsadási lehetőségeken keresztül kel. A tanulók elsajátíthatják, megismerhetik az álláskeresési technikákat, az önéletrajzírást, kommunikációs technikákat állásinterjúkhoz, a szakmai területek által megkövetelt viselkedéskultúrát, valamint a továbbtanulási, továbbfejlődési lehetőségeket. A felsőoktatás területén a fiatal diplomások életpálya-vizsgálatával egy reprezentatív

mintavételes longitudinális vizsgálat segítségével alapozzuk meg az oktatási előrejelzés-tervezés jelenleginél szorosabb kapcsolatát a munkaerő-piaci igényekkel.

Az intézkedés az önálló tanulást, az egyéni gyakorlást elektronikus és távoktatási tananyagok kialakításával és bevezetésével is támogatja, különös tekintettel a szakoktatásra és szakképzésre. Az intézkedés sikeres megvalósítását segítik azok a programok, programcsomagok – beleértve a digitális tananyagokat, taneszközöket, elektronikus távoktatási anyagokat –, amelyek tartalmukban választási lehetőséget biztosítanak tanároknak és diákoknak egyaránt az egyéni képességeknek és érdeklődésnek, valamint az aktuális munkaerő-piaci igényeknek megfelelően.

A korszerű, a társadalmi fejlődés igényeinek megfelelő oktatási, képzési rendszer hatékonysága stabil intézményi minőséggel biztosítható. Ennek érdekében az intézkedés a közoktatás esetében többszintű minőségfejlesztésre épülő minőségfejlesztési szolgáltató hálózat kialakítását támogatja. A hálózat segíti az egységes intézményértékelési rendszer kiépítését, a horizontális kapcsolatok továbbfejlesztését, a hatékonyság növelését, a fejlesztéseket támogató intézményhálózat kiépítését. Ehhez jó alapot nyújt az előző évek kísérleti programja, a Comenius 2000, amelynek tartalmi és módszertani elemei az új programban is felhasználhatók. Az oktatás minőségbiztosításának fontos eleme lesz a felsőoktatási intézmények teljes tevékenységi körét lefedő önértékelésen alapuló Felsőoktatási Minőségi Díj, mely megalapozza, hogy az intézmények – magukat teljes egészésként szemlélve – tudatos és egységes minőségfejlesztést folytassanak. Ezt segíti a felsőoktatási dolgozók minőségügyi képzése, továbbképzése.

Az intézkedés keretében a felsőoktatási intézményekben olyan gazdálkodási és tanulmányi rendszerek kidolgozására és bevezetésére kerül sor, amelyek alkalmasak az egységes ágazati adatszolgáltatásra, amelyen a szintén kidolgozandó és bevezetendő ágazati információs rendszer alapul. Ez a felsőoktatási intézmények szempontjából a tőlük ágazati szinten kért minden gazdálkodási és tanulmányi adat kezelésének megoldását, az ágazat szintjén minden szempontból összehasonlítható adatok nyerését jelenti. Az intézkedés célcsoportjai közé tartoznak közoktatási intézmények, közoktatási intézmények tanulói, pedagógusok, egyetemi oktatók, kutatók, intézményfenntartók szakemberei.

Tevékenységek

- Iskolán belüli (pl. iskolaigazgatók) és kívüli (pl. iskolafenntartók szakembereinek) képzése az iskolák szervezeti működésének átalakításához, a résztvevők együttműködésének kialakításához
- Az intézkedés céljait megvalósító programok, programcsomagok kidolgozása, jogi feltételrendszer kialakítása
- Digitális tananyag- és taneszköz-fejlesztés, elektronikus távoktatási anyagok fejlesztése; keretrendszerek működtetése, támogatása
- Személyes konzultációkkal összekötött távoktatás támogatása
- Módszertani kutatások támogatása
- Pedagógusok, iskolavezetők, iskolafenntartók felkészítése, továbbképzése az intézkedés programjaihoz illeszkedően
- Teljes körű minőségbiztosítási rendszer kiépítésének szakmai támogatása, jó gyakorlatok összegyűjtése
- Intézményi önértékelés támogatása, belső és külső auditorok képzésével, alkalmazásával
- Partnerközpontú intézményi működés támogatása belső tanácsadók képzésével
- Az intézkedés végrehajtását támogató informatikai infrastrukturális feltételek biztosítása

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

4. PRIORITÁS: AZ ALKALMAZKODÓKÉPESSÉG ÉS A VÁLLALKOZÓI KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSE

A tudásalapú társadalom, a gyorsan változó gazdasági körülmények új típusú követelményeket támasztanak a munkaerővel szemben. *A munkaerő versenyképességének növelése (2.célkitűzés)* érdekében elengedhetetlen a munkavállalók munkahelyi készségeinek és kompetenciáinak javítása és az élethosszig tartó tanulás megfelelő kereteinek kialakítása. A munkahelyteremtés elősegítése a képzés segítségével hozzájárul a *foglalkoztatás szintjének növeléséhez (1. célkitűzés)* a felnőttképzéshez való hozzáférés regionális különbségeinek csökkentése pedig elősegíti a hátrányos helyzetű térségekben élő emberek *társadalmi beilleszkedését (3.célkitűzés)*. A prioritás célja:

- a munkahelyteremtés elősegítése a humán erőforrás-fejlesztés eszközeivel
- a vállalkozások alkalmazkodóképességének fejlesztése;
- az egész életen át tartó tanulás lehetőségének biztosítása mindenkinek hozzáférhető módon;
- a gazdaság igényeihez igazodó, korszerű képzési kínálat kialakítása.

A mobilitás megkönnyítése és az egész életen át tartó tanulás ösztönzése érdekében javítani kell a végzettség, a szerzett tudás és készségek elismerésének jelenlegi gyakorlatán. A korszerű felnőttoktatási és képzési rendszer biztosításához fejleszteni kell a képzés módszertanát és tananyagát. A munkavállalók és a vállalkozások alkalmazkodó-képességének fejlesztésében fontos szerepet tölt be a beruházásokhoz kapcsolódó és a KKV-k versenyképességének javítását szolgáló képzési programok támogatása. A felnőttképzés rendszerének fejlesztése pedig hosszabb távon segíti elő a humán tőke fejlesztésére irányuló befektetések növelését.

A munkaerő alkalmazkodóképességének és versenyképességének javítása azonban nemcsak ebben az Operatív Programban jelenik meg célként, hanem a Regionális Operatív Programban is. Míg a Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program ezen prioritás alatti intézkedései a munkavállalók és a vállalkozók általános képzésére irányulnak, a Regionális Operatív Program elsősorban az ágazat-specifikus képzésekre koncentrál.

4. Prioritás: Az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése	
Közösségi hozzájárulás forrása:	ESZA
A prioritás teljes indikatív költségvetése:	46,6 M €
A prioritás részaránya az Operatív Programon belül:	7,0 %
A prioritásnak az OP ESZA forrásaiból való részesedése:	10,83 %
Indikatív forrásallokáció intézkedésenként (2004-2006)	
Intézkedések	Az intézkedések a prioritás teljes költségvetésének százalékában
Munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések	55-59 %
A felnőttképzés rendszerének fejlesztése	41-43 %

4.1. INTÉZKEDÉS: MUNKAHELYTEREMTÉSHEZ ÉS A VÁLLALKOZÓI KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSÉHEZ KAPCSOLÓDÓ KÉPZÉSEK

Az intézkedés célja

- a munkahelyteremtéshez kapcsolódó képzési programok támogatása,
- a munkavállalók tudásának és készségeinek, alkalmazkodóképességének fejlesztése,
- a vállalkozások, különösen a KKV-k versenyképességének és alkalmazkodóképességének javítása.

A munkaerőhiány leküzdéséhez, a munkahelyteremtő beruházások munkaerőigényének kielégítéséhez az intézkedés a munkahelyteremtéshez kapcsolódó elméleti és gyakorlati képzési programok támogatásával járul hozzá. A megfelelő szakképzettséggel rendelkező munkaerő biztosításához szükséges a helyi munkaerő-kereslet, illetve az adott területen (vonzáskörzetben) rendelkezésre álló munkaerő képzettségének felmérése. A képzések tartalmát a munkaadók tényleges igényei alapján kell kialakítani.

A kis- és középvállalkozások növekedési esélyeit jelentősen befolyásolja a vezetők felkészültsége, a vállalkozások stratégiai gondolkodása, innovációra való nyitottsága, a fejlődési lehetőségek felismerésének képessége. A magyar kis- és középvállalkozások vezetőinek és alkalmazottainak jelentős része nem rendelkezik a vállalkozás működtetésének sikerességéhez szükséges ismeretekkel és készségekkel. A vállalkozások alkalmazkodóképességének erősítéséhez szükség van olyan képzési programokra, amelyek a korszerű vállalkozói ismeretek, az üzletmenet hatékony megszervezéséhez szükséges tudás megszerzését biztosítják a kis- és középvállalkozások vezetői és alkalmazottai számára. A csatlakozást követő időszakban különösen fontos a vállalkozások alkalmazkodásának segítése a megváltozott feltételekhez, az Európai Unióra vonatkozó ismeretek megszerzésének támogatásával.

A KKV-k szempontjából fontos kihívást jelent az információs társadalom elvárásainak való megfelelés is. Az alkalmazkodó-képesség javításához szükség van olyan képzési programokra, amelyek a kis- és középvállalkozások vezetőinek és alkalmazottainak az elektronikus gazdaságban való eredményes részvételéhez szükséges ismereteinek, készségeinek, illetve az informatikai eszközök alkalmazásához szükséges készségeinek fejlesztését szolgálják.

A KKV-k alkalmazkodóképességének erősítéséhez szükséges a munkabiztonságra és foglalkozás-egészségügyre vonatkozó jogszabályok és előírások érvényre juttatását segítő tanácsadási szolgáltatás biztosítása. A KKV-k vezetői és alkalmazottai részére képzések keretében kell biztosítani a munkahelyi biztonsággal és a foglalkozás-egészségüggyel kapcsolatos ismeretek elsajátítását.

Tevékenységek

- Munkahelyteremtéshez kapcsolódó képzési programok:
 - a helyi munkaerő-kereslet és -kínálat felmérése, a képzési szükségletek meghatározása,
 - a munkaadó igényeinek megfelelő képzési programok kidolgozása,
 - képzési és készségfejlesztési programok munkavállalók és munkanélküliek részére,
 - a létszám feletti dolgozók számára szervezett képzések
- Vállalkozói ismeretek és készségek fejlesztése

- a KKV-k alkalmazkodását segítő módszertani és oktatási anyagok kidolgozása, a legjobb alkalmazott eljárások összegyűjtése és terjesztése,
- a korszerű vállalkozói ismeretek,
- az Európai Unióra vonatkozó ismeretek megszerzésének támogatásával.
- KKV-k elektronikus gazdaságban való eredményes részvételének segítése
 - az informatikai eszközök alkalmazásához szükséges készségeinek fejlesztése,
 - a képzési programokhoz szükséges informatikai eszközök beszerzését.
- Munkabiztonsági és foglalkozás-egészségügyi előírásoknak való megfelelés segítése
 - információs szolgáltatások biztosítása,
 - a munkahelyi biztonsággal és a foglalkozás-egészségüggyel kapcsolatos ismeretek elsajátítását biztosító képzések.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, a támogatás a Közösségi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősül állami támogatásnak. Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatások kedvezményezettjei vállalkozások, az acquis képzési támogatásokra vonatkozó szabályai az irányadók (Bizottsági Rendelet a Képzési Támogatásról [HL L 10, 2001.01.13.]). A támogatási program még nincs érvényben, és az interim eljárás keretében kerülhet a létező támogatások listájára (MPA – FA, Felnőttképzési Keret).

4.2. INTÉZKEDÉS: A FELNŐTTKÉPZÉS RENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSE

Az intézkedés célja

- az élethosszig tartó tanulás lehetőségeinek bővítése és javítása,
- a felnőttképzés minőségének javítása.

Az iskolapadban átadott tudásbázis átlagosan 5 évente elértéktelenedik. A munkahelyen megszerzett tapasztalatokkal, a munkában töltött idővel gyarapodó, informális, bizonyítványokkal nem igazolható, a konkrét munkahelyhez és munkakörhöz kötődő tudás mellett szükség van az ismeretek rendszerbe foglalására, általánosítására, új ismeretek elsajátítására, hogy a munkavállalók követni tudják a szakmájuk, munkakörük változását. Fel kell frissíteni azoknak a szaktudását, az ismeretek folyamatos megújításának képességét, akik – gyermeknevelés, egészségi problémák, elhelyezkedési nehézségek miatt – hosszabb időre, akár évekre kikerültek a munka világából.

A cél az, hogy az iskolarendszerű oktatási rendszerben mindenki megszerezhesse a munkaerő-piaci beilleszkedéshez, elhelyezkedéshez szükséges alapképzettséget, a tanulás, a tudás megújításának képességét. Azok számára azonban, akiknek erre nem volt módjuk, segítséget kell nyújtanunk ahhoz, hogy a hiányokat felnőttkorban pótolja. Kiemelt támogatásra, speciális tananyagokra, tanítási módszerekre, intézményekre van szükségük azoknak, akiknek alapismereteik hiányosak, tanulási készségeik gyengébbek, valamilyen fogyatékoságuk miatt küszködnek nehézségekkel, súlyos megélhetési gondok akadályozzák, hogy részt vegyenek az oktatásban, illetve akik tartósan munka nélkül vannak. Kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy mindenkinek egyenlő esélye legyen arra, hogy képzéssel, tudásának bővítésével legyen lehetősége a továbblépésre, előmenetelre, hogy a nők, az idősebbek se legyenek másodrendűek a munkahelyeken, a munkaerőpiacon, ne kényszerüljenek az inaktivitást választani.

Olyan rugalmas képzési és oktatási rendszerekre van szükség, amelyek követni tudják a változásokat, az igények sokszínűségét, a képzésben részt vevők létszámának jelentős növekedését. Tovább kell fejleszteni, ahol nincs, ott pedig ki kell építeni a szükséges koordinációt, szakmai hététeret biztosító felnőttképzési intézményrendszert, módszertant.

Tevékenységek

- Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása
 - moduláris felépítésű programok, és tananyagok szakmai- és vizsgakövetelmények fejlesztésének ösztönzése;
 - munkakör-elemzési eljárások kifejlesztése
 - a felnőttképzésben dolgozó szakemberek és képzők felkészítése
 - távoktatási módszertan továbbfejlesztése, tevékenység végzése;
 - módszertani adatbank létrehozása.
- Az intézményrendszer fejlesztése, korszerűsítése
 - a regionális munkaerő-fejlesztő és képző központok szervezetének, tevékenységének átalakítása és bővítése,
 - a felnőttképzés hozzáféréseinek javítása a hátrányos helyzetű térségekben
 - a vállalatközi, ágazati képzőhelyek kiépítése, megerősítése,
 - távoktatási centrumok kialakítása.
- Képzési módszertan fejlesztése a különleges helyzetű célcsoportok számára
 - a fogyatékosok és romák számára;
 - az idősebb munkavállalók ismereteinek megújítását, készségeinek fejlesztését segítő programok kidolgozása.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, a támogatás a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősül állami támogatásnak. Amennyiben az intézkedés alapján nyújtható támogatások kedvezményezettjei vállalkozások, az acquis képzési támogatásokra vonatkozó szabályai az irányadók (Bizottsági Rendelet a Képzési Támogatásról [HL L 10, 2001.01.13.]). A támogatási program még nincs érvényben, és az interim eljárás keretében kerülhet a létező támogatások listájára (MPA – FA, Felnőttképzési Keret).

5. PRIORITÁS: AZ OKTATÁSI, SZOCIÁLIS ÉS EGÉSZSÉGÜGYI INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

A prioritás az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásával humánerőforrás-fejlesztést támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztését támogatja, az Európai Szociális Alap által finanszírozott humánerőforrás-fejlesztési beavatkozások megvalósíthatóságának, eredményességének és hatékonyságának biztosítása érdekében. A prioritás céljai:

- a közoktatási infrastruktúra fejlesztése és területi különbségeinek csökkentése;
- a társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltató rendszer infrastruktúrájának fejlesztése,
- az egészségügyi infrastruktúra területi különbségeinek csökkentése.

Az Operatív Program infrastrukturális fejlesztései azon intézmények, létesítmények korszerűsítését szolgálják, amelyek nélkülözhetetlenek a megfelelő képzettséggel és készségekkel rendelkező és egészséges munkaerő biztosításához, valamint a társadalmi beilleszkedés elősegítéséhez.

Az oktatás minőségének javításához – és ezáltal a lakosság képzettségi szintjének emeléséhez, a megfelelően képzett munkaerő újratermelődéséhez – az Európai Szociális Alap által támogatott tartalmi és módszertani fejlesztések mellett - szükséges az oktatási infrastruktúra javítása is. A sikeres munkaerő-piaci részvételhez, az egész életen át tartó tanulás megalapozásához és az információs társadalomban való részvételhez szükséges készségek és tudás elsajátítását szolgáló intézkedések sikeres végrehajtását csak megfelelő infrastruktúrával rendelkező oktatási rendszer tudja biztosítani.

Az alap- és középfokú oktatás elégtelen minőségű épület- és eszközállománya elsősorban a hátrányos helyzetű térségekben akadályozza az ott élők megfelelő minőségű oktatáshoz való hozzáférését, és ezáltal rontja későbbi munkaerő-piaci esélyeiket. Különösen nagy hiányosságok és területi különbségek mutatkoznak az informatikai infrastruktúra hozzáférhetősége és eszközellátottsága tekintetében. A minőségi oktatáshoz való hozzájutás tekintetében az egyenlő esélyeinek biztosításához az alap- és középfokú oktatás épület és eszközállományát egyaránt javítani kell, különösen a hátrányos helyzetű térségekben. Ahhoz, hogy a középfokú oktatásban a hátrányos helyzetű térségekben, kistélepeken élő fiatalok is egyenlő esélyekkel tudjanak részt venni, szükség van a középfokú oktatáshoz kapcsolódó kollégiumi ellátás bővítésére és minőségének javítására is.

A hátrányos helyzetű emberek sikeres munkaerő-piaci beilleszkedéséhez a foglalkoztathatóság javítása mellett, szükség van szociális szolgáltatásokra is. A szociális szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése feltétele annak, hogy a társadalmi kirekesztéssel leginkább veszélyeztetett csoportok helyzetének javítására irányuló ESZA programok végrehajtásához biztosított legyen a megfelelő szolgáltatási háttér. Ezen szolgáltatások hozzáférhetősége tekintetében jelentős területi különbségek vannak, ráadásul elsősorban a leghátrányosabb helyzetű térségekben nem biztosított a megfelelő színvonalú szolgáltatás. A szociális szolgáltatások korszerűsítése a területi különbségek csökkentését, a szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférést és az ellátások minőségének javítását szolgálja, elősegítve a hátrányos helyzetű csoportok – hajléktalanok, szenvedélybetegek, speciális problémákkal küzdő gyermekek és fiatalok, fogyatékkal élők – munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedését. A szociális szolgáltatások fejlesztésére irányuló tevékenységek emellett segítik a család és a munkavállalás összehangolását, a bölcsődék és a hozzátartozók ápolását biztosító szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek javítása révén. A szociális szolgáltatások fejlesztése hozzájárulhat a foglalkoztatási lehetőségek bővüléséhez, egyfelől a szociális szektor foglalkoztatási potenciáljának jobb kihasználásához, különösen a hátrányos helyzetű térségekben.

A korszerű és hatékony egészségügyi diagnosztikai, gyógyító és rehabilitációs szolgáltatásokhoz való hozzáférés javításával és a megelőzéssel a munkavállalási korú népesség jelentős részénél a munkaképesség helyreállítható és fejleszthető. A rehabilitációs és ápolási tevékenységek hatékonyságának javítása csökkenti a kieső munkaidőt, és ezáltal hozzájárul a célrégiókban a munkavállalási korú népesség foglalkoztathatóságának és az adott régiók versenyképességének javításához.

Az elmaradott térségekben korszerű diagnosztikai felszereléssel és a szűrések feltételeinek biztosításával megvalósulhat a területi vagy társadalmi szempontból hátrányos helyzetűek korai szűrése (mobil szűrése), ami csökkenti a területi különbségeket, s nagymértékben hozzájárul ezen népességcsoportok aktivitásának megőrzéséhez. A rehabilitációs és ápolási

szolgáltatások hozzáférhetőségének javítása rövidebb gyógyulási időt, költség-hatékony új eljárások bevezetését teszi lehetővé és szintén a területi kiegyenlítés irányába hat. A fentebb megfogalmazott infrastruktúra-fejlesztések hatását a hozzáférési esélyek javításában, valamint a korai halálozás csökkentésében, jelentős mértékben javítja a sürgősségi ellátáshoz kapcsolódó mentőszolgálat fejlesztése. A felépülő, illetve felújított mentőállomások és korszerű felszerelésük a regionális egyenlőtlenségek megszüntetésében fontos szerepet játszanak, hiszen így módon biztosítható – az EU-ban elvárt - 15 perces kiérkezési idő. Rövid távon meg kell teremteni ennek anyagi forrásait.

Az adott régióhoz tartozó egészségügyi szolgáltatóknál informatikai eszközfejlesztéssel, az intézményeken belüli és azok közötti integrált rendszer kiépítésével a meglévő kapacitások optimális területi kihasználása növelhető, ezáltal a működés hatékonysága tovább javul. A fejlesztés emellett kiterjed - kísérletként - a szolgáltatók közötti interaktív kapcsolat kiépítésre, a telemedicina program megkezdésére, mely költség-hatékony és beteg kímélő hatású, és jelentősen hozzájárulhat a területi egyenlőtlenségek kiegyenlítéséhez.

5. Prioritás: Az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése	
Közösségi hozzájárulás forrása:	ERFA
A prioritás teljes indikatív költségvetése:	236,3 M€
A prioritás részaránya az Operatív Programon belül:	35,42 %
A prioritásnak az OP ERFA forrásaiból való részesedése:	100 %
Indikatív forrásallokáció intézkedésenként (2004-2006)	
Intézkedések	Az intézkedések a prioritás teljes költségvetésének százalékában
Az oktatási infrastruktúra fejlesztése	40-44 %
A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése	12-16 %
Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése az elmaradott régiókban	33-37 %
Egészségügyi IT-fejlesztés az elmaradott régiókban	7-11 %

5.1 INTÉZKEDÉS: AZ OKTATÁSI INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

Az intézkedés célja a közoktatás – ezen belül az alap- és középfokú oktatás – infrastrukturális feltételeinek olyan irányú fejlesztése, mely lehetővé teszi

- az oktatás minőségének és hatékonyságának javulását,
- a minőségi oktatáshoz való hozzáférést mindenki – többek között a hátrányos helyzetű térségekben élők és a fogyatékosok – számára,
- az információs társadalomba való bekapcsolódást és az egész életen át tartó tanulás alapjainak megteremtését.

Az oktatási rendszer vonatkozásában a 2. és 3. prioritásban megfogalmazott fejlesztéseknek az Európai Szociális Alap forrásaiból történő megvalósítása szempontjából nélkülözhetetlen az oktatási infrastruktúra megfelelő minőségének biztosítása. A jelenlegi épület és eszközállomány ugyanis jelentős gátját képezi a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférésnek.

Az intézkedés leírása

A közoktatási épületek többségének jelenlegi állapota és felszereltsége nem tükrözi a megváltozott társadalmi, gazdasági és környezeti viszonyokat, nem alkalmas a munkaerő-piaci megfelelés és az egész életen át tartó tanulás megalapozását szolgáló készségek és tudás elsajátítását biztosító oktatás befogadására. Nagyszámú általános és középiskola épületének fizikai állapota jelentősen leromlott: gyakran nem biztonságosak, közüzemi ellátottságuk elégtelen. Sokszor az épületek funkcionálisan nem megfelelőek oktatási célokra, nem alkalmasak a korszerű oktatási eszközök befogadására. Gyenge és egyenetlen az iskolák eszközellátottsága, különösen az informatikai eszközök tekintetében. A sajátos nevelési igényű fiatalok befogadását gyakorlatilag lehetetlenné teszi az akadálymentesítés szinte teljes hiánya.

Az alapfokú oktatás infrastruktúrájának minősége területenként és településtípusonként jelentős különbségeket mutat. Ez gátja az egyenlő esélyek biztosításának a hátrányos helyzetű térségekben, ahol hiányoznak a minőségi oktatáshoz való általános hozzáférés előfeltételei, ami a szociális és kulturális hátrányok újratermelődését eredményezve a munkaerőpiacon történő részvétellel kapcsolatos hátrányok kialakulásának gyökereit jelentheti.

Ezért feltétlenül szükséges a közoktatási infrastruktúra átfogó fejlesztése, annak érdekében, hogy létrejöjjön a 21. századi képzési elveknek megfelelő épületállomány, oktatási eszközrendszer és az új technológiák használatára alkalmas infrastrukturális háttér. Az intézkedés támogatja az alap- és középfokú oktatás épületeinek felújítását, bővítését és korszerűsítését, eszközeinek fejlesztését. A tanulók informatikai készségeinek – a 3.1. intézkedésben megfogalmazottaknak megfelelő – fejlesztésének és az információs társadalom előnyei kiaknázásának alapvető feltétele az informatikai eszközállomány fejlesztése és az alkalmazást lehetővé tevő épület-rekonstrukciók támogatása, ezért különösen nagy figyelmet kell szentelni az informatikai eszközökkel való ellátottság javítására is, amely mind az általános iskolák, mind a gimnáziumok esetében igen nagy egyenlőtlenségeket, helyenként jelentős hiányokat mutat.

A középfokú oktatásban való részvétel tekintetében is igen hátrányos helyzetben vannak az elmaradott térségekben vagy kistelepülésen élő fiatalok, köztük a hátrányos helyzetű térségekben koncentrálódó romák. A középfokú oktatási intézmények jellemzően a nagyobb településeken működnek, ezért a kisebb falvakban vagy perifériális területeken élő fiatalok részvétele csak akkor biztosítható, ha az iskolához megfelelő színvonalú kollégiumi ellátás is kapcsolódik. A rendelkezésre álló kollégiumok mellett, hogy nem tudják kielégíteni a szükséges létszámgényeket, jelenleg is zsúfoltak, elhanyagoltak, rossz műszaki és lakhatási feltételek között működnek, nem biztosítanak megfelelő pedagógiai környezetet a nevelési, oktatási tevékenységükhöz. Az intézkedés elősegíti a közoktatási kollégiumok felújítását, újak létesítését, eszközállományuk bővítését, ezzel jelentős mértékben hozzájárul az elmaradott térségek esélyegyenlőségének megteremtéséhez, ezáltal az ott élő fiatalok társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedéséhez. Az intézkedés céljaiban és megvalósításában elkülönül a Regionális Operatív Program oktatási infrastruktúra-fejlesztést támogató intézkedésétől, amely a felsőoktatási intézmények fejlesztését célozza az egyetemek régióban betöltött szerepének növelése érdekében.

A fogyatékkal élő gyermekek és fiatalok képzését, valamint integrált oktatását folytató intézményeknek kiemelkedő szerepük van abban, hogy később ezek a fiatalok is a munkaerőpiac potenciális alanyai lehessenek. Alapvető fontosságú ezen intézmények akadálymentesítése, a fogyatékosság típusának és súlyosságának megfelelő különleges gondozást lehetővé tevő eszközállomány, valamint az integrált oktatást segítő egyéb szolgáltatások tárgyi feltételeinek megteremtése (sajátos fejlesztő, korrekciós, habilitációs és terápiás célú pedagógiai eljárásokhoz speciálisan kialakított és felszerelt helyiségek,

akadálymentesített épületek stb.).

Tevékenységek

- településstruktúrába illeszkedő, megfelelő közoktatási épületek és külső környezetük kialakítása,
- a közoktatási intézmények méret- és komfortnövelő, üzemeltetési költségcsökkenést eredményező fejlesztése és bővítése,
- funkcionális működést elősegítő rekonstrukció és átalakítás,
- az alap- és középfokú intézmények informatikai infrastruktúrájának fejlesztése,
- szükséges mértékű és típusú akadálymentesítés,
- hiányzó oktatási épületek létrehozása a korszerű iskolaépítési elveknek megfelelően, a külső használat lehetőségét is figyelembe véve.

Az intézkedés célcsoportja azon intézményfenntartók – önkormányzatok, alapítványok és társadalmi szervezetek –, amelyek vállalják az infrastrukturális és tárgyi feltételek fejlesztését a fenti eredmények érdekében. Az így fejlesztett intézményrendszer használói: a közoktatás résztvevői az alap- és középfokú oktatásban (gyermekek, tanulók, fiatalok, a velük foglalkozó pedagógusok és más szakemberek, alkalmazottak) és az adott közösség egyéb rétegei is (a felnőttképzésben részt vevők, a nyitott szolgáltatások használói, szülők és egyéb közösségek).

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

5.2. INTÉZKEDÉS: A TÁRSADALMI BEFOGADÁST TÁMOGATÓ SZOLGÁLTATÁSOK INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSE

Az intézkedés célja, hogy elősegítse a hátrányos helyzetű csoportok sikeres munkaerő-piaci és társadalmi integrációját, kirekesztődésük csökkentését, a társadalmi kohézió erősítését:

- a munkaerő-piaci reintegrációt vagy a munkavállalást támogató szociális szolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével;
- a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosításával, speciális közvetítő szolgálat útján, az intézményi szolgáltatásokkal nem rendelkező alacsony lakosságszámú településeken, elszigetelt településrészekben, valamint tanyák körzetekben.

Az intézkedés leírása

A szociális szolgáltatások fejlesztésének célja az egyes hátrányos helyzetű csoportok társadalmi integrációjának megkönnyítése, a foglalkoztatottság bővítése, a foglalkoztathatóság növelése. Magyarországon a szociális szolgáltatások infrastruktúrájának minőségét és elérhetőségét jelentős területi különbségek jellemzik. Jelentősen rontja a foglalkoztathatóság javítására és a társadalmi beilleszkedés elősegítésére irányuló programok hatékonyságát, hogy hiányoznak a szociális szolgáltatások alapvető infrastrukturális feltételei, különös tekintettel a hátrányos helyzetű térségekre. Ahhoz, hogy a jövőben az ESZA

támogatások felhasználásához megfelelő bázis álljon rendelkezésre, infrastrukturális beruházásokra is szükség van. Ezért ez az intézkedés - a munkaerő-piaci beilleszkedést segítő ESZA intézkedés (2.2. intézkedés) kísérő intézkedéseként - a hátrányos helyzetű ellátottak számára nyújtott szociális szolgáltatások infrastrukturális fejlesztését támogatja.

Az intézkedés a szociális szolgáltatásokon belül két területre koncentrál. Egyrészt olyan szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek megteremtését vagy fejlesztését támogatja, amelyek a munkaerőpiacra való be-, illetve visszajutást segítik (a 2.2. intézkedés keretében támogatott programokhoz kapcsolódva). Ezek közé tartoznak a gyermekek, illetve a tartósan beteg vagy idős hozzátartozók gondozását biztosító szolgáltatások (bölcsőde, házi gondozás), amelyek elsősorban nők, a gyermeküket egyedül nevelők munkaerő-piaci részvételét segítik. A munkaerő-piaci kirekesztettség megelőzéséhez ezenkívül szükséges az egyes hátrányos helyzetű csoportok és a veszélyeztetett fiatalok társadalmi beilleszkedését segítő szolgáltatások fejlesztése is, a foglalkoztathatóság javítását célzó programokhoz kapcsolódva.

Másrészt, az intézkedés támogatja az ellátási hiányokkal küzdő kistélepülések szociális szolgáltatásainak biztosítását. A kistélepüléseken az ellátási szükségletek fokozottan jelentkeznek, ugyanakkor nem lehet gazdaságosan, megfelelő minőségű szolgáltatást fenntartani. Ezért olyan kistérségi szolgáltatások létrehozása a cél, amely több kistépülés ellátását biztosítja. Ehhez speciális közvetítő-szolgáltatás kialakítása szükséges, ami biztosíthatja az ellátásokhoz való hozzáférést, a kapcsolatot a közeli (szolgáltatásokkal rendelkező) településsel.

Az intézkedés keretében megvalósuló fejlesztések kedvezményezettjei lesznek a hátrányos helyzetű térségekben élők - köztük elsősorban a romák - a fogyatékkal élők, szenvedélybetegek, pszichiátriai betegek, hajléktalan és idős emberek, valamint veszélyeztetett, fogyatékkal élő és speciális szükségletű gyermekek, egyszülős családok.

Tevékenységek

- A család- és a munkahely összeegyeztetését megkönnyítő alapszolgáltatások létrehozásának, fejlesztésének támogatása:
 - gyermekek napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások (bölcsőde, családi napközi),
 - fogyatékkal élő, tartósan beteg vagy idős ember otthoni ápolását, gondozását biztosító szolgáltatások,
- A munkaerő-piaci beilleszkedést segítő szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek javítása:
 - rehabilitációs célú szolgáltatások (hátrányos helyzetű gyermekek, szenvedélybeteg, hajléktalan, fogyatékkal élő, pszichiátriai gondozásra szoruló emberek számára)
- A kistépülések szociális szolgáltatásai infrastrukturális feltételeinek javítása:
 - a szociális szolgáltatások koordinációját megvalósító központok létrehozása és felszerelése.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei nem vállalkozások. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

5.3. INTÉZKEDÉS: EGÉSZSÉGÜGYI INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE AZ ELMARADOTT RÉGIÓKBAN

Az intézkedés célja:

- az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés területi kiegyenlítése,
- a munkavégző képesség gyors helyreállításának érdekében a betegségek megelőzése és korai felismerése, gyógyításának és rehabilitációjának fejlesztése
- az egészségi állapota miatt hátrányos helyzetű népesség munkaerő-piaci esélyeinek javítása,
- a munkafeltételek javítása az egészségügyben az elmaradott régiókban.

Az intézkedés leírása

Az ország leghátrányosabb térségeiben a betegségek korai diagnosztizálása és az egészségügyi szolgáltatásokhoz (pl: rehabilitációs, ápolási, diagnosztikai) hozzáférés nem megfelelően biztosított.

Ezért szükséges e régiókban a diagnosztika feltételeinek fejlesztése, és az időfaktor javítása. A lakosság egészségi állapotának javítása és a fertőző, valamint nem fertőző betegségek terjedésének megakadályozása szempontjából kiemelt jelentőségű a nemzetközi gyakorlattal összhangban lévő szűrések bevezetése: magas szintű, digitális technológiával felszerelt szűrőállomások, diagnosztikai központok létesítése, azon belül is a területileg vagy társadalmilag hátrányos helyzetű és magas rizikónak kitett populáció (pl. roma) részére mobil szűrőállomások rendszerbe állítása. A célzott szűrések lebonyolításának hazai forrásai biztosítottak a jogi szabályozás előkészítése folyamatban van. Ehhez viszont a diagnosztikai, szűrési infrastruktúra fejlesztésére van szükség, hogy az aktív korúak korai halálozása csökkenthető legyen.

Az elmaradott régiókban, ahol a legmagasabb a csökkent munkaképességűek száma, szintén jelentős a hiány a rehabilitáció és ápolás területén, mely a táppénzes napok és új rokkantak számának növekedéséhez vezet. Az egészségügyi rehabilitáció jelentősége különösen fontos, mivel nagymértékben hozzájárul az egészségkárosodott munkaerő képességeinek helyreállításához. Az intézkedés – elsősorban a kihasználatlan kórházi kapacitások és épületek felhasználásával a valós szükségleteknek megfelelő átalakításával - a munkaképességet javító új, komplex rehabilitációs központok és ápolási osztályok infrastrukturális és eszközfeltételeit teremti meg. Ez hozzájárul egyrészt a munkaerő egészségi állapotának javításához, és a munkaerőpiacra történő visszaállításához, másrészt megkönnyíti a hozzátartozókat ápolók munkavállalását.

A fenti tevékenységek (prevenció, magas szintű diagnosztika, kezelés, ápolás és rehabilitáció) komplex összekapcsolásával tovább javíthatók a hozzáférés feltételei. Ezért kívánatos egy a nemzetközi gyakorlatnak megfelelő regionális egészségügyi centrum modell létrehozása, mely mintaként szolgálhat annak későbbi elterjesztéséhez. A modell székhelyül választott Kelet-Magyarországi nagyváros választása azért is megfelelő, mert a szolgáltatások hatósugara így két régiót is lefed a három elmaradottabb régió közül.

A munkahelyek felújítása és korszerű felszerelése továbbá hatással lesz az ágazatban foglalkoztatottak területi mobilitására, illetve a munkaerőhiány megszüntetésére. Az intézkedés a három, egészségügyi szempontból is legelmaradottabb régió egészségügyi intézményeire fókuszál, pályázat útján.

Támogatható tevékenységek:

- Korszerű térségi diagnosztikai feltételek és ellátási infrastruktúra megteremtése,
- Regionális Egészségcentrum modell-intézmény létrehozása,
- A rehabilitációs központok és komplex ápolási intézmények kialakítása.

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Községi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

5.4. INTÉZKEDÉS: EGÉSZSÉGÜGYI IT-FEJLESZTÉS AZ ELMARADOTT RÉGIÓKBAN

Az intézkedés célja

- a területi/regionális hatékonyság növelése a regionális szintű egészségügyi információ-kezelés javításával,
- a regionális egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés javítása, különösen a hátrányos helyzetű térségek, csoportok esetében.

Az intézkedés leírása

Az egészségügyi ellátórendszerben a rendelkezésre álló informatikai eszközállomány hiányos és elavult. A jelenlegi informatikai eszközök nem alkalmasak a megfelelő intézményeken belüli és intézmények közötti kommunikációra, a korszerű digitális eszközökkel végzett vizsgálatok rögzítésére és továbbítására, s e miatt a szűkös kapacitások területileg hatékony kihasználása sem érhető el.

Az intézkedés egyik eleme az elmaradott régiókban található egészségügyi intézmények informatikai rendszerének fejlesztését szolgálja, információ-rendszereik intézményen belüli fejlesztését, az adatcserét elősegítő, adat-tartalom integrációját támogató hálózat- és eszközfejlesztést, mely magába foglalja az adatstruktúrák egységesítését, a számítógép beszerzését, hálózati kapcsolatok építését, szervereket, a gyógyítást és adminisztrációt támogató szoftver eszközök beszerzését is.

Mivel a források korlátossága miatt nem lehetséges a megcélzott régiók valamennyi intézményének támogatása, olyan szabványos⁴ informatikai szerkezetű fejlesztések támogatására koncentrál, melyek eredményeképpen a létrejövő rendszerek/modulok szabványos voltak miatt más intézményekben is viszonylag kis költséggel adaptálhatóak, bevezethetőek, kapcsolhatóak létező más modulokhoz. E feltételrendszer segítségével biztosítható egyrészt a pályázati források informatikai termék-semleges versenyzetethetősége és másrészt a későbbi, az egész régióra kiterjedő jó hasznosulás is.

Az intézkedés a regionális hatékonyság, a területi optimalizáció megteremtésére fókuszál a betegutak és a ráfordítás követhetővé, transzparenssé tételével és csökkentése céljából, az egészségügyi ellátás forrásai elosztásának tényalapúvá tételének elősegítésével.

Az intézkedés másik eleme E-egészségügyi fejlesztési projekteket támogat, azaz olyan Internet alapú, biztonságos kommunikációs szolgáltatásokat, melyek segítségével a területileg vagy társadalmilag hátrányos helyzetű populációkat ellátó egészségügyi szakemberek hatékonyabb szolgáltatásokat tudnak nyújtani, illetve bizonyos krónikus megbetegedésekben szenvedő betegek részére eszközöket és módszereket biztosít az életvitelük, életminőségük javítására, az állapotuk monitorozására.

Kedvezményezettjei a hátrányos helyzetű régió belüli egészségügyi intézmények önkéntes nonprofit társulása, amely az ellátási területen belül vállalja az ellátottak számára egy közös,

⁴ releváns európai és világ egészségügyi informatikai (CEN TC 251, ISO TC 215) szabványok

megosztott eKórlap szolgáltatás üzemeltetését. A tevékenység e-Egészségügyi fejlesztési projektjeinek kiválasztása pályáztatás alapján történik, a kiválasztás szempontrendszere az Európai Unió eHealth programjainak 'best practice' ajánlásait követik.

A tevékenység által nő a hozzáférés esélye, javul a területi kiegyenlítettség, az ellátás hatékonysága a szolgáltatások elérhetősége a távol eső területeken is. Az intézkedés a három, egészségügyi szempontból legelmaradottabb magyar régióra irányul: Észak-Magyarországra, Észak-Alföldre és Dél-Dunántúlra. A projekt eredményei alapján kerül sor a rendszer országos bevezetésére.

Tevékenységek

- Az egészségügyi szolgáltató intézményeken belüli információs rendszerek fejlesztése, ehhez megfelelő eszközök, (hardver, szoftver), beszerzése,
- Integrált intézményközi rendszer kiépítése (eszközbeszerzések, hálózati kapcsolatok kialakítása, alkalmazásfejlesztés),
- Integrált regionális egészségügyi információs rendszer megtervezése, kialakítása (eszközbeszerzések, hálózati kapcsolatok kialakítása, eEgészségügyi alkalmazások fejlesztése, telepítése).

Alkalmazott állami támogatási szabályok

Az intézkedés alapján nyújtható támogatás kedvezményezettjei (lehetséges pályázók) nem vállalkozások, hanem a költségvetés alrendszeréhez tartozó intézmények. Ezeknek megfelelően az intézkedés alapján nyújtható támogatások a Közösségi Versenypolitika fogalmai szerint nem minősülnek állami támogatásnak.

HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS OPERATÍV PROGRAM

PRIORITÁSOK ÉS INTÉZKEDÉSEK

Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása	Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítségével	Oktatás, képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként	Alkalmazkodóképesség és vállalkozói készségek fejlesztése	Oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése
A munkanélküliség megelőzése és kezelése	Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben	Egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése	Munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések támogatása	Az oktatási infrastruktúra fejlesztése
A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése	A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása	A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése	A felnőttképzés rendszerének fejlesztése	A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése
A nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése	Hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása	Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése		Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése az elmaradott régiókban
				Egészségügyi IT-fejlesztés az elmaradott régiókban

6. TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

A technikai segítségnyújtás az Operatív Program végrehajtását támogatja annak érdekében, hogy a program hatása hatékony végrehajtási rendszer létrehozásával maximalizálható legyen. A technikai segítségnyújtás által támogatható tevékenységek, amelyek biztosítják a program irányításának, működtetésének hatékonyságát a következők: kapacitás-építés, hálózat-fejlesztés, a Monitoring Bizottság tevékenységének kiszolgálása, értékelés, tanácsadás, végrehajtással kapcsolatos útmutatás és tanácsadás biztosítása, monitoring, nyilvánosság, éves jelentések kidolgozása, partnerség-építés, kutatás, tanulmányok és a sikeres projekt példák terjesztése.

A prioritás a horizontális elvek érvényesülését is támogatja, információt és képzéseket biztosítva a végrehajtásban résztvevő szervezetek munkatársai számára. A férfi-női esélyegyenlőség monitoring tevékenységének fejlesztése útmutatók elkészítését, megfelelő indikátorok kidolgozását, valamint tanulmányokat és kutatásokat igényel, éppen úgy, mint képzési és információs tevékenységeket. A roma népesség esélyegyenlőségének monitoring tevékenysége nehézségekbe ütközik, elsősorban az etnikai hovatartozásra vonatkozó adatgyűjtés törvény általi szigorú szabályozása miatt. Ezért szükséges a roma esélyegyenlőséget támogató programok végrehajtásához kapcsolódó specifikus monitoring indikátorok, valamint a vonatkozó adatgyűjtések és elemzésük támogatása.

Pályázati eljárás esetében, különösen akkor, amikor non-profit vagy civil szervezetek által megvalósításra kerülő projektekről van szó, különös figyelmet igényel a támogatás címzettjeinek felkészítése. A nem kormányzati, illetve civil szervezetek kapacitásainak erősítése az adott szervezetek munkatársainak képzését, készségeik fejlesztését, valamint a szervezetek közötti együttműködés fejlesztését teszi szükségessé. A projektek kidolgozására és végrehajtására felhasznált technikai segítségnyújtás növelni fogja a fenti szervezetek abszorpciós kapacitását (támogatás felhasználási képességét), segítve a projektek sikeres megvalósulását. Ezek a tevékenységek a helyi kezdeményezések végrehajtását fogják segíteni, összhangban az Európai Szociális Alap horizontális prioritásaival.

Technikai segítségnyújtás	
Közösségi hozzájárulás forrása: ESZA	
A prioritás teljes indikatív költségvetése:	14,6 M €
A prioritás részaránya az Operatív Programon belül:	2,2 %

Az 1784/1999/EK Rendelet 6. cikkelye, valamint az 1685/2000/EK rendelet mellékletének 11. szabálya meghatározza a technikai segítségnyújtás felhasználásának kereteit és korlátait. Ennek megfelelően a prioritás keretében megvalósuló tevékenységek a következők lesznek:

- A Program irányításával, végrehajtásával, monitoringjával és ellenőrzésével kapcsolatos tevékenységek, amelyek a 11. szabály 2.4. pontjának hatálya alá esnek:
 - a támogatás felhasználásának előkészítése, a pályázatok értékelése és kiválasztása, monitoring (kivéve az irányításhoz, monitoringhoz és értékeléshez szükséges informatikai rendszer kialakítását és üzembe helyezését),
 - a Monitoring Bizottság működésének támogatása,
 - audit és műveletek helyszíni ellenőrzése.
- A 2.4. pontban meghatározott felsőhatár hatálya alá nem tartozó tevékenységek:
 - tanulmányok készítése, kutatás,

- partnerség-építés,
- képzés, szemináriumok, információs tevékenységek, nyilvánosság biztosítása,
- értékelés,
- az irányításhoz, monitoringhoz és értékeléshez szükséges informatikai rendszer kialakítása és üzembe helyezése.

7. ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK

Az intézkedés száma	A hazai forrást biztosító támogatási program vagy egyedi támogatás megnevezése	A Bizottság által adott szám	A jóváhagyásról szóló levél hivatkozási száma	A támogatás lejárt
1.1		Nem állami támogatás		
1.2		Nem állami támogatás		
1.3	Munkahelyteremtő és munkahelymegőrző támogatás a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerőpiaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásokról szóló 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet alapján	HU11/2002	Csatlakozási Okmány	31/12/2006
2.1		Nem állami támogatás		
2.2		Nem állami támogatás		
2.3	Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatási támogatása a munkaügyi központok foglalkoztatási rehabilitációs eljárásáról, valamint a megváltozott munkaképességű munkanélküliek foglalkoztatását elősegítő egyes támogatásokról szóló 11/1998. (IV.19.) MüM rendelet alapján	HU 18/2002	Csatlakozási Okmány	31/12/2006
3.1		Nem állami támogatás		
3.2		Nem állami támogatás		
3.3		Nem állami támogatás		
4.1	MPA-FA Felnőttképzési Keret	Állami támogatás interim eljárás alatt		Egyeztetés alatt
4.2	MPA-FA Felnőttképzési Keret	Állami támogatás interim eljárás alatt		Egyeztetés alatt
5.1		Nem állami támogatás		
5.2		Nem állami támogatás		
5.3		Nem állami támogatás		
5.4		Nem állami támogatás		

IV. A STRATÉGIA KOHERENCIÁJA ÉS KONZISZTENCIÁJA

A foglalkoztatáspolitikája, az oktatás, a társadalmi beilleszkedés politikája és a humánerőforrás-fejlesztés területére vonatkozó egyéb szakterületekkel kapcsolatos közösségi és hazai stratégiai dokumentumok, illetve irányvonalak körvonalazzák azokat a fejlesztési irányokat, amelyeket a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program stratégiai céljainak, prioritásainak és intézkedéseinek meghatározásánál figyelembe kell venni. Ez a fejezet bemutatja az Operatív Program céljai és a legfontosabb szakmapolitikai dokumentumok célkitűzései közötti konzisztenciát, a program koherenciáját a Nemzeti Fejlesztési Tervvel, valamint a program stratégiájának és prioritásainak belső konzisztenciáját.

Jelen fejezet az ex ante értékelést végző szakértőkkel együttműködésben készült (lásd 4. oldal). A szakértők értékelték a stratégia és a prioritások „belső” és „külső” konzisztenciáját. A külső konzisztencia azt jelenti, hogy a program összhangban áll a Nemzeti Fejlesztési Tervvel, ami meghatározza a Strukturális Alapok támogatásainak stratégiai keretét, a belső konzisztencia pedig a program stratégiájának és prioritásainak relevanciájára és koherenciájára vonatkozik. Az ex ante értékelés legfontosabb megállapításait az 1.1. és a 4.1. alfejezetek foglalják össze.

1. KOHERENCIA A NEMZETI FEJLESZTÉSI TERVVEL

1.1. KOHERENCIA ÉS KONZISZTENCIA A NEMZETI FEJLESZTÉSI TERV STRATÉGIÁJÁVAL, CÉLJAIVAL ÉS PRIORITÁSAIVAL

Ezt a fejezetet az ex ante értékelők dolgozzák ki.

1.2. AZ ÁGAZAI SZINTŰ ÉS A REGIONÁLIS HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK KOHERENCIÁJA

A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében a humánerőforrás-fejlesztési tevékenységek két szinten valósulnak meg:

- országos szinten, az ágazati jellegű Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programon keresztül,
- regionális szinten, a Regionális Operatív Programon keresztül

A helyi foglalkoztatás támogatása az ESZA horizontális prioritása, amelyet az ESZA által támogatott összes prioritás és intézkedés esetében érvényesíteni kell, országos és helyi szinten

egyenként. Ugyanakkor specifikus intézkedésekre is szükség van a regionális és helyi szintű humánerőforrás-fejlesztés, helyi foglalkoztatási kezdeményezések és partnerség építés támogatására. Az ország kiegyenlített területi fejlődésének elengedhetetlen feltétele a különböző társadalmi-gazdasági jellemzőkkel bíró térségek munkaerő-piaci kihívásaira választ adó humán erőforrás fejlesztés. A szükséges beavatkozás módjának és mértékének igazodnia kell az egyes régiók adottságaihoz, fejlettségbeli szintjéhez, munkaerő-piaci helyzetéhez és fejlesztési stratégiájához. Ezeket a térség-specifikus problémák megoldását célzó intézkedések a ROP keretében kerülnek támogatásra és a következő területeket érintik:

- a regionális igényekhez igazodó oktatási és képzési kínálat kialakítása,
- a helyi közigazgatás és civil szervezetek kapacitásainak fejlesztése,
- a helyi fejlesztési kezdeményezések és a szociális gazdaság támogatása.

Az oktatás különböző szintjeinek infrastrukturális fejlesztései külön-külön kapnak helyet az ágazati Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Programban és a ROP-ban. Ezek a fejlesztések is élesen elkülönülnek országos, illetve regionálisan specifikus jellegük mentén. Így az alapközépfokú oktatás infrastrukturális fejlesztésének (pl. középiskolai kollégiumok) általánosan kezelésre váró problémája a HEF OP intézkedései között jelenik meg, míg az egyetemek regionális tudásközpont szerepének erősítéséhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések, köztük a felsőoktatási kollégiumok fejlesztése – régióként specifikus fejlesztés révén – a ROP keretében valósul meg.

Az ágazati és regionális szintű ESZA tevékenységek szakmai koordinációját a tárcaközi ESZA Koordinációs Biztosítja (lásd VI. fejezet).

1.3. KKV FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK A KÜLÖNBÖZŐ OPERATÍV PROGRAMOKBAN

A hazai tulajdonú KKV szektorba tartozó vállalkozások számos problémával néznek szembe. A vállalatok átlagos mérete, jövedelmezősége és termelékenységé elmarad az európai versenytársakétól. A termelő szektorba tartozó vállalkozások piaca nem eléggé stabil, az export részaránya alacsony, a szolgáltatási szektorban gyakran erős a költségverseny. A vállalkozói kultúra, a vállalatvezetési ismeretek hiányosak, a pénz- és tőkepiacokhoz való hozzáférésük korlátozott. Versenyképességük javítása és foglalkoztatási potenciáljuk megerősítése az NFT stratégiájának hangsúlyos eleme.

KKV fejlesztési tevékenységeket a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program (GVOP), a Regionális Operatív Program (ROP) és a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program (HEF OP) egyaránt támogat. Az átfedések kiküszöbölése érdekében az egyes programok KKV-kal kapcsolatos tevékenységi köre az alábbiak szerint került meghatározásra:

GVOP

A vállalkozói kultúra és ismeretek fejlesztése érdekében a program az üzletmenet hatékony megszervezéséhez szükséges alapinformációkat biztosító szolgáltatásokat támogatja. A program keretében a KKV-k tanácsadási szolgáltatások (üzleti terv készítés, stratégiai tervezés, piackutatás, marketing, EU-s követelményekre való felkészítés, pályázatkészítés, üzleti auditok elvégzése, a növekedéshez szükséges eljárások) igénybevételéhez kapnak támogatást.

HEF OP

A KKV-k versenyképességének javítása érdekében a vállalkozói ismeretek megszerzését és fejlesztését biztosító általános képzési programokat támogatja, köztük az ITK készségek fejlesztését, a korszerű vállalkozói ismeretek és az Európai Unióra vonatkozó ismeretek megszerzését biztosító képzéseket. Ez a program tanácsadási szolgáltatásokat nem támogat.

ROP

A program a KKV-k alkalmazottainak szakképzési és szakmai továbbképzését támogatja az adott régiók kiemelt ágazataiban, hiányszakmákban. Emellett a program különös hangsúlyt helyez a turizmussal kapcsolatos képzési programokra. Ezek a szektor-specifikus képzési programok kiegészítik a HEF OP általános, a KKV-k alkalmazkodóképességét javító képzési programjait.

2. A KÖZÖSSÉGI POLITIKÁKKAL VALÓ KOHERENCIA

2.1. EURÓPAI FOGLALKOZTATÁSI STRATÉGIA

A szakképzett és alkalmazkodni képes munkaerő és a gazdasági változásokhoz igazodó munkaerőpiac biztosítása érdekében a tagállamok és az Európai Közösség összehangolt foglalkoztatási stratégiát alakítanak ki, amelynek legfőbb célja a teljes foglalkoztatás megteremtése, hozzájárulva a tudásalapú gazdaság versenyképességének javításához, a társadalmi kohézió erősítéséhez, a fenntartható fejlődés biztosításához. A teljes foglalkoztatás a tagállamok átfogó nemzeti gazdaságpolitikájának célkitűzése is egyben, hiszen ahhoz, hogy legyen munkája minden munkaképes felnőtt embernek, aki dolgozni szeretne, a munkalehetőségek bővítése és megfelelő ösztönzők biztosítása is szükséges.

2002-ben a Bizottság és a tagállamok felülvizsgálták az Irányvonalakat az Európai foglalkoztatási stratégia öt éves tapasztalatainak értékelése alapján. Az tapasztalatok értékelése megerősítette, hogy a foglalkoztatási stratégia fontos szerepet töltött be az elmúlt időszak foglalkoztatási teljesítményének elérésében. Ugyanakkor, a gazdasági, társadalmi, és demográfiai változások, a globalizáció, a modern gazdaság követelményei, valamint az EU bővítése jelentős kihívásokat jelentenek a foglalkoztatás szempontjából. Az új Irányvonalak célja, hogy megfelelő alapot adjon a foglalkoztatási stratégia átalakításához, hogy az alkalmas legyen ezeknek a kihívásoknak a megválaszolására a kibővített Európai Unióban. Az Irányvonalakat a jövőben nagyobb állandóság jellemzi majd, a Lisszabonban 2010-re kitűzött középtávú célok elérésére fókuszálva. Az új stratégiában nagy hangsúlyt kap az eredmény-orientált megközelítés, amely lehetővé teszi a tagállamok számára a megfelelő akciótervek kidolgozását. Az Irányvonalak három egymást kiegészítő és kölcsönösen megerősítő célkitűzésre épülnek:

- teljes foglalkoztatás,
- a munka minőségének és termelékenységének javítása
- társadalmi kohézió és befogadás a munkaerőpiacon.

A fenti célok elérése további strukturális reformokat tesz szükségessé, az alábbi prioritásokra koncentrálva:

- aktív és preventív programok a munkanélküliek és az inaktívak foglalkoztathatóságának javítása;
- a vállalkozások segítése és a munkahelyteremtés támogatása;
- a változásokhoz való igazodás és az alkalmazkodóképesség erősítése;
- több és jobb befektetés a humán erőforrások fejlesztésébe és az egész életen át tartó tanulás stratégiája;
- a munkaerő-kínálat növelése és az időskori aktivitás ösztönzése;
- a nemek közötti esélyegyenlőség biztosítása;
- a munkaerő-piacon hátrányos helyzetű emberek integrációjának elősegítése és a diszkrimináció elleni küzdelem;
- a munkavállalást ösztönző kezdeményezések;
- a bejelentés nélküli munkavégzés legális foglalkoztatássá alakítása;
- a foglalkoztatási és területi mobilitás elősegítése és a munkaközvetítés javítása.

A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program specifikus céljai megfelelnek az új Foglalkoztatási Irányvonalak átfogó célkitűzéseinek. A foglalkoztatási szint emelésével (1.cél) feltétele annak, hogy Magyarországon is elérhetővé váljon a teljes foglalkoztatás. A munkaerő versenyképességének javítása (2.cél) elősegíti, hogy a munkaerő megfeleljen versenyképes és tudásalapú gazdaság követelményeinek. A szaktudás fejlesztése, az egész életen át tartó tanulás támogatása, az esélyegyenlőség biztosítása és a munkaerőpiacra való belépés segítése egyrészt javítja a foglalkoztatás minőségét, másrészt javítja a munka termelékenységét. A társadalmi beilleszkedés elősegítése (3.cél) javítja a leghátrányosabb helyzetű emberek munkaerő-piaci esélyeit, és a legelmaradottabb térségekre irányuló fejlesztések csökkenteni fogják a regionális különbségeket.

Az operatív Program keretében megvalósítandó tevékenységek jelentősen hozzájárulnak majd a Foglalkoztatási Irányvonalak prioritásainak megvalósításához. Az Irányvonalak prioritásai és az Operatív Program intézkedései közötti összefüggéseket az alábbi táblázat mutatja be.

A Foglalkoztatási Irányvonalak prioritásai és az OP intézkedései közötti összefüggések	
Prioritások	Intézkedések száma
Aktív és preventív programok a munkanélküliek és az inaktívak foglalkoztathatóságának javítása;	1.1.
A vállalkozások segítése és a munkahelyteremtés támogatása;	1.3., 4.1
A változásokhoz való igazodás és az alkalmazkodóképesség erősítése;	4.1., 4.2
Több és jobb befektetés a humán erőforrások fejlesztésébe és az egész életen át tartó tanulás stratégiája;	3.1., 3.2., 3.3., 5.1.
A munkaerő-kínálat növelése és az időskori aktivitás ösztönzése;	1.1., 5.3., 5.4.
A nemek közötti esélyegyenlőség biztosítása;	1.3.
A munkaerő-piacon hátrányos helyzetű emberek integrációjának elősegítése és a diszkrimináció elleni küzdelem;	2.1., 2.2., 2.3., 5.2., 5.1., 5.3.
A munkavállalást ösztönző kezdeményezések;	
A bejelentés nélküli munkavégzés legális foglalkoztatássá alakítása;	1.2.
A foglalkoztatási és területi mobilitás elősegítése és a munkaközvetítés javítása	1.1., 1.2., 4.1.

A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megvalósítandó tevékenységek és az európai Foglalkoztatási Stratégia közötti koherenciát a terv részét képező Humánerőforrás-fejlesztési Referenciakeret című dokumentum (*NFT II. fejezet, 1. függelék*).

2.2. AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS STRATÉGIÁJA

2000 júniusában a Feirai Európai Tanács felkérte a tagállamokat, a Tanácsot és a Bizottságot, hogy az Európai Foglalkoztatási Stratégiához kapcsolódóan dolgozzanak ki koherens stratégiákat és gyakorlati intézkedéseket az egész életen át tartó tanulás lehetőségének biztosítása érdekében, mindenkinek hozzáférhető módon. Ez a felkérés is megerősíti, hogy az egész életen át tartó tanulás kulcseleme annak a Lisszabonban kidolgozott stratégiának, amelynek célja, hogy az Európai Uniót a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú társadalmává tegye.

A folyamatos gazdasági és társadalmi változásokhoz való alkalmazkodás biztosítására a hagyományos intézmények egyre kevésbé alkalmasak. A tudásalapú társadalom az oktatás és képzés radikálisan új megközelítését kívánja meg, és még inkább hangsúlyossá teszi az egész életen át tartó tanulást, amely magába foglalja a formális, nem-formális és informális tanulás teljes spektrumát. A hagyományos rendszereket úgy kell átalakítani, hogy azok nyitottabbá és rugalmasabbá váljanak, és ezáltal a tanulók saját igényeiknek és érdeklődésüknek megfelelő egyéni tanulási utakat járhatnak be.

Az egész életen át tartó tanulás átfogó közösségi stratégiájának építőkövei:

- partnerségi megközelítés, a formális rendszereken belül és azokon kívül tevékenykedő minden érintett szereplő együttműködése;
- a tanulók, illetve a potenciális tanulók, a társadalom és a munkaerőpiac képzési igényeinek megismerése;
- az erőforrások megfelelő biztosítása;
- a tanulási lehetőségekhez való hozzájutás elősegítése;
- a tanulás kultúrájának megteremtése a tanulási lehetőségek bővítésén, a részvétel növelésén és a tanulás ösztönzésén keresztül;
- a kiváló minőség biztosítására való törekvés.

Magyarország az elmúlt évek során az egész életen át tartó tanulás egyéni és a társadalmi igényekre építő, rugalmas rendszerének kialakítására számos olyan intézkedést hozott, amelyek összhangban állnak az EU vonatkozó dokumentumaival, ugyanakkor ezek nem jelentek meg egy egységes szerkezetű stratégiai dokumentumban. Magyarország társult országgént bekapcsolódott a Bizottság egész életen át tartó tanulásról szóló Memorandumában megfogalmazott célok megvalósítása kapcsán beindult sokoldalú párbeszédbe. Egyidejűleg a hazai szereplők körében is megkezdődött a közös gondolkodás folyamata. Ennek az első eredménye mutatkozott meg a Felnőttképzési Törvény elfogadásában 2002 tavaszán.

Az egész életen át tartó tanulás stratégiájában megfogalmazott célok megvalósításának segítése a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program egyik kiemelt célja. Az Operatív Program prioritásai az oktatás és képzés minden szintjén támogatják - az egész életen át tartó tanulás megalapozását is jelentő - készségek és képességek átfogó fejlesztését, az oktatásból a

munka világába való átmenet segítését, a tanulási lehetőségekhez való egyenlő hozzáférés biztosítását, az oktatási és képzési rendszer minőségének javítását.

2.3. A TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉS ELŐSEGÍTÉSÉNEK STRATÉGIÁJA

Az Európai Tanács Nizzai ülése 2000 decemberében elfogadta a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem közös célkitűzéseit, majd felhívta a tagállamokat a nemzeti akciótervük kidolgozására. Az akciótervek a következő *célkitűzések* alapján mutatják be az egyes tagállamok ez irányú intézkedéseit:

1. a foglalkoztatottság lehetővé tétele és a forrásokhoz, jogokhoz, javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés mindenki számára;
2. a társadalmi kirekesztődés kockázatának megelőzése;
3. a legveszélyeztetettebbek segítése;
4. minden érintett szereplő mozgósítása.

Az együttműködés erősítésének eszközeként 2002. január 1-től a társadalmi kirekesztés elleni stratégiát Közösségi Akcióprogram segíti, amelyet öt évre fogadtak el, 75 millió eurós költségvetéssel. A program leszögezi, hogy a társadalmi kirekesztődés leküzdése mindenek előtt a tagállamok feladata, így a program szándéka a Nemzeti Akciótervek megvalósításának elősegítése, a tagállamok akcióinak gazdagítása, az országok közti együttműködés, a tapasztalat-csere elősegítése. A Közösségi Akcióprogram keretében végrehajtható akciók: a társadalmi kirekesztődés jellegzetességeit, okait, folyamatait, tendenciáit feltáró elemzések készítése, a politikai együttműködés, az információcsere áramlásának elősegítése, valamint a legjobb gyakorlatok kölcsönös megismertetésére irányuló tevékenységek, illetve valamennyi érintett szereplő bevonása és hálózatépítés a szegénység és társadalmi kirekesztődés elleni harc érdekében.

A Közösségi Akcióprogramokban való részvétel az adott szakterületen az integrációs felkészülés kiemelten fontos eszköze. Az Európai Megállapodások rendelkezéseiben és a Társulási Tanácsok határozataiban rögzített feltételek szerint az akcióprogramban való részvételre a tagjelölt országoknak is lehetőségük van, így a közelmúltban Magyarország is bekapcsolódott a programba.

Az Operatív Program a humán erőforrás-fejlesztést nem csupán a gazdaság igényeihez való alkalmazkodás eszközének tekinti, hanem elismeri annak jelentőségét a társadalmi beilleszkedés segítésben is. A program prioritásai közül ezt elsődlegesen a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem támogatása szolgálja, a munkaerőpiacra való beilleszkedést segítő eszközökkel.

2.4. HORIZONTÁLIS ALAPELVEK

A 1260/1999/EK rendelet értelmében a Strukturális Alapok támogatásainak felhasználása során figyelembe kell venni két horizontális alapelvet, a fenntartható fejlődés és a nemek közti esélyegyenlőség biztosítását.

2.4.1. Fenntartható fejlődés

A NFT stratégiájában megjelenő vertikális és horizontális célok, melyek szerint az életminőség javítása csak a gazdaság fejlődésével biztosítható, együtt a természeti örökség megőrzésével, a természeti források védelmével és fenntartható kihasználásával, valamint megfelelő minőségű környezet létrehozásával, összhangban vannak a Közösség környezetvédelmi stratégiájának követelményeivel, valamint a Rio-i Nyilatkozat alapelveivel („szennyező fizet” elve, gondosság elve, hatékonyság elve). Ezeket az elveket az Operatív Program végrehajtása során is érvényesíteni kell. A program tervezése során az Oktatási Minisztérium Környezeti Nevelési Irodájának szakértői elkészítették a program intézkedéseinek környezeti nevelési vonatkozású elemeinek tartalmi vizsgálatát, és javaslatokat fogalmaztak meg további ilyen elemek beépítésére. Az értékelésben megfogalmazott észrevételek, javaslatok jelentős része a dokumentum keretei adta lehetőségeket figyelembe véve beépítésre került a programba.

2.4.2. Nők és férfiak esélyegyenlősége

A nők és férfiak esélyegyenlőségének elvét a Strukturális Alapokra vonatkozó szabályozásoknak megfelelően szintén minden Operatív Programban érvényesíteni kell mint horizontális elvet. Ez azt jelenti, hogy szisztematikusan vizsgálni kell, hogy beavatkozások során hogyan érvényesül a nők és férfiak esélyegyenlősége a gazdasági, társadalmi, tevékenységekben való részvételi esélyek tekintetében. Emellett a Program a nők munkaerőpiaci helyzetének javítására és az esélyegyenlőség érvényesülésére irányuló pozitív intézkedéseket is tartalmaz (lásd a 3.4.2. fejezet is).

3. HAZAI SZAKMAPOLITIKAI STRATÉGIÁK ÉS DOKUMENTUMOK

3.1. FOGLALKOZTATÁSPOLITIKAI KÖZÖS ÉRTÉKELÉS

Az Európai Foglalkoztatási Stratégia végrehajtásában való részvétel előkészítése részeként, a Csatlakozási Partnerség ajánlásainak megfelelően, a magyar kormány az Európai Bizottsággal együtt elkészítette *A magyar foglalkoztatás- és munkaerő-piaci politika középtávú prioritásainak közös értékelése* című dokumentumot (Foglalkoztatáspolitikai Közös Értékelés), ami 2001 novemberében került aláírásra. A dokumentum a magyar foglalkoztatáspolitikai célkitűzéseit és az azok elérésére tett lépéseket összegzi az alábbi prioritások mentén:

- a foglalkoztatási szint emelése;
- a munkanélküliség csökkentése;
- rugalmasabb munkaerőpiac kialakítása;
- humánerőforrás-fejlesztés;
- a foglalkoztatáspolitikai intézményi és jogi feltételeinek megerősítése.

A Közös Foglalkoztatáspolitikai Értékelés aláírását követően megállapodás született arról, hogy a magyar kormány a programvégrehajtásról Követő jelentést készít. Az első követő

jelentés a 2001. május - 2002. április közötti időszak, a második Követő jelentés pedig a 2002. április-2003. március közötti időszak fejleményeit foglalja össze. A magyar fél vállalta, hogy a jelentésben megfogalmazottak megvalósítására, a monitoring és a nyomon követés hatékonyságának biztosítása érdekében megfelelő intézkedéseket léptet életbe.

Az Operatív Program stratégiája jelentős mértékben épít azokra a következtetésekre, amelyek a hazai gazdasági és foglalkoztatási helyzetnek és a foglalkoztatáspolitikai eszközrendszerének az Európai Bizottsággal együttesen elvégzett felmérése és értékelése alapján megállapításra kerültek. A Közös Értékelésben meghatározott prioritások alapul szolgáltak az Európai Szociális Alap támogatásával megvalósuló fejlesztések megalapozásához. Az Operatív Program céljainak megvalósítása annak a folyamatnak a folytatását jelenti, amely az Európai Foglalkoztatási Stratégia végrehajtásában való részvétel érdekében a Közös Értékelésen keresztül kezdődött meg.

A Közös Értékelésben foglaltakat nemcsak a HEF OP, hanem a Nemzeti Fejlesztési Terv stratégiája is figyelembe veszi. Az NFT keretében megvalósuló fejlesztések és az Európai Foglalkoztatási Stratégia összefüggéseit az NFT részét képező Humánerőforrás-fejlesztési szakmapolitikai referenciakeret összegzi (*NFT II. fejezet, 1. függelék*).

3.2. KÖZÉPTÁVÚ KÖZOKTATÁS-FEJLESZTÉSI STRATÉGIA

Elfogadás előtt áll az Oktatási Minisztérium középtávú közoktatás-fejlesztési stratégiája. A számos oktatáspolitikai szakértő bevonásával készülő dokumentum az óvodai nevelés, az alap- és a középfokú oktatás fejlesztési elképzeléseit fogalmazza meg. Az elkészült munkaváltozatot a véglegesítés és a Kormány általi hivatalos jóváhagyás előtt társadalmi vitára bocsátja az OM, civil és szakmai szervezetek, tudományos testületek és nem kormányzati szervek széles körének bevonásával.

A stratégia az ágazat jelenlegi helyzetét elemző SWOT-analízisre épül, amely az EU-s csatlakozás tükrében megfogalmazza az oktatásnak és képzésnek az ország modernizációjában és fejlődésében játszott kiemelt szerepében rejlő lehetőségeket is. A dokumentum alapján a következő fő területeken szükséges lépéseket tenni középtávon:

- A közoktatás hatékonyságának javítása, különös tekintettel az alapkészségek, a kommunikációs készségek, és a szociális és életviteli kompetenciák elsajátítására az oktatás alapozó időszakában,
- a közoktatás szerepének növelése a szociális egyenlőtlenségek következményeinek leküzdésében,
- az információs és kommunikációs technológiák alkalmazása és széleskörű elterjesztése a tanulás és tanítás minden formájában,
- a pedagógusok szakmai készségeinek és tudásának fejlesztése,
- az oktatás minőségének javítása, különös tekintettel a minőségbiztosítási rendszerek széleskörű elterjesztésére,
- az oktatás irányítási rendszerének fejlesztése, különös tekintettel a rendelkezésre álló erőforrások felhasználása gazdasági hatékonyságának növelésére,
- az közoktatás tárgyi feltételeinek – a fizikai infrastruktúrának és az eszközellátottságnak – széleskörű javítása, különös tekintettel a hátrányos helyzetű térségekre és településekre.

A stratégia a beavatkozási területekhez kapcsolódó fő célok elérése érdekében számos intézkedést fogalmaz meg az elkövetkező évekre. Ezen a tervezési szinten konkrét kapcsolódásokat jelenít meg a Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódó Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program intézkedéseivel.

3.3. MAGYARORSZÁG STRATÉGIÁJA AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS POLITIKÁJÁRA

A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium az Oktatási Minisztériummal együttműködve, számos szakértő bevonásával készíti az egész életen át tartó tanulás politikájának magyar stratégiáját. A dokumentum fő elemeit, a stratégia alapelveit a két minisztérium már benyújtotta a Kormány részére tájékoztató formájában. A folytatódó munka eredményeképpen olyan átfogó stratégiai dokumentum fog születni, mely az egész életen át tartó tanulás politikáját megvalósító konkrét intézkedéseket is megfogalmaz. A stratégia a vonatkozó EU-politikák és dokumentumok céljait és elveit messzemenően figyelembe véve készül. A jelenleg körvonalazódott és a Kormánynak benyújtott elképzelés a formális, nem formális és informális tanulás, valamint a szakképzés egész magyarországi rendszerét és gyakorlatát megvizsgálva, az egész életen át tartó tanulás elveit és követelményeit, valamint a jelenlegi kényszereket figyelembe véve fogalmazza meg a fő feladatokat. Hangsúlyozza az állam elsődleges felelősségét egy átfogó és koherens, az oktatás és képzés minden formáját és szintjét érintő stratégia megfogalmazásában és végrehajtásában, melynek során hangsúlyt kell fektetni az összes érintett szereplő aktív bevonására.

Az elképzelés:

- hangsúlyozza az alapkészségek és a tanulási készségek elsajátításának fontosságát az iskolarendszerű oktatás korai szakaszában, valamint az iskolák nyitottságának megteremtését mindenki számára, különös tekintettel a szociálisan vagy más szempontból hátrányos helyzetű emberek csoportjaira,
- kiemeli, hogy a szakképzésben biztosítani kell, hogy a tanulók jobban felkészüljenek a munkaerő-piaci követelményekre,
- támogatja a felsőoktatásnak a nem formális és informális tanulás különböző formáinak elterjesztésében játszott kiemelt szerepét, és ennek megteremtése érdekében a jelenlegi jogszabályi környezet és adózási szabályok megváltoztatását,
- hangsúlyozza, hogy a nem formális felnőttképzésben jelentősen növelni kell a munkaképes korú népesség részvételét a munkájukhoz kapcsolódó képzési programokban, melyek esetében különös gondot kell fordítani az átláthatóság és a megfelelő minőségbiztosítás megteremtésére.

Az új koncepció számos konkrét gyakorlati intézkedést fogalmaz meg az oktatás és képzés minden szintjén és formájában. Ezen intézkedések egy része megfogalmazásra került a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Programban is.

3.4. KÖZÖS MEMORANDUM A TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉSRŐL

Az Európai Bizottság célul tűzte ki, hogy a tagjelölt országokkal is elindít egy együttműködési folyamatot a társadalmi beilleszkedéssel kapcsolatban. A folyamat elsődleges célja együttműködés megteremtése annak érdekében, hogy minden tagjelölt ország a

Bizottság segítségével elkészítse 2003 végére a *Társadalmi beilleszkedéssel kapcsolatos Közös Memorandumot*, amely tartalmazza az adott ország vonatkozásában a társadalmi beilleszkedéssel kapcsolatos fő kihívásokat és tervezett szakmapolitikai intézkedéseket, az EU által felállított közös célkitűzések figyelembevételével. Magyarországon a Közös Memorandum elkészítésének koordinátora az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, a dokumentum az érintett tárcák, az önkormányzatok és civil szervezetek közreműködésével készül, folyamatos egyeztetés, párbeszéd keretében. A társadalmi kirekesztés folyamatainak jobb megértését és a szükséges intézkedések megalapozását kutatások segítik.

Az Operatív Program megalapozásához készített, a szegénységgel és a kirekesztéssel kapcsolatos helyzetelemzés, a szociális szolgáltatások hiányosságainak feltárása, a fejlesztési irányok meghatározása kiindulópontot jelent a Közös Memorandum kidolgozásához.

3.5. A CIGÁNYSÁG ÉLETKÖRÜLMÉNYEINEK ÉS TÁRSADALMI HELYZETÉNEK JAVÍTÁSÁRA IRÁNYULÓ KÖZÉPTÁVÚ INTÉZKEDÉSCSOMAG⁵

A rendszerváltás legnagyobb vesztese a roma népesség volt. Társadalmi beilleszkedésük, munkaerő-piaci integrációjuk elősegítésére, életkörülményeik javítására számos intézkedés került bevezetésre. A kormány 1999-ben elfogadott egy integrált középtávú intézkedéscsomagot, amely az oktatás, a kultúra, a foglalkoztatás, agrárgazdaság, térségfejlesztés területét érintő intézkedéseket, valamint szociális, egészségügyi és lakásprogramokat, diszkrimináció-ellenes programokat és kommunikációval, médiával kapcsolatos intézkedéseket foglal magában.

Fontos eleme az intézkedéscsomagnak, hogy az aktív foglalkoztatáspolitikai programok végrehajtása során a romákkal szemben előnyös megkülönböztetést kell alkalmazni. A partnerség elvének érvényesítése érdekében a roma szervezetek és a különböző társadalmi szervezetek közötti együttműködés és kommunikáció fejlesztésére képzések és tanácskozások szervezése folyik. A Romaügyi Tárcaközi Bizottság évente áttekinti az intézkedési csomag feladatainak előző évi végrehajtását.

A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program egyik horizontális – minden prioritás és intézkedés végrehajtása során érvényesítendő – célja a roma népesség esélyegyenlőségének általános érvényesítése. A leghátrányosabb helyzetű csoportok munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedésének segítése emellett az Operatív Program egyik prioritása is, amely az esélyteremtéshez, a hátrányok leküzdéséhez szükséges integrált megközelítésen alapuló intézkedéseken keresztül valósul meg.

3.6. AZ EGÉSZSÉGÜGYI REFORM

A Kormány 2003 februárjában fogadta el az egészségügy átalakításáról szóló megvalósítási menetrendet, melynek megvalósítása 2003-ban megkezdődött.

A reform fő céljai:

- Az egészség által meghatározott életminőség javítása

⁵ 1047/1999.(V.5.) Kormányhatározat

- Az egészségügyi rendszer igazságosságának fokozása, a területi egyenlőtlenségek csökkentésével és a hozzáférési korlátok lebontásával
- Az ellátás szakmai színvonalának egységesítése, javítása és elszámolhatóvá tétele, a tudás-alapú és az EBM (evidence-based medicine) alapú megoldások, eljárások terjesztése
- Az ellátórendszer és az egyes szolgáltatók hatékonyságának javítása (az allokációs és technikai hatékonyság párhuzamos javítása)
- Az ellátórendszer „betegbarát” átalakítása: az ellátás körülményeinek javítása, a betegek információs pozíciójának javítása

A fenti célkitűzések megvalósításának fő eszközei:

1. A Johan Béla” népegészségügyi program végrehajtása.
2. Az egészségügyi rendszer regionális átszervezéséhez kötött konszolidációja és fejlesztési programja. Ez a programcsomag komplex módon, a regionális ellátás-tervezés és fejlesztéspolitika, és ennek intézményrendszerének kialakításával egy olyan fejlesztési környezetet épít ki, amely biztosítja az egészségügyi ellátás kiegyensúlyozott hozzáférést, az egységes műszaki technikai színvonalat, beleértve az elavult kulcsberendezések (mentés, sürgősség, diagnosztika, onkoterápia) cseréjét és szükség szerinti telepítését. A program integrálja a különböző forrásokat: EU források, nemzeti fejlesztési források, tárca szintű fejlesztési források, önkormányzati források és a közcélú magánbefektetések (PPP programok). Az ellátórendszer átszervezésében kiemelt feladat az egészségügyi és a szociális ellátórendszer integrálása, szervezeti és finanszírozási együttműködésének biztosítása.
3. A humán erőforrás programcsoport részei az ágazat dolgozóinak jobb megbecsülése (ezzel az elvándorlási kihívás csökkentése), a szakképzés egyszerűsítése, a folyamatos továbbképzésben az IT alapú megoldások támogatása. Az egészségügyi dolgozók megbecsülése, pályántartása érdekében már 2002-ben 50%-os béremelés történt, a továbbiakban lakás- és életkörülményeket javító programok indulnak (nővér-hűségjutalom intézményes bevezetése, ágazati nyugdíjpénztár).
4. A finanszírozási reform a jelenlegi közfinanszírozású rendszer megerősítését, hatékonyságának javítását célozza. A rendszer igazságosságának fokozása érdekében erősíteni kívánunk a szervezett magánfinanszírozást, mert ez képes csökkenteni a paraszolvenciát és ez csökkenti a lakossági terhek egyenlőtlenségét. (a fordítónak: nem az egyenlőtlenségét!!)
5. ICT fejlesztések: Az info-kommunikációs fejlesztések célja egyik fő célkitűzése a tudás-alapú megoldások alkalmazásának terjesztése a gyógyításban, a kormányzati és regionális stratégiai tervezésben, az egészségügyi ellátás hatékonyságának, minőségének javítása, egységesítésének segítése. A másik tevékenységi irány a betegek és az egészséges lakosság információs pozíciójának a javítása, a korszerű ITC megoldások alkalmazása az egészségfejlesztésben, betegtájékoztatásban. Ennek érdekében egységesíteni kívánjuk az egészségügy köz-adatbázisait, meg akarjuk valósítani az ágazat védett kommunikációját biztosító VPN-t, megteremtjük az információhasznosítás intézményrendszerét, és fejlesztési támogatást nyújtunk az egészségügyi szolgáltatók akkreditált fejlesztéseihez.

4. A STRATÉGIA ÉS A PRIORITÁSOK KOHERENCIÁJA ÉS KONZISZTENCIÁJA

4.1. A STRATÉGIA ÉS A PRIORITÁSOK BELSŐ KONZISZTENCIÁJA

Ezt a fejezetet az ex ante értékelők dolgozzák ki.

4.2. AZ ESZA SZAKPOLITIKAI TERÜLETEIVEL ÉS HORIZONTÁLIS ELVEIVEL VALÓ ÖSSZHANG

4.2.1. Szakmapolitikai területek

Az ESZA Rendelet (1784/99/EK) 2. cikkelye meghatározza azokat a területeket, amelyeken az Európai Szociális Alap támogatja és kiegészíti a tagállamok intézkedéseit. Az OP prioritásai és intézkedései mindezeket a szakmapolitikai területeket lefedik. Ez a fejezet a Program ESZA prioritásai és a szakmapolitikai területek közötti koherenciát mutatja be.

1. szakmapolitikai terület

Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása és elősegítése a munkanélküliség megelőzése és a munkanélküliség elleni küzdelem, a tartósan munkanélküliek munkaerőpiacra való visszatérésének elősegítése, valamint a fiatalok foglalkoztatási integrációjának és a munkaerőpiacról egy ideig távol maradók visszatérésének támogatása érdekében.

Ez a terület az aktív munkaerő-piaci politikák támogatása prioritáshoz kapcsolódik, amely az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (AFSZ) aktív programjait támogatja, amelyek célja a munkanélküliek visszasegítése a munkaerőpiacra, a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése, a fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedésének segítése. A jobb minőségű és hatékonyabb szolgáltatások biztosítása érdekében a szolgáltatások - köztük az állasközvetítés és a tanácsadás – rendszerének és informatikai hátterének fejlesztése is szükséges. Másrészt a prioritás támogatja a nők munkaerő-piaci részvételét segítő kezdeményezéseket is, köztük a vállalkozóvá válást segítését, valamint a hozzátartozók napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások fejlesztését.

2. szakmapolitikai terület

A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés biztosításával.

A program második prioritása a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra való belépés segítségével. A prioritás azokat a kezdeményezéseket támogatja, amelyek célja, hogy esélyt teremtsenek a leghátrányosabb helyzetű emberek - a romák, a tartósan munkanélküliek, a fogyatékkal élők, a szenvedélybetegek, a hátrányos helyzetű térségekben élők - munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedésére. Ehhez az oktatás és képzés, a foglalkoztatás és a szociális szolgáltatások eszközeire egyaránt építeni kell.

3. szakmapolitikai terület

Az oktatás és a képzés fejlesztése az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként, a munkaerőpiacra való belépés és integráció elősegítése és javítása, a foglalkoztathatóság fenntartása és javítása és a munkaerő mobilitása érdekében.

Az oktatás és képzés rendszerének fejlesztése (3. prioritás) keretében megvalósuló fejlesztések célja, hogy az oktatás és képzés rendszere a munkaerő versenyképességének javítása érdekében megfelelő szinten biztosítsa az alapkészségek (köztük az idegennyelv-tudás és az informatikai ismeretek), valamint a gazdaság igényeinek megfelelő szakképzettség és tudás elsajátítását. Ehhez az alapfokú és a középfokú oktatás szintjén egyaránt szükséges az új tananyagok és módszerek kidolgozásának, a pedagógusok továbbképzésének támogatása. Annak érdekében, hogy az oktatási rendszer megfelelően alkalmazkodjon a gazdaság igényeihez, a prioritás támogatja a szakképzési rendszer és a képzés tartalmának fejlesztését.

4. szakmapolitikai terület

A megfelelő készségekkel rendelkező, képzett és alkalmazkodni képes munkaerő, a munkaszervezet innovációjának és alkalmazkodóképességének, a vállalkozói készségének és a munkahelyteremtést elősegítő feltételek támogatása, valamint a készségek és a humán potenciál növelése a kutatás, a tudomány és a technológia területén.

Az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése prioritás a munkavállalók és a vállalkozók képzésének támogatásával a korszerű ismeretek és az információs társadalom által megkövetelt készségek megszerzését segíti elő. A mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének és foglalkoztatási potenciáljának megerősítése érdekében ezen vállalkozók és alkalmazottaik képzésére kiemelt figyelmet kell fordítani. A megfelelő képzés-kínálat és a különböző célcsoportok igényeinek megfelelő felnőttképzési rendszer

biztosításához a felnőttképzés rendszerének átfogó fejlesztése is szükséges. A prioritás ezért támogatja új felnőttképzési módszerek és tananyagok kidolgozását, az oktatók továbbképzését, valamint a képző szervezetek, köztük a Regionális Képző Központok, fejlesztését.

5. szakmapolitikai terület

A nők munkaerő-piaci belépésének és részvételének javítását szolgáló intézkedések, ideértve a karrierfejlesztést, az új munkalehetőségekhez való hozzájutást és az önálló vállalkozás elindítását, a vertikális és horizontális munkaerő-piaci szegregáció csökkentését.

A nők munkaerő-piaci részvételét segítő specifikus tevékenységeket az 1. prioritás támogatja. Ezek a tevékenységek elsősorban a munkaerőpiacra való visszatérést segítik a gyermekgondozási szabadság időszakát követően, ami összhangban áll az 1. szakpolitikai terület rendeletben szereplő meghatározásával, mely szerint az 1. szakmapolitikai terület többek között a munkaerőpiacról egy ideig távol maradók visszatérését támogatja.

4.2.2. Horizontális prioritások

Az ESZA Rendelet 2. cikkelyének (2) bekezdése előírja, hogy az ESZA támogatások felhasználása során a következő horizontális elveket kell figyelembe venni:

- a foglalkoztatással kapcsolatos helyi kezdeményezések, különösen a helyi és a területi foglalkoztatási megállapodásokra irányuló kezdeményezések támogatása;
- az információs társadalom társadalmi és munkaerő-piaci dimenziói, nevezetesen az információs társadalom foglalkoztatási lehetőségeit és előnyeit kihasználó, és azokhoz egyenlő hozzáférést biztosító fejlesztési politikák és programok;
- a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség minden területen történő érvényesítése.

Bár a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatására irányuló specifikus tevékenységeket a Regionális Operatív Program foglalja magába, a **helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatását** mint horizontális elvet az ágazati HEF végrehajtása során is érvényesíteni kell. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat szervezete kiépült országos hálózattal rendelkezik. A 20 megyei munkaügyi központra és a 174 kirendeltségre építve biztosítható a helyi, kistérségi és regionális szempontok érvényesítése az aktív foglalkoztatáspolitikai programok végrehajtása során. A helyi önkormányzatokkal és más helyi szervezetekkel - köztük a civil szervezetekkel - való együttműködés további erősítése érdekében a program támogatja a helyi foglalkoztatási megállapodások kidolgozását (*1.2.intézkedés*). Ezenkívül a program végrehajtása során nagy hangsúlyt kell helyezni a civil szervezetek kapacitásainak megerősítésére is.

Az **információs társadalomban** a versenyképesség egyik kulcstényezőjét jelentik az informatikai készségek, ezek fejlesztése fontos feltétele a foglalkoztathatóságnak és alkalmazkodóképességnek. Az informatikai készségek fejlesztését az oktatás és képzés minden szintjén biztosítani kell, beleértve a felnőttképzést is. Külön figyelmet kell fordítani a KKV-k elektronikus gazdaságban való részvételének elősegítésére. Az információs társadalomban való részvételt segítő intézkedések a készségfejlesztést, az új tananyagok és módszerek kidolgozását, a távoktatási lehetőségek bővítését, valamint az oktatás és képzés IKT infrastruktúrájának fejlesztését egyaránt magukba foglalják. Az informatikai infrastruktúra fejlesztése szükséges az ÁFSZ szolgáltatásainak hatékonyabbá tételéhez és az elérhetőség javításához is.

A nők munkaerő-piaci helyzetének javítása tekintetében az Operatív Program kettős stratégiát követ. Egyrészt *a nők és férfiak esélyegyenlőségének általános érvényesítése* horizontális elv, amelynek megvalósulását a program tervezése, végrehajtása és értékelése során folyamatosan vizsgálni kell. Ehhez megfelelő monitoring indikátorok, adatgyűjtés és végrehajtási rendelkezések, útmutatók szükségesek. A módszertani feltételek biztosításához a technikai segítségnyújtás prioritás jelentős mértékben hozzá fog járulni. Másrészt, az esélyegyenlőség horizontális elvként való alkalmazása mellett a program specifikus tevékenységekkel is támogatja a nők munkaerő-piaci helyzetének javítását. Ezek a tevékenységek elsősorban a nők vállalkozóvá válásának támogatására, a gyermekgondozás időszakát követően a munkába való visszatérés segítésére, valamint a gyermekek vagy más gondozásra szoruló hozzátartozók napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások fejlesztésére irányulnak.

4.3. AZ ESZA ÉS AZ ERFA ÁLTAL TÁMOGATOTT PRIORITÁSOK KOHERENCIÁJA AZ OPERATÍV PROGRAMON BELÜL

Az Európai Szociális Alap támogatásával megvalósuló beavatkozások eredményességének és hatékonyságának biztosítása érdekében a program a humán erőforrás-fejlesztést támogató infrastruktúra fejlesztését is magába foglalja (5. prioritás). Az infrastruktúra-fejlesztések az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásával valósulnak meg. Az infrastruktúra-fejlesztés célja az oktatás, a szociális szolgáltatások és az egészségügyi ellátórendszer területén egyaránt a területi különbségek csökkentése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés és az ellátások minőségének javítása.

Az oktatási és képzési rendszer fejlesztését támogató 3. prioritásban megfogalmazott tartalmi és módszertani fejlesztések sikeres megvalósításának és eredményességének fontos feltételét jelenti a közoktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése az alap- és középfokú oktatásban (5.1. intézkedés). Az egész életen át tartó tanuláshoz és a munkaerő-piaci részvételhez nélkülözhetetlen készségek és képességek fejlesztéséhez biztosítani kell az alapfokú oktatásban az ennek megfelelő pedagógiai szemlélet végrehajtását lehetővé tevő tárgyi feltételeket, a korszerű, az oktatás tartalmának funkcionálisan is megfelelő, egészséges és akadálymentes környezetet. Különösen élesen jelentkezik ez a probléma az informatikai készségek és tartalmi fejlesztések vonatkozásában, amely területen az infrastrukturális feltételek, az eszközellátottság a legnagyobb hiányosságokat és különbségeket mutatja. A tartalmi fejlesztések végrehajtásának és a minőségi oktatáshoz való hozzáférés egyenlő esélyeinek biztosítása tekintetében elsősorban a hátrányos helyzetű térségekben jelenthet gátat a megfelelő fizikai infrastruktúra hiánya, ahol az épületek állapota a legrosszabb, az intézmények felszereltsége sok esetben a legelemibb követelményeknek sem felel meg. Ezért az ERFA támogatásával az 5. prioritás támogatja az alap- és középfokú oktatás épület és eszközállományának fejlesztését, másrészt a középfokú oktatáshoz kapcsolódó kollégiumi ellátás bővítését és minőségének javítását.

A társadalmi beilleszkedést támogató infrastrukturális fejlesztések szükségességét a Közös Memorandum (JIM) rögzíti. A szociális szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése egyfelől feltétele annak, hogy a társadalmi kirekesztéssel leginkább veszélyeztetett csoportok helyzetének javítására irányuló ESZA programok végrehajtásához biztosított legyen a megfelelő szolgáltatási háttér. A hátrányos helyzetű emberek sikeres munkaerő-piaci beilleszkedéshez a foglalkoztathatóság javítása mellett, szükség van szociális szolgáltatásokra is. Ezen szolgáltatások hozzáférhetősége tekintetében jelentős területi különbségek vannak, ráadásul elsősorban a leghátrányosabb helyzetű térségekben nem biztosított a megfelelő

színvonalú szolgáltatás. Másfelől az ERFA által támogatott fejlesztések hozzájárulhatnak a foglalkoztatás bővüléséhez is, hiszen a társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltatások fejlesztése elősegíti a szociális szektor foglalkoztatási potenciáljának jobb kihasználását, amely ráadásul a foglalkoztatási és a területi szempontokból hátrányban levő területeken jelentkezik.

A munkaerő foglalkoztathatósága és versenyképessége szempontjából fontos tényező az egészségi állapot, a megfelelő munkavégző képesség. A magyar népesség egészségi állapota az egyik legkedvezőtlenebb európai összehasonlításban, különösen a munkavállalási korú népesség morbiditási és halálozási mutatói rosszak. Az egészségügyi ellátások színvonala és az ellátáshoz való hozzájutás tekintetében jelentős területi különbségek vannak, ami az egészségi állapot és az életesélyek különbségében is megmutatkozik. A szolgáltatások színvonalának javítása és a területi különbségek csökkentése érdekében a program 5. prioritása támogatja az egészségügyi ellátórendszer infrastruktúrájának fejlesztését, a leghátrányosabb helyzetű térségekre koncentrálna. A jobb minőségű és a leghátrányosabb helyzetű térségek lakossága számára is elérhető egészségügyi ellátás hozzájárul az egészség megőrzéséhez, javítja a rehabilitációs szolgáltatások hatékonyságát, és ezáltal javítja a foglalkoztathatóságot.

V. INDIKATÍV PÉNZÜGYI TÁBLA

Az Európai Unió Tanácsának a Strukturális Alapokról szóló 1260/1999/EK Rendelete 18. cikkelyének értelmében az Operatív Programnak indikatív pénzügyi táblát kell tartalmaznia, amely az egyes Strukturális Alapokból és – indokolt esetben – az Európai Beruházási Banktól és más közösségi pénzügyi forrásokból származó pénzügyi hozzájárulás tervezett felhasználását prioritásonként és évenként közli.

A bemutatott és hivatkozott összegek az NFT pénzügyi tervében a *„foglalkoztatás növelése és humánerőforrás-fejlesztés”* prioritással összhangban készültek, valamint tartalmazzák a program technikai segítségnyújtásra szolgáló keretösszegét. A pénzügyi tábla arányainak meghatározása a fenti rendeletnek, a program stratégiájának, valamint a hasonló támogatások tapasztalatainak megfelelően történt.

A pénzügyi táblában szereplő összegek minden esetben kötelezettségvállalási szintet jelentenek, a tényleges kifizetések a programok, projektek megvalósításának ütemétől függenek.

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program indikatív pénzügyi táblája millió euró, 1999-es árszinten

Prioritás/év	Összes költség	Közfiszer											Magán	Kohéziós Alap	Egyéb pénzügyi eszközök	EBB hitelek				
		Összes	Közösségi hozzájárulás					Nemzeti közfiszer hozzájárulás												
			Összes	ERFA	ESZA	EMOG A	HOPE	Összes	Köz-nonti	Regio-nális	Helyi	Egyéb								
Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása	160,07	160,07	120,05	0,00	120,05	0,00	0,00	40,02	40,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2004 ESZA támogatott	38,32	38,32	28,74	0,00	28,74	0,00	0,00	9,58	9,58	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2005 ESZA támogatott	53,63	53,63	40,22	0,00	40,22	0,00	0,00	13,41	13,41	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2006 ESZA támogatott	68,12	68,12	51,09	0,00	51,09	0,00	0,00	17,03	17,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Társadalmi beilleszkedés elősegítése	86,86	86,86	65,14	0,00	65,14	0,00	0,00	21,72	21,72	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2004 ESZA támogatott	20,79	20,79	15,59	0,00	15,59	0,00	0,00	5,20	5,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2005 ESZA támogatott	29,11	29,11	21,83	0,00	21,83	0,00	0,00	7,28	7,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2006 ESZA támogatott	36,96	36,96	27,72	0,00	27,72	0,00	0,00	9,24	9,24	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Az oktatás és képzés támogatása	122,64	122,64	91,98	0,00	91,98	0,00	0,00	30,66	30,66	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2004 ESZA támogatott	29,36	29,36	22,02	0,00	22,02	0,00	0,00	7,34	7,34	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2005 ESZA támogatott	41,09	41,09	30,82	0,00	30,82	0,00	0,00	10,27	10,27	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2006 ESZA támogatott	52,19	52,19	39,14	0,00	39,14	0,00	0,00	13,05	13,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése	46,61	46,61	34,96	0,00	34,96	0,00	0,00	11,65	11,65	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2004 ESZA támogatott	11,16	11,16	8,37	0,00	8,37	0,00	0,00	2,79	2,79	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2005 ESZA támogatott	15,61	15,61	11,71	0,00	11,71	0,00	0,00	3,90	3,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2006 ESZA támogatott	19,84	19,84	14,88	0,00	14,88	0,00	0,00	4,96	4,96	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Oktatási – egészségügyi - szociális infrastruktúra fejlesztése	236,33	236,33	177,25	177,25	0,00	0,00	0,00	59,08	44,21	0,00	14,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2004 ERFA támogatott	56,57	56,57	42,43	42,43	0,00	0,00	0,00	14,14	10,58	0,00	3,56	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2005 ERFA támogatott	79,19	79,19	59,39	59,39	0,00	0,00	0,00	19,80	14,82	0,00	4,98	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2006 ERFA támogatott	100,57	100,57	75,43	75,43	0,00	0,00	0,00	25,14	18,81	0,00	6,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Technikai segítségnyújtás	14,59	14,59	10,95	0,00	10,95	0,00	0,00	3,64	3,64	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2004 ESZA támogatott	3,49	3,49	2,62	0,00	2,62	0,00	0,00	0,87	0,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2005 ESZA támogatott	4,89	4,89	3,67	0,00	3,67	0,00	0,00	1,22	1,22	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2006 ESZA támogatott	6,21	6,21	4,66	0,00	4,66	0,00	0,00	1,55	1,55	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Összesen	667,10	667,10	500,33	177,25	323,08	0,00	0,00	166,77	151,90	0,00	14,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
ESZA támogatott	430,77	430,77	323,08	0,00	323,08	0,00	0,00	107,69	107,69	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
ERFA támogatott	236,33	236,33	177,25	177,25	0,00	0,00	0,00	59,08	44,21	0,00	14,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Év																				
2004	159,69	159,69	119,77	42,43	77,34	0,00	0,00	39,92	36,36	0,00	3,56	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2005	223,52	223,52	167,64	59,39	108,25	0,00	0,00	55,88	50,90	0,00	4,98	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
2006	283,89	283,89	212,92	75,43	137,49	0,00	0,00	70,97	64,64	0,00	6,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Összesen	667,10	667,10	500,33	177,25	323,08	0,00	0,00	166,77	151,90	0,00	14,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			

VI. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSA

Ez a fejezet a Tanács 1260/1999/EK rendeletének és a rendelet végrehajtásával kapcsolatos egyéb jogszabályok alapján összefoglalja a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program végrehajtását biztosító szervezeti struktúra legfőbb elemeit és szereplőit, hatásköreiket, feladataikat.

1. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSA

1.1. AZ IRÁNYÍTÓ HATÓSÁG

Az Operatív Program végrehajtásáért, a végrehajtás jogszerűségéért és hatékonyságáért az Irányító Hatóság felelős. A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program Irányító Hatósága (a továbbiakban Irányító Hatóság) a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztériumban (FMM) került felállításra. Az Irányító Hatóság osztatlan és teljes körű felelősséggel tartozik az operatív programnak a közösségi és a hazai jogszabályoknak megfelelő módon történő végrehajtásáért.

A vonatkozó közösségi jogszabályok részletesen meghatározzák az Irányító Hatóság felelősségi és feladatkörét. Az Irányító Hatóság a KTK Irányító Hatósággal, a kiemelt minisztériumi partnerekkel és más partnerekkel, illetve a kifizető hatósággal együttműködve:

- az OP Monitoring Bizottság határozataival, a vonatkozó közösségi és hazai jogszabályokkal, az OP-ban megfogalmazott feltételekkel összhangban és a célcsoportok igényeihez illeszkedve irányítja a támogatási programok végrehajtását;
- folyamatosan törekszik és lépéseket tesz az OP-ban meghatározott output-, eredmény és hatás mutatók elérésére, illetve amennyiben lehetséges ezek meghaladására;
- állandó és hatékony partneri együttműködést alakít ki az érintett szervezetekkel annak érdekében, hogy a program végrehajtása során hasznosulhasson a partnereknél rendelkezésre álló szakértelem, illetve biztosított legyen a program a folyamatosan fejlődő kormányzati szakpolitikákkal való összhangja.

Mindezek megvalósítása során az Irányító Hatóság továbbá:

- érvényesíti a Közösség költséghatékonyság (*„value for money”*) alapelvét és olyan fejlesztések megvalósítására törekszik, amelyek egyértelműen hozzájárulnak a Strukturális Alapok célkitűzéseinek teljesüléséhez;
- ösztönzi, hogy az érintett partnerek a fejlesztéseket az együttműködés és stratégiai szövetség alapján, a régió szereplőinek összefogásából adódó előnyök figyelembe vételével és kiaknázásával valósítsák meg;
- folyamatos koordináció révén gondoskodik a többi operatív program keretében megvalósuló tevékenységekkel való összhangról;

- egységesen elfogadott projektértékelési rendszer alkalmazásával gondoskodik arról, hogy a Strukturális Alapok forrásainak terhére jó minőségű és az OP stratégiai céljaihoz illeszkedő projektek kerüljenek kiválasztásra;
- a kiemelt minisztériumi partnerekkel, illetve a Monitoring Bizottsággal együttműködve folyamatosan monitorozza és értékeli a programot, gondoskodik a költséghatékonyság elvének érvényesítéséhez, a kitűzött output és eredmény mutatók teljesítéséhez szükséges lépésekről, illetve a program teljes életciklusa során a megvalósítás kormányzati politikákkal való összhangjáról.

A 1260/1999/EK rendeletben lefektetett követelmények alapján és a követelmények teljes körű teljesítése érdekében az Irányító Hatóság felelős:

- a program-kiegészítő dokumentum elkészítéséért, szükség szerint módosításáért, a Bizottság számára történő előterjesztéséért és végrehajtásáért,
- a megfelelő működési és - a Kifizető Hatósággal együttműködésben - finanszírozási mechanizmusok, eljárásrendek kialakításért, az operatív program végrehajtásában részt vevő szervezetek felkészítéséért és szakmai teljesítményük folyamatos nyomon követéséért, illetve megfelelő minőségbiztosítási rendszer működtetéséért;
- a közösségi politikák és horizontális irányelvek érvényesítéséért a program végrehajtása során;
- annak biztosításáért, hogy a program működtetésében és végrehajtásában részt vevő szervezetek a támogatás keretében megvalósított tevékenységek vonatkozásában elkülönített számviteli nyilvántartási rendszert, vagy megfelelő számviteli szabályzatot alkalmazzanak;
- a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elvei alapján kialakított belső ellenőrzési rendszer segítségével a források szabályszerű felhasználásának biztosításáért;
- a szabálytalanságok vonatkozásában a Bizottság által megfogalmazott észrevételek és korrekciós intézkedések végrehajtásáért;
- a program nyújtotta támogatási lehetőségek és a Strukturális Alapok szerepének széles körű tudatosítása érdekében - a tájékoztatásra és nyilvánosságra vonatkozó kötelezettségek teljesítéséért;
- a végrehajtásra vonatkozóan megbízható pénzügyi és statisztikai információkat szolgáltató, az elektronikus adatsere érdekében lehetőség szerint informatikai alapú rendszer kialakításáért, amely megfelelő alapként szolgál a monitoring mutatók meghatározásához és az értékelés elvégzéséhez; valamint lehetővé teszi ezen adatok a Magyarország és a Bizottság közötti megállapodásban foglalt szabályok szerinti továbbítását;
- a Monitoring Bizottság titkársági feladatainak ellátásáért, a Monitoring Bizottság üléseinek előkészítéséért és határozatainak végrehajtásáért;
- a végrehajtásról szóló éves beszámoló elkészítéséért és az OP Monitoring Bizottság jóváhagyásának elnyerése után az Európai Bizottság elé terjesztéséért;
- a Bizottsággal együttműködve a program megvalósítása során elért éves eredmények áttekintéséért;
- a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításáért.

1.2. VÉGREHAJTÁSI RENDELKEZÉSEK

ESZA Szakmai Koordinációs Bizottság

Az Európai Szociális Alapról szóló 1784/1999/EK rendelet értelmében az Európai Szociális Alap az Európai Foglalkoztatási Stratégia megvalósításának pénzügyi eszköze, és az ESZA-ból származó támogatások felhasználásának minden szinten az Európai Unió foglalkoztatáspolitikájának prioritásain, valamint a nemzeti akciótervekben meghatározott prioritásokon kell alapulnia.

A Nemzeti Fejlesztési Terv két operatív programja tartalmaz olyan intézkedéseket, amelyeket ESZA támogat: a Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program (HEFOP) és a Regionális-fejlesztés Operatív Program (ROP). Az Európai Bizottságnak az ESZA támogatásával megvalósuló intézkedések tervezésére és végrehajtására vonatkozó útmutatója⁶ értelmében – a tagállamok gyakorlatának megfelelően – az ESZA támogatások tervezése és felhasználása során biztosítani kell a megfelelő szakmapolitikai koordinációt az ágazati és a regionális operatív programok között. Az ESZA koordináció szükségességét Kormányzati Ellenőrzési Hivatal vizsgálata is megerősítette.

A szakmai koordináció célja, hogy az ESZA támogatások felhasználása tekintetében:

- biztosítsa a támogatásoknak az Európai Foglalkoztatási Stratégiában és a Közös Foglalkoztatáspolitikai Értékelésben (illetve a Nemzeti Foglalkoztatási Akciótervben) foglaltakkal összhangban történő felhasználását,
- biztosítsa a HEFOP és a ROP közötti koherenciát és az esetleges átfedések kiküszöbölését (az érintett minisztériumok közötti együttműködési megállapodás alapján),
- segítse egy egységes információs és monitoring rendszer kialakítását,
- biztosítsa a szakterület sajátosságainak megfelelő értékelési módszertan kidolgozását,
- szakmai és módszertani segítséget biztosítson az ESZA-specifikus kérdések tekintetében (például támogathatóság, végrehajtás, állami támogatásokra vonatkozó szabályozások, stb.).

Tekintettel az OP közti együttműködés és egyeztetés alapvető fontosságára, valamint a munkaerő-piaci, foglalkoztatási érdekek szükséges egyeztetésére, az Európai Szociális Alap által támogatott tevékenységek koordinációját egy úgynevezett **ESZA Szakmai Koordinációs Bizottság** látja el. Tagjai mindazok a tárcák, amelyek érintettek a HEFOP, illetve a ROP ESZA-finanszírozású intézkedései végrehajtásában (Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, Miniszterelnöki Hivatal Területfejlesztési Politikai Államtitkárság, Oktatási Minisztérium, Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, Gyermek, Ifjúsági és Sport Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatala, Igazságügyi Minisztérium, Informatikai és Hírközlési Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Külügyminisztérium, MEH Romaügyi Hivatal). Az ESZA Szakmai Koordinációs Bizottság elnöke az FMM Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Programért tervezéséért és az Európai Foglalkoztatási Stratégiában való hazai részvételért felelős helyettes államtitkára. A Bizottság titkársági teendőit az FMM EU Tervezési Osztálya látja el. Az ESZA Szakmai Koordinációs Bizottság a KTK Monitoring Bizottság mellett albizottságként jön létre, feladatköre nem érinti az Irányító Hatóságok feladat- és hatáskörét, döntéshozó szerepe nincs.

⁶ ESF and Enlargement: Operational Guidance for ESF programming and implementation in the Candidate Countries

Regionális koordináció

A NUTS II. szintű Regionális Fejlesztési Tanácsok keretein belül létrehozott humánerőforrás fejlesztési munkacsoportok feladata lesz, hogy az Operatív Program végrehajtását saját régiójukon belül vizsgálják. A munkacsoportok az Irányító Hatóság képviselőjének bevonásával dolgoznak, megtárgyalják az IH által számukra biztosított követő jelentéseket és a pénzügyi jelentéseket az adott régió OP szintű fejlesztési eredményeinek követésére. Az Irányító Hatóság mindezek mellett megfelelő esetekben konzultál azon regionális és helyi szervezetekkel, amelyek a foglalkoztatás területén tevékenykednek és amennyiben szükséges, tájékoztatja erről a Monitoring Bizottságot.

Közreműködő szervezetek

A közreműködő szervezet definíciója a 438/2001/EK rendelet 2. cikkében a következő: “E rendelet alkalmazásában a “közreműködő szervezetek” olyan köz-, vagy magánszervezetek vagy szolgálatok, amelyek az irányító vagy kifizető hatóságok irányításával tevékenykednek, vagy pedig azok megbízásából a végső kedvezményezettekkel, illetve a tevékenységeket végző szervezetekkel vagy vállalkozásokkal kapcsolatban hajtanak végre feladatokat.”

Az operatív program végrehajtása a jogszabályoknak megfelelően alapvetően az Irányító Hatóság felelőssége, ugyanakkor a 21. fejezet lezárásakor meghatározott végrehajtási szerkezet megfogalmazza közreműködő szervezetek bevonásának szükségességét. Ennek keretében az IH egy megállapodás alapján a végrehajtáshoz kapcsolódó feladatokat delegál a megvalósításban részt vevő közreműködő szervezetek számára. A megállapodásban átadandó, delegált feladatok meghatározása során az IH a közreműködő szervezet felkészültségére, szakmai gyakorlatára való tekintettel, differenciáltan jár el.

A Humánerőforrás-fejlesztés OP végrehajtásában előre láthatóan az alábbi Közreműködő Szervezetek⁷ vesznek majd részt:

Foglalkoztatási Hivatal

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat alapítására 1991-ben került sor, amely jelenleg 20, önálló jogi személyként funkcionáló megyei munkaügyi központból, 174 helyi munkavállalási hivatalból, un. kirendeltségből, és 9 regionális átképző központból áll, amelyek központi irányítását a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium felügyelete alatt a Foglalkoztatási Hivatal látja el.

Feladata: Az összesen mintegy 4.800 fős személyzettel működő, jelentős szakmai tapasztalatokkal rendelkező állami szervezet feladatköre számos különféle területet felölel, amely mind az aktív, mint pedig a passzív munkaerő-piaci politikák megvalósítását célzó állami tevékenységeket magába foglalja.

Európai Szociális Alap Nemzeti Programvégrehajtó Ügynökség (ESZA Kht.)

Az ESZA Kht. 2000 októberében kizárólagos állami tulajdonú közhasznú társaságként jött létre, ma 16 fős személyzettel működik. A Kht. a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium (74 %) és az Oktatási Minisztérium (26 %) közös tulajdonában van.

A szervezetet az Európai Bizottság Magyarországi Delegációja 2002. szeptemberében a DIS szabályai szerint teljes mértékben kialakított Végrehajtó Szervezetként ismerte el. Az ESZA Kht. jelenleg az EDIS akkreditációs eljárás második szakaszában tart.

⁷ A közreműködő szervezetek fenti listája indikatív

Feladata: Az ESZA Kht. az Európai Szociális Alap fogadására való felkészülés egyik fontos végrehajtó intézményeként az ESZA által támogatott beavatkozások megvalósítására jött létre.

Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága

Az Alapkezelő Igazgatóság 2001. július 1-jével jött létre az Oktatási Minisztérium háttérszervezeteként, jelenleg 64 főállású személyzettel - közalkalmazottal - 30 teljes és 5 részmunkaidős szerződéses állománnyal látja el feladatait. A humán erőforrások fejlesztése terén az Alapkezelő Igazgatóság látta el az egységes Munkaerőpiaci Alaphoz tartozó Fejlesztési és Képzési Alaprész kezelését.

Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium keretein belül működő Strukturális Alap Programiroda

Az új szervezeti egység az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztériumon belül jött létre, mint potenciális közreműködő szervezet. Az egység 2002 végén került felállításra 3 fős személyzettel. 2003 augusztusának végéig pedig további 8 fő felvételére kerül sor. A szervezet tagjai olyan szakemberek közül kerülnek ki, akik több éves tapasztalatokkal rendelkeznek legalább 10 millió euró összegű Phare projektek megvalósításában.

A közreműködő szervezetek felkészülése és feladatai

A HEF OP keretein belül a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, az Oktatási Minisztérium és a Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium szakmai felelősségi körében egyaránt kijelölésre kerültek azok a szervezetek, amelyek egy több hónapos, 2003-végéig tartó „akkreditációs” intézményfejlesztési folyamat eredményeképpen alkalmassá lesznek arra, hogy a delegált feladatokat hatékonyan és eredményesen végezzék el az Irányító Hatóság által megadott keretek között, a szerződésben foglalt feltételek alapján.

A feladatok delegálásának előfeltétele, hogy a közreműködő szervezet az “akkreditációs” folyamat során a delegált feladat elvégzéséhez szükséges erőforrások és szervezeti feltételek meglétéről bizonyítottan számot adjon és azt az a kormányzati, illetve egy független ellenőrzést végző szervezet, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal igazolja.

Az OP keretein belül szereplő intézkedések esetében a potenciális közreműködő szervezetekre háruló delegált feladatok pontos és végleges meghatározása az átfogó rendszerfejlesztés befejeztével lehetséges. A fentiek figyelembe vételével a közreműködő szervezetek felelősek azért, hogy

- a Kifizető Hatóság által meghatározott formátumban az Irányító Hatóság felé továbbított kiadások jogszerűsége biztosított legyen;
- minden, érintett Alap által társfinanszírozott kiadás esetében elkészüljenek azok a beszámolók, amelyek alapján - az Irányító Hatóság közvetítésével - a támogatási összegek lehívhatók;
- a végső kedvezményezettek által továbbított kifizetési kérelmek nyugtázott számlával, ellenőrzött dokumentációval rendelkezzenek és a megfelelő ellenőrzési nyomvonal megléte biztosított legyen;
- a végső kedvezményezettekénél felmerülő, az érintett Alapok támogatásaiból származó, az Irányító Hatósághoz továbbított kiadás jogszerűségéért.

Valamint:

- az egyes meghatározott intézkedések esetében az egységes központi programok kidolgozásáért és közzétételéért, a program végrehajtás eljárásának kidolgozásáért,
- a programok formai és jogosultsági ellenőrzéséért (teljesség és jogosultság) a kedvezményezettekkel való támogatási szerződések megkötéséért,
- a pályázatok érkeztetéséért, formai és tartalmi ellenőrzéséért és értékeléséért;
- a projektek kiválasztásáért, szükség szerint a projektek kiválasztásáért felelős szakmai testület, értékelő bizottság működtetéséért;
- a kedvezményezettek előrehaladási jelentéseinek és lehívási kérelmeinek feldolgozásáért, a kifizetések engedélyezéséért;
- a források szabályszerű, hatékony és eredményes felhasználását biztosító folyamatba épített és utólagos ellenőrzési tevékenységek ellátásáért;
- a közösségi politikák és horizontális irányelvek, valamint a nyilvánosságra és tájékoztatásra vonatkozó kötelezettségek projekt szintű érvényesítéséért;
- a központi monitoring információs rendszer projekt szintű, pénzügyi és statisztikai adatainak naprakész feltöltéséért és az Irányító Hatóság illetve a Kifizető Hatóság számára a megadott formátumban és tartalommal rendszeres, valamint ad-hoc jelentések elkészítéséért.

Végső kedvezményezettek

„A végső kedvezményezettek olyan szervezeteket és állami vagy magáncégeket jelentenek, amelyek a műveletek megbízóiként szerepelnek. A Szerződés 87. cikke szerinti támogatási rendszerek esetében és a tagállamok által kijelölt szervezetek által nyújtott támogatás esetében a végső kedvezményezettek azok a szervezetek, amelyek a támogatást nyújtják.”
(1260/1999/EK 9. cikk)

Ezek felelősek lesznek azért, hogy

- csak megalapozott, alátámasztott, olyan költségek merülhetnek fel, amelyek valóban a projekt létrehozását segítették, és amelyeket jóváhagyott a közreműködő szervezet;
- minden egyes kifizetési igény bizonylatokkal, nyugtázott számlákkal igazolható;
- az egyértelmű ellenőrzési nyomvonal az EU források felhasználására vonatkozóan biztosított legyen;
- a dokumentációs anyagokkal kapcsolatos őrzési kötelezettség teljesítéséért.

Az ESZA támogatással megvalósuló intézkedések esetében a program végrehajtási módjának jellegétől függően a végső kedvezményezettek a következők lesznek:

- A központi rendszerfejlesztési programok, mint például „az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése” című intézkedés esetében a végső kedvezményezett azonos a támogatás címzettjével (final recipient).
- A pályázati programok esetében a végső kedvezményezettek a támogatandó projektek kiválasztásában és jóváhagyási folyamatában vesznek részt, például egy pályázati felhívás kiírójaként, így átruházott felelősséget viselnek az adott projektek végrehajtásáért, úgy, hogy a tényleges végrehajtás más szervezetek, a támogatás címzettjei által valósul meg.

Jelentések

Az IH köteles az Európai Bizottság számára éves és záró jelentéseket készíteni az Operatív Programot érintő támogatások hatékonyságának és eredményességének monitorozása céljából.

A monitoring jelentéseknek három szintje van, program, intézkedés és projekt szintű. Főszabályként a magasabb szintű monitoring jelentések alapját az alacsonyabb szintű jelentések képezik.

Program szintű jelentések

A végrehajtás minden teljes naptári évének végét követő legkésőbb hat hónapon belül az OP éves, és záró végrehajtási jelentését el kell juttatni a Bizottsághoz. A jelentést az Irányító Hatóság készíti elő és a Monitoring Bizottság hagyja jóvá.

A jelentésnek tartalmaznia kell a következőket:

- Bármely változás az általános feltételrendszerben, amely a támogatások végrehajtását befolyásolja
- Intézkedésenkénti és prioritásonkénti jelentés az előrelépésről, különös tekintettel a számszerűsített célokra és jelzőszámokra, amelyek a program kezdetén meghatározásra kerültek
- A pénzügyi tervben foglaltak időarányos teljesítésének pillanatnyi állása, figyelemmel a megállapodásban vállalt jelzőszámokra
- Az Irányító Hatóság és a Monitoring Bizottság által a hatékonyabb végrehajtás érdekében tett lépések
- A közösségi politikákkal való összhang megteremtésére szolgáló lépések

A záró végrehajtási jelentés a teljes 2004-2006 közötti periódusról kell, hogy információt tartalmazzon, e jelentés tartalmát alapul véve készül el a KTK végrehajtási jelentés.

Elektronikus adatforgalom

A csatlakozási tárgyalások során lezárt 21. fejezetben foglalt kötelezettség alapján a monitoring információs rendszer egy megbízható, elektronikus formátumban rögzített adatokkal kerül kialakításra. Feladata, hogy összegyűjtsön és kezeljen minden olyan adatot, amely a projektek, az intézkedések illetve az Operatív Program végrehajtásához kapcsolódik. Magyarországon erre a célra az előcsatlakozási (Phare) támogatások végrehajtásánál már használt MEMOR rendszer továbbfejlesztése révén olyan, on-line adatszolgáltatásra alkalmas szoftver eszköz kerül kifejlesztésre, amely a tervek szerint képes lesz a szükséges adatforgalom lebonyolítására az Európai Bizottság és Magyarország között, valamint tartalmazni fogja minden, az operatív program keretében finanszírozott projekt adatait, beleértve a megvalósulás pénzügyi és fizikai jelzőszámait. Az információs rendszer által összegzett jelzőszámok alapján hozza meg döntéseit az Irányító Hatóság, valamint ezek alapján kerülnek összeállításra a jelentések a Monitoring Bizottság, illetve a Kormány és az Európai Bizottság részére. Az információs rendszer adatainak helyességét és naprakészségét biztosítani fogja, hogy az információs rendszer használata a napi munkafolyamatok integráns részét fogja képezni. Az érintett szervezetek a monitoring jelzőszámok generálásán túl a rendszer segítségével fognak előállítani valamennyi a program működtetése során használatos, egységes formátumú dokumentumot.

A fejlesztéshez a SPP II. programban résztvevő szakértők segítségét is igénybe veszi a Nemzeti Fejlesztés Terv Hivatala, amely egy jelenleg kidolgozás alatt álló részletes akciótervet készít a MEMOR fejlesztésére.

Információ és nyilvánosság

Az Irányító Hatóság kommunikációs tevékenységének célja a Humánerőforrás Operatív Program által meghatározott és rendelkezésre bocsátott pénzügyi források hatékony felhasználásának támogatása. Közvetett cél a közvélemény tájékoztatása az Európai Unió Magyarországon betöltött szerepéről.

Az Irányító Hatóság felelőssége, hogy a jogszabályban foglalt kötelezettségek, a tájékoztatás és a nyilvánosság biztosítása a 1260/1999/EK és a 1159/2000/EK rendeletekben foglaltak szerint teljes körű legyen. Ennek biztosítására egy tájékoztatási és információs cselekvési terv létrehozása szükséges, amelynek révén a potenciális pályázók és minden érdeklődő számára a kialakított rendszer széleskörű megismerése lehetővé válik.

Az információs akcióterv kidolgozása az információs stratégia elfogadása után kezdődhet el. Az információs stratégiában röviden megfogalmazásra kerülnek a program lebonyolításához szükséges kommunikációs célok, lehetséges eszközök, elvek, veszélyforrások és publicitási irányelvek, amelyek a következők:

Az Irányító Hatóság biztosítja a nyilvánosságot:

- a potenciális végső kedvezményezettek, érdekképviselői és szakmai testületek, gazdasági és szociális partnerek, nemek közötti egyenlőséget elősegítő szervezetek, számottevő civil szervezetek részére a támogatások nyújtotta lehetőségekről;
- a közvélemény tájékoztatása – arról a szerepről, amelyet a Közösség betölt az érintett támogatásban és annak eredményeiben.

Ezen kívül:

- Az Irányító Hatóság a tagállam nevében évenkénti tájékoztatja a Bizottságot azokról a kezdeményezésekről, amelyeket a tájékoztatás és nyilvánosság érdekében tett.
- Az OP ütemezése magában foglalja a támogatásról szóló tájékoztatást és nyilvánosságot biztosító intézkedéseket.
- Támogatásokról szóló éves és végső jelentés tartalmazza a támogatás nyilvánossága érdekében tett intézkedések minősége és hatékonysága érdekében tett lépéseket.

1.3. A KÖZÖSSÉGI POLITIKÁKNAK VALÓ MEGFELELÉS

Az általános szabályozás 12. cikk illetve 34. cikk 1. bek. g) pont értelmében a Strukturális Alapokból finanszírozott műveletek megfelelnek a Szerződésben foglalt rendelkezéseknek, továbbá a közösségi politikáknak és eljárásoknak, ideértve a versenyre, az állami szerződések odaítélésére, a környezetvédelemre, az esélyegyenlőség megszüntetésére, valamint a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó szabályokat.

A fenti összhangot a támogatási kérelmek vizsgálatakor, továbbá az intézkedések végrehajtásakor ellenőrzik. Az ellenőrzést a HEF OP Irányító Hatóság illetve egyes esetekben az a közreműködő szervezet végzi, amelynek ezt a feladatot az Irányító Hatóság delegálta. A

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program a közösségi politikákkal teljes összhangban valósul meg.

Közbeszerzés

A Strukturális Alapok által finanszírozott intézkedések megvalósítása során az Irányító Hatóságnak gondoskodnia kell a magyar közbeszerzési törvény és végrehajtási rendeleteinek betartásáról.

Ennek érdekében az Irányító Hatóság figyelemmel kíséri, hogy:

- a nemzeti elbánás követelménye a közbeszerzések terén nemzetközi szerződéseinkkel összhangban érvényesüljön;
- a támogatási szerződésekben külön fejezet tartalmazza a közbeszerzési eljárás igazolására vonatkozó rendelkezéseket;
- a kedvezményezettek által összeállított jelentések tartalmazzák a közbeszerzési szabályok érvényesülésének módját. Nem történik kifizetés az előírt közbeszerzési eljárás mellőzése esetén;
- a többszintű ellenőrzési folyamat során a megfelelő kompetenciával rendelkező szakértők megvizsgálják a közbeszerzési szabályok betartását igazoló dokumentumokat;
- ha annak követelménye fennáll, a közbeszerzési eljárást megindító hirdetmény közzétételre kerüljön az Európai Unió Hivatalos Lapjában és a hirdetmények elektronikus napilapjában (TED-adatbank).

A kiíró felhívja a pályázó figyelmét a környezetvédelmi és a nemek közti esélyegyenlőség biztosítását szolgáló szempontok érvényesítésére a közbeszerzési eljárás során még akkor is, ha a közbeszerzés értéke nem éri el a közösségi értékhatárt.

Esélyegyenlőség

Az esélyegyenlőség elvének érvényesítése meghatározó jelentőségű a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program sikere szempontjából, ezért minden lehetőséget megragadunk, hogy a programokban rejlő lehetőségeket a lehető legnagyobb mértékig kihasználjuk.

A programban végrehajtása során az esélyegyenlőség érvényesítését az alábbi rendelkezések biztosítják:

- A politikák beépítése minden prioritásba, intézkedésbe és projektbe a megfelelően súlyozott kiválasztási követelmények beépítésével. Minden intézkedés meghatározza azt a tevékenységet, amely az esélyegyenlőség és az elérendő eredmények integrálására szolgál.
- A támogatását igénylők kötelesek bizonyítani, projektjük miként oldja meg a vonatkozó prioritáshoz, illetve intézkedéshez tartozó kulcsfontosságú esélyegyenlőségi kérdéseket (például lehetőség szerint nemek szerinti bontásban megadott adatokat szolgáltatnak a helyi munkaerőpiacról, a célcsoportok helyzetéről, valamint arról, hogy az egyes projektek miként segítik a célcsoportok helyzetének javítását.)
- A Technikai Segítségnyújtás igénybe vétele az információs bázis fejlesztésére, valamint a műveletek kimeneteinek, eredményeinek és hatásainak figyelemmel kísérésére.

- Az esélyegyenlőséggel kapcsolatos tevékenységekre vonatkozó jelentések az Operatív Program éves jelentéseiben.
- A nemek közötti egyenlőség biztosítása a Monitoring Bizottságban.
- Azonos eszközök biztosítása a közösségek egyéb hátrányos helyzetű tagjainak támogatásánál, ideértve a roma közösséget, a megváltozott munkaképességűeket, valamint a tanulási nehézségekkel küzdőket.

Fenntartható fejlődés

A fenntartható fejlődés érdekében kiemelten fontos, hogy a Strukturális Alapok programjai ne támogassanak környezetkárosító tevékenységeket, emellett lényeges a rendelkezésre álló pénzügyi erőforrásoknak a sokkal szélesebb körű környezeti hatás elérése érdekében történő felhasználása.

Az Operatív Programban nincsenek ugyan önálló környezetvédelmi intézkedések, ám a fenntartható fejlődés horizontális témaként működik az Operatív Program egészében az alábbiak szerint:

- A projektek jóváhagyást megelőző környezetvédelmi értékelése a környezetvédelmi szempontok figyelembe vételének biztosítása érdekében;
- A környezetvédelmi szempontból többletet nyújtó, a természeti erőforrásokat ésszerűen felhasználó, a környezeti termékeket és szolgáltatásokat elősegítő stb. projektek nagyobb súlyozása az értékelési rendszerben;
- A barna mezős és a használaton kívüli épületekre irányuló projektek magasabb értékelése;
- Környezetvédelmi útmutató elkészítése a pályázók részére;
- Környezetvédelmi képviselő részvétele a Monitoring Bizottságban;
- Technikai Segítségnyújtás igénybe vétele az alapadatok létrehozásához és az előrehaladás figyelemmel kíséréséhez;
- Jelentéstétel a környezetvédelmi tevékenységekről az éves jelentésekben.

Versenypolitika

A Strukturális Alapokra vonatkozó Általános Szabályozás (EC 1250/1999) 12. cikke előírja, hogy a Strukturális Alapokból finanszírozott műveletek feleljenek meg a Szerződésben foglalt rendelkezéseknek, az előbbi szerint átvett jogeszközöknek, továbbá a közösségi politikáknak és eljárásoknak, ideértve a versenyre vonatkozó szabályokat.

A fenti megfelelést a támogatási kérelmek vizsgálatakor, továbbá az intézkedések végrehajtásakor ellenőrzik. Az ellenőrzést az OP IH illetve egyes esetekben az a közreműködő szervezet végzi, amelynek az Irányító Hatóság ezt a feladatot delegálta. Az Operatív Program a vonatkozó közösségi politikákkal teljes összhangban valósul meg.

Az Operatív Program kidolgozása a Állami Támogatásokra vonatkozó közösségi útmutatások figyelembe vételével történik. A Szerződés 87-88. cikkében foglalt, a versenyszabályokkal kapcsolatos rendelkezéseket teljes mértékben betartják.

A 9. cikk m) pont, a 18. cikk 2. bek. b) pont, valamint a 19. cikk 3. bek. b) pont értelmében az Operatív Program összefoglaló leírást tartalmaz a prioritások megvalósítására szolgáló

intézkedésekről, továbbá a Szerződés 87. cikkében foglaltak értelmében ellenőrzendő állami támogatásokra vonatkozó információkat is. A fenti jogszabályi követelmények teljesítése érdekében a magyar hatóságok intézkedésenként sorolják fel az állami támogatásokat a Bizottság által előírt formában. Általános szabályként a fenti felsorolás tartalmazza a Bizottság által tudomásul vett és jóváhagyott mindenfajta állami támogatást, amely a programok különböző intézkedéseinek keretében kerül társfinanszírozásra.

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 2002 júniusában történt módosítása általánosan betiltotta az állami támogatásokat. Az általános tiltás alóli, a megfelelő EU-jogszabályok alapján meghatározott kivételeket a vállalkozásoknak nyújtandó állami támogatások betiltása alóli kivételekre vonatkozó új 163/2001. (IX. 14.) Korm. rendelet tartalmazza. A pénzügyminiszter felelősségi körébe tartozik annak biztosítása, hogy Magyarországon az állami támogatások nyújtása a Közösség állami támogatásokra vonatkozó szabályainak megfelelően történjen.

A már tudomásul vett és jóváhagyott állami támogatásokon túlmenően az intézkedések keretében nyújtott állami támogatások illetve ad hoc jellegű támogatások vagy illeszkednek a “de minimis” szabályhoz, vagy a jóváhagyást követően alkalmazásuk átfogó mentességi jogszabály vagy valamely iránymutatás vagy keretrendelkezés alapján történik.

“De Minimis”

A “de minimis” szabályokban foglalt feltételeknek megfelelő támogatásról nem szükséges értesítést küldeni illetve nem szükséges hozzá előzetes jóváhagyás. A “de minimis” szabály hatálya alá tartozó támogatások legfelső határa 100.000,- euró három éves időszakonként. A plafonérték a “de minimis” támogatásnak tekintendő összes állami támogatásra vonatkozik, és nem érinti azt a lehetőséget, hogy a kedvezményezett más, a Bizottság által jóváhagyott támogatásban is részesüljön.

A “de minimis” szabály nem vonatkozik a mezőgazdasági termékekkel kapcsolatos állami támogatásokra.

A fenti szabályok betartásának ellenőrzésére megfelelő szintű országos informatikai rendszer (OTMR) létesült, amely biztosítja, hogy a különböző intézkedések alapján többféle, mind a “de minimis” szabály alá tartozó támogatásban részesülő kedvezményezett részére nyújtott összes támogatás ne haladja meg a 100.000,- eurót bármely három éves időszak folyamán. A Strukturális Alapokból finanszírozott minden projekt adatai bekerülnek a rendszerbe.

Átfogó mentességek

A Bizottság olyan jogszabályokat fogadott el, amelyek kijelentik, hogy az állami támogatások bizonyos kategóriái nem összeférhetetlenek a közös piaccal, így mentesíti azokat az EK Szerződés 88. cikk 3. bekezdésében foglalt értesítési kötelezettségek alól.

A kis- és középvállalkozások, a kutatás-fejlesztésre nyújtott támogatás, a munkahely-teremtési és képzési támogatás kategóriáit illetően eltörölték az iránymutatásokat és keretrendelkezéseket, mivel átfogó mentességi jogszabályokat fogadtak el rájuk vonatkozóan.

Iránymutatások és keretrendelkezések

A “de minimis” szabály vagy az átfogó mentesség alá eső támogatásokon kívül horizontális, regionális vagy ágazati állami támogatások is meghatározhatók valamely iránymutatás illetve keretrendelkezés alapján.

A 2004-2006 közötti időszak folyamán Magyarország egésze regionális támogatásra jogosulttá válik a 87. cikk 3. bek. a) pont alapján. Habár minden régió jogosult a

támogatásokra, a különböző térségekre eltérő támogatás-intenzitási maximumértékek vannak meghatározva (állami támogatási térkép).

Külön értesítési kötelezettségek vonatkoznak az egyes ipari ágazatoknak nyújtott állami támogatásokra; ide tartozik a szén- és acélipar, a műszálas ágazat, a gépjárműipar, a hajóépítés, a közlekedés, a mezőgazdaság, a halászat és a vízművelés.

Nagy fejlesztési projektek

Az EK Szerződés 88. cikk 3. bekezdése értelmében a nagy fejlesztési projektek esetében értesíteni kell a Bizottságot minden olyan regionális befektetési támogatásra irányuló javaslatról, amely jóváhagyott támogatási rendszer vagy ad hoc támogatás keretében történik, és a következő két kritérium bármelyike teljesül:

- a projekt teljes költsége legalább 50 millió euró (15 millió euró a textil- és ruhaipari projektek esetében), és a jóváhagyható költségek százalékában kifejezett halmozott támogatás-intenzitás az adott térségben található nagyvállalatokra vonatkozó regionális támogatási plafonérték legalább 50%-a, továbbá az újonnan létesült vagy megtartott munkahelyenkénti támogatás legalább 40.000 euró (30.000,- euró a textil- és ruhaipari projektek esetében);
- a támogatás teljes összege eléri az 50 millió eurót.

Az állami támogatásokra vonatkozó monitoring-tevékenység

Általánosságban véve az összes állami támogatást a Pénzügyminisztériumon belül működő Állami Támogatások Monitoring Hivatala kíséri figyelemmel.

Az Operatív Programhoz tartozó tevékenységek esetében az Irányító Hatóság és a Közreműködő szervezetek felelősek az állami támogatásokra vonatkozó szabályok betartatásáért a projektek kiválasztása, a kifizetési kérelmek jóváhagyása, valamint a helyszíni ellenőrzések során. Az éves megvalósítási jelentések részletezik azokat az intézkedéseket, amelyek biztosítják, hogy minden művelet megfeleljen az állami támogatásokra vonatkozó szabályoknak.

2. MONITORING

2.1. A MONITORING BIZOTTSÁG

A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program Monitoring Bizottsága (HEF OP MB) az a szervezet, amely önálló, de az Irányító Hatósággal egyeztetett eljárásrendje alapján, a vonatkozó jogszabály szerint (1260/1999/EK rendelet 35. cikk) felügyeli az Operatív Program végrehajtását. A 1260/1999. EK rendelet alapján a MB felállítása legkésőbb három hónappal az Alapok hozzájárulására vonatkozó döntést követően meg kell, hogy történjen. A Monitoring Bizottság működésének alapelvei a Tanács 1260/1999/EK rendeletében és a Bizottság 438/2001/EK rendeletében foglaltak szerint szabályozottak. Ez alapján az MB feladatai a következők:

- A Monitoring Bizottság felügyeli a támogatás végrehajtásának hatékonyságát, minőségét, amelynek alapján a program-kiegészítő dokumentum - amennyiben az alapok hozzájárulásáról szóló döntés után történik a kidolgozása - a MB jóváhagyásával kerül

tájékoztatásul (9. cikk (m) pont) a Bizottság elé, azonban ha a döntést megelőzően történik mindez, akkor a MB megerősíti - és amennyiben szükséges - mind a dokumentum, mind pedig a benne foglalt monitoring jelzőszámok módosítását kezdeményezheti. (15. cikk 6. pont) Minden további módosításhoz a jóváhagyására van szükség.

- Feladata az egyes intézkedések alapján finanszírozott műveletek (projektek) kiválasztási kritériumainak jóváhagyása a támogatás elfogadásától számított hat hónapon belül.
- A MB felelőssége a végrehajtás eredményeinek, valamint a követő értékelés rendszeres időközönkénti vizsgálata a megfogalmazott és elérendő célok tekintetében.
- A MB megvizsgálja és jóváhagyja az éves beszámolókat és a záró beszámolókat, amelyek csak ezután kerülhetnek felterjesztésre a Bizottsághoz.
- javaslatot tehet az IH felé a támogatások felülvizsgálatára, módosítására, beleértve a támogatások kezelését, pénzügyi irányítását is.

A HEF OP Monitoring Bizottságának felállítása az operatív programért felelős Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium hatásköre, amelyet a partnerekkel történt konzultáció után az Irányító Hatósággal egyetértésben végez. A MB tagjai a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program esetében a következők lesznek:

- az IH képviselője
- A KTK Irányító Hatóság képviselője
- a HEF OP intézkedéseinek tervezésében és végrehajtásában érintett minisztériumok: Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, Oktatási Minisztérium, Egészségügyi Szociális és Családügyi Minisztérium valamint az Igazságügyi Minisztérium, az Informatikai Hírközlési Minisztérium, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium és a Gyermek- Ifjúsági és Sportminisztérium képviselői,
- A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium képviselője
- Az Országos Romaügyi Tanács képviselője
- gazdasági és szociális partnerek, az OP fejlesztési területeiben érintett szakmai érdekképviselők delegált képviselői,
- a horizontális politikákat megjelenítő testület(ek) képviselői,
- a NUTS II. regionális testületek (Regionális Fejlesztési Tanácsok) képviselője.

Meghívottként, konzultációs joggal

- Az Európai Bizottság képviselője
- A Regionális Operatív Program Irányító Hatóságának képviselője
- Kifizető Hatóság képviselője,
- A közreműködő szervezetek képviselői
- Kormányzati Ellenőrzési Hivatal képviselője
- A KTK IH Tájékoztatás és Nyilvánosság szervezeti egységének képviselője
- Az Európai Beruházási Bank képviselője, amennyiben szükséges

2.2. MONITORING INDIKÁTOROK

Az 1260/1999/EK rendelet 36. cikkelye értelmében az Operatív Program végrehajtásának nyomon követéséhez és értékeléséhez a program jellegének és tartalmának megfelelő indikátorok szükségesek. A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program végrehajtásának monitorozásához és az éves jelentések elkészítéséhez szükséges információkat négy szintű indikátorrendszer biztosítja:

- **Kontextus indikátorok:** Általános makro-gazdasági mutatók, amelyek a program „környezetét” jellemzik.
- **Program-szintű indikátorok:** A program specifikus céljaihoz rendelt indikátorok, valamint egyéb, a foglalkoztatás és az oktatás-képzés területéhez kapcsolódó indikátorok. Ez utóbbiakhoz nem tartozik cél (target), de változásukat nyomon kell követni.
- **Prioritás-szintű indikátorok:** Az adott prioritás végrehajtásának nyomon követésére szolgáló indikátorok, amelyek meghatározásánál döntő szempont, hogy a prioritást mely Alap támogatja.
- **Intézkedés-szintű indikátorok:** Az egyes intézkedések végrehajtásának monitorozását biztosító indikátorok.

A 3. számú mellékletben található táblázat az első három szint indikátorait foglalja össze, az intézkedés-szintű indikátorokat a program-kiegészítő dokumentum tartalmazza.

A beavatkozási területek kategóriái

Az alábbi táblázat a program intézkedéseinek besorolását mutatja a 438/2001/EK Rendeletre tartozó IV. mellékletben meghatározott kategóriák szerint.

Intézkedések	Kategória száma	Kategória neve
1.1. A munkanélküliség megelőzése és kezelése	21	Munkaerő-piaci politika
1.2. Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése	21	Munkaerő-piaci politika
1.3. Nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése	25	Pozitív munkaerő-piaci intézkedések a nők helyzetének javítására
2.1. Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben	22	Társadalmi beilleszkedés
2.2. A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása	22	Társadalmi beilleszkedés
2.3. Hátrányos helyzetű személyek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása	22	Társadalmi beilleszkedés
3.1. Egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése	23	Egyedi, ágazathoz nem kötött képzés és szakképzés fejlesztése (személyek, vállalkozások)
3.2. A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése	23	Egyedi, ágazathoz nem kötött képzés és szakképzés fejlesztése (személyek, vállalkozások)
3.3. Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése	23	Egyedi, ágazathoz nem kötött képzés és szakképzés fejlesztése (személyek, vállalkozások)
4.1. Munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések támogatása	24	A munkaerő rugalmassága, vállalkozói tevékenység, innováció, informatika és kommunikációs technológiák (személyek, vállalkozások)
4.2. A felnőttképzés rendszerének fejlesztése	24	A munkaerő rugalmassága, vállalkozói tevékenység, innováció, informatika és kommunikációs technológiák (személyek, vállalkozások)
5.1. Az oktatási infrastruktúra fejlesztése	23	Egyedi, ágazathoz nem kötött képzés és szakképzés fejlesztése (személyek, vállalkozások)
5.2. A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése	36	Szociális és közegészségügyi infrastruktúra
5.3. Térségi járóbeteg centrumok infrastrukturájának fejlesztése	36	Szociális és közegészségügyi infrastruktúra
5.4. Informatikai fejlesztés az egészségügyben	36	Szociális és közegészségügyi infrastruktúra

3. ÉRTÉKELÉS

1260/1999/EK rendelet 40-43. cikke alapján a közösségi strukturális támogatások esetében a hatékonyság mérésére és növelésére az értékelés több formája került kialakításra, amelyek vizsgálják a támogatásoknak az általános céloknak megfelelő közösségi gazdasági és társadalmi kohézió erősítésére gyakorolt hatását, valamint konkrétan a Nemzeti Fejlesztési Tervben javasolt, az Alapok által támogatott prioritások hatását. Az értékelési eljárások módját a szerződő felek a Közöségi Támogatási Keret (KTK) szerződésben rögzítik.

Az előzetes értékelés (ex ante evaluation) célja alapot biztosítani a Nemzeti Fejlesztési Terv készítéséhez, a támogatásokhoz és a program-kiegészítő dokumentumokhoz, amely ezeknek részét képezi. Elkészítésének felelőse a tervek, program-kiegészítő dokumentumok kidolgozásáért felelős szervezeti egység/hatóság.

Az időközi értékelésre (mid-term evaluation), tekintettel a program lebonyolítás megkezdése utáni rendkívül rövid időre, a 2004-2006 közötti időszakban várhatóan nem kerül sor.

Az utólagos értékelés (ex post evaluation), amely a Bizottság feladata, együttműködésben a tagállammal és az Irányító Hatósággal, a már rendelkezésre álló értékelési eredmények alapján kiterjed a források felhasználására és a támogatás eredményességére és hatékonyságára, további következtetéseket von le a gazdasági és társadalmi kohéziós politikát illetően.

Az Operatív Programokhoz kötődő értékelési feladatokat nemzeti szinten szükséges koordinálni, amelyet egy központi értékeléssel foglalkozó szervezeti egység végez majd a MEH Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatalában. Ez az egység lesz felelős a nemzeti szintű értékelési feladatok végrehajtásáért, az egységes éves értékelési munkaterv elkészítéséért, amelynek alapján az Irányító Hatóságok ilyen jellegű tevékenységeiket végzik.

4. PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS

4.1. A KIFIZETŐ HATÓSÁG ÉS A PÉNZÜGYI FOLYAMATOK

4.1.1. Kifizető Hatóság

A Strukturális és Kohéziós Alapok Kifizető Hatóságaként a Kormány a Pénzügyminisztériumot jelölte ki. A Kifizető Hatóság felelős az igazolt költségkimutatásokkal alátámasztott kifizetési kérelmek összeállításáért és a Bizottsághoz történő benyújtásáért, valamint a Bizottságtól érkező kifizetések fogadásáért.

A Kifizető Hatóságnak meg kell győződnie arról, hogy az Irányító Hatóság igazgatási, számviteli, kifizetési és belső ellenőrzési eljárásai biztosítják az alkalmazandó szabályok tiszteletben tartását, tekintettel a következőkre:

- a kérelmek jogosultságának ellenőrzése a kifizetések engedélyezését megelőzően;
- a vállalt kötelezettségek és teljesített kifizetések (közösségi és hazai) pontos és hiánytalan nyilvántartása, könyvelése;
- a pályázatok jogosultságának ellenőrzése a kedvezményezettrel való szerződéskötést és a kötelezettségvállalás nyilvántartásba vételét megelőzően.

A Kifizető Hatóságnak meg kell győződnie arról, hogy az Irányító Hatóság alábbi tevékenységei (szabályok és eljárások) szabályozásra kerültek:

- megfelelő ellenőrzési nyomvonal fenntartása,
- az irányítási és ellenőrzési rendszerek szabályos és hatékony működése,
- az alkalmazandó szabályok tiszteletben tartása,
- a költségek ellenőrzése és hitelesítése.

A Kifizető Hatóság pénzügyi és számviteli feladatai

- Biztosítja az Alapokból származó, számlákon lévő, (előleg, közbenső kifizetések, záróegyenleg formájában érkező) kifizetések kezelését és az Irányító Hatóság által lehívott kifizetések (közösségi hozzájárulás) folyamatos rendelkezésre állását ;
- Gondoskodik arról, hogy a végső kedvezményezett - az Irányító Hatóság által benyújtott, a közösségi forrás átutalására vonatkozó kérelme alapján - a lehető leggyorsabban megkapja az Alapok őt illető teljes hozzájárulását, mellyel szemben semmilyen levonás, visszatartás vagy egyéb költség nem érvényesíthető;
- Igazolja a költségkimutatások pontosságát és a számviteli rendszerekből származó adatok ellenőrizhető dokumentumokkal való alátámaszthatóságát az irányítási és ellenőrzési eljárásokkal kapcsolatban, az Irányító Hatóság által szolgáltatandó információkra (beleértve a belső ellenőrzési jelentéseket), valamint, amennyiben szükséges saját ellenőrzéseire támaszkodva;
- Összeállítja az Irányító Hatóság által elkészített kimutatásokon, illetve a végső kedvezményezettnél felmerült tényleges költségeken alapuló, alaponkénti igazolt kifizetési kérelem dokumentációját (költségigazoló nyilatkozat, költségkimutatás, kifizetési kérelem) és benyújtja a Bizottság felé;
- Összeállítja a tárgyévre és a következő évre vonatkozó kifizetési előrejelzéseket az Irányító Hatóság által benyújtott előrejelzések alapján és évente, legkésőbb április 30-ig benyújtja a Bizottsághoz;
- Biztosítja az Irányító Hatóság által visszafizetett (visszautalt), az Alapokból származó összegek megtérítését és az adminisztratív szabálytalanságok, a program irányítása során bekövetkezett szabálytalanságok következtében szükségessé váló pénzügyi korrekciók végrehajtását;
- Biztosítja kimutatás elkészítését és Bizottsághoz való benyújtását azon összegekről, amelyek az adott időpontban behajtásra várnak, a behajtási eljárás megindításának éve szerinti csoportosításban.
- Pontos és hiánytalan számviteli nyilvántartás vezetése a közösségi forrásokkal kapcsolatos kötelezettségvállalásokról és kifizetésekről.

4.1.2. Pénzügyi folyamatok

Az Irányító Hatóságok és Kifizető Hatóság számlavezetője a Magyar Államkincstár. A Kincstár vezeti a Kifizető Hatóság Operatív Programonként megnyitott számláit, a minisztériumok központi költségvetési számláit (a nemzeti társfinanszírozás központi költségvetési részének forrása), illetve azokat az intézkedésenkénti lebonyolítási számlákat, amelyekről a végső kedvezményezettek megkapják az alapok hozzájárulásait.

A Strukturális Alapok keretében kifizetett *előleg célja likviditás* teremtése az Európai Unió hozzájárulását illetően. A támogatás teljes időtartama alatt a Kifizető Hatóság az előleget használja a támogatáshoz kapcsolódó költségek közösségi hozzájárulásának megtérítésére.

A Kifizető Hatóság az Operatív Programokra kapott félévnyi likviditási előleget elkülönített kincstári deviza-számlákon tartja mindaddig, míg a programok megvalósítása során keletkező, a Közreműködő Szervezetek által ellenőrzött és támogatásra jogosultnak tartott számlák alapján készített költségösszesítők alapján a tényleges kifizetési igény az Irányító Hatóságtól intézkedésenkénti bontásban megérkezik.

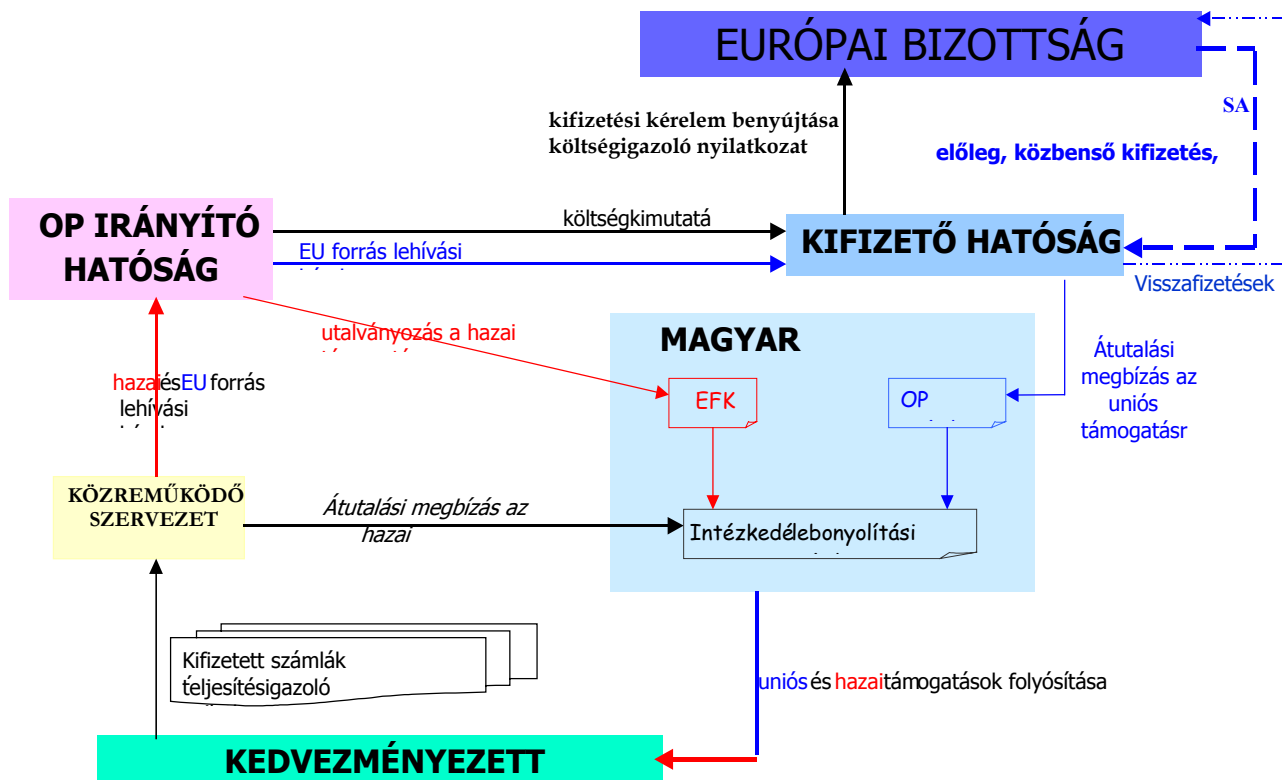
Minden intézkedéshez külön lebonyolítási számlát kell megnyitni, abban az esetben is, ha több intézkedés tartozik ugyanahhoz a Közreműködő Szervezethez. Az intézkedés ugyanis a Bizottsággal való kifizető hatósági elszámolás „legkisebb egysége”, mivel egy adott intézkedés egy adott Operatív Programhoz, azon belül egy adott prioritáshoz tartozik, és csak egyetlen strukturális alapról finanszírozható. Az intézkedésenkénti lebonyolítási számlák felett az Irányító Hatóság rendelkezik, az IH azonban az intézkedésenkénti számla feletti rendelkezés jogát átruházhatja az adott intézkedés megvalósításáért felelős Közreműködő Szervezetre (KSZ).

A (végső) kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata

- A (végső) kedvezményezettek kifizetett számláikat, vagy az azonos bizonyító értékű számviteli dokumentumokat a Közreműködő Szervezetnek nyújtják be. A (végső) kedvezményezett felelős a költségek pontosságának és jogosultságának projekt szintű igazolásáért.
- A Közreműködő Szervezet fogadja és ellenőrzi a számlákat, illetve igazolja a költségjogosultságot.
- Az igazolt számlák alapján a Közreműködő Szervezet összeállítja és benyújtja a kifizetésekhez szükséges hazai és EU forrás biztosítására vonatkozó kérelmet az Irányító Hatóságnak.
- Az Irányító Hatóság átutalási megbízása alapján a Magyar Államkincstár átutalja a nemzeti társfinanszírozást az IH központi költségvetési számlájáról az adott intézkedés lebonyolítási számlájára.
- Ezzel egyidejűleg az IH továbbítja a Kifizető Hatósághoz EU támogatásra vonatkozó kérelmet.
- Az Irányító Hatóságok által benyújtott EU támogatás átutalási kérelem alapján a Kifizető Hatóság átutalási megbízást ad a Magyar Államkincstár részére, hogy az EU hozzájárulást a KH OP számlájáról az adott intézkedés lebonyolítási számlájára utalja.
- A Közreműködő Szervezet átutalási megbízása alapján a Magyar Államkincstár az adott intézkedés lebonyolítási számlájáról átutalja a (végső) kedvezményezettnek az őt megillető nemzeti és EU támogatást.

AZ UNIÓS ÉS HAZAI PÉNZEK ÚTJA

Strukturális alapok

4.2. A PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS SZABÁLYAI

4.2.1. Pénzügyi irányítás

Az OP Irányító Hatóság felelőssége

Az Irányító Hatóság elsőrendű felelőssége a helyes irányítás és végrehajtás biztosítása az Operatív Program keretében végrehajtott, a Strukturális Alapokból finanszírozott műveletek esetében (34.1 cikk).

Az Irányító Hatóság a pénzügyi irányítást illető feladatai egy részét delegálhatja a közreműködő szervezetek felé, feltéve, ha azoknál megbízható pénzügyi irányítási rendszer működik. Ebben az esetben a közreműködő szervezeteken belül külön részlegek vagy egységek végzik majd a delegált feladatokat és külön egységek a közreműködő szervezet egyéb feladatait.

Az OP Irányító Hatóság a megbízható pénzügyi irányítás érdekében ellenőrzést folytat. Biztosítja, hogy a közreműködő szervezeteket valamint a végső kedvezményezetteket megfelelő módon tájékoztassák a pénzügyi irányítással kapcsolatos felelősségükről. Biztosítja továbbá, hogy a közbeszerzéseknél érvényesüljenek a közösségi szabályozások. Az OP Irányító Hatóság, vagy képviselőjében más közreműködő szervezet a fizetési kérelmeket alátámasztó forrásdokumentáció vizsgálatára helyszíni ellenőrzéseket végez.

Az adott támogatási konstrukció pénzügyi lebonyolítását végző Közreműködő Szervezet felelőssége

A Közreműködő Szervezet ellenőrzi a támogatás igénybe vevője által benyújtott számlákat, beleértve azt is, hogy azok megfelelnek a támogatási szerződésben foglalt tartalmi és formai követelményeknek. A Közreműködő Szervezet felelős tehát annak biztosításáért, hogy a Strukturális Alapok keretében benyújtott összes kifizetési kérelem igazolt számlákkal, számviteli dokumentumokkal legyen alátámasztva, és egyértelmű legyen az auditálási nyomvonal. A Közreműködő Szervezet felelős azért is, hogy csak a ténylegesen felmerült és teljesített költségeken alapuló, támogatásra jogosult kérelmeket nyújtsák be az Irányító Hatósághoz.

A Közreműködő Szervezet által működtetett ellenőrzési eljárások megfelelnek a 438/2001/EK Bizottsági Rendelet 4. cikkében foglaltaknak, és a támogatási kérelmek 100%-át lefedő bizonylat alapú ellenőrzéseket és helyszíni ellenőrzéseket foglalnak magukban. A Közreműködő Szervezet felelős a jogosult kiadásokról szóló összesítők Irányító Hatóságnak történő benyújtásáért a Kifizető Hatóság által előírt formátumban.

4.2.2. Pénzügyi ellenőrzés

Függetlenített belső ellenőrzés

Minden, az Operatív Program lebonyolításába bevont szervezet és intézmény saját, függetlenített belső ellenőrzési egységet hoz létre és működtet. Ennek megfelelően az OP Irányító Hatóság és a közreműködő szervezetek is saját függetlenített belső ellenőrzési egységgel rendelkeznek.

Az OP minisztérium belső ellenőrzési illetve felügyeleti ellenőrzési egységei (amelyek közvetlenül a miniszternek vagy a közigazgatási államtitkárnak jelentenek) és az OP Irányító Hatóság belső ellenőrzési egysége (amelyek közvetlenül az OP Irányító Hatóság vezetőjének jelentenek) funkcionálisan és szervezetiileg is független egymástól.

Műveletek ellenőrzése

Az uniós alapok felhasználása keretében elvégzett műveletek a 438/2001. rendelet 4. cikke szerinti (első szintű) ellenőrzését a közreműködő szervezetek végzik. A közreműködő szervezetek - irányítási és ellenőrzési rendszereik keretében - részletes eljárásokat dolgoznak ki és működtetnek a társfinanszírozott termékek leszállításának, szolgáltatások teljesítésének, az igényelt költségek valós voltának igazolására, továbbá a vonatkozó bizottsági határozat és az alkalmazandó nemzeti és közösségi szabályok, a vonatkozó támogatás keretében a költségjogosultságra, a közbeszerzésre, az állami támogatásokra, a környezetvédelemre és esélyegyenlőségre vonatkozó rendelkezéseknek való megfelelés biztosítására. A kifizetési kérelmek jóváhagyására az első szintű ellenőrzés lefolytatását követően kerülhet csak sor.

Helyszíni ellenőrzést végző szervezetek (5%-os ellenőrzés)

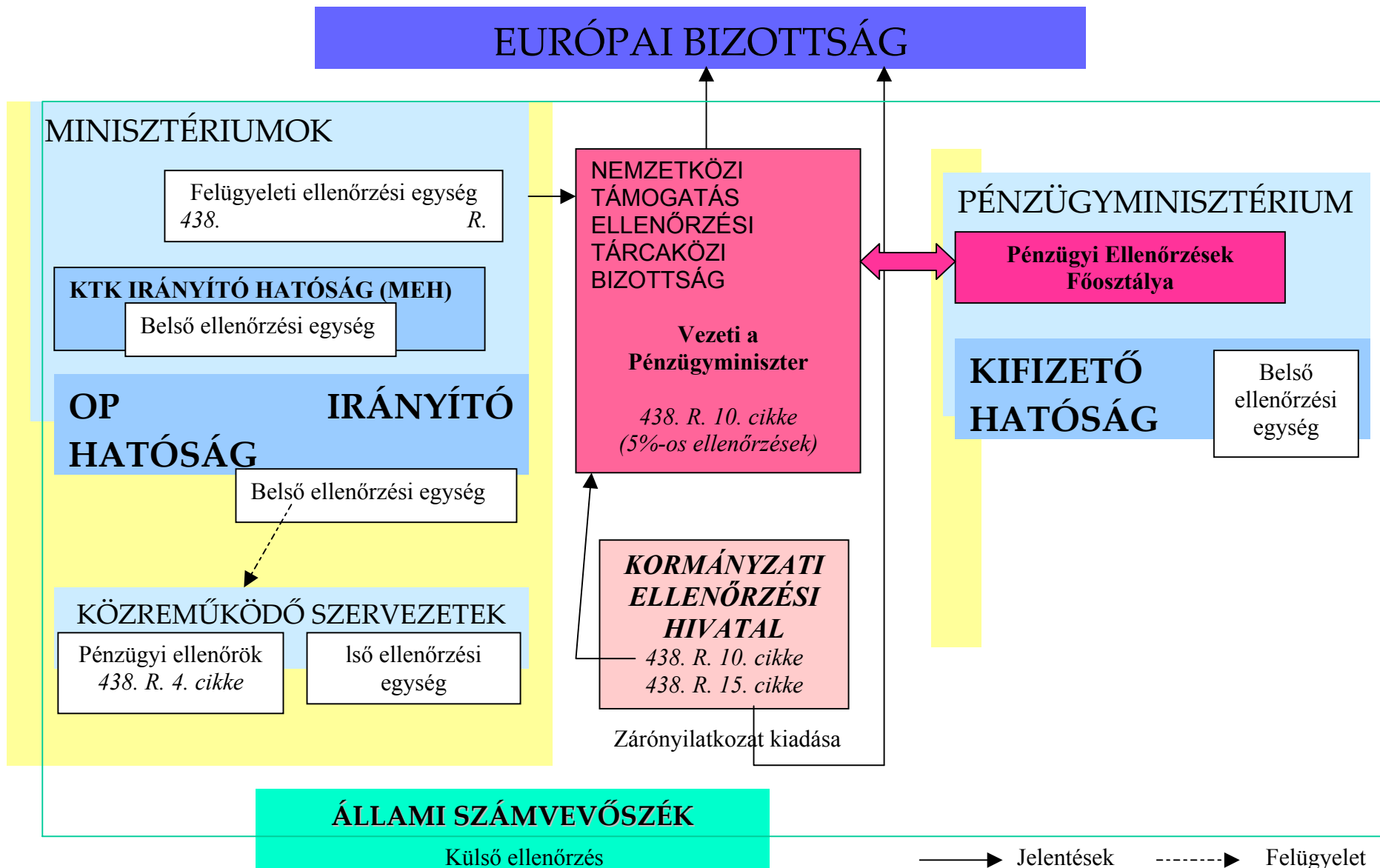
A 438/2001. rendelet 10. cikke szerinti helyszíni ellenőrzéseket az OP Minisztérium felügyeleti ellenőrzési részlege és a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal végzi. A felügyeleti ellenőrzési részleg funkcionálisan független a OP Irányító Hatóság függetlenített belső ellenőrzési részlegétől. A helyszíni ellenőrzések feladatainak tervezését és végrehajtását a 2213/2002 (VII. 24.) Kormány határozatban foglaltak értelmében a pénzügyminiszter koordinálja. A koordinációs feladatok előkészítése érdekében a pénzügyminiszter létrehozta a Nemzetközi Támogatás Ellenőrzési Tárcaközi Bizottságot.

Az ellenőrzésekről készült jelentést az OP Minisztérium és a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal megküldi a Pénzügyminisztériumnak. A jelentésekből éves beszámoló készül, amelyet az 5%-os ellenőrzéseket koordináló Nemzetközi Támogatás Ellenőrzési Tárcaközi Bizottság megvitát, majd a Pénzügyminisztérium megküld az Európai Bizottságnak.

Zárónyilatkozat kiadása

A zárónyilatkozat kiadása a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal feladata.

Főbb pénzügyi ellenőrzési feladatok

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: ÖSSZEFÜGGÉSEK

1.1. Az NFT specifikus céljainak és a program prioritásainak összefüggései

NFT célok	<i>A termelőszektor versenyképességének javítása</i>	<i>Foglalkoztatás bővítése és humánerőforrás-fejlesztés</i>	<i>Kiegyensúlyozott regionális fejlődés és a környezet javítása</i>
HEF OP prioritások			
Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása	* *	* * *	* *
Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítségével	*	* * *	*
Oktatás, képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként	* *	* * *	* *
Alkalmazkodó-képesség és vállalkozói készségek fejlesztése	* * *	* * *	*
Oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra-fejlesztés	* *	* * *	* *

Célok és prioritások közötti kapcsolat:

- * gyenge
- ** közepes
- *** erős

1.2. A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program céljai és prioritásai közötti kapcsolatok

HEF OP Prioritások	HEF OP Intézkedések	OP célkitűzések		
		A foglalkoztatási szint emelése	A munkaerő versenyképességének javítása	A társadalmi beilleszkedés elősegítése
<i>Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása</i>	A munkanélküliség megelőzése és kezelése	* * *	*	
	A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése	* * *	*	
	A nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése	* * *	**	**
<i>Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítésével</i>	Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben	*	**	***
	A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása	*		***
	Hátrányos helyzetű , köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása	**	**	***
<i>Oktatás, képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként</i>	Egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése	*	***	*
	A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése	**	***	*
	Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése	*	***	
<i>Alkalmazkodóképesség és vállalkozói készségek fejlesztése</i>	Munkahelyteremtéshez és a vállalkozóvá váláshoz kapcsolódó képzések támogatása	***	***	
	A felnőttképzési rendszer fejlesztése	*	***	
<i>Az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése</i>	Az oktatási infrastruktúra fejlesztése		***	*
	A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése			***
	Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése az elmaradott régiókban	*	**	**
	Egészségügyi IT-fejlesztés az elmaradott régiókban		**	

Célok és intézkedések közötti kapcsolat: * gyenge, ** közepes, *** erős

2. MELLÉKLET: A HELYZETELEMZÉSI FEJEZET FÜGGELÉKE

1.tábla: Gazdasági fejlődés Magyarországon, 1992-2002

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
GDP-mutatók (1989=100)	82,4	81,9	84,3	85,5	86,6	90,6	95,1	99,1	104,3	108,3	111,9
GDP-növekedés (%) *	-3,1	-0,6	2,9	1,5	1,3	4,6	4,9	4,2	5,2	3,7	3,3
Ipari termelés növekedése (%) *	-9,7	4,0	9,6	4,6	3,4	11,1	12,5	10,7	18,3	4,0	2,6
Fogyasztói árak növekedésének mutatója (%)*	23,0	22,5	18,8	28,2	23,6	18,3	14,3	10,0	9,8	9,2	5,3
Munkanélküliségi ráta (ILO)	9,8	11,9	10,7	10,2	9,9	8,7	7,8	7,0	6,4	5,7	5,8
Foglalkoztatottak száma (%)*	-	-2,3	-2,0	-1,9	-0,8	-0,1	1,4	3,1	1,0	0,3	0,0
Munkaerő termelékenysége (%)a) *	-	-1,7	5,0	3,5	2,1	4,7	3,5	1,1	4,2	3,7	3,3
Bruttó reálbér növekedése (%) *	1,7	-0,5	5,1	-8,9	-2,6	3,4	3,5	5,5	3,4	8,1	12,3
Nettó reálbér növekedés *	-1,4	-3,9	7,2	-12,2	-5,0	4,9	3,6	2,5	1,5	6,4	13,6

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

* előző év=100%

a) GDP / munkavállaló

2.tábla: Munkaerő-piaci mutatók, 1992-2002 (éves átlagok, ezer fő)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001*	2002*
<i>Férfiak</i>												
Össznépesség (január 1.)	4960,5	4943,4	4922,9	4903,7	4883,9	4863,3	4841,9	4817,6	4791,8	4864,0	4851,2	4839,1
Népesség (15-64)	3383,4	3383,6	3370,2	3374,2	3359,9	3369,4	3346,6	3334,5	3332,9	3336,2	3339,9	3337,7
Gazdaságilag aktív (15-64)	2449,4	2364,8	2304,9	2291,1	2264,1	2245,7	2217,3	2259,9	2268,1	2262,5	2244,8	2238,2
Foglalkoztatottak (15-64)	2184,6	2051,4	2033,0	2030,7	2021,4	2033,2	2029,7	2089,2	2108,8	2119,8	2102,4	2100,3
<i>Nők</i>												
Össznépesség (január 1.)	5376,7	5366,8	5354,0	5342,0	5328,4	5311,2	5293,5	5274,2	5251,4	5333	5349,5	5339,5
Népesség (15-64)	3514,9	3512,1	3515,3	3517,2	3517,5	3507,1	3485,1	3468,2	3451,5	3456,1	3511,4	3512,0
Gazdaságilag aktív (15-64)	2015,3	1929,3	1851,3	1769,4	1756,2	1727,4	1771,4	1813,8	1819,9	1811,9	1838,9	1850,5
Foglalkoztatottak (15-64)	1838,4	1730,8	1679,3	1615,5	1601,1	1594,2	1649,3	1699,9	1716,9	1721,9	1747,4	1750,0
<i>Összesen</i>												
Össznépesség (január 1.)	10337,2	10310,2	10277,0	10245,7	10212,3	10174,4	10135,4	10091,8	10043	10097	10200,7	10178,6
Népesség (15-64)	6898,5	6895,7	6885,5	6891,4	6877,4	6876,5	6831,7	6803,1	6784,4	6792,3	6851,3	6849,7
Gazdaságilag aktív (15-64)	4464,7	4294,1	4156,2	4060,5	4020,3	3973,1	3988,7	4073,7	4088,2	4074,4	4083,7	4088,7
Foglalkoztatottak (15-64)	4022,9	3782,2	3712,3	3646,2	3622,5	3627,4	3679,0	3789,1	3825,7	3841,7	3849,8	3850,3

Forrás: A munkaerő-felmérés, KSH

*Átsúlyozott adatok a 2001. évi Népszámláláson alapuló népesség-továbbvezetés alapján.

3.tábla: Munkaerő-piaci mutatók (százalékban), 1992-2002

Teljes népesség	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001*	2002*
Aktivitási ráta (15-64)	64,7	62,3	60,4	58,9	58,5	57,8	58,4	59,9	60,3	60,0	59,6	59,7
Foglalkoztatási ráta (15-64)	58,3	54,8	53,9	52,9	52,7	52,8	53,9	55,7	56,4	56,6	56,2	56,2
Munkanélküliségi ráta	9,9	11,9	10,7	10,2	9,9	8,7	7,8	7,0	6,4	5,7	5,7	5,8
Ifjúsági munkanélküliségi ráta	17,5	21,3	19,4	18,6	18	15,9	13,5	12,4	12,1	10,8	11,2	12,6
Férfiak												
Aktivitási ráta (15-64)	72,4	69,9	68,4	67,9	67,4	66,6	66,3	67,8	68,1	67,8	67,2	67,1
Foglalkoztatási ráta (15-64)	64,6	60,6	60,3	60,2	60,2	60,3	60,6	62,7	63,3	63,5	62,9	62,9
Munkanélküliségi ráta	10,8	13,3	11,8	11,4	10,7	9,5	8,5	7,5	7,0	6,3	6,3	6,1
Ifjúsági munkanélküliségi ráta	19,3	23,6	21,5	20,7	18,0	17,4	14,8	13,2	13,0	11,5	12,2	13,2
Nők												
Aktivitási ráta (15-64)	57,3	54,9	52,7	50,3	49,9	49,3	50,8	52,3	52,7	52,4	52,4	52,7
Foglalkoztatási ráta (15-64)	52,3	49,3	47,8	45,9	45,5	45,5	47,3	49,0	49,7	49,8	49,8	49,8
Munkanélküliségi ráta	8,8	10,3	9,3	8,7	8,8	7,7	6,5	6,3	5,6	5,0	5,0	5,4
Ifjúsági munkanélküliségi ráta	15,0	18,2	16,65	15,6	16,4	14,5	11,6	11,3	10,9	9,8	10,0	11,9

Forrás: A munkaerő-felmérés, KSH

*Átsúlyozott adatok a 2001. évi Népszámláláson alapuló népesség-továbbvezetés alapján.

4.tábla: Foglalkoztatási ráta korcsoportonként, 1992-2002

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001*	2002*
Összesen												
15-64	58,3	54,8	53,9	52,9	52,6	52,7	53,9	55,7	56,4	56,6	56,2	56,2
15-59	62,4	58,9	58,0	56,9	56,6	56,5	57,4	59,3	60,1	60,3	60,1	60,1
15-24	37,3	33,5	32,9	31,3	30,4	31,4	35,3	35,7	34,3	32,3	30,7	28,5
25-39	75,8	72,8	72,3	70,8	70,5	70,2	71,0	72,4	73,3	73,8	73,8	73,3
40-59	65,8	62,5	61,5	61,3	61,6	61,4	60,6	63,3	64,4	64,5	64,6	65,5
60-64	13,7	9,9	8,5	7,6	7,1	7,2	7,1	7,6	8,0	8,9	8,9	9,6
Férfiak												
15-64	64,6	60,6	60,3	60,2	60,1	60,3	60,6	62,6	63,3	63,5	62,9	62,9
15-59	68,5	64,4	64,2	64,0	64,1	64,0	64,0	66,0	66,7	67,0	66,6	66,5
15-24	40,7	36,6	36,1	35,3	35,4	36,2	39,6	40,0	38,7	36,8	34,4	31,2
25-39	83,3	80,6	80,8	81,0	81,4	81,7	80,8	82,4	83,6	84,3	84,3	84,0
40-59	72,6	68,2	68,1	68,3	68,3	68,2	66,4	69,1	69,9	69,6	69,8	70,6
60-64	17,5	13,4	11,8	11,5	8,9	9,9	10,0	10,4	11,7	13,2	13,1	14,4
Nők												
15-64	52,3	49,3	47,8	45,9	45,5	45,4	47,3	49,0	49,7	49,8	49,8	49,8
15-59	56,5	53,5	51,9	49,9	49,3	49,2	51,1	52,8	53,6	53,7	53,8	53,9
15-24	33,6	30,3	29,5	27,0	25,2	26,2	30,9	31,1	29,7	27,8	26,9	25,8
25-39	68,1	65,0	63,7	60,4	59,5	58,6	61,0	62,2	62,8	62,8	63,2	62,4
40-59	59,6	57,3	55,4	55,0	55,4	55,3	55,3	57,8	59,4	59,8	59,9	60,9
60-64	10,7	7,1	5,9	4,5	5,6	5,1	5,0	5,5	5,1	5,6	5,5	6,0

Forrás: A munkaerő-felmérés, KSH

*Átsúlyozott adatok a 2001. évi Népszámláláson alapuló népesség-továbbvezetés alapján.

5.tábla: Munkanélküliségi ráta korcsoportonként, 1992-2002

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001*	2002*
Összesen												
15-64	9,9	11,9	10,7	10,2	9,9	8,7	7,8	7,0	6,4	5,7	5,7	5,8
15-59	1,0	12,0	10,7	10,3	10,0	8,8	7,8	7,0	6,5	5,7	5,8	5,9
15-24	17,5	21,3	19,4	18,6	18,0	15,9	13,5	12,4	12,1	10,8	11,2	12,6
25-39	9,9	11,6	10,5	10,1	9,8	8,5	7,7	7,3	6,4	6,0	6,0	6,1
40-59	7,3	9,0	7,8	7,5	7,5	6,6	5,8	5,0	4,8	4,2	4,2	4,1
60-64*	4,7	7,2	5,7	4,1	3,7	2,1	5,2	1,1	1,3	2,4	2,3	1,2
Férfiak												
15-64	10,8	13,3	11,8	11,4	10,7	9,5	8,5	7,5	7,0	6,3	6,3	6,2
15-59	10,9	13,4	11,9	11,5	10,8	9,6	8,5	7,6	7,1	6,4	6,4	6,2
15-24	19,3	23,6	21,5	20,7	19,0	16,9	14,8	13,2	13,0	11,5	12,2	13,2
25-39	10,6	12,3	11,0	10,8	10,3	9,0	8,0	7,7	6,7	6,2	6,3	6,2
40-59	8,0	10,4	9,0	8,5	8,3	7,4	6,4	5,4	5,4	4,9	4,9	4,5
60-64*	4,4	5,3	3,3	3,8	1,4	1,3	4,7	1,4	1,8	2,7	2,6	1,8
Nők												
15-64	8,8	10,3	9,3	8,7	8,8	7,7	6,9	6,3	5,6	5,0	5,0	5,4
15-59	8,9	10,3	9,3	8,7	8,9	7,8	6,9	6,3	5,7	5,0	5,0	5,5
15-24	15,1	18,2	16,6	15,6	16,4	14,5	11,6	11,3	10,9	9,8	10,0	11,9
25-39	9,1	10,7	9,7	9,2	9,1	7,9	7,3	6,7	6,0	5,6	5,6	6,0
40-59	6,5	7,3	6,4	6,3	6,6	5,7	5,1	4,5	4,0	3,4	3,4	3,7
60-64*	4,9	10,0	9,2	4,7	6,5	3,2	6,0	0,6	0,5	1,9	1,8	0,0

Forrás: A munkaerő-felmérés, KSH

*Átsúlyozott adatok a 2001. évi Népszámláláson alapuló népesség-továbbvezetés alapján.

6.tábla: Foglalkoztatási ráta ágazatonként és a nem-foglalkoztatotti ráta, 1992-2002

15-64 éves népesség

	Mezőgazdaság	Ipar	Szolgáltatás	nem-foglalkoztatottak
Összesen				
1992	6,6	20,4	31,3	41,7
1993	5,0	18,5	31,3	45,2
1994	4,7	17,8	31,4	46,1
1995	4,2	17,2	31,4	47,1
1996	4,4	17,2	31,1	47,3
1997	4,2	17,5	31,1	47,2
1998	4,1	18,4	31,4	46,1
1999	3,9	18,9	32,8	44,3
2000	3,7	19,0	33,7	43,6
2001	3,5	19,2	33,8	43,4
2001*	3,5	19,3	33,4	43,8
2002*	3,5	19,2	33,5	43,8
Férfiak				
1992	9,2	26,1	29,2	35,4
1993	7,2	24,1	29,3	39,4
1994	6,9	23,5	29,9	39,7
1995	6,4	23,3	30,4	39,8
1996	6,8	23,2	30,2	39,8
1997	6,4	23,9	30,1	39,7
1998	6,3	25,0	29,4	39,4
1999	6,1	25,9	30,7	37,4
2000	5,7	25,8	31,8	36,7
2001	5,4	26,0	32,1	36,5
2001*	5,4	26,1	31,4	37,1
2002*	5,3	26,3	31,3	37,1
Nők				
1992	4,0	15,0	33,3	47,7
1993	2,9	13,1	33,2	50,7
1994	2,6	12,3	32,9	52,2
1995	2,1	11,4	32,4	54,1
1996	2,1	11,4	32,0	54,5
1997	2,0	11,3	32,1	54,5
1998	1,9	12,1	33,3	52,7
1999	1,9	12,3	34,9	51,0
2000	1,8	12,5	35,5	50,3
2001	1,7	12,8	35,7	49,8
2001*	1,8	12,7	35,3	50,2
2002*	1,8	12,4	35,6	50,2

Forrás: A munkaerő-felmérés, KSH

*Átsúlyozott adatok a 2001. évi Népszámláláson alapuló népesség-továbbvezetés alapján.

7.tábla: A 15-64 éves korosztályba tartozók foglalkoztatási rátája régióként, 1992-2002

Régiók	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001*	2002*
Közép-Magyarország	62,7	58,8	57,6	57,5	57,2	57,0	57,	59,8	60,6	60,9	60,6	60,9
Közép-Dunántúl	58,0	55,6	54,8	53,4	53,0	53,8	56,1	58,7	59,3	59,9	59,3	60,0
Nyugat-Dunántúl	62,4	60,9	60,3	59,0	59,7	60,1	61,8	63,2	63,5	63,3	63,1	63,7
Dél-Dunántúl	57,6	53,3	52,8	49,1	50,6	50,2	51,6	52,9	53,7	52,6	52,3	51,6
Észak-Magyarország	52,5	49,6	48,0	46,6	46,0	45,9	46,3	48,2	49,5	49,7	49,7	50,3
Észak-Alföld	52,8	48,7	47,9	46,7	45,8	45,4	46,6	48,9	49,1	49,7	49,5	49,3
Dél-Alföld	58,2	53,8	53,4	53,4	53,1	53,9	54,3	52,4	56,1	56,3	55,8	54,2
Összesen	58,3	54,8	53,9	52,9	52,7	52,7	53,9	55,7	56,4	56,6	56,2	56,2

Forrás: A munkaerő-felmérés, KSH

*Átsúlyozott adatok a 2001. évi Népszámláláson alapuló népesség-továbbvezetés alapján.

8.tábla: Foglalkoztatottak és munkanélküliek legmagasabb iskolai végzettség szerint, 1999-2002

(%)

	1999		2000		2001		2001*		2002*	
	Foglalkozta- tottak	Munka- nélküliek	Foglalkozta- tottak	Munka- nélküliek	Foglalkozta- tottak	Munka- nélküliek	Foglalkozta- tottak	Munka- nélküliek	Foglalkozta- tottak	Munka- nélküliek
Férfiak										
ISCED 1+2(<=8 osztály)	16,8	34,0	16,0	32,9	15,7	36,8	15,6	36,5	14,6	36,7
ISCED 3+4 (szakközépiskola,gimnázium)	68,3	63,3	68,3	63,7	68,7	60,3	68,8	60,7	69,5	60,0
ISCED 5+6 (felsőoktatás)	14,9	2,7	15,7	3,4	15,6	2,9	15,6	2,8	15,9	3,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nők										
ISCED 1+2(<=8 osztály)	20,5	34,8	19,1	31,8	19,0	33,3	19,1	33,6	18,5	33,2
ISCED 3+4 (szakközépiskola,gimnázium)	61,0	61,4	61,7	63,1	61,6	60,6	61,6	60,3	61,7	58,4
ISCED 5+6 (felsőoktatás)	18,5	3,8	19,2	5,1	19,4	6,1	19,3	6,1	19,8	8,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Férfiak és nők együtt										
ISCED 1+2(<=8 osztály)	18,5	34,3	17,4	32,4	17,2	35,4	17,2	35,4	16,4	35,2
ISCED 3+4 (szakközépiskola,gimnázium)	65,0	62,5	65,4	63,5	65,5	60,5	65,5	60,5	66,0	59,3
ISCED 5+6 (felsőoktatás)	16,5	3,2	17,2	4,1	17,3	4,1	17,3	4,1	17,6	5,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: A munkaerő-felmérés, KSH

*Átsúlyozott adatok a 2001. évi Népszámláláson alapuló népesség-továbbvezetés alapján.

9.tábla: Segélyezettek jövedelemtámogatási rendszer szerint, 1995-2002

(munkaképes korú lakosság százalékában)*

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Munkanélküliségi biztosítás	3,0	2,8	2,3	2,1	2,3	2,1	1,9	1,8
Munkanélküliségi támogatás (jövedelempótló)	3,5	3,5	3,3	3,0	2,4	2,1	0,9	0,1
Aktív korú munkanélküli segélyezett							1,1	1,6
Átképzési tanfolyamokon résztvevők	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Rokkantsági nyugdíj	4,9	5,2	5,3	5,6	6,3	6,2	6,5	6,6
Egyéb rokkantsági támogatás	4,2	4,7	5,1	5,3	5,5	5,4	5,2	5,0
Táppénz	2,5	1,8	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,9
Betegszabadság	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6	0,6	0,5
Korkedvezményes nyugdíjazás	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7
Korai nyugdíjazás	0,7	0,6	0,6	0,5	0,3	0,2	0,2	0,1
Előnyugdíj	0,7	0,8	0,9	0,8	0,5	0,2	0,0	0,0
GYES	1,7	1,8	2,7	3,4	3,6	3,1	3,1	2,6
GYED	1,9	1,7	0,8	0,0	0,0	0,9	0,9	1,1
Összesen:	24,6	24,4	24,3	24,0	24,3	23,4	23,2	22,3

Forrás: Munkaerő-felmérés, KSH, FMM-FH, ESZCSM

*éves átlagok, az év végi korkedvezményes nyugdíjba vonulás adatai

10.tábla: Iskolázási arányok a nappali tagozaton nemenként

	1990/91			1995/96			1998/99			1999/2000			2000/2001		
	Fiú	Leány	Összes	Fiú	Leány	Összes	Fiú	Leány	Összes	Fiú	Leány	Összes	Fiú	Leány	Összes
A 3-5 éves népességből óvodás gyermek **	87.1	84.0	85.5	88.0	86.3	87.2	86.3	86.8	86.5	87.0	87.6	87.3	86,0	86,8	86,4
A 6-13 éves népességből általános iskolai tanuló **	99.4	98.8	99.1	97.7	97.1	97.4	97.2	98.4	97.7	97.3	98.7	98.0	100,0	100,0	100,0
A 14-16 éves népességből szakmunkásképző és szakiskolai tanuló **	37.1	23.1	30.3	31.5	21.4	26.6	26.9	18.0	22.5	24.4	15.3	20.0			93,6
A 14-17 éves népességből középiskolai tanuló **	32.5	48.4	40.2	45.5	60.5	52.8	53.7	68.0	60.7	54.0	66.9	60.3			
A középiskolai oktatásban résztvevő tanulók aránya a népességből a képzésre jellemző korcsoportba tartozók között ***			42.4			61.0			77.5			76.7			80,0
A 18-22 éves népességből egyetemi és főiskolai hallgató **	7.9	9.2	8.5	10.7	13.1	11.9	13.5	17.2	15.3	15.4	19.6	17.4	15,8	24,2	20,0
A felsőoktatásban résztvevő hallgatók aránya a népességből a képzésre jellemző korcsoportba tartozók között***			10.5			15.0			19.9			23.0			25,0
A 3-22 éves népességből tanulók összesen ****	71.8	71.2	71.5	70.3	71.8	71.0	73.1	76.0	74.5	75.5	77.3	76.4	76,0	83,2	79,6

* a nem szerinti összetétel a népességnek az adott korcsoportra jellemző nem szerinti összetétele alapján

** nettó beiratkozási arány: az azonos korcsoportba tartozó népesség és tanulólétszám aránya

*** bruttó beiratkozási arány: a képzésre jellemző korcsoportba tartozó népesség és az összes, az adott képzésben résztvevő tanuló (hallgató) aránya

**** a jelzett korcsoportba tartozó valamennyi tanuló

Forrás: Oktatási adatok, KSH

11.tábla: Keresetek alakulása a költségvetési és versenyszférában nemek szerint, 1999-2002 (%)

	1999				2000				2001				2002			
	Össz.	Férfi	Nő	Nő Férfi=1000	Össz.	Férfi	Nő	Nő Férfi=100	Össz.	Férfi	Nő	Nő Férfi=1000	Össz.	Férfi	Nő	Nő Férfi=1000
Költségvetési szféra	62,5	68,9	60,2	87,4	65,0	73,5	61,9	84,2	64,6	72,5	62,0	85,5	71,4	79,9	68,4	85,6
Versenyszféra	100,0	105,0	92,1	87,7	100,0	105,1	92,2	87,7	100,0	105,3	91,9	87,3	100,0	105,0	91,9	87,5

Versenyszférában férfi és nő együtt=100

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal, Egyéni keresetek adatfelvétel

Megjegyzés: Az információ forrása az egyéni keresetekről éves gyakorisággal készített, május hónapra vonatkozó, reprezentatív adatfelvétel. Az adatok a költségvetési szférában valamennyi szervezetre, a versenyszférában a legalább 10 főt (1995-2000), illetve legalább 5 főt (2001-től) foglalkoztató vállalkozásokra vonatkozik.

12.tábla: Keresetek régiók szerint összehasonlítható munkakörökben (%)

	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002
Közép-Magyarország	121.0	120.7	122.3	124.5	125.1	126.9	127.6	126,7
Közép-Dunántúl	98.7	97.7	98.1	98.4	95.8	96.4	97.3	94,0
Nyugat-Dunántúl	93.4	92.1	93.7	93.1	92.3	92.6	92.9	90,8
Dél-Dunántúl	88.6	89.6	90.4	87.5	86.6	82.3	84.4	83,8
Észak-Magyarország	92.2	89.7	87.1	87.0	87.5	85.9	85.8	86,9
Észak-Alföld	87.1	87.4	86.7	83.9	84.8	81.7	81.9	83,3
Dél-Alföld	89.2	87.9	86.6	84.3	84.3	81.4	82.0	82,8
Összesen (=100)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100,0
Összesen (Ft/fő/hó)	22 465	35 620	47 559	69 415	81 067	90 196	104 687	117 672
Max/min	138,9	138,1	141,2	148,4	148,4	155,9	155,8	153,0

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal, Egyéni kereseti adatfelvétel

Megjegyzés: Az adatok a költségvetési szférában valamennyi szervezetre, a versenyszférában a legalább 20 főt (1992-1994), a legalább 10 főt (1999-2000), illetve legalább 5 főt (2001-) foglalkoztató vállalkozásokra vonatkoznak.

13.tábla: Keresetek iskolai végzettség szerint (%)

Legmagasabb iskolai végzettség	1995	1997	1999	2000	2001	2002
Általános iskola (= 100)	100	100	100	100	100	100
Szakiskola, szakmunkásképző iskola	116	121	124	121	119	115
Szakközépiskola	143	151	156	152	149	148
Gimnázium	143	149	157	152	147	148
Technikum	185	203	210	201	193	193
Főiskola	200	207	219	225	217	235
Egyetem	291	331	356	375	349	358
Összesen	146	152	161	161	157	159

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal, Egyéni kereseti adatfelvétel

Megjegyzés: Az adatok a vezetők keresetét is tartalmazzák. Az adatok a költségvetési szférában valamennyi szervezetre, A versenyszférában a legalább 10 főt (1995-2000), illetve legalább 5 főt (2001-) foglalkoztató vállalkozásokra vonatkoznak.

14.tábla: Aktív és passzív foglalkoztatási intézkedésekre fordított kiadások, 1992-2002

(milliárd forintban, millió ECU-ben/euróban, illetve a GDP %-ában)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Összes kiadás											
milliárd forintban	82,8	99	79,9	74	77,4	91,4	101,6	110,1	112,8	124,7	149,9
millió ECU-ben/euróban	810,9	920,9	640,7	455,1	405	433,3	421,7	435,5	433,8	485,7	617,0
GDP %-ában	2,81	2,79	1,83	1,33	1,13	1,07	1,01	0,96	0,86	0,84	0,90
Passzív intézkedések											
milliárd forintban	65	75,6	53,1	50,4	51,8	68,6	62,4	64,5	61,7	56,6	63,2
millió ECU-ben/euróban	636,6	703,2	425,8	309,9	271	325,2	259	255,1	237,2	220,5	260,1
GDP %-ában	2,21	2,13	1,22	0,92	0,76	0,63	0,62	0,56	0,47	0,39	0,38
Munkanélküliségi segély	2,15	2,02	1,07	0,72	0,6	0,46	0,45	0,47	0,44	0,38	0,38
Korkedvezményes nyugdíjazás	0,05	0,11	0,15	0,19	0,16	0,17	0,16	0,09	0,04	0,01	0,00
Aktív intézkedések											
milliárd forintban	17,8	23,4	26,8	23,7	25,5	37,8	39,3	45,7	51,0	68,1	86,7
millió ECU-ben/euróban	174,3	217,6	214,9	145,7	133,4	179,2	163,1	180,7	196,1	265,3	356,8
GDP %-ában	0,61	0,66	0,61	0,43	0,37	0,44	0,39	0,4	0,39	0,46	0,52
ÁFSZ és adminisztráció	0,15	0,15	0,15	0,13	0,11	0,13	0,12	0,11	0,11	0,11	0,12
Képzés	0,15	0,23	0,19	0,13	0,08	0,08	0,07	0,07	0,07	0,07	0,06
Támogatott foglalkoztatás	0,31	0,28	0,27	0,17	0,18	0,23	0,2	0,22	0,22	0,27	0,34
Aktív intézkedések részaránya a kiadási főösszegben (%-ban)	22	24	33	32	33	41	39	42	45	55	58

Forrás: Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium

15.tábla: A minimálbér és az öregségi nyugdíjminimum összegének változása, 1988-2002 (HUF)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Minimálbér	3 000	3 700	4 800	7 000	8 000	9 000	10 500	12 200	14 500	17 000	19 500	22 500	25 500	40 000	50 000
Előző év = 100,0	n.a.	123,3	129,7	145,8	114,3	112,5	116,7	116,2	118,9	117,2	114,7	115,4	113,3	156,9	125,0
Nyugdíj-minimum	2 923	3 340	4 300	5 200	5 700	6 400	7 480	8 400	9 600	11 500	13 700	15 350	16 600	20 100	21 800
Előző év = 100,0	n.a.	114,3	128,7	120,9	109,6	112,3	116,9	112,3	114,3	119,8	119,1	112,0	108,1	121,1	108,5
Fogyasztói árindex, előző év = 100,0	115,5	117,0	128,9	135,0	123,0	122,5	118,8	128,2	123,6	118,3	114,3	110,0	109,8	109,2	105,3

3. MELLÉKLET: MONITORING INDIKÁTOROK

1. KONTEXTUS INDIKÁTOROK					
Indikátor megnevezése	Definíció	Forrás	Tényadat (2002)	EU átlag (2001)	Megjegyzés
Egy főre jutó GDP (PPS)	Egy főre jutó GDP vásárlóerő paritáson mérve	KSH, EUROSTAT			
Munkaerő termelékenysége	Egy foglalkoztatottra jutó GDP (PPS)	KSH, EUROSTAT			
Inflációs ráta	Fogyasztói árak átlagos évi változása, % (Harmonizált fogyasztói árindex)	KSH, EUROSTAT			
Nemek közötti jövedelemkülönbségek	A nők egy órányi keresete a férfiakéhoz viszonyítva a heti 15 óránál hosszabb munkaidőben foglalkoztatottaknál, %	KSH, EUROSTAT			
Munkajövedelem adóterhelése az alacsony keresetűek körében	Személyi jövedelemadó plusz a munkajövedelem után fizetendő munkavállalói és munkaadói bérjárulékok az alacsony (az átlagbér 67%-ának megfelelő) bérű, termelésben dolgozó, gyermektelen munkavállaló bruttó munkaerő költségének %-ban	KSH, EUROSTAT			
Halálos és súlyos munkahelyi balesetek	100 ezer foglalkoztatottra jutó halálos és súlyos (3 napon túli keresőképtelenség) munkahelyi balesetek száma.	KSH, EUROSTAT			
Oktatásra fordított közkiadások	Az oktatásra fordított összes közkiadás a GDP százalékában	KSH, EUROSTAT			
Jövedelem megoszlás	A népesség leggazdagabb, illetve legszegényebb 20%-ának összjövedelme közötti arány (bruttó jövedelemre számolva)	KSH, EUROSTAT			
Szegénységi ráta szociális transzferekkel, illetve azok nélkül	A szegénységi küszöb (medián jövedelem 60%) alatt élők össznépességen belüli aránya szociális transzferekkel, illetve azok nélkül számolva (%)	KSH, EUROSTAT			

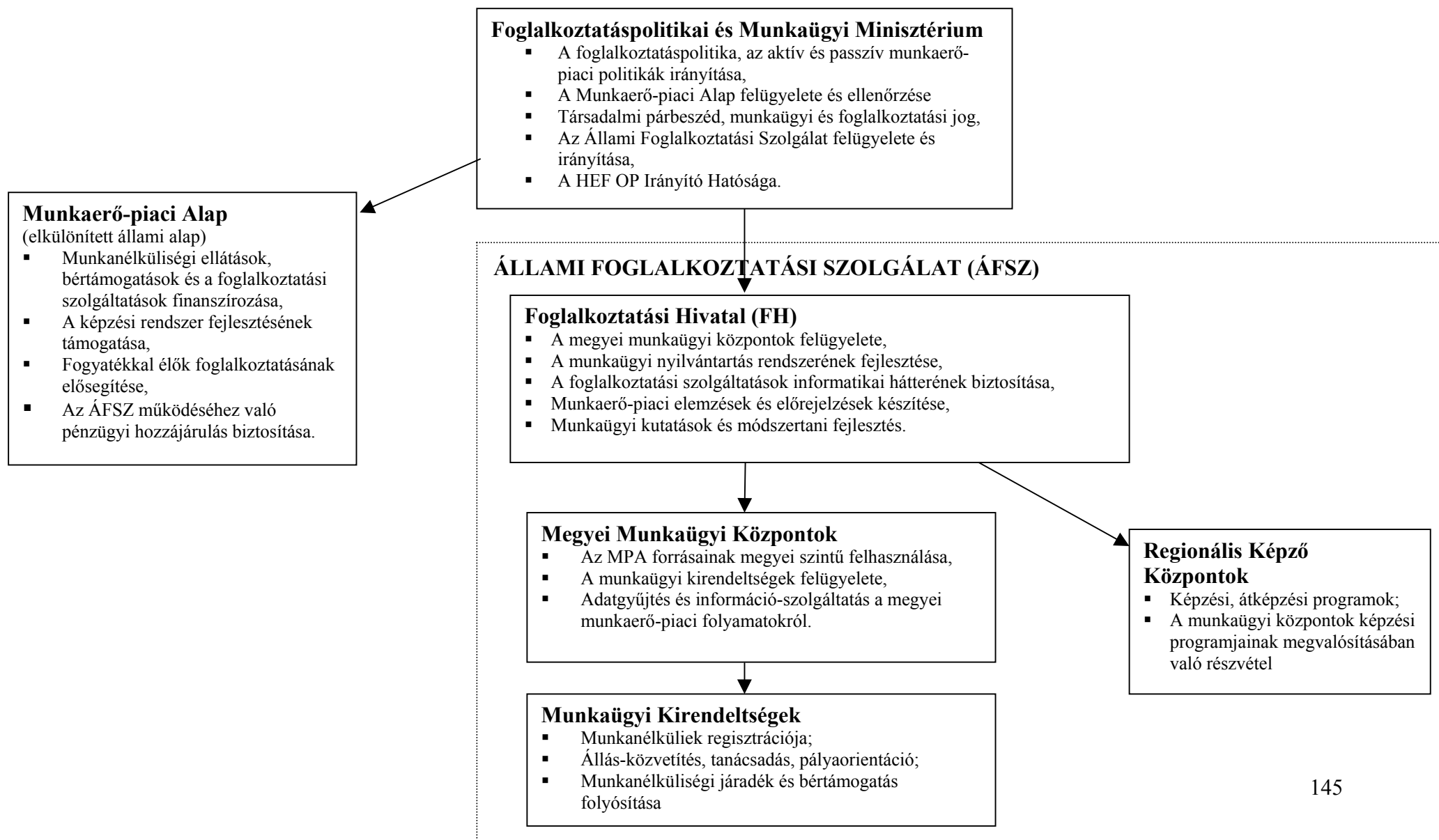
2. PROGRAM-SZINTŰ INDIKÁTOROK

Indikátor megnevezése	Definíció	Szint	Bontás	Forrás	Tényadat (2002)	Cél (2006)	EU átlag (2001)	Megjegyzés
Foglalkoztatási ráta		országos Közép-Magyarország Közép-Dunántúl Nyugat-Dunántúl Dél-Dunántúl Észak-Magyarország Észak-Alföld Dél-Alföld	összesen férfi nő összesen összesen összesen összesen összesen összesen	KSH KSH KSH KSH KSH KSH KSH KSH	56,2 62,9 49,8 60,9 60,0 63,7 51,6 50,3 49,3 54,2	Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring		
Egész életen át tartó tanulás	Képzésben résztvevő 25-64 évesek száma							
Népesség képzettségi szintje								
Tartós munkanélküliségi ráta	A tartós (12 hónapnál hosszabb ideje) munkanélküliek aránya a 15-64 éves gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva		Összesen		2,6			
Munkanélküliségi ráta		országos Közép-Magyarország Közép-Dunántúl Nyugat-Dunántúl Dél-Dunántúl Észak-Magyarország Észak-Alföld Dél-Alföld	összesen férfi nő összesen összesen összesen összesen összesen összesen	KSH KSH KSH KSH KSH KSH KSH	5,8 6,1 5,4 3,9 5,0 4,0 7,9 8,8 7,8 6,2	Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring Csak monitoring		
Ifjúsági munkanélküliségi ráta			Összesen férfi nő	KSH	12,6 13,2 11,9	Csak monitoring		
Lemorzsolódási arány	Középfokú végzettséggel nem rendelkező és nem tanuló fiatalok aránya a 18-24 éves népességen belül					Csak monitoring		

3. PRIORITÁS-SZINTŰ INDIKÁTOROK

Indikátor megnevezése	Definíció	Szint	Bontás	Forrás	Tényadat (2002)	Cél (2006)	Várható eredmény (2004-2006)	Megjegyzés
1. PRIORITÁS								
Aktív foglalkoztatási programokban résztvevők száma		országos	összesen férfi nő	FH FH FH	274 000 fő	284 000 fő	25 000 fő	A tényadat és a cél éves adatokat jelent.
Támogatott projektekben résztvevő nők száma		országos	összesen					
2. PRIORITÁS								
Képzésben és támogatott foglalkoztatásban résztvevő hátrányos helyzetűek száma							11000 fő	
Képzésben résztvevő oktatási és szociális szakemberek száma							1200 fő	
3. PRIORITÁS								
Továbbképzési programot elvégző pedagógusok száma							23100	
Gyakorlatorientált képzési módszereket alkalmazó szakképző intézmények száma								
Kidolgozott digitális tananyagok, taneszközök, távoktatási anyagok száma							741	
4. PRIORITÁS								
Támogatott képzésben résztvevő foglalkoztatottak és önfoglalkoztatók száma								
Kidolgozott felnőttképzési módszerek és tananyagok száma							300	
5. PRIORITÁS								
Felújított/létrehozott iskolai épületek száma							150	
Felújított/létrehozott szociális szolgáltatást nyújtó intézmények száma							210	
Létrehozott/felújított térségi egészségügyi központok száma							15	

4. MELLÉKLET: AZ ÁLLAMI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

5. MELLÉKLET: A MAGYAR OKTATÁSI RENDSZER FELÉPÍTÉSE

